150
B
29

Digitized by Google

Digitized by Google

JOHANNIS BUXTORFI
DE
ABBREVIATURIS HEBRAICIS
Liber novus & copioſus.
Cui acceſſerunt
OPERIS TALMUDICI
Brevis recenſio, cum ejuſdem librorum & capitum Indice.
Item
BIBLIOTHECA RABBINICA
nova, cum Appendice, ordine Alphabethico diſpoſita.
EDITIONE hac ULTIMA.
Omnia caſtigatiora & locupletiora.

FRANEQUERÆ,
Apud JACOBUM HORREUM,
M. DC. XCVI.

VA1 1505701

1=w

VIRIS REVERENDIS ET CLARISSIMIS,

D. CONSTANTINO L'EMPEREUR ab OPPYCK,

D. HENRICO A DIEST,

Sacrarum & Hebraicarum literarum

DOCTORIBUS & PROFESSORIBUS

Celeberrimis, Amicis honorandis,

JOHANNES BUXTORFIUS FIL.

S. P. D.

NOvam hujus libelli, ante viginti ſeptem annos primùm à Patre meo b. m. in lucem emiſſi, editionem, ſub Veſtro, Amici honorandi, nomine hac vice conſpici & prodire volui. Nam ut illi primùm naſcenti, Illuſtrem

elegit Parens meus Patronum, D. Philip. Mornæum: ita, cùm ille fato jam pridem deceſſerit, & tædioſam hujus vitæ negotiorum curam depoſuerit, eidem nunc renaſcenti, nobilium quoque & celebrium Theologorum nomina præſcribere, haud abs re fore viſum eſt. Neque verò, dum hoc facio, vel defuncto quicquam aufero, vel aliena vobis offero. Quod prius tanto Viro dicatum, omninò inviolatum cupio & linquo: quod nunc meâ quali quali induſtriâ, novi vel ornatus vel apparatus acceſſit, illud eſt, quod Vobis, Viri Clariſſimi, nuncupo & conſecro. Acceſſerunt enim ei hac παλιγγενεσίᾳ additiones & emendationes variæ, cùm in Abbreviaturarum ſerie, tum inprimis in Bibliothecæ Rabbinicæ recenſione, utpote materiis, quæ à quovis & ſemper, ex jugi lectione & continuâ experientiâ, augeri poſſunt. Additiones illæ profectæ ſunt partim ex Paternis reliquiis, partim ex propriis ſcriniis. Reliquit enim ille exemplar, cujus magini (ut quivis authores facere conſueverunt)

runt) adſcripſerat, quæ ipſemet adjicienda obſervârat. Tale exemplar habebam & ego, in quo nonnulla adnotaram, quæ mihi progreſſu temporis ſeſe obtulerunt. Ad hæc, accedebant ad Bibliothecæ Rabbinicæ augmentum ſubſidia externa, Catalogi nimirum varii librorum Rabbinicorum, ex diverſis locis, cùm à Chriſtianis, tum à Judæis, nobis transmiſſi. Illi diligenter cum noſtris conferendi erant, & quæ nova exhiberent, his addenda. Sed in plerisque, Judaicis præſertim, hoc deſiderabatur, quòd nudos tantùm titulos, non etiam argumenta librorum, indicarent. Judæi hæc nobis invident ut plurimùm: ex Chriſtianis pauci ſunt, qui copiâ librorum Hebraicorum abundant; pauciores, qui eam habeant vel peritiam, ut poſſint, vel patientiam, ut velint iſtiusmodi, ſitu, ſqualore & fœtore horridos plerumque & abominabiles Judæorum codices, pervolvere. Hinc nonnullus mihi labor natus, totàm hanc Bibliothecam Rabbinicam de novo inſtruendi, & deſcribendi. Paſſim

etiam haud paucorum librorum, qui jam in priore editione producti erant, argumenta, tunc minùs adhuc cognita & perſpecta, accuratiùs nunc ſunt expoſita. Exſpectaveram ante abſolutam editionem adhuc Catalogum librorum in Oriente extantium, ſed fruſtra: ſi poſthàc recepero, curabo, ut per appendicem huic annectatur.

Cur verò Vobis, Viri Clariſſimi, laborem huncce inſcribere & dedicare voluerim, ipſimet haud obſcurè poteſtis colligere. Nam, ut nihil nunc dicam de Veſtra Pietate, Eruditione, Nominis celebritate, & magnis erga Rempublicam literariam meritis, quibus jure hæc & majora debentur, veſtra privatim in me merita, veſtraque ſyncera amicitia, jam dudum publicum aliquod mei in vos affectus teſtimonium requirebant. Etenim ex quo Tu, Clariſſ. D. *Conſtantine*, me Amicorum Tuorum Catalogo adſcripſiſti, quot quantisque inuſitatæ benevolentiæ officiis me tibi devinxeris, non eſt hujus loci referre. Tantum conſilio & auxilio

â te

â te accepi hactenus, quantum amicus ab amico accipere & expetere unquam poſſit: ea in me amando tua eſt conſtantia, ea pro meis rebus cura, ut in poſterum quoque non minora conſtanter â te ſperem. Tantum itaque etiam me tibi debere profiteor, quantum Amicus amico unquam debuit, vel debere poterit. Te verò, *Dieſti* chariſſime, quod attinet, plures noſti eſſe cauſas, cur meritò, ſub Parentis & meo nomine, aliquod affectus in te noſtri μνημόσυνον extare debeat. Si eas recenſere vellem, longiùs eæ mihi eſſent repetendæ. Meminiſti, quàm ſyncero affectu Pater meus b. m. ante hos 24. annos, à primo ſtatim aſpectu & complexu tuo, te ſit proſecutus, quantâ curâ tuis rebus, tuisque ſtudiis cautum & proſpectum eſſe voluerit. Gratior in paternas ædes hoſpes nullus unquam venit: magis deſideratus nullus unquam diſceſſit: nullius etiam ac Tui memoria æquè recens unquam permanſit. Jam, ſi de noſtra privatim neceſſitudine, & perpetuâ

cùm animorum tum ſtudiorum conjunctione, Baſileæ & Heidelbergæ, per plures annos ſuaviſſimè olim continuatâ, vellem verba facere, plures mihi paginæ complendæ eſſent. Quem privatim à nobis audiunt, legant aliquando & hîc publicè, amorem noſtrum indiſſolubilem, filii noſtri, eumque ſimili affectu, ſimilibus ſtudiis, & paribus etiam, aut etiam majoribus ſucceſſibus, per Dei gratiam, imitentur, æmulentur. Valete, Viri Clariſſimi, & publicum hoc alloquium boni conſulite. Dabam Baſileæ 20. Febr. Anno 1640.

DEDICATORIA.

Illuſtri & verè Generoſo Viro

D. PHILIPPO MORNÆO PLESSIACI MARLIANI DOMINO, &c.

JOHANNES BUXTORFIUS

S. P. D.

Pro eximia tua & ſingulari erga bonas literas earumque cultores benevolentia, VIR ILLUSTRIS, hanc, quæſò, publicæ ſalutationis meæ, patienter ſuſtine audaciam, quæ quanto in me major, tanto ad eam magis mitigandam, illuſtris tua & præclara ſeſe extendat gratia. Me certè ad amicum tui per literas alloquium, jam pridem ſolicitè titillavit animus, ſed obſtitit præcelſum tuarum virtutum faſtigium, meæ tenuitatis ſtatus depreſſior, locorum diſtantia maxima. Nunc tamen & conſtans de inſigni Tua benignitate concepta ſententia, & literarum quas tracto, & in quarum ſacratius adytum Tu quoque ingreſſus es, dignitas ac præſtantia, iſta omnia obſtacula mihi excuſſerunt, & intrepidè accedere perſuaſerunt. At verò, ut divinum eſt oraculum: NULLI CORAM ME VACUI

COMPARENTO, *Exod.* 23. 15. *ſic & in humanis, coram magnatib. vacuos comparere, ipſa vetat humanitas. Debet enim eſſe, quod gratiam acceſſui conciliet, quod eundem muniat. En ergo, Vir illuſtris; primitias meſſis meæ hiſce canicularibus collectæ, quas (ut munera ſua Jacobus fratri Eſavo placando) ante me præmitto, ut ſic tutiorem in conſpectum tuum receptum habeam. Minutiora hæc, fateor, quàm ut in tantum uſum adhibeantur: ſed, quæ tua eſt Generoſa virtus, & excellens in literis Hebraicis peritia, noſti illud vulgare veterum Sapientum,* אל תסתכל בקנקן אלא במה שיש בו כי יש קנקן חדש מלא ישן וכו' *id eſt*, Ne reſpicito cantharum, ſed potius id quod in eo continetur: nam quandoque eſt cantharus novus, repletus vino veteri, &c. *Non ſemper vilia, quæ in ſpeciem externam tenuia. Noſti etiam illud, quod Achivis oraculum ſciſcitantibus fuit reſponſum,* ὀρθὸν δ' ὅτι δῶ τις ἐπαίνῃ. *Cæterùm veteribus quoque in uſu*, Sine farina non ſacrificandum, *immò nec ſine ſale. Sic enim*

& טעם & קיום *ſapor & ſtabilitas tanto melius accedebat. Hujusmodi quædam & ego hîc admiſcui. Animus erat*, Abbreviaturas *Hebraicas duntaxat*, *poſt alios omnes lucidiùs explicatas*, *& dilatatas*, *hoc tempore proponere. His per accidens in media via acceſſere*, *Operis Talmudici recenſio*, *& Bibliotheca Rabbinica. Animadvertebam enim*, *plura ex his abbreviatè proponi apud Scriptores*, *quam à me inter Abbreviaturas relata. Ut ergò quàm minimum in talibus deſideraretur*, *libros & capita Talmudica perfectè; Rabbinicos libros*, *quot curſim potui*, *in aciem diſpoſui.*

Ut verò etiam hocce meum alloquium apud te, *Vir illuſtris*, *tanto ſit acceptius*, *lubet in illud conferre examen loci cujusdam ex ſacra Lege veteri*, *cujus explanatio lucem inferet loco in Lege nova.*

Præceptum Divinum eſt, *de* quadraginta plagis, *infligendis iis*, *qui capitalem pœnam non incurrerant. Traditio humana eſt*, *de* quadraginta minus unâ, *id eſt*, *triginta novem*, *quas Apoſtolus Paulus quinquies à Judæis ſe accepiſſe*

cepiſſe ſcribit, 2 *ad Cor*. 11. 24. *Hujus rei ratio quæritur : nec enim ſine ratione Patres Traditionum Judaicarum id ſtatuerunt. Habent autem ſemper ſua rationum momenta, abſtruſa, aperta, lubrica, ſolida, ſtraminea, ficulnea, quibus ſuas Traditiones ſuffulciunt.*

Verba legis divinæ ſunt : והיה אם בן הכות הרשע והפילו השופט והכהו לפניו כדי רשעתו במספר: ארבעים יכנו לא יוסיף להכותו על אלה מכה רבה ונקלה אחיך לעיניך: *id eſt*, Erit autem ſi dignus ſit flagris improbus iſte, faciet Judex ut poſternatur ille, & cædatur coram ipſo, juxta improbitatem ſuam cum certo numero: Quadragenis (plagis) percutiet eum, neque addito cædere ipſum ſupra illas plagis pluribus, ne vilis fiat frater tuus in oculis tuis, Deuter. 25. 2. *Hoc Patres Traditionum non de quadraginta plagis plenè, ſed minus unâ, id eſt, triginta novem, intellexerunt. Textus hac de re expreſſus in Corpore juris Talmudico, libro* מכות Maccoth, cap. 3. in Miſchna, *hiſce verbis*: כמה מלקין אותו ארבעים חסר אחת שנאמר במספר ארבעים מנין

מניין שהוא סמוך לארבעי׳ ר׳ יהודה אומר ארבעים שלימות הוא לוקה / *id eſt*, Quot (plagis) cædunt eum? quadraginta minus unâ, juxta id quod dicitur: *Cum numero quadraginta*, h. e. numero qui proximus eſt numero quadrageſimo. R. Jehuda autem ſtatuit, quadraginta integris flagellandum eſſe. *Ratio hujus Traditionis plenius explicatur & deciditur in ſubjecta ipſi Gemara, his verbis*, מ״ט אי כתיב ארבעים במספר הוה אמינא ארבעים במניינא דכתיב במספר ארבעים מניין שהוא סוכם את הארבעים *i. e.* Quæ ratio eſt? (*quis ſenſus rationis, quam Miſchna ſive Traditio adfert?*) Si ſcriptum eſſet, *Quadraginta in numero*, dicerem, (*intelligenda eſſe*) quadraginta numero (*pleno:*) nunc verò, quia ſcriptum legitur, *Cum numero quadraginta*, intelligitur numerus, qui numerat (*ſtatim poſt ſe*) quadraginta. *Notandum hîc, diſtinctionem verſus per Sophpaſuk, ſive duo majora puncta, inter* ארבעים & במספר / *hîc à Talmudicis negligi*, & במספר ארבעים *conjunctim legi, ſub forma conſtructionis*

nis ſubſtantivorum, quaſi dicas, Cum numero quadrageſimi, id eſt, ut Miſchna interpretatur, qui proximus eſt quadrageſimo: vel, ut Gemara, qui numerat quadraginta: vel, ut R. Salomon Gallus, qui perficit numerum של ארבעים*, qui in cauſa eſt, ut poſt eum ſtatim numerentur quadraginta, & iſte eſt numerus Triginta novem. Majemon poſt R. Salomonem in eundem ſenſum ſcribit, inquiens: Si dixiſſet* ארבעים במספר *Quadraginta numero, æquum eſſet, ut intelligerentur quadraginta plenè, quia verò præmittit* במספר*, vult dicere, ne verberetur plagis infinitis, ſed* במנין ידוע *numero certo & definito, prout poſſit ferre, ſicut dicitur,* כדי רשעתו במספר *Juxta improbitatem ſuam numero certo: & quando poſtea ſtatim ſubjicitur, Quadraginta cædet eum, ſenſus eſt, uſque ad quadraginta. Id tempore Apoſtolorum ſic uſitatum fuiſſe, Paulus ſuo exemplo teſtatus eſt, & confirmavit Joſephus lib. Antiq. 4. cap. 8. Atque hoc ſubtile eſt Patrum circumciſorum de triginta novem plagis*

gis inventum, & firmiſſimum ſcil. Traditionis iſtius fundamentum. Subtiliùs poſtea de eo philoſophati ſunt quidam poſteriores Rabbini, ut R. Bechai, R. Abraham in Faſciculo myrrhæ, & alii, quorum ſubtilitates prudens omitto: non enim hîc eſt locus ipſarum. Noſtri interpretes plerique, clementiæ aut humanitatis majoris causâ, ſubtractam unam plagam exiſtimant, ſed ex præcedentibus ſatis apparet, Judæis id eſſe de genuino Legis ſenſu. Nam ſi videretur non poſſe omnes plagas ferre, detrahebant quaſdam. Id liquet ex Miſchna eadem; quæ ſic ait: אמדוהו לקבל ארבעים לוקה מקצת ואמרו אין יכול לקבל ארבעים פטור / אמדוהו לקבל שמונה עשרה משלקה אמרו יכול הוא לקבל ארבעים פטור *id eſt,* Si (judices) æſtimaverint (*condemnaverint*) eum ad recipiendum quadraginta plagas, cæſusque fuerit nonnihil, & dixerint, non poſſe eum ſufferre quadraginta, liber eſt (*ſcil. reus à ſuſcipiendis reliquis, & ſufficiunt ipſi, quotquot accepit, quia paucis iſtis jam tantopere deformatus & vulneratus eſt, ac*

ſi

ſi omnes accepiſſet plagas) ſi æſtimaverint eum ad recipiendum octodecim plagas, &, poſtquam cæſus, dixerint, poſſe eum ſufferre quadraginta, liber eſt. (*quia ſententiæ ſtetit, ſed poteſt reliquas ſuſcipere die ſequenti.*) *Bartenora inquit:* Quicunque cædebantur in domo judicii, eos æſtimabant prius, (*ad certum numerum condemnabant*) ne morerentur propter plagas, ſicut ſcriptum eſt: לא יוסיף *Non ſuperaddet iſtis*, quod docet, ſi opus ſit minuere plagas, minuuntur. *Sic & Majemon ſtatuit, prohibitum eſſe ſuperaddere plagis quadraginta, non autem detrahere, ne vel minimum reus vulneretur, & deſpectus ac deformis fiat frater ipſorum; vel ne planè ex ictibus moriatur. Non enim omnes, plagis æqualiter ferendis, ex æquo diſpoſiti ſunt. Cum his conſentit doctiſſimus interpres Latinus, qui ſcribit:* Æqualis quidem non præfigitur modus, ut pariter omnes verberentur: tantùm interdicitur, ne ad ſummum pro delicto ultra plagas quadraginta judices infligere jubeant.

Ex

Ex eadem mente Lyra ſcribit: Sapientes verò Judæorum, ad prætendendum pietatem ordinaverunt, quod de illo numero aliquid dimitteretur, plus vel minus, prout rationabiliter videretur ratione delicti, vel conditionis verberandi. *Hinc patet, nec Burgenſem, nec Replicatorem, Judæorum ſtatuta intellexiſſe. Chryſoſtomus Hom.* 25. *in cap.* 11. *ep.* 2. *ad Cor. ſubtractam unam plagam ſcribit, ne, ſi reus plus quàm quadraginta accepiſſet, infamis redderetur. At vox Hebræa* נקלה *hoc, ut mihi quidem videtur, non ſignificat. Sic fuerunt rationes Doctorum communium de numero plagarum, à quib. diſceſſit R. Jehuda, qui quadraginta plenè voluit, ſed* אין הלכה כרבי יהודה *non fuit recepta ſententia ſecundum R. Jehudam.*

Videamus & formam, quæ in pœna hac infligenda fuit obſervata. Ex textu Scripturæ apparet, ſontem fuiſſe proſtratum; fuiſſe cæſum coram judice, ut is exceſſum, ſi quis fieret, temperaret: fuiſſe lentè & ſenſim flagellatum, ut plagæ numerari poſſent. Sed producamus

mus hiſtoriam Hebraicam antiquam, quâ modus plenè deſcribitur. Libro & loco citato, alia Miſchna ſive Traditio eſt, his verbis: כיצד מלקין אותו / כופת שתי ידיו על העמוד הילך ואילך וחזן הכנסת אוחז בבגדו אם נקרעו נקרעו ואם נפרמו נפרמו עד שהוא מגלה את לבו / והאבן נתונה מאחריו חזן הכנסת עומד עליו ורצועה בידו של עגל כפול אחד לשנים ושנים לארבעה ושתי רצועות עולות ויורדות בה : ידה טפח ורחבה טפח וראשו מגעת על פי כריסו ומכה אותו שלש אחד מלפניו ושתי ידות מלאחריו / ואינו מכה אותו לא עומד ולא יושב אלא מוטה שנאמר והפילו השופט / והמכה מכה בידו אחת בכל כחו / והקורא קורא אם לא תשמור לעשות וגו׳ והפלא ה׳ את מכותיך ואת מכות וגו׳ וחוזר לתחילת המקרא ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו׳ וחותם והום יכפר עון וגו׳ *id eſt,* Quomodo cædunt ipſum? Ligat lictor ambas manus ejus ad columnam hinc inde: miniſter cœtus judicialis corripit veſtes ejus, ſi rumpuntur, rumpuntur; ſi diſſuuntur, diſſuuntur; eo uſque ut revelet pectus ejus. Poſt eum lapis poſitus, cui inſiſtit miniſter, habens in manu ſua lorum taurinum duplicatum, unum in duo, & duo

duo in quatuor, quæ duo lora aſcendebant & deſcendebant in eo. Manubrium ejus palmus erat, & latitudo palmus, ſummitas ejus pertingebat uſque ad os ventris ipſius. Cædebat autem eum tripliciter, uno loro ab anteriore parte, aliis duobus loris à poſteriore parte. Non percutiebat eum neque ſtantem neque ſedentem, ſed inclinatum, ſicut dicitur, והפילו Et proſternet eum *judex*, Deut. 25. Cædens cædebat eum manu ſuâ unâ ex omnibus virib. ſuis, & præco interea clamabat: Si non obſervaveris, ut omnia facias verba Legis hujus, &c. omnino mirabiles efficiet Dominus plagas tuas, & plagas ſeminis tui, &c. Deut. 28. ℣ſ. 58. 59. repetitque & addit: Quapropter obſervabitis verba fœderis hujus, &c. Deut. 29. 9. Tandem finiens, ait: Ipſe autem miſericors expiabit iniquitatem, &c. Pſ. 78. 38. *Hæc Traditio Patrum, quæ ut melius intelligatur, paucis illuſtranda.* Ad columnam; *lignum terræ infixum, altitudinis ſeſquicubiti, ut reus ipſi incumbere poſſet inclinatus.* Hinc inde;

utrinque ad lignum. Miniſter cœtus jud. חזן הכנסת *aliâs communiter vocatur miniſter ſynagogæ ſacræ; hîc autem ſumitur pro miniſtro judiciali, lictore, carnifice, qui ſententias latas exſequitur.* Rumpuntur; *extra ſuturam. Veſtes detrahendæ erant uſque ad femora, ſive per rupturam, ſive per ſciſſuram ſuturæ.* Poſt eum; *ſontem.* Lorum taurinum; *bubulum oblongum, ut ventrem penè circumiret. Bubulum erat, quià, cùm dicitur, Quadraginta cædet eum, ſtatim ſubjicitur,* Non obturabis os bovi trituranti, *q. d. qui hoc facit, ſentiet pellem bovis in ſua pelle.* Duplicatum; *Utrinque loro bubulo additum lorum minus aſininum, ſed bifidum utrumque, quod dicit Gemara, Unum in duo, & duo in quatuor.* Aſcendebant; *promoveri poterant ſurſum vel deorſum, prout neceſſitas poſtulabat, non ſecus ac cingula & ſtapedes ephippii contrahuntur & laxantur. Breviora erant, quia femora tantùm debebant attingere. Ex aſino, juxta illud: Agnoſcit bos poſſeßorem ſuum, & aſinus præ-*

ſepe

ſepe domini ſui, Iſrael autem non cognoſcit, Jeſa. 1. q. d. Deus: Veniat aſinus, qui agnoſcit præſepe domini ſui, & vindictam ſumat ab eo qui non agnoſcit præſepe domini ſui. Manubrium; *lignum unde lorum bubulum dependebat, longitudinem habebat palmi. Ipſi foramen erat inditum, unde duo breviora lora aſcendebant vel deſcendebant, id eſt, contrahebantur vel laxabantur, pro ratione corporis cædendi.* Latitudo; *lori majoris bubuli.* Ad os ventris; *Ad umbilicum & pectus.* Tripliciter; *Singuli ictus triplices erant: longius lorum pectus & anteriorem ventrem cædebat, juxta illud;* והכהו לפניו Et cædet eum ad conſpectum ejus: *Ergo triplex hujusmodi ictus loco trium erat, & proinde infligebant duntaxat tredecim plagas, quia ter tredecim ſunt triginta novem. Triplicatio hæc fundata in textu Legis de hac pœna, in quo ter Cædendi verbum repetitur, nempe* והכהו / יכנו / להכותו. *Hinc in eadem Traditione,* אין אומרין אותו אלא במכות ראויות להשתלש *Non condemnant eum niſi pla-*

gis quæ convenientes ſunt ad triplicandum. Et R. Bechai, המכות הן משולשות ושלשה פעמים י"ג הם ט"ל *Plagæ ſunt triplicatæ, & ter* 13. *ſunt* 39. Manu ſuâ unâ; *Ambabus attollebat lorum, unâ infligebat ictum, quia id convenientius.* Ex omnibus viribus; *Juxta illud* מכה רבה *Plagâ vehementi.* Præco; *Primarius Judex acclamabat ipſi, legendo vel recitando dicta ſequentia Scripturæ, quæ partim ad pœnitentiam, partim ad conſolationem inſtituta: Judex ſecundus numerabat ictus: tertius monebat ad cædendum, proclamans*, הכהו Cæde eum. *Cùm multi adhuc reſtarent ictus, Judex primus producebat ſermonem; cùm pauci, deproperabat, ut cum fine plagarum, finiret ſermonem ſuum. Cæterùm Conſiſtorium minus & inferius, quod trium erat judicum, tractabat* דיני ממונות *res pecuniarias, lites & ſimiles cauſas civiles, quæ mortis pœnam non attingebant, & huic quoque flagellatio, quam* מלקות Malkus *vocant, erat ſubjecta, de cujus forma hæc dixiſſe ſufficiat.*

Ad te nunc, Vir illuſtris, redeo, ut

initio

initio cœptum alloquium finiam. Tu ex iis, quibus Hebræorum monumenta in pretio, ut præclara tua Scripta ſatis ſuperque teſtantur. Vehementer certè, poſt aliorum tuorum lectionem, delectatus ſum Admonitione tuâ ad Judæos de Meſſia, in qua ſecretiores quosque Hebræorum libros, ad argumenti tui probationem, affluentiſſimè producis. Quem non delectet cum talibus literarum principib. amicè & modeſtè de bonis literis colloqui? At dices מה לאילה בין האריות Quid cervæ inter leones? *immò ſoli leoni ex feris clementia in ſupplices, proſtratis parcit; teſte Plinio lib.* 8. *cap.* 16. *Socium modò non fert. Nec ego me in magnatum ſocietatem familiariùs ingeſſerim, memor ejus,* לא תתודע לרשות Ne familiaris fias principatui. *Sunt tamen Principes & ſuorum ſcutum, & ſupplicum refugium. Quò iſta Hebræorum parœmia facit,* שלחו מתם ליבעי רחמין איתכליא על עליא דאלמלא עליא לא מתקיימין איתכליא / *id eſt*, Mittebant inde (*ex Babylonia*) botri uvarum ad implorandam gratiam pro foliis: quod ſi enim

non

non eſſent folia, non poſſent ſubſiſtere botri, *Cholin fol.* 92. 1. *Nempe ut folia botros ab injuriis tempeſtatum defendunt: ſic principes gratiæ & potentiæ ſcuto obtegunt & tuentur ſubditos.* די למבין *Sat ſapienti. Benignè ergo, vir illuſtris, patere, ut hocce meo libello tenui, in tuam gratiam me inſinuem, & ut liber ipſe præclari tui nominis authoritate munitus, tanto liberius in aliorum conſpectum prodeat, ac ſui ſtudioſos plures occupet. Quod ſi intellexero, non ſolum ad majoris Operis, in quo jam per aliquot annos deſudo, alacrem continuationem mirificè me accendes, ſed faciet quoque Tuæ benevolentiæ aura ſerenior, ut hæ ipſæ Abbreviaturæ & Bibliotheca Rabbinica,* creſcant occulto velut arbor ævo, *ut Horatius Carm. l.* 1. 12. *loquitur. Et* ψεκάδες ὄμβρον γεννῶσαι. *Sic Te Deus præpotens eccleſiæ ſuæ columen, omnis doctrinæ illuſtre faſtigium, piorum patrocinium immotum, inſuperabile, tutiſſimum, clementer diutiſſimeque conſervet. Vale optimè. Baſileæ 7. Aug. Anno Chriſti* MDCXIII.

JO-

JOHANNIS BUXTORFI DE ABBREVIATURIS HEBRÆORUM TRACTATUS.

AD rectius intelligendos Moſis & Prophetarum libros ſermone Hebræo ſcriptos, plurimùm profuiſſe, & adhuc prodeſſe, ſapientum Hebræorum eruditos libros, teſtati ſunt omnibus ſeculis, & teſtantur docti omnes, qui voces Veteris Teſtamenti obſcuras, loca perplexa, ſententias in varios ſenſus diſcerptas, dextrè ex ipſorum libris explicarunt: ac etiamnum explicant. Teſtes priſcæ eccleſiæ Patres noſtri, teſtes Scholæ hodiernæ. D. Hieronymus in Apologia adverſus Ruffinum ſcribit: *Ipſe Origenes, & Clemens, & Euſebius, atque alii complures, quando de Scripturis aliqua diſputant, & volunt approbare quod dicunt, ſic ſolent ſcribere:*

Referebat mihi Hebraus: Audivi ab Hebrao: Hebraorum iſta ſententia eſt. Johannes Mercerus, ſuperioris ſeculi lumen vivum & clarum, in Commentariis ſuis doctiſſimis in Joelem cap. 1. ℣ſ. 17. ait: *Ubi Scriptura verbis deſtituimur ad aliquid Hebraicè explicandum & exprimendum, ad Hebraorum ſcripta recurrendum eſt, cùm veterum Hebraorum, hac linguâ ſcriptorum, magnâ laboremus inopiâ. Exempli gratiâ* עָבַשׁ *tantum ſemel (dicto loco Joelis) occurrit, in ſignificatione dubia. Illic tutò quis ad Rabbinorum ſcripta, quandoque etiam ad Chaldaam linguam recurrat, ut inde latiorem ſignificationem depromat.* Hæc ille: alios prætereo. Libros autem Hebræorum legere & intelligere, non eſt cujuſvis. Nam plura adminicula ad id requiruntur, quibus plerique carent; aut quibus conſequi datum, vel non ad votum illicò iis juvantur, vel in bonum publicum non utuntur. Inter adminicula iſta, quæ lectionem librorum Rabbinicorum percommodè promovent, non poſtremum Abbreviaturarum dextra cognitio.

Abbreviatura ſunt aliarum vocum literæ initiales, in vocis formam conjunctæ, & duobus apicibus ſupernè notatæ, quarum ſingulæ ſingulas dictiones alias connotant. Hinc ab Hebræis vocantur רָאשֵׁי תֵּיבוֹת *Capita, initia vocum.* Tantoperè hoc ſcribendo Hebræi gaudent, ut nullus liber, nullum Scri-

tum,

tum, nulla epiſtola, nulla pagina aut ſcheda, eo ferè careat. Hæ ſalebræ ſunt, ad quas incauti impingunt & hærent; prudentes ſcitè & impeditè pertranſeunt. Qui autem ſaltu eas prætereunt, verum plerunque ac perfectum loci ſenſum amittunt. Peperit eas partim ſcriptionis celeritas, partim uſus celebritas.

Cæterùm literæ in hunc uſum non ſumuntur quælibet, ſed initiales tantùm, quæ totam vocem ſuam indicant. Talia apud nos ſunt J. U. D. pro, Juris utriuſque Doctor: S. P. Q. R. pro, Senatus Populuſque Romanus: S. P. D. pro, Salutem plurimam dicit, & ſimilia.

Interdum etiam ùltimæ vocum literæ pro abbreviaturis colliguntur, quod apud Cabaliſtas non infrequens eſt, & tunc vocantur iſtæ סוֹפֵי תֵּיבוֹת *Finis dictinoum*. Hinc יוה״ך *Jubach* eſt nomen angeli, hominum cuſtodiæ præfecti, deſumptum ex finalibus literis harum vocum, כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ *Nam angelis ſuis præcipiet de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis*, Pſal: 92. 11.

Porrò abbreviaturæ ſunt vel *Propriæ*, vel *Impropriæ*, ſive *Perfectæ*, vel *Imperfectæ*.

Propriæ quando duæ pluresve literæ conjunctæ, ſingulas integras dictiones alias ſignificant: ut, ז״ל pro זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה *Memoria ipſorum ſit in benedictionem*, id eſt, *benedicta*;

dicta: אצ״ל pro אֵין צָרִיךְ לוֹמַר *Non eſt neceſſe dicere.* Quandoque tamen duæ vocis alicujus literæ ſimul ſumuntur, ad eam diſtinctiùs ſignificandam: ut ית״ש pro יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ *Benedictum ſit nomen ejus:* הקב״ה pro הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא *Sanctus benedictus ille Deus.*

Propriæ ſunt vel *Generales* vel *Speciales*, aut quod idem, *Communes* vel *Privatæ.*

Generales ſive Communes, quarum uſus ubique conveniens eſſe poteſt: ut, אי״ה pro אִם־יַעֲזוֹר הַשֵּׁם Si juverit Dominus, Deo juvante.

Speciales ſive privatæ, quæ in authore aliquo certo, certo libro, certa ac ſpeciali aliqua materia magis uſurpantur, quarum uſus alibi incommodus eſſet. Sic Grammatici, Maſorethæ, Talmudici ſuas habent privatas abbreviaturas; ſic in libris Precum, in libris Ritualibus, in libris Cabaliſticis, alliiſque ſimilibus, certæ ac ſpeciales abbreviaturæ ſunt.

Literas iſtas ſymbolicas ſic conjunctas, Judæi brevitatis cauſâ ſolent communiter per Pathach legere, ac ſi dictionem per ſe conſtituerent: ut, ז״ל Sal, רז״ל Raſal, רד״ק Radak, רמב״ם Rambam. Literæ י & ו vocales ſæpius indicant, E. I. O. U: ut, רש״י Raſchi, ריב״ן Rivan, תיק״ו Teku, יוה״ך Juhach.

Impropriæ ſunt, quando una alterave litera

à fi-

à fine vocis reſecatur, & reſecta indicatur virgulâ obliquâ, ad ſummitatem literæ ultimæ poſitâ: ut, אמ׳ pro אָמַר Dixit: יִשְׂרָאֵל pro ישׂר׳ Iſrael. In monoſyllabis biliteris hoc abbreviandi genus vix unquam contingit. Non enim licet ponere א׳ pro אֶרֶת, neque ע׳ pro עַל, & ſimilia. Unicum excipitur ד׳ pro דַף Folium, pagina libri. Hujus generis ſunt:

אונק׳ pro אוּנְקְלוֹס Onkelos, quod eſt nomen paraphraſtis Chaldæi in Legem.

בט׳, id eſt, בְּטַעַם Cum accentu: apud Maſorethas.

בפ׳ id eſt, בְּפֶרֶק In capite: Rab.

גו׳, id eſt, גּוֹרֵס Legit.

גי׳, id eſt, גִּירְסָת Lectio. Sic cum litera ſervili ב, בגי׳ In lectione, cum lectione, vel בְּגִמַטְרִיָּא Gematricè, de quo vide גנ״ת.

דכו׳, id eſt, דִּכְוָתֵיהּ Quod ſicut illud, Simile ipſi Maſ.

וגו׳, id eſt, וְגוֹמַר Et reliquum, Et cætera. Poſt abruptum Scripturæ locum uſurpant tantum.

וכו׳, id eſt, וְכוּלּוֹ Et totum illud, hoc eſt, Et cætera, Et reliqua. Uſurpant, quando ſententiam abrumpunt. Aliquando apud Moſorethas, וְכוּלְּהוֹן Et omnia iſta.

חס׳, id eſt, חָסֵר Defectivum, Maſ.

״׳ Pro Nomine Tetragrammato יהוה. Interdum ſcribunt ״׃. Priſci (ut magni autho-

res volunt) notarunt ';' per tria ', myſterii, ut putatur, causâ.

ית׳ וית׳, id eſt, יִתְבָּרַךְ וְיִתְעַלֶּה: Benedictum ſit & exaltetur. Nomini Dei ſubjici ſolet, quod nunquam ſine reverentia uſurpant. Quandoque unicum tantùm ponitur, quandoque conjunguntur, ut familiter fit in libro מִזְבַּח הַזָּהָב. Sæpè præponitur ש׳ ut שית׳ Quod vel Qui, &c. Sæpè etiam ponitur ית״ש, de quo inter abbreviaturas perfectas.

כג׳ vel כגו׳ id eſt, כְּגוֹן Sicut. Idem valet quod Hebraicè כְּמוֹ.

כל׳ id eſt, כֻּלָּם vel כֻּלְהוֹן Omnia iſta: Maſ.

כלו׳ id eſt, כְּלוֹמַר Secundum dicere, Ac ſi diceret, Verbi gratiâ: Rab.

כשא׳ id eſt, כְּשֶׁאָמַר Quando, Cùm dicit: Rab.

לד׳ hoc eſt, לְדַעְתִּי Juxta ſententiam meam. In Corcordantiis. In præfatione noſtra aliter legimus. Sed hæc expoſitio vera eſt.

לפי׳ id eſt, לְפִיכָךְ Idcirco. Aliquando לְפֵירוּשׁ Juxta expoſitionem.

לומ׳ id eſt, לוֹמַר Dicere. Infinitivus Rabbinicus Verbi אָמַר, pro לֵאמוֹר.

ליו׳ id eſt, לְיוֹנָתָן Secundum Jonathanem.

מגז׳ id eſt, מִגִּזְרַת A' Radice vel Themate: Gram.

מדינ׳ id eſt, מַדִנְחָאֵי Orientales: Maſ.

מיבי לי׳ id eſt, מִיבְּעֵי לֵיהּ Quæritur ipſi, Talm.

מתני" hoc eſt, מַתְנִיתָא Traditio, Doctrina: Tal.

סבי" hoc eſt, סְבִירִין Exiſtimantur: Maſ.

סי" id eſt, סִימָן σημεῖον, Signum, Caput libri: Rab.

פי" id eſt, פֵּירוּשׁ Expoſitio, vel פֵּירֵשׁ Explicat Rab.

שי" id eſt, שֶׁיִּחְיֶה Qui vivat, vel שֶׁיִּחְיוּ Qui vivant, vel שֶׁיִּתְבָּרֵךְ Quod benedictum ſit. Prius nomini viventis ſubjicere ſolent, poſterius nomini divino, & ſic etiam ת in fine adjicitur, שית'.

שנ' id eſt, שֶׁנֶּאֱמַר Quod dicitur, Sicut dicitur, ſcil. in Sacra Scriptura. Uſurpant, quando dictum aliquod Scripturæ allegant.

שת' id eſt, שֶׁתִּחְיֶה Quæ vivat: fœminæ viventis nomini in familiaribus epiſtolis ſubjici ſolet.

תו' id eſt, תּוּב Præterea, Ampliùs, Porrò, idem quod Hebraicè עוֹד.

תני" id eſt, תִּנְיָן vel תִּנְיָנָא Secundum, Alterum: Hebraicè שֵׁנִי vel שֵׁנִית: Maſor. Ex his ſimiles alias prudens lector æſtimabit & obſervabit.

Diximus antea, abbreviaturas proprias duobus ſupernè apicibus vulgò notari. Id verum, ſed non contrà, duo apices ſemper abbreviaturas indicant, de quo plura notanda ſunt.

Primò, Literæ apicibus notatæ, tam ſingulæ;

læ, quàm plures, numeros etiam denotant, id quod ex ſenſu facilè animadverti poteſt. Præcedere enim aut ſequi aliquid ſolet, ad quod numerus refertur, veluti בדף כ״ה Folio 25: שנת תר״ג Anno 613: בפרי י״ב In capite 12: סימן ק״ו Signo 106; עמוד ב׳ Columna vel pagina 2: &c.

Secundò, nomina Alphabethi, τεχνικῶς ſumpta, his apicibus quoque notari ſolent: ut, אל״ף, בי״ת, גימ״ל Aleph, Beth, Gimel. Volunt quidam & alia nomina Grammaticalia, veluti ש״ם Nomen, פע״ל Verbum, &c. ſic ſignari, quòd à me non eſt obſervatum.

Tertiò, nomina barbara aliarum linguarum, veluti Græca, Latina, Gallica, &c. Item nomina urbium gentilium, nomina propria Chriſtianorum, quæ in lingua Hebræa ſunt barbara & peregrina, ſic omnino ſignantur, veluti בזי״ל Baſel ſive בזי״לאה Baſilea, סטראַסבורג Strasburg, ורנקבֿורט Franckfurt, וניצי״אה Venetia, פלנטי״נוס Plantinus, בומבֿירגוּ Bombergus, & ſimilia.

Quartò, סִימָנִים Signa, id eſt, voces quæ certæ alicujus rei ſignum memoriale ſunt: מֹשֶׁה וְכָלֵב quæ per ſe ſunt nomina propria biblica, apud Grammaticos ſumuntur pro vocibus ſymbolicis literarum ſervilium, & tunc ſic notantur apicibus, מש״ה וכל״ב. Item, הָאֱמַנְתִּי vox eſt per ſe ſignificativa, at cùm eſt ſymbolum literarum formativarum Nomi-

minum, tunc notatur האמנ״ת. Sic nomen יהוא Jehu, literarum Quieſcentium ſymbolum, & ita plurimæ aliæ. Sic deinceps Maſorethæ habent ſua ſigna ac voces ſymbolicas, Talmudici ſua.

Ad hanc claſſem quoque referri poſſunt voces communes, quæ per ſe ſignificativæ ſunt & in continuata ſententia uſurpantur, ſed præterea certum numerum exprimunt anni, quo aliquid agitur vel actum eſt. Exempli cauſâ, Anno Chriſti 1610, quo belli faces exardere cæperant per Alſatiam & alia loca vicina, uſurpabam dictum aliquod Scripturę in fine epiſtolę Hebraicę, quam tunc ad Rabbinum quendam Francofurtenſem exarabam, in cujus una voce continebatur annus, nempe שנת כוננו חצם על יתר״ Anno *Aptarunt ſagittam ſuam nervo*, Pſalm. 11. 2. Hîc יתר in numero continet 610, quę vocatur ſupputatio minor, omiſſo millenario. Tali aliquâ voce Scripturę eleganti dicto incluſâ, ſolent uti in titulis librorum, ad indicandum annum impreſſionis: ut, Talmud judaicum imprimi cœptum Baſileę Anno Chriſti 1578, unde in titulo iſtius Voluminis, quod tunc excudebatur, ponitur, נדפס שנת פדות שלח״ לעמו Impreſſum Anno *Redemptionem miſit populo ſuo*, Pſal. 111. 9. Hîc שלח continet 338, qui annus (ſupputatione minore judaicâ) reſpondet anno prędicto Chriſti nati.

Item huc pertinent voces, quę à communi ſuo uſu ad myſterium aliquod ſignificandum, aut aliud ſpeciale occultè indicandum, accommodantur, cujus cauſâ etiam apicibus notari ſolent. Verbi gratiâ, שִׂמְחָה׳ eſt nomen appellativum, *Lætitia*, eſt & Nomen proprium virorum inter judęos. Ad talem cùm aliquando darem literas Hebręas, implorans ejus operam in comparando mihi libro Hebraico, euphemię cauſâ uſurpabam in frontiſpicio epiſtolę, illud Salomonis, תוחלת צדיקים שמח״ה׃ *Exſpectatio juſtorum lætitia eſt*, Proverb. 10. 28. Hîc apices denotant, vocem iſtam genuino quidem ſuo ſignificatu uſurpari, ſed prętereà occultè accommodari ad nomen proprium iſtius viri Simchę, qui ſpes bonorum ſit, ſi votis ipſorum annuat. At cùm petito meo non ſatisfeciſſet, denuò ad eum ſcribens, aliud ex eodem Salomone in fronte literarum ponebam, ad negligentiam ejus occultè carpendam, nempe, אחריתה שמח״ה תוגה׃ / *Extremum lætitiæ mœror eſt*, ex Prov. 14. v. 13. volens dicere, Tandem Simcha dolebit, quòd mihi non ſit gratificatus. Viciſſim judęi ad me ſcribentes, in fronte literarum ponunt ſæpè hęc verba, יחנ״ך אלהים *Gratiam faciat tibi Deus*, ex Geneſ. 43. ℣ſ. 29. item, יחנן״ אֱלֹהֵי צְבָאוֹת יְהוָה׃ ; *Miſereatur Dominus Deus exercituum*, ex Amos 5. v. 15. ubi apices deſignant, alluſionem fieri iſtis vocibus

ad nomen meum יֹחָנָן / quaſi ſimul eâdeam voce dicant, Gratiam faciat tibi ô Johannes, &c. Item בגדי יש״ע לבושו *Veſtes ſalutis ſunt veſtimentum ejus*, alludendo ad locum Pſalm. 61. ℣ſ. 10. ubi apices notant, vocem iſtam alluſionem continere ad nomen יֵשׁוּעַ / quaſi dicerent, Veſtes ſalutis Salvatoris Jeſu ſunt veſtimentum ejus. De hoc modò ſcribendi vide ampliùs noſtram Inſtitutionem epiſtolarem Hebraicam, capite 3. Sed אַגַּב גְּרָרָא per occaſionem in tranſitu hîc prodam impoſturam Judaicam. Quidam Rabbi Francofurtenſis ישעיה ענו *Jeſaias anaf*, id eſt, humilis, (nunc ivit ad infima terræ,) ante triennium ad me ſcribens, hoc dicto Jeſaiæ prophetæ in fronte literarum utebatur; והיה אמונת עתך חוסן יש״ו עות *Eritque firmitas temporis tui robur ſalutum, id eſt, omnis ſalutis*, Jeſa. 33. ℣ſ. 6. Voluit ſignificare, me credere in JESUM, & ab eo omnem meam ſalutem exſpectare: ſed obſerva venenatam lanceam in latus Chriſti infixam. „ Vocem יְשׁוּעוֹת divulſit, hoc modo יש״ו עות / ſupra poſitis apicibus, quibus ſignificatur, non fruſtra hanc vocem ſic à ſe ſcriptam eſſe, nempe quòd ישועות ſit quaſi יְשׁוּ עות Jeſchu (ſic dicunt ipſi pro Jeſus) perverſus, vel, qui pervertit, ſcil. Legem Dei. Ergo voluit ſignificare, Robur meum eſſe perverſum iſtum Jeſum. O malitiam judaicam; ô benignitatem Chriſti, tamdiu blaſphemum hominum

minum genus tolerantem. Perplura hujus generis, quæ in Chriſtum & Chriſtianos evomunt, ſervo in peculiarem librum. Redeo ad propſitum.

Quintò, Literæ primæ plurium vocum quandoque uno, quandoque gemino apice notantur, quæ collectæ nomen aliquod proprium conſtituunt. Sic authores librorum, frequentiſſimè ſua nomina primis vocum literis occultè exprimunt: ſic amici & familiares nomen ejus, quem epiſtolâ ſalutant, (vide Epiſtolas noſtras Hebraicas) ſic alii alia. Hinc author celebris iſtius libri Cabaliſtici, *Schaare orah*, *Portæ lucis*, librum ſuum inchoat talibus verbis יסוד החכמה ועקר הקבלה אמונת השם ית׳ האמן אם דרך נכוחה ידרכו וכו׳ Hîc primæ literæ apicibus notatæ, in tres has dictiones colliguntur, quæ conſtituunt tria nomina divina, nempe, יהוה Jehova, אהיה Ehejeh, אדני Adonai. Rambam, id eſt, Rabbi Moſche ben Majemon, librum ſuum יד his verbis incipit: יסוד היסודות ועמוד החכמות/ ubi primæ literæ nomen יהוה exprimunt.

Reperias & aliis de cauſis apices adhiberi, quas prudens & peritus lector facilè ex circumſtantiis cognoſcet. Veluti, in Maſora circa textum, quando author, qui eam collegit, & in ordinem redegit, animadverſionem quandam ſpecialem ſuis verbis ad notas maſorethicas adjicit, tum ſingulas voces apicibus notat,

notat, ut ſic videatur, ea verba eſſe authoris, non priſcorum Maſoretharum.

Denique notandum, abbreviaturis frequentiſſimè præſigi literas ſerviles communes, quales ſunt, משה וכלב *Moſche vecalef*, & quatuor Præpoſitiones בכלם *Bachlam:* Pronomen ש Qui, Quæ, Quod: ו Conjunctio copulativa: ד nota genitivi caſus ex uſu Chaldaico, & quandoque Pronomen, idem quod ש: denique א ex uſu Talmudico. Quòd ſi ergo incideris in abbreviaturam ab una harum literarum incipientem, neque in ea litera eam repereris, tum quære in litera proxima; quod ſi & illa ſervilis ſit, adi literam tertiam. Sæpè tamen etiam ſerviles vocem ſuam principalem, cui ſerviunt, ſignificant, ut in ſequentibus patebit. Hæc præmonuiſſe nunc ſatis eſto: ſequuntur abbreviaturæ juxta ordinem Alphabeti.

א

א״

1. Servile quandoque ab initio eſſe, paulò antè dictum.

2. אל vel אֲדֹנָי Deus, Dominus, pro nomine tetragrammato apud Cabaliſtas. Unde & Reuchlinus lib. 3. Cabalæ ſcribit: א / nota ſum-

ſummarum & altiſſimarum rerum, quæ primo effluxu divinæ bonitatis ſubſiſtunt: vide locum.

3. אֶחָד vel אַחַת Unus, Unum: Primus, Primum, id eſt, רִאשׁוֹן ut: אין גם א׳ שיכחיש את זה Non eſt vel unus, qui id neget. Item, א׳ בפה וא׳ בלב Unum in ore, aliud in corde. Item; יהוה א׳ ושמו א׳ Dominus unus eſt, & nomen ejus unum eſt. Apud Maſorethas etiam frequens eſt.

4. אָמַר Dicit, Inquit. In exordio orationis alicujus uſurpari ſolet; in continuato ſermone copula ו præfigitur, וא׳ Et dicit, vel potiùs ואמ׳/ reſectâ tantùm ultimâ literâ; & ſic ad Improprias abbreviaturas pertinet. Sequi autem ſic ferè ſolet nomen ejus, qui dicit, aut cujus verba proferuntur. Aut pluraliter וא׳ id eſt, וְאָמְרוּ Et dicunt.

5. אֶלֶף Mille, ſed rariſſimè: nam hunc numerum integrâ voce eloqui ſolent: ut, שְׁנַת אֶלֶף לִיצִיאַת מִצְרַיִם Anno milleſimo ab exitu Ægypti: משנת ג׳ אלפים תמ״ח Ab anno ter milleſimo 448.

6. אֲוִיר Aër, Aura, ſecundum elementum, apud Phyſicos interdum.

7. אָדָם Homo, ſed id, ſæpiùs in abbreviatura conjuncta, veluti אבו/ id eſt, אָדָם בָּשָׂר וָדָם Homo caro & ſanguis.

א"א

1. אֲנִי אוֹמֵר Ego dico. Utuntur Rabbini, quando authoris alicujus ſententiam corrigunt vel refutant, aut notam vel animadverſionem in eam ponunt. Cum præfixa copula, וא"א At ego dico.

2. אֲדֹנִי אָבִי Dominus parens meus. Frequens eſt in Kimchii Commentariis, ubi patris ſui R. Joſeph Kimchii expoſitionem ad locum aliquem Scripturæ affert. Subſequi ſolet ז"ל, quod vide ſuo loco.

3. אָמַר אֱלִיָּהוּ Inquit Elias. Interdum אֱלִיָּהוּ אַשְׁכְּנָזִי Elias Germanus. Obvium paſſim eſt in Eliæ Levitæ ſcriptis, & in Animadverſionibus ejus ad Michlol R. Davidis Kimchi.

4. אֶחָד אָמַר Unus dicit: vel, אַחַר אָמַר Poſtea dicit: vel, אֲחֵרִים אוֹמְרִים Alii dicunt, vel אִי אָמְרִית Si dixiſſem, Si dixero: vel, אִי אֲמַרְתְּ Si dixeris, quæ duo apud Talmudicos ſæpè occurrunt.

5. אוֹפֶן אֶחָד vel אוֹפֶן אַחֵר Modus unus, vel, Modus alius. In commentariis R. Levi obvium.

6. אִי אֶפְשָׁר Non eſt poſſibile. Cum præfixis ſervilibus, וא"א Et impoſſibile eſt; שא"א Quòd impoſſibile ſit. אִי Non, per Apocopam, ut in illis אִי־כָבוֹד Non gloria, Inglorius, 1 Sam. 4. 21. אִי־נָקִי Innocens, Job. 22. 30. & integrè, וְאִין Et nonne, nunquid? 1 Sam. 21. 9.

7. אִי

7. אִי בָּעֵית Si volueris, Si mavis, Si cupias. Sequi ſolet אֵימָא Dicam, quod idem valet atque אוֹמַר Hebraicè. בָּעָא ſive בָּעֵי idem quod Hebraicè בִּקֵּשׁ / רָצָה. Quandoque occurrit ſub forma א״א quandoque אב״א. Præponitur ו copula. Talm.

8. אָמֵן / אָמֵן Amen, Amen. In fine precum.

9. אֵשֶׁת אִישׁ Uxor viri. Sic vocatur adultera, quæ uxor unius propria, alterius quoque fit per ſcortationem aut adulterium. Uſus ejus frequens eſt in materia divortii aut ſcortationis, apud Rabbinos vulgares & Talmudicos. Cum ſervili בא״א Cum uxore adultera.

10. אִי אֲמַרְתְּ Si dixeris, ſi dicis, ſcil. ſic, tunc bene eſt.

11. אברהם אבינו Abraham Pater noſter.

אא״א

אֶלָּא אִי אֲמַרְתְּ Sed ſi dicis, ſcil. ita, tunc objectio mea ſtat in loco ſuo, nec dum diſſoluta eſt. Sic proximè præcedenti formæ ſubjici ſolet, Talm. Item, אָמֵן Amen repetitum ter, apud Rabbinos.

אא״ב

אי אמרת בשלמא Si ita dicas, in pace, ſcilicet, quieſcit objectio, conſentis mecum, nihil contrarii eſt, vel continet tua ſententia, rectè eſt, bene dicis, Talm.

אא"ול

Vide paulò ante in א"א.

אא"ב

אֶלָּא אִם כֵּן Niſi quòd ſic, Niſi alioqui, Sed cùm ita ſit, Tantummodo ſi ita ſit. Prior vox ſæpè integrè ſcribitur אלא א"כ.

אא"ס

אָמֵן אָמֵן סֶלָה Amen, Amen Sela. In fine precum aut piorum votorum poni ſolet.

אא"ע

אַבְרָהָם אִבֶּן עֶזְרָא Abraham Aben-Eſra: Fuit Theologus & Aſtronomus inſignis, de quo infrà plura dicentur.

אא"עה

אַבְרָהָם אָבִינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם Abraham pater vel patriarcha noſter, ſuper quo ſit pax, id eſt, qui in pace quieſcat. Perperam, ut puto, quidam exponunt duas primas literas, אָמַר אַבְרָהָם Dicit Abraham. Nam ſi hic fuit doctus aliquis inſignis, extra patriarcham & Prophetas, non tribuerent ipſi ſequentem euphemiam, quam tantùm Moſi, Patriarchis & Prophetis tribuere ſolent: ſi patriarcham intelligant, tum repugnat conſuetudini Hebræorum, qui de Abrahamo patriarcha non ſo-

ſolent loqui ſine cognomento אבינו. Pro primo א integrè legitur nomen אַבְרָהָם in libris precum.

א״ב

אַלְפָּא בֵּיתָא Alphabetum. Maſorethæ utuntur, quando dicunt, א״ב מאותיות גדולות Alphabetum ex literis majuſculis: vide in principio Geneſeos, & libri primi Paralip. Item, א״ב מן חד חד משמש א״ב ב״ג ג״ד Alphabetum vocum ſingularum, quibus ſervit, hoc eſt, quæ incipiunt ab אב / גד / בג &c. Cum litera ſervili ab initio, ח׳ בא״ב Octo ſunt in Alphabeto. Sic notatum ad vocem עֵדְיוֹת Teſtimonia, Pſal. 119. 36. Octies ſcil. iſtam ſic in iſto Pſalmo reperiri, nempe in literis פרץ בן רמ״ה quæ ob id ſigni loco ponuntur.

א״ב א״ב א״ב

אֶחָד בַּתּוֹרָה / אֶחָד בַּנְּבִיאִים / אֶחָד בַּכְּתוּבִים Unum in Lege, unum in Prophetis, unum in Hagiographis. Sic loquuntur Maſorethæ de voce quapiam, quæ hac vel iſtâ formâ ter tantùm in Scriptura occurrit, ſemel in Lege Moſis, ſemel in Prophetis, & ſemel in Hagiographis.

אביא

Vide ſuprà in א״א, num. 7.

א״בבי

אֶתְרוֹג / בֵּצִים / בָּשָׂר שָׁמֵן / יַיִן יָשָׁן Malum citreum, ova, caro pinguis, vinum vetus. His non veſcuntur pridie feſti propitiationis, quod vocant יום הכיפור Talmud. Joma fol. 18. 1.

א״בר

אַב בֵּית דִּין Pater domus judicii. Ut intelligatur, qualis hic fuerit, paucis conſiſtorii antiqui formam explicabo. Erat olim conſiſtorium judiciale triplex: Ex Tribus, Ex viginti tribus, Ex ſeptuaginta & uno judice. *Conſiſtorium trium*, à ſapientibus inſtitutum fuit in locis, ubi pauciores quàm centum viginti בעלי בתים patres familiâs erant. Unde illud Rabbinorum: אין בית דין פחות משלשה כדי שיהא בו רוב ומיעוט אם וחלוק אחד מהם id eſt, Conſiſtorium non conſtat paucioribus quàm ex tribus, ut ſit in eo plus & minus, ſi unus illorum diſſentiat, id eſt, duo ſemper ſint conſentientes. Item, שנים שדנים אין דיניהם דין Duo qui judicant, ipſorum judicium non eſt judicium, id eſt, legitimum. Item, אל תהי דן יחידי Ne judicato ſolus. Hoc Conſiſtorium judicabat tantùm דיני ממונות lites pecuniarias. *Conſiſtorium viginti trium judicum* erat in locis, ubi centum viginti & plures patres familiâs Iſraelitæ habitabant, judicabatque דיני נפשות Ju-

Judicia animarum, id eſt, criminalia, vitam concernentia. Vocatum fuit סנהדרי קטנה Synedrium minus, & exercuit judicium in portis urbis, juxta illud: *Conſtituite in porta jus*, Amoſ. 5. v. 15. *Conſiſtorium Septuaginta & unius* erat tantùm Hieroſolymæ, & vocabatur סנהדרי גדולה Synedrium magnum, item בית דין הגדול שבירושלים Domus judicii magni Hieroſolymitani. Hinc in Talmud: סנהדרין גדולה היתה של שבעים ואחד וקטנה של עשרים ושלשה Sanhedrin magnum erat ex ſeptuaginta & uno, parvum autem ex viginti tribus, Sanhed. cap. 1. in initio. Synedrium magnum ex Lege fuit, juxta illud: *Congrega mihi ſeptuaginta viros è ſenioribus Iſraelis, quos noſti eſſe ſeniores populi & moderatores ejus: aſſume eos ad tentorium conventus, ut ſiſtant ſe ibi* TECUM, *Num.* 11. 16. En ſeptuaginta, qui debebant ſe Moſi adjungere, unde facti ſeptuaginta & unus. Moſes autem fuit ipſorum caput, Dux, Præſes, Præfectus, Prætor ſummus. Sic deinceps poſt Moſen ſapientiſſimus omnium electus fuit in caput, qui dicebatur ראש הַיְשִׁיבָה Caput Scholæ vel Academiæ, Caput curiæ, item נָשִׂיא Princeps, fuitque loco Moſis. Qui autem inter LXX. reliquos ſapientiâ & authoritate præcellebat, is adjungebatur מִשְׁנֶה Secundarius Principi, ſedebatque ipſi ad dexteram, ac dicebatur אב בית דין Pater conſiſtorii vel ordinis ſenatorii. Hi duo ſoli ſedebant, non-

nonnihil à reliquis ſenatoribus ſejuncti, qui deinceps quaſi ſemicirculum conſtituebant, ut duo iſta capita omnes poſſent conſpicere. De hac re textus Juris: סנהדרין היתה כחצי גורן עגולה כדי שיהו רואין זה את זה / ושני סופרי הדיינין עומדין לפניהם אחד מימין ואחד משמאל וכותבין דברי מחייבין ומזכין id eſt, Sanhedrin erat inſtar dimidiatæ areæ circularis, ut ſe invicem poſſent conſpicere. Duo ſcribæ erant ante ipſos. Unus ad dextram, alter ad ſiniſtram, & ſcribebant verba condemnantium & abſolventium, Sanh. cap. 4. fol. 36. 2. in Miſna. Hinc Rambam ſcribit: והם יושבים בכמו חצי גורן בעיגול כדי שיהיה הנשיא עם אב בית דין רואין כולן Ipſi (ſenatores) ſedebant quaſi formâ ſemicirculari, ut princeps cum prætore videre poſſent omnes. Vide Rambam ſive Majemonem parte quartâ fol. 227. & Rabbi Bechai Numer. 11. folio 206. col. 3. editionis Venetæ in fol. Talmud. Hieroſol. cap. 1. fol. 19. col. 3.

א״בה

אָמַר בָּרוּךְ הוּא Dicit benedictus ille, ſcil. Deus. Sæpius Rabbini dicunt קב״ה vel הקב״ה aut אהב״ה אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא Dicit Sanctus benedictus ille.

א״בי

אָדָם בָּשָׂר וָדָם Homo caro & ſanguis; Ho-

Homo carnalis & mortalis. Pro אדם quandoque dicunt אֱנוֹשׁ.

א"בי

אֶתְרוֹג / בֵּצִים / יַיִן יָשָׁן Malum citreum, ova, vinum vetus: vide paulò antè אב"בי.

א"ביה

אֱלִיעֶזֶר בַּר יוֹסֵי הַגְּלִילִי Elieſer filius Rabbi Joſe Galilæi.

א"בי

אֲשֶׁר בְּךָ יְרֻחַם יָתוֹם *Quia in te benedictionem conſequetur pupillus.* Verſus Biblicus eſt ex Hoſ. 14. verſ. 14. Apud Talmudicos eſt nomen celebris Doctoris Abhai, qui ex eventu hoc nomen accepit. Antequam naſceretur, moriebatur pater ejus: ubi natus eſſet, illicò moriebatur mater ejus. Nomen ipſi proprium fuit נחמני Nachmani, q. d. Conſolabitur me Deus ob amiſſos parentes. At cùm Rabba, alterius Nachmanis filius, eum educandum ſuſciperet, impoſuit ei nomen אביי Abhai, (ב leniter ſive aſpiratè pronunciato) deſumptum ex capitalibus literis ſuperioris verſiculi, boni ominis causâ, tum etiam, ne putaretur eſſe filius aut nepos iſtius Nachmanis, cujus filius Rabba eum educaverat. Legitur in Commentario ad libellum מעמדות Officiorum, in libro הליכות עולם fol. 5. 2.

א״ביע

אֲצִילוּת / בְּרִיאָה / יְצִירָה / עֲשִׂיָּה Emanatio, Creatio, Formatio, Factio ſive *ποίησις*. Cabal.

אב״ר

אָב בֵּן רוּחַ הַקֹּדֶשׁ Pater, Filius, Spiritus Sanctus.

א״ג

אִית גָּרְסִין Sunt legentes vel docentes, i. e. Quidam legunt vel docent, Rab.

2. אַגַּב גְּרָרָא Per occaſionem.

אג״לא

אַתָּה גִּבּוֹר לְעוֹלָם אֲדֹנָי Tu potens es in æternum Domine. Eſt nomen divinum Cabaliſticum, ipſis AGLA dictum, quo Deum ab omnipotentia denominant. Meminit Galatinus de arcanis lib. 2. cap. 15. Sunt qui putant, per primum א indicari אֶחָדוּת Unitatem, ſcilicet eſſentiæ divinæ, per ג שְׁלוֹשׁ Trinitatem perſonarum, per reliquas duas literas nomen אֵל id eſt, Deus, q. d. Deus unus eſſentiâ & trinus perſonis.

אג״ס

אִית גִּרְסַת סְפָרִים Eſt lectio librorum, In quibusdam libris legitur. Uſurpatur, quando diverſa vocis alicujus lectio adducitur.

אג"ר

אִית גַּסּוּת רוּחַ Eſt elatio ſpiritus, apud Rabbinos, quando ſtoliditatem hominis reprehendunt.

אג"ש

אִית גְּזֵרָה שָׁוָה Et deciſio æqualis, Par ratio. Sic loquuntur, quando à Paribus ſive Comparatis argumentantur.

א"ד

אִיכָּא דְּאָמְרֵי Sunt qui dicunt, Quidam dicunt. Talmudicis in uſu eſt, quibus pluralis conſtructus pro abſoluto familiaris. אִיכָּא Talmudicum eſt, idem quod Chaldaicè אִית & Hebraicè יֵשׁ. Inde לֵיכָּא Non eſt, non ſunt, ex לָא & אִיכָּא contractum.

אד"ו

Apud Chronologos ſunt literæ numerum ſignificantes, א eſt dies primus: ד quartus: ו ſextus. Hi dies ſunt פסולים rejectitii & reprobi, ut primus dies anni in eos incidat, propter computationem feſti Paſchatis. Vide Scaliger. in de Emend. Temp. fol. 603. edit. 1.

אד"ם

Non eſt abbreviatura propria, ſed nomen אָדָם

אָדָם Homo, cujus literæ Cabaliſticè deſignant tres has, אָדָם דָּוִד מָשִׁיחַ id eſt, Adam, David, Meſſias, dicentes, animam Adami per סוֹד הַגִּלְגּוּל Secretum revolutionis ſive metempſychoſin, migraſſe in Davidem, Davidis in Meſſiam, qui adhuc lateat propter peccata Judæorum. Talmudici in Tractatu Sota fol. 5. ſcribunt, אדם dici, quòd ſit אֵפֶר דָּם מָרָה Cinis, à corruptibilitate; Sanguis, à vitalitate; Fel, à calamitate. Sic S. Cyprianus Græcam ſcripturam (Hebraicè enim ignarus fuit) explicans in libro de montibus Sina, adverſus judæos ſcribit, primum hominem à quatuor cardinibus orbis nomen adeptum, ut Ἀδάμ diceretur. Nam A eſt ἀνατολή Oriens: D, δύσις Occidens: A ἄρκτος Septentrio: M μεσημβρία Meridies.

אֱמוּנָה דִּבּוּר מַעֲשֶׂה Fides, Sermo, Opus.

אד״העה

אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם Dicit David, ſuper quo ſit pax, id eſt, qui in pace quieſcat. David, ſcil. rex & propheta: vide infrà ע״ה.

א״ה

1. אָמַר הַפָּסוּק Dicit verſus, ſcil. biblicus. Paſuk vocant propriè Verſiculum capitis biblici, ſed per Synecdochen ad totam Scripturam ſacram ſeu univerſum textum biblicum extendunt. Inde בַּעַל הַפָּסוּק dicitur, qui in

in lectione textus biblici optimè verſatus & exercitatus eſt, ejus quaſi dominus exiſtens, cumque ad uſum producens quandocunque vult & libet.

2. אֲפִילּוּ הָכִי Etiam ſic, Etiamnum, Attamen, Adhuc, Quanto vel Multò magis. Sic cum ſervili, ואה: quandoque pleniùs ſcribunt ואפ״ה. Talmud.

3. אִי הָכִי / vel אי ה״ך Si ſic, Num ſic, Num ita ſit. Talmud.

4. אֵלִיָּהוּ הַנָּבִיא Elias Propheta.

5. אוּמּוֹת הָעוֹלָם Nationes mundi. Sic vocantur omnes populi, quicunque non ſunt Judæi ſive Iſraelitæ.

אה״ברה

Vide ſuprà in אברה.

א״ו

אִיסּוּר וְהֶיתֵּר Vetitum & licitum. Uſurpant, ubi de cibis vetitis aut licitis agunt.

אוכ״יר. א״ויר

Vide paulò infrà in אכ״יר.

א״ז

אוֹר זָרוּעַ Lux ſata vel orta. Nomen libri eſt ex Pſal. 97. v. 11. Inde הַגָּהוֹת Animadverſiones petitæ ſunt in compendiis Tractatuum Talmudicorum Rabbi Aſcher. Cum ſer-

ſervilibus ab initio מאז״ Ex Or ſaruah, באז״ In libro Or ſaruah, &c. Author ejus eſt רבי יצחק מוויאן Rabbi Iſaac de Vienna, qui floruit circa annum Chriſti 1240.

Item אָמַר זֶה Dicit iſte.

אִם זֶה Si hoc vel illud eſt.

אז״ל

אָמְרוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה Dicunt, quorum memoria ſit in benedictione. Subaudi, חֲכָמִים Sapientes, vel רַבּוֹתֵינוּ Rabbini noſtri: hæc enim vocabula, tanquam nota, compendii causâ omittunt. Cum literis ſervilibus, ואז״ל Et dicunt, שאז״ל Quod dicunt. Interdum etiam א valet אֲבוֹתֵינוּ Patres, Majores noſtri.

א״ח

אֶחָד חָסֵר Unum eſt deficiens. Maſorethæ ſic loquuntur de voce, quæ defectivè, id eſt, ſine ו vel י ſcribitur. De illis enim literis tantùm dicunt חָסֵר וּמָלֵא Defectivè & Plenè, quando ſcil. in media voce vel exprimuntur vel omittuntur. Pro א quamlibet literam numeri loco ponunt. Invenio in Maſora parva cum reliquis literis ſemper ſcribi חס׳/ pro plurali חֲסֵרִים Defectivæ. Sic ad vocem נֵיצֵא notant, ג״י חס׳ id eſt, Tredecim חסרים defectivæ ſunt, ſcil. ſine ו in medio.

2. אֹרַח חַיִּים Semita vitæ. Liber magnus eſt ejus nominis, quem compoſuit יוסף קארו Joſeph

ſeph Karo, magnæ authoritatis. Inde alius compoſitus in formam aphoriſmorum aut theſium, cui titulus שֻׁלְחָן עָרוּךְ Menſa diſpoſita. Ejus ſunt quatuor partes, prima אוֹרַח חַיִּים Semita vitæ, in quo deſcribuntur omnes ritus ſacri: altera יוֹרֶה דֵעָה Docens ſcientiam, in quo agitur de ritibus, juribus & differentiis circa cibos & potum: circa idololatriam, uſuram & alia. Tertia חֹשֶׁן הַמִּשְׁפָּט Pectorale judicii, in quo tractatur jus civile. Quarta אֶבֶן הָעֵזֶר Lapis auxilii, quæ agit de matrimonialibus. Hæ partes abbreviatè ſæpè citari ſolent, ut ſingulis locis indicabitur. Cum ſervili, בא״ח In orach chajim.

אח״ול

Vide paulò antè in או״ל.

אח״כ. אח״כא

אַחַר כָּךְ Poſtea, deinde. א in fine valet אָמַר Dicit. Notant alii, ה aliquando omitti. Dubito: nam א״ל aliud valet, ut mox videbitur.

את״בח

Atbach. Non eſt abbreviatura, ſed vox fictitia cabaliſtica, quâ ratio ſcribendi arcana comprehenditur. Atbach vocatur ratio Alphabethi, quâ ט ſumitur pro א / & ח pro ב / & ſic deinceps, ac contrà א pro ט &c. Di-

viditur hoc modo Alphabetum in tres claſſes: prima continet literas, quarum binæ ſemper conſtituunt in numero 10, altera, quæ centum: tertia, quæ mille, hoc modo:

10	10	10	10
דו	גז	בח	אט
100	100	100	100
יצ	כפ	לע	מס
1000	1000	1000	1000
קץ	רף	שן	תם

En omnes Alphabethi literas, præter ך נ ה / cum quibus nulla alia litera poteſt combinari, ut ſuperior aliquis numerus exprimatur. Benè quidem in ſe geminatæ id faciunt, ut duo ה valent 10. duo נ 100, duo ך 1000. Ac ſic nulla ipſarum fieret permutatio, ſed ſumeretur ה pro ה &c. quod eſſet inconveniens. Ergo pro pari literarum ſumuntur נה / quæ invicem permutantur, & remanet ך viduatum. Exemplum: גֵּרה *Iſte*, Ezech. 47. v. 13. ſumitur pro זֵרה. Nam ג & ז per modum אטבח inter ſe commutantur, ut vult Kimchi in Commentariis. Inde Chaldæus reddit quoque per דין Iſte. Sic לַבַּג *In prædam*, Ezech. 25. 7. pro לַבַּז. Et אִבְחַת חֶרֶב *Mucronem gladii*, Ezech. 21. 15. al. 20. quidam explicant per Atbach pro טִבְחַת Mactationem. Meminit Rabbi Sal. & Kimchi in Commentariis. In Salomone legitur: *Qui delicatè enutrit ſervum* *ſuum*,

ſuum, finis ejus erit, ut ſit מָנוֹן / Proverb. 29. 21. Quid מָנוֹן? Per Atbach idem eſt quod סַהֲדָה Teſtimonium, hoc eſt, finis ejus teſtabitur de ipſo, q. d. tandem videbit Dominus ejus, ſe delicatâ & remiſsâ educatione, ſervum protervum & contumacem educaſſe. Nempe מ convertitur in ס / ex combinatione מס: utrumque נ in ה & ו in ד. Extat hoc exemplum in Tractatu Talmudico Succa fol. 52. 2. Vide & infrà in אתב״ש.

א״י

אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל Terra Iſraëlis, Terra Canaan. Cum literis ſervilibus, בא״י In, לא״י Ad, מא״י Ex, וא״י &c.

א״יג

אָמַר יְהוּדָה גְּדַלְיָה Inquit Jehuda Gedalia. Scripſit animadverſiones quaſdam in Zohar.

א״יה

אִם יַעֲזוֹר הַשֵּׁם Si juverit Dominus, Deo juvante: vel אִם יִגְזוֹר Si decreverit, permiſerit Deus: vel אִם יִרְצֶה Si voluerit, volente Deo. הַשֵּׁם N[illegible]n illud, ſcil. divinum & ineffabile יהוה / quod ſic cognominare ſolent.

2. אִם יֵשׁ הַשָּׁלוֹם Si pax eſt. In Epiſtolis uti ſolent, pro eo quod nos dicimus, Si vales, An rectè valeas.

א״ית״ן

א״ית

אֲדֹנָי יִתְבָּרֵךְ שְׁמוֹ Dominus Deus cujus benedictum ſit nomen. ׳ etiam valet יִתְעַלֶּה Exaltetur.

א״כ

אִם כֵּן Si ſic, Quòd ſi ita eſt. Illationis nota eſt. In Talmud ſæpè præfigitur ד / ut דא״כ Quòd ſi ita ſe res habet. Quidam putant, denotare etiam אַחַר כָּךְ Poſtea. At ego illud nunquam aliter legi, quàm cum inſerto ח / hoc modo אח״כ & cum ſervili ואח״כ Et poſtea. Diligentiſſimus Mercerus exiſtimat in initio commentariorum Kimchi in Joëlem, olim ſcriptum fuiſſe ואכ / quod imperitiâ deſcribentium poſteà plenè ſcriptum ſit וְאִם כֵּן / quòd ſic iſtæ literæ accipi ſoleant. Senſus tamen omninò poſtulat, ut ibi dicatur וְאַחַר כֵּן Et poſteà, quòd ſcribendum fuerat ואח״כ.

אכ״יר

אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן Amen, ſic eſto voluntas, ſcil. Dei: Sic fiat, Sic ratum eſto. Quandoque interponitur י / ut אכי״ר pro יְהִי Et ſic: quandoque omittitur כ / ut, אי״ר / ubi ו valet וְכֵן. In fine precum & cujuſcunque pii voti uſurpari ſolet.

אכ״מ

אֵין כַּאן מְקוֹמוֹ Non eſt hic locus ejus. Uſurpant,

pant, quando doctrinam aliquam in alium locum tractandam rejiciunt. בָּאן in Targum uſurpatur pro Hebræo פֹּה / unde & מִכָּאן Hinc, pro מִפֹּה.

אכ"מרה

אִם כֵּן מָרָה הִגִּיד Si ita eſt, quid indicavit?

אכ"ע

Vide infrà in כ"ע.

א"ל

אָמַר לוֹ Dixit. Reſpondit ipſi, Talmudicè אֲמַר לֵיהּ vel pluraliter אָמְרוּ לָהֶם Dixerunt, Reſponderunt ipſis, Talmudicè אֲמַרוּ לְהוֹ / ubi להו per Apocopam pro לְהוֹן / quod Chaldaicè uſurpatur pro Hebræo לָהֶם.

וא"ל id eſt; וְאֵין לוֹמַר Et non eſt dicendum.

אלב"ם

Albam. Non eſt abbreviatura, ſed ſpecies cabaliſtica, quâ una litera ſumitur pro altera, & quidem, א pro ל / ב pro מ & ſic deinceps, & contrà; quarum integra conſtitutio ſic eſt:

א ב ג ד ה ו ז ח ט י כ
ל מ נ ס ע פ צ ק ר ש ת

Meminerunt hujus ſpeciei Rabbi Salomon & Aben-Eſra, Jeſa. 7. v. 6. ubi dicunt, quoſdam interpretes nomen proprium טָבְאַל /

quod

quod ibi legitur, interpretari per רַמְלָא per ſpeciem commutationis אלבם Albam. Ramla autem iſte fuit filius Remaljahu: Sed Aben-Eſra addit וזה הבל fumum eſſe eam expoſitionem. Vide & infra in אחכ״ש.

א״לכ

אִם לֹא כֵן Si non ſic, Alioqui. Cum ſervili, ואל״כ Quòd ſi non ita eſt: שאל״כ idem.

א״מ

1. אֶרֶץ מִצְרַיִם Terra Ægypti: Rab.

2. אֶחָד מָלֵא Unum plenum. Apud Maſorethas, quando ſignificant vocem plenè cum , vel , in medio ſcriptam eſſe. Unde א״מ וא״ח / Unum plenum, alterum חָסֵר deficiens eſt. Pluraliter מְלֵאִים. Obſervo & hîc in Maſora parva ſemper ſcribi מ״ל pro מָלֵא vel מְלֵאִים / ut & ſuprà in א״ח dixi, Sic Geneſ. 2. 12. ad vocem וַתּוֹצֵא notant, ג׳ ב׳ מל וא׳ חסר id eſt, Tria (ſic reperiuntur) duo plena, & unum defectivum.

3. אָבִינוּ מַלְכֵּנוּ Pater noſter, Rex noſter. In libris precum, & aliàs ubi formæ precum exprimuntur.

4. Apud Chronologos א eſt unum, מ eſt מחצית / nempe hora prima & dimidia eſt initium Tekuphæ ſive Solſtitii æſtivi in menſe Tammus ſive Junio.

אמ"ה

אָמַר הַשֵּׁם Dicit Dominus, & tunc aliquando adjicitur ' in fine, pro יִתְבָּרַךְ Benedictus ſit. Quandoque valet, אָמַר הַכָּתוּב Dicit Scriptura ſacra.

אמ"ן

אֲדֹנָי מֶלֶךְ נֶאֱמָן Dominus-Deus rex fidelis. Apud Cabaliſtas ſic exponitur vox אָמֵן. Unde, Benedicent ſibi בֵּאלֹהֵי אָמֵן / Jeſ. 65. ℣ſ. 14. id eſt, in Deo Domino rege fideli. Hinc & apud Talmudicos legitur, מאי אמן Quid eſt אָמֵן? Reſpondit Rabbi Chanina, אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן Deus rex fidelis: Sanhedrin fol. 111. 1.

אמ"ש

אֵשׁ / מַיִם / שָׁמַיִם Ignis, Aqua, Cœlum ſive Aër, quæ tria in libro Jetzira ſtatuuntur rerum in hoc mundo principia.

אמ"ת

אִיּוֹב מִשְׁלֵי תְּהִלִּים Job, Proverbia, Pſalmi. Apud Maſorethas in uſu eſt, quando vocem aliquam ex tribus hiſce libris adducunt. Pro תהלים dicunt etiam contractè תִּלִּים.

2. אֵלֶּה הַדְּבָרִים / מְלָכִים / תְּרֵי עֲשַׂר / Deuteronomion, Regum-liber, Duodecim prophetæ minores. Sic ſumitur in Maſora ad vocem עֹשֵׂה / Exod. 15. 11. ubi obſer-

van-

vandum; Tzere illic vocari Kametz parvum.

א"נ

אִי quod Talmudici efferunt, אִם נֹאמַר / גֵּימָא Si dixerimus.

אִי נָמֵי Si etiam, ſic etiam. Talm.

א"נך

אוֹרַיְתָא / נְבִיאִים / כְּתוּבִים Lex, Prophetæ, Hagiographa. Apud Maſorethas in uſu eſt, quando ſignificare volunt, vocem aliquam ter reperiri, ſemel in Lege (quæ Chaldaicè dicitur אורייתא / Hebr. תּוֹרָה) ſemel in Prophetis, ſemel in Hagiographis. Sic ad וְהֶבֶל Geneſ. 4. 4. notatum ג" אנ"ך Tria ſunt, &c. Idem ſignificant per א"ב א"ב א"ב ut ſuprà poſitum.

אנ"סו

אָמֵן נֶצַח סֶלָה וָעֶד Amen in ſecula ſempiterna ſeculorum. Clauſulis librorum, quæ in pium votum exeunt, adjici ſolet.

א"ס

אָמֵן סֶלָה Amen, Sælah, id eſt, ſempiternum: preces ſic claudi ſolent. Quandoque triplicari ſolent, אא"א ס"סס.

2. אֵין סוֹף Non finis, Sine fine, Infinitus & æternus. Periphraſis Dei infiniti & æterni, apud Cabaliſtas. Unde ſæpè adjungitur ipſi

בָּהּ pro בָּרוּךְ הוּא Benedictum illud ens infinitum. Sic in libro שֶׁפַע טַל ſæpè occurrit.

א״סף

אַתְנַח / סוֹף פָּסוּק Athnach, Sophpaſuk. Apud Maſorethas in uſu eſt, quando notant dictionem aliquam ob accentum minorem pauſantem, veluti Sakeph Katon, Rebhia, Tipcha aut alium, ſcribi cum Kametz, æquè ac in Athnach & Sophpaſuk pauſis majoribus, quarum proprium ſic voces afficere. Exempli cauſâ, ad הַפָּסַח Num. 9. ℣ſ. 2. notatum: ל קמץ וכל אס״ף דכו׳ id eſt, non reperitur ſic amplius, & eſt cum Kametz, & omne Athnach & Sophpaſuk ipſi ſimile eſt: Hoc eſt, פָּסַח ſcribitur hoc tantum loco cum Kametz loco Sægol, propter accentum Tiphcha, at cum majoribus pauſis Athnach & Sophpaſuk ſemper habet Kametz. Porrò Sophpaſuk ipſis eſt, qui aliàs dicitur Silluk, virgula ſcilicet recta, ultimæ cujusque verſus voci appoſita. Sic & Grammatici dicunt, Voces indeclinabiles nunquam venire באס״ף / cum pauſis Athnach & Sophpaſuk: ſunt enim מלות הדבק dictiones adhæſionis, quæ aliis ſemper adjunguntur.

א״ע

אַבֶּן עֶזְרָא Aben-Eſra. Inſignis fuit Theologus, Aſtronomus & Philoſophus, qui com-

commentaria præclara in tota Biblia ſcripſit. Proprium ejus nomen eſt Rabbi Abraham bar Rabbi Meir ben Eſra, ut ipſemet ſe appellat in fine commentarii ſui in prophetas minores. Patrem habuit Rabbi Meir, avum Eſra. Interea tamen nomine עזרא Eſra reſpicit ad nomen proprium lapidis, cujus mentio 1 Sam. 7. 12. qui dictus fuit אֶבֶן הָעֵזֶר Lapis auxilii. Sic ipſe fuit lapis auxiliaris ad firmandam Theologiam & Philoſophiam in populo ſuo. Has enim duas Scientias maximè ſuæ genti illuſtravit: Commentarium ſuum in duodecim prophetas minores abſolvit in urbe Rhodo, Anno Chriſti 1145. & anno præcedente Commentarium in Danielem. Commentarii in Jeremiam meminit Jeſa. 49. 1. Mortuus anno ætatis ſuæ ſeptuageſimo quinto. Ob inſignem doctrinam & ſapientiam fuit κατ' ἐξοχὴν dictus הֶחָכָם ὁ σοφὸς Sapiens. Abben Arabica appellatio eſt, qua plures Arabes appellantur.

2. אָמַר עוּלָּא Dixit Ula: apud Talmud.

א״עג

אף על גב Etiamſi, Tametſi. Additur interdum ב in fine, אעג״ב: ab initio ſerviles, דאעג / ואעג Quòd etſi.

אע״נע

Duæ abbreviaturæ ſunt: א״ע jam vidiſti: de נ״ע vide ſuo loco.

אע"פ

אַף עַל פִּי / Quamvis, Etſi, Etiamſi, Licet. A fine quandoque additur י, ut, אע"פי: additur & כ pro כֵּן Sic, ut אע"פכ Licet ita ſit: Tamen, Nihilominus tamen. Cum ſervilibus, שאע"פ / ואע"פ Quòd etſi.

עפ"ה

Vide ſuprà in א"ה.

אפ"ס

אֶחָד פָּסוּק סִימָן Unus verſus ſignum eſt. Maſorethæ utuntur, quando verſum aliquem biblicum pro memoriali ſigno certarum vocum adducunt, quæ aliter in hoc, & aliter in illo loco reperiuntur. Exempli cauſâ: in uno loco legitur, אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּקִרְבּוֹ *In cujus medio ego habito*, Geneſ. 24. 3. & alio in loco, אֲשֶׁר אָנֹכִי יוֹשֵׁב בְּאַרְצוֹ *In cujus terra ego habito*, ibid. ℣ſ. 37. Ad priorem locum notarunt, קדמאה אנכי יושב בקרבו תנינא אנכי יושב בארצו ואפ"ס כי אני יהוה בקרב הארץ id eſt, Prius, *Ego habito in medio ejus*: alterum, *Ego habito in terra ejus*, Unus autem verſus ſignum eſt: *Quia ego DOMINUS in medio terræ*. Senſus: in hoc verſu memoriali, qui legitur Exod. 8. ℣ſ. 18. voces ſymbolicæ ſunt בְּקֶרֶב הָאָרֶץ quæ in memoriam revocant, priori loco Geneſeos legi בְּקִרְבּוֹ / in altero, בְּאַרְצוֹ / quia

quia in verſu iſto memoriali præcedit בְּקֶרֶב /
ſequitur הָאָרֶץ.

א״צ

אֵין צָרִיךְ Non eſt neceſſe. Sic ferè ſequi ſolet
ל / vel Infinitivus, ut mox.

2. אֶרֶץ צְבִי Terra decoris, id eſt, Judæa,
Terra Iſraëlitica, quæ ſic paſſim in ſacris literis
vocatur, ut Ezech. 20. 6. Dan. 11. 16.

א״צל

אֵין צָרִיךְ לוֹמַר Non eſt neceſſe dicere. Rabbinis
paſſim uſitatum, qui in Infinitivo dicunt
לוֹמַר pro לֵאמוֹר. Sic, אֵין צָרִיךְ לְבָרֵךְ Non eſt
neceſſe benedicere.

א״ק

אִיכְּתִיב קָשֶׁה Scriptum durum vel difficile
eſt. Apud Talmudicos in uſu eſt, quando
locus aliquis Scripturæ difficilis objicitur,
qui in utramque partem diſputari poteſt.
קָשֶׁה Durum, Difficile vocant id, quod in
contrariam ſententiam objicitur: קֻשְׁיָא Objectio,
Quæſtio contraria: מַקְשָׁן Opponens,
objectionem difficilem proponens. אִכְּתִיב per
ſyncopam ex forma paſſiva Ithpehal dicitur
pro אִתְכְּתִיב Idem etiam per Apocopam frequenter
dicitur אִיכְּתִי:

2. אָמַר קְרָא Dicit Scriptura. Cum ſervili,
דְּאָמַר Quod dicit Scriptura. קְרָא vel מִקְרָא

 voca-

vocatur Sacra ſcriptura à Legendo, quaſi Lecturam dicas, quia ab omnibus legi debet. קְרָאִים Lectores ſcripturæ ſacræ. Secta olim fuit, quæ nudo textui Biblico addicta erat, ac Traditiones omnes rejiciebat.

א״קבו

אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ Qui ſanctificavit nos præceptis ſuis, & præcepit nobis. Formula communis eſt, quæ in exordio precum uſurpari ſolet, unde compendii cauſâ eam in libris precum ſæpè ſic ſignant.

ארא״ריתא׳

אֶחָד ראשׁ אַחְדוּתוֹ / ראשׁ יִיחוּדוֹ / תְמוּרָתוֹ אֶחָד id eſt, Unum, principium unitatis ſuæ, principium ſingularitatis ſuæ, viciſſitudo ejus unum. Apud Cabaliſtas deſcriptio eſt Dei æterni, immutabilis, unici, & ſemper ſibi ſimilis. Meminit Reuchlinus lib. 3. Cabalæ.

א״ר

אָמַר רַבִּי Inquit Rabbi, vel רַב Raf. Pluraliter, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ Dicunt Rabbini noſtri, & tunc ſequi ſolet ל״ז / de quo ſuo loco.

ארג״מן

אוּרִיאֵל / רְפָאֵל / גַבְרִיאֵל / מִיכָאֵל / נוּרִיאֵל Uriel, Raphael, Gabriel, Michael, Nuriel. Nomina propria angelorum ſunt, quos tra-

tradunt ferre, currum Majeſtatis divinæ, qui etiam Deum comitati ſunt, cùm deſcenderet in montem Sinai, tanquam ſigniferi quatuor, ut Iſraelitæ quatuor vexillis præfecti ſunt. Michael dextram occupabat, Gabriel ſiniſtram, præcedebat Nuriel, ſequebatur Raphael. Meminit author libri Zeror hammor, id eſt, Faſciculi myrrhæ, in principio libri Numerorum. Vide etiam Reuchlinum lib. 3. Cabalæ.

א"רזל

Vide paulò antè in א"ר.

אר"יבל

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי Inquit Rabbi Joſua filius Levi. Talm.

א"רל

אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ Dicit Reſch Lakis. Nomen proprium inſignis Doctoris Talmudici.

א"רמע

אֵשׁ / רוּחַ / מַיִם / עָפָר Ignis, Aër, Aqua, Terra. Nomina quatuor elementorum apud Phyſicos Hebræorum.

א"רש

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן Dicit Rabbi Schimeon, Talm.

ארש"בג

אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל Inquit R. Schimeon filius Gamalielis. Talm.

א"ש

אָבִינוּ vel אֱלֹהֵינוּ שֶׁבַּשָּׁמַיִם Deus noſter, vel, Pater noſter, qui in cœlis eſt. Formula exordii in precibus.

2. אֵלֶּה שְׁמוֹת Elle ſchemoth. Nomen ſecundi libri Moſis, ex primis ejus verbis deſumptum. Cum ſervili, בא"ש In Exodo, וא"ש Et Exodus.

3. אָתֵי שַׁפִּיר Venit pulchrè, benè, rectè. Quando ſententia aliqua approbatur, tamquam recta, Talm. & maximè in Toſephos.

אש"ט

אָמַר שֵׁם טוֹב Inquit Schem tof.

א"שי

אֲדֹנָי שֶׁיִּתְבָּרֵךְ Dominus Deus, qui ſit benedictus.

א"של

Non eſt abbreviatura, ſed Notaricon trium vocum ſeparatarum, אֲכִילָה שְׁתִיָּה לְוָיָה id eſt, Cibus, Potus, Comitatus. Hæc tria inſtituiſſe perhibetur Abraham Patriarcha, quando plantavit אֶשֶׁל in Beerſche-

ſcheba, Gen. 22. 33. Ibi quidam per אֵשֶׁל intelligunt פרדס hortum, ex quo deſumpſerit fructus pro viatoribus: alii dicunt, eum ædificaſſe פונדק hoſpitium pro hoſpitibus, & inde factum notaricon iſtud illius vocis, ut iſta tria hoſpitibus & viatoribus ſint humanitatis ergò exhibenda.

אש״עה

אָמַר שְׁלֹמֹה עָלָיו הַשָּׁלוֹם Inquit Salomon, ſuper quo ſit pax. Salomon ſcil. rex. Vide ע״ה.

אש״ש

אָמַר שְׁמוּאֵל שׁוּלָם Inquit Samuel Schullam. Sæpè in libro Juchaſin occurrit, ubi ſententiam ſuam author iſte aliorum verbis adjicit. Hic autem eſt, cujus ſtudio liber Juchaſin, cujus author eſt R. Abraham Sachuth, primò editus eſt Conſtantinopolis.

א״ת

אִם תֹּאמַר vel Talmudicè אִי תֵּימָא Si dixeris, vel pluraliter אִם תֹּאמְרוּ Si dicatis vel dixeritis. Cum ſervili, וא״ת Et ſi dixeritis.

2. אִמְרֵי תוֹרָה Verba Legis.

3. Principium & finis, apud Cabaliſtas, ut Α & Ω apud Græcos.

את״בש

Athbaſch, & cum ſervili באת״בש Per Atbaſch.

baſch. Sic vocatur apud Cabaliſtas ratio ſcribendi arcana, quâ ת cum א / & ש cum ב / & contra, permutantur, & ſic deinceps totum Alphabethum, hoc modo:

את בש גר דק הצ וף זע חס טן ים כל
לך מי נט סח עז פו צה קד רג שב תא

Exempla: Jerem. 25. 26. legitur, וּמֶלֶךְ שֵׁשַׁךְ יִשְׁתֶּה אַחֲרֵיהֶם *Et rex* שֵׁשַׁךְ *Scheſach bibet poſt eos.* Id per commutationem Alphabethicam Athbaſch, volunt Rabbini ex arte hac Cabaliſtica idem eſſe quod בָּבֶל Rex Babel ſive Babyloniæ. Nam ש cum ב / & כ cum ל permutatur. Hoc putant ex conſilio Prophetæ factum (de quo ego dubito) cui ars hæc Cabaliſtica fuerit nota, & eâ uſum occultè, ne Regem Babyloniæ offenderet. Certè & Chaldæus tranſtulit וּמַלְכָּא דְבָבֶל Et Rex Babyloniæ. Item, שָׂרָה per Atbaſch ſcribitur בגא / quæ literæ in numero faciunt nonaginta quinque. Totidem continet nomen aliud proprium יִסְכָּה / quod extat Gen. 11. v. 29. Unde colligunt שָׂרָה & יִסְכָּה idem nomen eſſe, & Saram alio nomine Jiſcam dictam fuiſſe. Item, apud eundem cap. 51. verſ. 1. *Ecce ego excitaturus ſum contra Babyloniam & contra habitatores* לֵב קָמָי *Leſkamai ventum diſperdentem;* Hîc interpretes R. Salomon & Aben-Eſra has duas voces explicant per אתבש Atbaſch, כַּשְׂדִּים Chaldæi, ut Propheta contra Babylo-

loniam & Chaldæos Prophetiam inſtituat. Sic Chaldæus אַרְעָא דְכַסְדָאֵי contra habitatores terræ Chaldæorum. LXX. ϗ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας χαλδαίους. Vide Reuchlinum lib. 3. Cabalæ. Aliquando literæ vicariæ pro numeralibus duntaxat ſumuntur. Sic פֶּרֶץ Geneſ. 38. 29. per Athbaſch eſt וג״ח quæ valent י״ד / id eſt, quatuordecim. Totidem דָּוִד David. Occultè ergo per Peretz ſignificatur David, qui ex ejus familia deſcendit, Notatum hoc in Collectaneis ex Baal Turim ad hunc locum in Bibliis magnis.

את״ל

אִם תִּמְצֵי לוֹמַר Si repereris dicere, ſi poſſis dicere. Talmud. מְצֵי vel מְצָא Potuit: היך מצי משבע להו Quomodo potuit jurare ipſis? Uſurpatur, quando una quæſtio ex altera elicitur: ut, Menſa hæc eſt lapidea an ſtannea? את״ל etiamſi poſſes dicere, etiamſi tibi concederem, eſſe lapideam, tamen &c. Vide Halich olam, fol. 13. 2.

אִי תֵּימָא לִי / אם תאמר לי Talmudicè 2.

Si dixeris mihi.

ב

ב Litera abbreviaturis ſæpiſſimè loco Præpoſitionis ab initio ſervit, unde multæ hîc omit-

omittentur, quæ quærendæ in litera proxima, ut ſuprà dictum.

ב"א

בֵּית אָב Domus Patris, Familia paterna; vel בֵּית אָבִי Familia paterna mea.

2. בֶּן אָשֵׁר Filius Aſcher. Hic voces quasdam Biblicas aliter legit, quàm alii, & ejus lectionem imitantur Judæi occidentales, id eſt, qui in terra Iſraelis habitarunt. Alium ſecuti ſunt orientales, de quo vide in ב"נ.

3. בַּר אוֹרְיָן Filius Urjan. Sic quidam inter abbreviaturas adducit. Ego abbreviatè non legi. Reperi autem apud Talmudicos plenè ſcriptum, א"ל חד לחבריה ליקו לקמיה דבר אוריין הוא Dixit alter ad alterum, Surgendum eſſe coram ipſo (honoris causâ) quia Bar Urjan ſit; Gloſſa, בן תורה Filius Legis, id eſt, ſtudio Legis Divinæ deditus, Studioſus Theologiæ, Theologus Legis Dei obſervantiſſimus: Gittin folio 62. 1. Et alibi: ניקו מקמיה דגבר בר אוריין הוא Surgamus coram ipſo, quia Doctor Legalis eſt: Schabbath fol. 31. 2. In Salomone legitur, וְתוֹרָה אור *Et Lex lux eſt*; Proverb. 6. 23. inde אוֹרַיְיתָא Lex, quaſi Lux dicta, & inde אֹרְיָן Legis obſervans.

ב"אר

בְּאוֹתוֹ דִבּוּר In eodem ſermone vel textu. Cri-

Criticis uſitatum. Cum Vau copula וב״אר. Quandoque additur ה in fine, ב״ארה / ubi ה valet הַמַּתְחִיל Qui incipit, vel, incipientis. Interdum interponitur ה / ut ב״אהר / pro הַדִּבּוּר.

בא״י אמ״ה

בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם Benedictus ſis tu DOMINE Deus noſter, Rex hujus mundi. Commune exordium precum eſt, & in libris precum, aut ubi de precibus agitur, uſitatum.

בא״י ש״ת

בָּרוּךְ אַתָּה יְהֹוָה שֹׁמֵעַ תְּפִלָּה Benedictus ſis, ô Domine, exaudiens preces. In fine precum id dicere ſolent.

ב״ב

1. בָּבָא בַּתְרָא Bava poſterior. Tres libri Talmudici ſunt, qui inſcribuntur Bava; nempe Bava prima, Bava media, Bava poſterior ſive ultima. Vide בם & בק. בָּבָא id eſt, Janua, Porta. Cum ſervili בב״ב In Bava poſteriore.

2. תְּרֵין תְּרֵין / id eſt, Duo duo, bina, apud Maſorethas, ut cùm dicunt, א״ב מן ב״ב Alphabethum eſt ex binis vocibus, quarum ſcil. una talem, altera talem habet formam. Litera numeri ponitur pro ipſo Nomine, quo numerus iſte denominatur. Sic ſuprà fuit א pro אֶחָד.

3. בר

3. בַּר בַּר Filius fuit. Apud Talmudicos, אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה Dicit Rabba bar bar Channa.

4. בַּעֲלֵי בָּתִּים Domini domus, Heri domeſtici, Patresfamiliâs. Singulariter, בַּעַל בַּיִת Paterfamiliâs.

5. בִּמְהֵרָה בְּיָמֵינוּ Citò in diebus noſtris: cum ſervili, שבב״י יפרח כשושנה Ut citò in diebus noſtris floreat inſtar lilii. De urbe Jeruſalem votum.

כ״בח

Vide infrà in ב״ח.

כ״בת

Vide infrà in ב״ת.

ב״ג

1. בִּישׁוּל גּוֹיִם Coctilia gentilium, id eſt, Chriſtianorum. Cum ſervili, בב״ג Cum &c. Utuntur in libris vel materia ciborum licitorum & vetitorum.

2. בֶּן גַּמְלִיאֵל Filius Gamalielis.

3. בִּשְׁלשָׁה vel Chaldaicè בִּתְלָת Cum tribus. Litera numeri pro ipſo nomine numerali, ut ſuprà in ב. Sic deinceps etiam aliæ literæ ſumuntur.

בג״בג

בֶּן גֵּר בֶּן גִּיוֹרֶת Filius gentilis viri, & filius gentilis fœminæ. Nomen ſapientis cujus-

 dam,

dam; parentibus gentilibus, ſed ad fidem judaicam converſis, nati. Ejus mentio in Pirke abhoth cap. 5. in fine, ubi dictum ejus celebratur de indefeſſo ſtudio Legis divinæ. Ante Chriſtum natum vixit tempore Jonathanis paraphraſtę, proprio nomine dictus R. Jochanan ben bag. Tzemach David fol. 35.

בג"ד

בְּגִין דְּהָא Propterea quod ecce, Nam ecce: vel בְּגִין דָּא Propterea בג' דְּאִיתְמַר Propterea quod dicitur. Frequens in Zohar. Sæpè cum ſervili. ובג'.

בג"ה

בִּגְבוּרַת הַשֵּׁם Per potentiam, Potentiâ Domini, Ope & auxilio Dei: vel בִּגְזֵרַת הַשֵּׁם Decreto, voluntate Dei.

בג"כ

בְּגִין כָּךְ Propterea, Idcirco ſic. Sequitur ferè כְּתִיב Scriptum, vel ſimile. Cum ſervili, ובג"כ Et propterea. Frequens in Zohar, quando præcedens ſententia dicto Scripturæ confirmatur. Pro כָּךְ etiam legitur כַּךְ quod idem.

ב"ד

בֵּית דִּין Domus judicii, Curia, Porta judicialis, (ut olim in portis exercuerunt judicia) Conſiſtorium, & metonymicè Judices,

Senatus, Magiſtratus. Cum ſervili, שֶׁבֵּד Quod vel quem ſenatus. בב״ד In curia, in conſiſtorio.

2. בְּסִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא Ope, Auxilio divino, שְׁמַיָּא ut apud Rabbinos שָׁמַיִם Cœlum pro Cœli inhabitatore Deo. Sic autem ferè interponitur ס״ד, ut infrà in בס״ד.

בד״א

בַּמֶּה דְבָרִים אֲמוּרִים Quibus verbis dicta ſunt, aut dicuntur. In Talmud & Rambam frequens, quando præcedens ſententia melius explicatur.

בד״ה

בְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל In ſermone vel textu qui incipit. Sæpè occurrit in libris, in quibus aliorum librorum diverſa lectio vel correctio adducitur. Talis eſt liber יְרִיעוֹת שְׁלֹמֹה *Cortinæ Salomonis*, qui continet enucleationem locorum difficilium, quæ in Commentariis R. Salomonis in Legem occurrunt. Item liber חָכְמַת מָנוֹחַ *Chochmas Manoach*, qui continet correctiones & elucidationes in pleroſque libros Talmudicos. Item liber יוֹסֵף דעת *Joſeph daas*, qui etiam eſt Elucidarius in Raſchi. Vide etiam infrà in ד״ה.

בד״ה

בְּדִבְרֵי הַיָּמִים ב׳. In verbis dierum, id eſt.

In libro Chronicorum ſive Paralipomenon, qui ſic appellatur.

2. בֵּית הַמִּקְדָּשׁ Domus ſanctuarii, Templum Hieroſolymitanum. Cum ſervili, שֶׁבַּה Quod &c.

3. בֵּית הַכְּנֶסֶת Domus congregationis, Synagoga judæorum: מחוץ לבה״כ Extra ſynagogam.

4. בַּעַל הַבַּיִת Dominus domus, Paterfamiliâs.

5. בָּרוּךְ הַמָּקוֹם Benedictus ſit Deus, Gratia ſit Deo. הַמָּקוֹם Locus, eſt nomen Dei Rabbinicum, ſic dicti, quia in omnibus locis præſens eſt. Poſſit & pro eo legi הַשֵּׁם.

6. בֵּיאוּר הַמִּלָּה Declaratio vocis.

7. בֶּדֶק הַבַּיִת Fiſſura, Labes domus: apud Talmudicos, ubi de Templi reſtauratione agitur.

8. בָּרוּךְ הוּא Benedictus ipſe. Sic ferè præcedit קָדוֹשׁ vel הַקָּדוֹשׁ Sanctus, & Sanctus benedictus ille, periphraſis Dei eſt. De אס״ בה״ vide in אס״. Apud Talmudicos, מפי ארון כל המעשים ב״ה Ex ore Domini omnium operum benedicti illius, id eſt, Dei. Chald. בְּרִיךְ.

9. בֵּית הִלֵּל Domus Hillelis. Domus, id eſt, Schola, Secta, Diſcipuli Hillelis doctrinam ſequentes. Fuit ראש הישיבה Caput, Rector Academiæ, & non longè ante Chriſtum floruit. Aliquot millia diſcipulorum habuit, ſed octoginta longè latéque

celeberrimos, inter quos Jonathan Uzielis filius, qui Prophetarum paraphraſin Chaldaicam dedit. In doctrina opiniones peculiares tenebat: quarum habuit ſectatores plurimos. Oppoſuit ſe illi alius non minus doctus & celebris, שַׁמָּאי Schammai dictus, qui contrarias planè opiniones ſequebatur, qui ipſe quoque non pauciores aſſeclas habuit. Hinc, בֵּית הִלֵּל & בֵּית שַׁמָּאי/ Schola Hillelis, Schola Schammæi, pro ſectariis ipſorum doctrinæ. Horum opiniones apud Talmudicos perpetuò recenſeri ſolent. Hillel vixit annis centum quinquaginta, ſicut Moſes, & quadraginta annos fuit natus, quando exivit ex Babylonia: quadraginta annos docuit in Academia: quadraginta annos fuit נָשִׂיא Summus prætor & gubernator, Caput curiæ, princeps ſenatorum. Alibi plura de hoc dicemus: Vide & infrà in ב״ש.

בה״א

בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים Senatores Hillelis dicunt. Talm.

ב״הג

בַּעַל הֲלָכוֹת גְּדוֹלוֹת Author Conſtitutionum magnarum. Liber eſt ſic vocatus.

בהנ״וא

בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם נַתְחִיל וְנִגְמַר אָמֵן Auxilio Dei incipiemus & finiemus, Amen. Principio

libro•

librorum aut privatorum ſcriptorum ſic ſolent aliquando præmittere. Extat in titulo Haphtaroth quæ ad librum Haskuni adjectæ ſunt.

בה"קר

בַּר הַקָּדוֹשׁ רַבִּי Filius ſancti Rabbi N. Sic ſequi debet nomen ejus, cujus filius dicitur.

ב"ו

בָּשָׂר וָדָם Caro & ſanguis, Homo carnalis, terrenus & mortalis. Cum ſervilibus, ·מב"ו לב"ו Præcedere „ferè ſolet מֶלֶךְ Rex, ut quando dicunt, מָשָׁל לְמֶלֶךְ ב"ו Simile eſt Regi carnali.

ב"ז

בֶּן זַכָּאי Filius Zachæi: vide ריב"ז.

ב"ח

1. בֶּן חוֹרִין Filius nobilium, Nobilis, Ingenuus, Liber.

2. בַּעֲלֵי חַיִּים Vitâ prædita animantia, Vitam habentia, Animantia. Interjicitur interdum ע ut ·בע"ח. Cum præfixis ſervilibus, מהב"ח / מב"ח / הב"ח unde in R. Levi Prov. 6. v. 6, legitur: שהיא בריה קטנה מהב"ח הבלתי בעלי שכל id eſt, Formica eſt minima creatura ex amantibus irrationalibus. Eſt & liber qui inſcribitur בעלי חיים / quem abbreviatè ſæpè citat R. Levi, vide Prov. 30. v. 4. 28. Cum

 ſer-

ſervili בב״ח / id eſt, בְּסֵפֶר In libro animalium. Sic libri Ariſtotelis de Hiſtoria animalium citantur.

3. בַּעַל חוֹב Dominus debiti, Debitor, Creditor, diverſo reſpectu. Cum ſervilibus, מב״ח / לב״ח

בח״רג

בְּחֶרֶם רַבֵּנוּ גֵּרְשׁוֹם Per anathema Doctoris noſtri Gerſom. In inſcriptionibus literarum perpetuò hac uti ſolent: nam Rabbi iſte ſub anathemate vetuit Epiſtolas obſignatas reſignari. Vide Epiſtolas noſtras Hebraicas cap. 6.

ב״י

בֵּית יִשְׂרָאֵל Domus Iſraelis.

ב״לאו ויא״ו

בָּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן Benedictus ſit Deus in æternum, Amen & Amen, ex Pſ. 89. verſ. ult. Tertius liber Pſalmorum hoc verſu clauditur, ideoque etiam Rabbini eo uti ſolent in librorum ſuorum vel cujuſcunque materiæ exitu. Altera particula valet, יִמְלוֹךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן Regnabit Dominus in ſeculum, Amen & Amen. In Zohar in fine ſingularum Paraſcharum reperitur.

ב״ית

בָּשָׂר / יַיִן / תְּכֵלֶת Cato, Vinum, Hyacinthinam, Talm.

ב"כ

ברכת כהנים Benedictio Sacerdotum.

בכ"ים

ברוך כבוד יהוה ממקומו Benedicta ſit gloria DOMINI è loco ſuo, ex Ezech. 3. v. 12. In fine librorum uſurpant.

בכ"מר. בכ"ר

בן כבוד מעלת רבי Filius honorati & excellentis Rabbi N. Nomen ſequi ſolet integrè ſcriptum, aut ſi per literam indicetur, tum oportet valdè notum eſſe, aut expreſſum in præcedentibus. Aliquando omittitur מ. & ſimpliciter ſcribitur בכ"ר.

ב"ל

בן לוי Filius Levi. Sic præcedit רבי יהושע qui ſic dictus fuit, & abbreviatè ריב"ל.

ב"לא

Vide infrà in ל"א.

בלא"א

בן לאדני אבי Filius Domini parentis mei. Literam ל legi alicubi explicatam לגאון Clari Doctoris.

ב"לב

ברוך לעולם בוראו Benedictus ſit in ſeculum Creator ejus, vel בוראנו Creator noſter.

ב״מ

בָּבָא מְצִיעָא Baya metzia: vide ſuprà in בב, Cum literis ſervilibus בב״ם In, רב״ם / ubi ד nota Genitivi caſus.

2. בַּר מִנָּן Extra nos, Longè à nobis abſit. Utuntur quando malum aliquod fauſto omine à ſe amovere volunt, ut cùm Latini dicunt, Quod abſit, Abſit omen. Simile vide in ח״ו.

במ״א. במ״ב

בַּר מִן אֶחָד Præter unum, בַּר מִן תְּ.רֵ״ן Præter duo, Excepto uno, Exceptis duobus, tribus, quatuor, & ſic deinceps. Apud Maſorethas occurrit, quando vocem aliquam vel aliquot à data regula vel numero excipiunt. Sic ad אָנֹכִי Gen. 3. 12. notarunt; ח׳ בטעם מלעיל וכל אתנחתא וס״פ וזקף דכוותי במ״א מלרע id eſt, Octo ſunt cum accentu Milhel, (in penultima) & ſic quoque in omni Athnach, Soph paſuk & Sakeph, excepto uno Milra, id eſt, cum accentu in ultima.

ב״ממ

בּוֹרֵא מִינֵי מְזוֹנוֹת Creans varias ſpecies alimentorum. Pars eſt conſecrationis, quâ cibos conſecrant.

במ״רזל

בְּמַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה In oratione Doctorum noſtrorum, fauſtæ memoriæ.

במ״ש

בְּמִלּוֹת שׁוֹנוֹת Vocibus diverſis. Kimchio valdè familiare eſt, quando dicit, idem diverſis vocabulis exprimi: ut, וכפל הענין במ״ש Et duplicat ſententiam verbis diverſis, Jer. 2: 32. הענין כפול במ״ש Senſus duplicatus eſt verbis diverſis.

2. בְּמָה שֶׁאָמַר In eo, Eo quod dicit, vel שֶׁנֶּאֱמַר quod dicitur, ſcil. in Scriptura: aliâs enim iſto שנאמר non utuntur, niſi quando aliquid ex Scriptura adducunt: vel בְּמָה שֶׁכָּתַב Eo quod ſcribit.

ב״נ

בֶּן נַפְתָּלִי Filius Naphtali. Criticus inſignis fuit, cujus lectionem, in certis vocabulis Biblicis, ſecuti ſunt Judæi Orientales, id eſt, qui in Babylonia verſus Orientem magis habitabant. Dictus fuit יעקוב ב״נ Jacob Filius Naphtali. Occidentales Judæi ſequebantur filium Aſcher, ut ſuprà dictum in ב״א. Voces omnes, in quibus differunt, ad finem magnorum Venetorum impreſſæ ſunt, & nuper ſeparatim excuſæ in opuſculis Grammaticis Joh. Drusi, quæ vide.

בנח״ש

בְּנִדּוּי / חֵרֶם / שַׁמַּתָּא Per Niddui, Cherem & Schammatha. Tres ſunt anathematis ſpecies,

cies, ſub quibus R. Gerſom vetuit reſignari literas, unde in dorſo literarum hæc abbreviatura ſemper uſurpari ſolet. Vide noſtram Inſtitutionem Epiſtolarem Hebraicam.

בנ"לך

בָּרוּךְ נוֹתֵן לַיָּעֵף כֹּחַ *Benedictus ſit, qui dat laſſo robur*, Jeſa. 40. v. 29. In fine librorum uſurpari ſolet. Adjiciunt interdum & alterum ejusdem verſus membrum, ולאע"ר / id eſt; וּלְאֵין אוֹנִים עָצְמָה יַרְבֶּה *Et cui non ſunt vires, ei robur multiplicat.*

ב"נר

בּוֹרֵא נְפָשׁוֹת רַבּוֹת Creans animas multas. Talm. in libro ברכות De benedictionibus ſæpè. Pars eſt Precationis in ciborum uſu.

ב"סא ו"בסא

בִּסְפָרִים אֲחֵרִים In libris aliis. Sic וּבִסְפָרִים.

ב"ע

בֶּן עֶזְרָא Filius, Nepos Eſræ. Præcedere ſolet אַבְרָהָם Abraham, quod ejus nomen proprium. Vide ſuprà א"ע.

2. בֶּן עוּזִיאֵל Filius Uſielis. Præcedere ſolet יוֹנָתָן quod ejus nomen proprium. Hic Prophetas in linguam Chaldaicam tranſtulit.

3. בְּרִיאַת עוֹלָם Creatio mundi; ut, שְׁנַת ד׳ אֲלָפִים לבע Anno quater milleſimo creationis mundi: ל nota genitivi caſus.

4. בְּרִית

4. בְּרִית עוֹלָם Fœdus perpetuum. In libris precum.

בע״ה

בְּעֶזְרַת הַשֵּׁם Auxilio DOMINI, Deo juvante. Interdum adjicitur ' in fine, pro יִתְבָּרֵךְ Benedictus ſit: aliquando ו/ pro וִישׁוּעָתוֹ Et ſalute ejus.

בע״הב

בָּעוֹלָם הַבָּא In ſeculo vel mundo futuro.

בע״הז

בָּעוֹלָם הַזֶּה In ſeculo vel mundo hoc.
בְּעִנְיָן הַזֶּה In negotio vel materia hac.

בע״וה

בַּעֲוֹנָה הָרַבָּה Propter iniquitatem multam. Sic loquuntur, quando infortunia ac calamitates ſuas commemorant; earum cauſas peccatis ſuis tribuendo. Cum ש ſæpè, שֶׁבַּעֲוֹנֵ״ה Quòd, &c. Inſeritur ſemper ו/ ut differat à בעה״ de qua antè.

בע״כ

בְּעַל כָּרְחוֹ Per coactionem ejus, Invito, Nolente ipſo. Aut, בְּעַל כָּרְחֲךָ Invito te.

ב״פ

בּוֹרֵא פְּרִי Creans fructum. Formula eſt in exordiis precum, quam ſic abbreviatè ſignant: ut, מברכין עליו ב״פ הגפן Orant ſuper eos Creans

Creans fructum vitis. Judæi non guſtant vinum, niſi dictâ prius ſolenni hac conſecratione: בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן Benedictus ſis tu ô Domine Deus noſter Rex mundi, creans fructum vitis. Hinc illa abbreviatura ſumitur. Quandoque pro הגפן ponitur ſola litera; בפה״. Sic quoque non guſtant panem, niſi ſolenni præmiſsâ conſecratione hac, בָּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ Benedictus ſis ô Domine Deus noſter, producens panem ex terra.

2. ב״פעמים Duabus vicibus. In Concordantiis Hebraicis.

ב״ק

בת קול Filia vocis: oraculum divinum ac cœleſte ſic vocant Talmudici, quo poſt Prophetarum tempora dicunt fuiſſe ipſis futura revelata. Filiam vocant, quia erat vocis cujusdam ex Aëre reduplicatio, & alterius vocis quaſi partus.

ב״ר

בַּר רַבִּי vel בַּה רַב Filius Rabbi: ut, א״ר יודה ב״ר סימון Inquit R. Judah filius Rabbi Simonis.

2. בְּרֵאשִׁית רַבָּא Bereſchith rabba, Geneſis magna, Id eſt, Gloſſa magna in Geneſin, librum primum Moſis; qui à prima voce vocatur בְּרֵאשִׁית. Talis Gloſſa ſcripta eſt

in

in ſingulos libros Moſis, unde & ſinguli nominantur, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת רַבָּא Gloſſa in Exodum magna: וַיִּקְרָא רַבָּא Gloſſa magna in Leviticum: בְּמִדְבַּר רַבָּא Gloſſa magna in Numerorum librum: וְאֵלֶּה הַדְּבָרִים רַבָּא Gloſſa magna in Deuteronomion, & in genere omnes vocantur רבות. Author ejus fertur Rabba bar Nachmoni, qui anno ætatis ſuæ decimo octavo factus eſt Rector Academiæ & caput Reipublicæ Pombeditanæ, quæ urbs celeberrima in confiniis Babyloniæ ſita fuit, circa annum Chriſti trecenteſimum. Lingua autem hujus commentarii admodum confuſa eſt, permixtis infinitis vocabulis Græcis & aliis barbaris, unde patet, eo tempore linguam fuiſſe impuriſſimam.

ב"ש

1. בֵּית שֵׁנִי Domus ſecunda, Templum Hieroſolymitanum ſecundum.

2. בֵּית שַׁמָּאי Domus Schammai vel Schammæi: Domus, i. e. Schola, Secta. Fuit hic Schammæus collega Hillelis, ut dictum. Quidam putant, hunc dictum à שָׁמַיִם / quaſi *Cœleſtem* dicas, Hillelem verò ab הֵילֵל quaſi *Luciferum*. Floruerunt hi duo centum annis ante deſtructionem Templi ſecundi, ut manifeſta de Hillele Traditio Talmudica eſt, quæ legitur in Tractatu de Sabbatho cap. 1. fol. 15. 1. his verbis: הילל ושמעון גמליאל ושמעון/

/ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה id eſt, Hillel & Schimeon, Gamaliel & Schimeon geſſerunt principatum ſuum ante Templum centum annis. Templum, ſcil. ſecundum, hoc eſt, ante Templi ſecundi deſtructionem, ut in Gloſſa ibidem explicatur. Schimeon primus, fuit Hillelis filius: Gamaliel Schimeonis filius, Hillelis nepos: Schimeon ſecundus, Gamalielis filius, abnepos Hillelis, qui in excidio urbis & Templi fuit interfectus. Primus ille Schimeon patri Hilleli in principatu ſummo ſucceſſerat, & tempore nativitatis Chriſti adhuc in officio erat. An autem de illo Evangeliſta Lucas dicat, fuiſſe hominem juſtum & pium, & Chriſtum brachiis amplexum, incertum eſt. Si fuit, mirum, quare non etiam filium ſuum Gamalielem in fide Chriſti inſtituerit. Permanſit enim Gamaliel iſte ſeverus Legis Moſaicæ cultor & Doctor, ac Chriſtianorum oſor. Nam Apoſtolus Paulus ad ejus pedes Legem Moſaicam didicit, & ſimul ſpirare minas & cædem contra diſcipulos Chriſti. Vide Actor. 9. & 22.

בש"א

בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים Qui de Schola Schammai, dicunt. Talmudici utuntur, quando horum ſententiam referunt.

בשכמלו

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד Benedictum ſit nomen glorioſum regni ejus in ſeculum & ſempiternum. In libris precum ejus uſus eſt: quandoque etiam in fine librorum, aut abſoluti alicujus tractatus, uſurpant, ex Pſal. 72. ỳſ. 19.

בש"ר

בְּשֵׁם רַבִּי In nomine Rabbi. Nomen ſequi ſolet, ut, בש"ר מֵאִיר Nomine Rabbi Meir. Talm.

ב"ת

בַּעַל תַּכְלִית Finitum, Res finita, cui opponitur בל"ת / בִּלְתִּי בַּעַל תַּכְלִית id eſt, Infinitum, Res infinita. Cum ſervilibus, ואם היו נבראים מהשי' הבב"ת Et ſi fuiſſent creata à Deo benedicto infinita, nullo fine prædita: Item, הב"ת לא יוכל ספר ולתאר בב"ת Quod finitum eſt, non poteſt enumerare & circumſcribere infinitum. Capthor folio 56. 2. מהבב"ת Ab infinito. כְּבוֹד הבב"ת Honor infinitus. In Ikkarim Orat. 2. cap. 25. multa de infinitis in Deo.

2. בַּעַל תְּשׁוּבָה Pœnitentiam agens. Sic dicitur apud Judæos, cui pœna aliqua temporalis pœnitentiæ loco impoſita eſt, aut qui ſponte ſua pœnam aliquam aut afflictionem perferendam ſuſcipit, quod pro pœnitentia, tan-

tanquam magnum meritum & opus operatum, computat.

בת״כ

Vide ת״כ. Quinquarboreus vult, eſſe etiam quandoque idem quod בְּתַלְמוּד כָּךְ In Talmud ſic, ſcil. כְּתִיב ſcriptum eſt.

ג

ג״בם

מֵי גְרִיסִין בָּשָׂר שָׁמֵן מוּרְיָיס Aqua fabarum; caro pinguis, Salmuria.

ג״ה

גֵּי־הִנֹּם Gehinnom, id eſt, Vallis Hinnom; unde Gehenna.

2. גְּזֵרַת הַשֵּׁם Decretum Dei. Cum ſervilibus, בג״ה de quo ſuprà in בג״ה: item מג״ה Ex decreto, ordinatione Dei.

3. גִּיד הַנָּשֶׁה Nervus luxationis. De eo multiplex diſputatio apud Talmudicos, apud quos etiam peculiare caput eſt, in quo de iſto nervo agitur. Illud abbreviatè ſic citare ſolent: ut, בפ״ ג״ה In capite Gid hannaſche. Diſputatio orta ex nervo Jacobi luxato in lucta cum angelo, Geneſ. 32. ℣ſ. 32.

ג"ח

גְּמוּל חֶסֶד Retributio beneficentiæ, Compenſatio beneficii, Beneficentia, Benemeritum: vel גְּמִילוּת חַסְדָּא quod Chaldaicè legitur Mich. 6. 9. vel גְּמִילוּת חֲסָדִים. Intelliguntur Opera charitatis, quæ homo homini pietatis zelo & ſtudio præſtat. Illa ſunt vel indefinita ex Lege, vel definita. Indefinita, ut quæ corpore præſtat viſitando ægrotos, ſepeliendo mortuos, aut relinquendo angulum agri pauperibus, & ſimilia. Definita, quæ pecuniâ fiunt, ut eſt redemptio captivorum, veſtitio nudorum, cibatio eſurientium, & ſimilia. Vide Pea cap. 3.

ג"ט

Apud Chronologos ſunt literæ numeri. Nempe ג Tertia, & ט Nona hora ſunt perpetuæ ad conſtituendam Tekupham, id eſt, æquinoctium autumnale menſis Tiſri, ſive Septembris.

ג"י

גְּלִילַת יָדְךָ Revolutio manus tuæ. Uſus ejus frequens eſt in epiſtolis familiaribus, quas ſic periphraſticè appellant, quod literarum figuræ, aut ſcriptio ipſa, revolutis ductibus perficiatur: קִבַּלְתִּי ג"י Epiſtolam tuam accepi.

נ"כ

גַּם כֵּן Etiam ſic, Itidem, Similiter, Pariter. Ubique apud Rabbinos obvium.

ג"נת

גִּימַטְרִיָּא / נוֹטָרִיקוֹן / תְּמוּרָה Gematria, Notarikon, Temurah. Tres ſunt artis Cabaliſticæ partes, quibus multa arcana comprehenduntur, Eſt autem Gematria vox corrupta ex Græco γεωμετρία, quia vocem ratione numeri, qui ejus literis continetur, conſiderat. Altera, *Notaricon*, ex Latinorum Noto, Notatio, Notarius, Notariacum, & conſiderat voces per ſe ſignificativas, ita ut ſingulæ ejus literæ aliarum quoque vocum notæ & characteres ſint. Tertia, *Temurah* Hebraica eſt, idem quod Permutatio à מִיר / unde הֵמִיר Mutavit, Permutavit. Has breviter explicabimus, & exemplis illuſtrabimus.

Gematria eſt pars cabaliſtica, quâ diverſæ dictiones eundem numerum literis ſuis exprimunt; ſic ut una per alteram ſecreto modo explicetur, Exemplum primum, כִּי הִנְנִי מֵבִיא אֶת עַבְדִּי צֶמַח *Nam ecce ego adducturus ſum ſervum meum Tzemach*, Zach. 3. 8. Quid aut quis *Tzemach?* צמח valet 138. totidem valet מְנַחֵם *Menachem*, Conſolator. Hoc autem nomen *Menachem* numeratur à Cabaliſtis

liſtis & Talmudicis inter nomina Meſſiæ (vide noſtrum Lexicon Hebraicum, in Rad. נין) unde Cabaliſticè per Tzemach intelligitur illic Meſſias. Hinc paraphraſtes Chaldæus tranſtulit etiam מְשִׁיחָא Meſſias. Vide Aben Eſram in hunc locum. Secundum, literæ vocum יָבֹא שִׁילֹה *Veniet Schilo*, Geneſ. 49. 10. valent 358. totidem valet vocabulum מָשִׁיחַ. Unde, *Donec venerit Schilo*; perinde eſt, ac ſi dixiſſet, *Donec venerit Meſſias*, quomodo Chaldæus paraphraſtes tranſtulit. Notatum in margine Pentateuchi cum triplici Targum. Tertium, apud Prophetam legitur, בְּרֹגֶז רַחֵם תִּזְכּוֹר *In ira miſericordiæ recordare*, Abac. 3. 2. Hîc רַחֵם valet 248. totidem אַבְרָהָם. Perinde ergo eſt, ac ſi dixiſſet, In ira recordare Abrahami & fœderis cum ipſo initi. Quartum, וַתַּהַר רִבְקָה אִשְׁתּוֹ *Et concepit Rebecca uxor ejus*, Geneſ. 25. 21. Hîc אִשְׁתּוֹ valet 707. totidem אֵשׁ וָקַשׁ Ignis & ſtipula. Per אֵשׁ autem deſignatur Jacob, per קַשׁ Eſau, juxta illud: *Erit domus Jacobi* אֵשׁ *ignis*, *& domus Eſau* לְקַשׁ *in ſtipulam*, Obad. ℣. 18. Ergo occultè innuitur ſuperiori dicto, Rebeccam tunc concepiſſe Jacobum & Eſavum. Quintum, כַּף אַחַת עֲשָׂרָה זָהָב מְלֵאָה קְטֹרֶת *Acerra una decem aureorum plena ſuffitu*, Num. 7. ℣ſ. 14. כַּף per ſe Volam aut Manum ſignificat; eâ innuitur תּוֹרָה Lex, quæ data de manu Dei in manum Moſis.

Plena קטרת ſuffitu, id eſt, תרי״ג מִצְוֹת 613. præceptis. Nam קטרת valet 613. ſi ק in quaternarium numerum ד per modum Atbaſch convertatur. Dividitur autem tota Lex Moſis in tot præcepta. Hujus meminit R. Bechai Exod. 24. in Paraſcha Miſchpatim. Sextum, וְהַכֶּסֶף נָתוּן לָךְ *Et argentum dabitur tibi*, Eſth. 3. 11. Hîc הַכֶּסֶף tantum valet, quantum עֵץ *Lignum*, nempe 160. Voluit ergo Aſſuerus occultè ſignificare, futurum, ut paulò poſt ipſi lignum detur, id eſt, de ligno ſeu patibulo ſuſpendatur. Septimum, כּוּשִׁית *Æthiopiſſa nigra*, per Gematriam valet 737. tantundem יְפַת מַרְאֶה *Pulchra formâ*. Inde, הָאִשָּׁה הַכּוּשִׁית Mulier pulchra, Num. 12. 1. de uxore Moſis. Vide illic interpretes. En inventum ſubtile, non certè quale puerorum in faba. Miror quare in Haſcuni, Geneſ. 11. 1. notatum ſit, שָׂפָה אֶחָת *Labii unius*, per Gematriam eſſe לְשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ *Linguæ ſanctæ*. Nam illud 794. hoc 795.

Notaricon eſt, quando literæ ſingulæ vocis alicujus ſignificativæ, ſingulas alias dictiones connotant: ut, מַכַּבִּי *Maccabæus*, notat quatuor voces ſequentes, מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים יְהוָה / *Quis ſicut tu inter Deos, ô DOMINE?* Exod. 15. 11. גַּן עֵדֶן *Hortus voluptatis*, notativum eſt apud Cabaliſtas harum vocum, גוף / נֶפֶשׁ / עֵצֶם / דַּעַת / נֵצַח *Corpus, Anima, Os, Scientia, Æternitas.* אָדָם id eſt, אֵפֶר / דָּם / מָרָה *Pulvis, San-*

Sanguis, *Fel.* שׁוֹפָר *Buccina*, שָׂטָן וְאֵין פֶּגַע רָע *Satan neque ullus occurſus malus*, ſcil. obveniet nobis, Ἀδαμ, i. e. ἀνατολὴ Oriens, δύσι Occidens, ἄρκτος Septentrio, μεσημβρία Meridies, cujus & ſuprà meminimus. Hæc omnia Cabaliſticè in egregios ſenſus extenduntur.

Temurah eſt permutatio, quando una vel duæ dictiones in unam vel plures alias, per literarum tranſpoſitionem, aut qualitatis inverſionem, tranſmutantur. Hinc quidam eam vocant הִפּוּךְ Inverſionem, quòd literæ invertantur, & aliter collocentur, aut Nomen in verbum vertatur. Hujus generis ſunt, יְהוָה בְּעָזְּךָ יִשְׂמַח־מֶלֶךְ ô DOMINE *in fortitudine tua lætabitur Rex*, Pſal. 21. v. 2. Hîc ישמח / per methatheſin literarum, eſt מָשִׁיחַ / quaſi dicere voluerit, In virtute tua lætabitur Rex Meſſias. Item, יֵלֵךְ מַלְאָכִי לְפָנֶיךָ Ibit Angelus meus coram te, Exod. 23. verſ. 23. מַלְאָכִי Angelus meus, nempe tranſpoſitis literis, מִיכָאֵל Michaël. Item, חֵרֶם *Anathema*, per metatheſin, eſt רַחֵם *Miſericordia*, & aliter רמח vox ſymbolica numeralis valens 248, deſignans numerum membrorum in corpore humano. Nempe, ſi is, in quem anathema fertur, reſipiſcat, & ſeriò pœnitentiam agat, tum pro חֵרֶם anathemate, conſequitur רחם miſericordiam. Si non reſipiſcat, tunc חֵרֶם anathema invaleſcit, & intrat in רמ״ח ducenta 48. membra ejus, totúmque hominem

 per-

perdit. Item, בִּלְעָם בָּלָק *Bilham Balak*, per metatheſin ſunt עֵמֶק בָּבֶל, id eſt, *Vallis confuſionis*. Hinc fiunt Anagrammatiſmi nominum propriorum apud Latinos. Vide porrò de his tribus ſpeciebus Reuchlinum libro 3. Cabalæ; item Bibliandrum in Comment. de ratione communi omnium linguarum pag. 77.

ג״ע

1. גַּן עֵדֶן Hortus voluptatis, Paradiſus: opponitur ei גֵּיהִנֹּם id eſt, גֵּי הִנֹּם Gehenna. Cum ſervili, גּוֹרַשׁ אדם מִגּ״ע Expulſus eſt homo ex Paradiſo: item, יש שני גנ״ע עליון ותחתון Sunt duo Gan Eden, id eſt, Paradiſi, Superior & Inferior, id eſt, גַּנֵּי Horti.

2. גִּלּוּי עֲרָיוֹת Revelatio pudendorum. Sic appellant inceſtum, vagam, portentoſam libidinem, ex Lev. 18. Cum ſervilibus, בג״ע Per inceſtum, לג״ע Ad. Vide amplius in שׁ״ר.

ג״רש

גירסת רבינו שמשון Lectio, Doctrina Rabbi Simeonis eſt.

ג״ש

גִּירְסַת שְׁמוּאֵל Lectio, Doctrina Samuelis: מִגּ״ש Ex lectione Samuelis. Nomen inſignis Doctoris.

2. גְּזֵרָה שָׁוָה Ratio par, Argumentum à pari: מִגּ״ש A ratione pari. Eſt unus ex tredecim modis, quibus Lex Moſis explicatur.

Exempli

Exempli cauſâ: Depoſuit quis in alterius cuſtodiam veſtem, furto abripitur. Conduxit quis alterius equum aut aſinum pecuniâ, abripitur à prædonibus. Hîc מ״גש ab argumento à pari, neuter tenetur rem commiſſam ſolvere. Vide interpretes Exod. 22. –

ד

Cûm ſervilis eſt hæc litera, adito proximam. Quasdam tamen hîc etiam adducemus.

ד״

דַּף Pagina, Folium libri. Sequi ſolet litera numerum folii exprimens. Aliâs vix monoſyllaba ſic ſcribi ſolent.

ד״א

דָּבָר אַחֵר Sermo alius, Expoſitio alia, Res alia. Frequens eſt, ubi plures expoſitiones alicujus loci afferuntur. לְצוֹרֶךְ רא ad neceſſitatem rei alterius.

2. דֶּרֶךְ אַחֵר Via, Ratio alia, Modus alius.

3. דָּא אִיהוּ Hoc eſt illud: in Zohar, & ſimilis idiomatis libris.

דבע״פ

Vide in litera שׁ quæ communius ponitur loco ד.

דא״לכ

דְּאִם לֹא כֵן Quòd ſi non ita eſt. Daleth ſervile eſt, ſed abſque eo vix hæc abbreviatura reperitur.

ד״ה

דִּבְרֵי הַיָּמִים Verba, Res geſtæ dierum. Sic vocantur libri Chronicorum ſeu Paralipomenon. Cum ſervili, דד״ה / ubi ד prius Genitivum notat, & frequenter apud Maſorethas occurrit, quando locum ex illis libris adducunt. בד״ה In Chronicis, quod etiam de Chronicis prophanis uſurpant.

2. דִּבְרֵי הַכֹּל Verba omnium, ſcilicet rerum dictarum, Summa totius rei, vel doctrinæ; Verba omnium, ſcil. ſunt, Omnes dicunt, Omnium ſententia eſt, Talm.

3. דִּבּוּר הַמַּתְחִיל Sermo incipientis, vel authoris iſtius, Sermo incipiens. In libris criticis ejus uſus eſt. Vel דִּבּוּר / aut, דִּבְרֵי הַמְחַבֵּר Verba Authoris, vel הַכּוֹתֵב Scriptoris.

דה״א

דְּהָא אָמְרִינַן Nam ecce dicimus, Talmud.

דה״ע

דָּוִד הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם David Rex, qui in pace quieſcat.

דה״פ

דְּהָכִי פֵּירֵשׁ Nam ſic explicat, vel Hîc expli-

plicat. Vel, דְּהָכִי פֵּירוּשָׁה Quia ſic eſt explicatio ejus. Talm.

ד"ז

דָּבָר זֶה Verbum hoc, res hæc.

ד"ח

דִּבְרֵי חֲכָמִים Verba ſapientum.

ד"כ

דֶּרֶךְ כְּלַל Via generalitatis, generaliter, univerſaliter, in genere.

ד"ל

דַּי לְמֵבִין Satis intelligenti. ודל"ל, Et intelligenti ſatis. Utuntur, quando coram intelligente ſententiam abrumpunt. Nam חַכִּימָא בִּרְמִיזָא Sapiens nutu, ſcil. rem percipit.

דלמ"אע

דַּע לִפְנֵי מִי אַתָּה עוֹמֵד Conſidera, coram quo ſtes. Solent parietibus inſcribere, in locis publicis, vel privatis conclavibus, ut moneantur homines, ſe ubique eſſe in conſpectu Dei.

ד"לתה

דְּלָא תֵימָא הָכִי Ut non ita dicas, Ne ita dixeris. Talm.

ד"ם

דֶּרֶךְ מָשָׁל Per modum parabolæ, vel ſimilitudinis, Exempli cauſâ, Figuratè, Parabolicè.

2. Apud Chronologos ד eſt nota numeri quaternarii, ם eſt dimidium. Nempe hora quarta, & dimidia poſt meridiem eſt tempus perpetuum ſolſtitii hyberni in menſe Tebhet, ſive Decembri.

ד"נ

דַּם נִדָּה Sanguis menſtruus, vel menſtruatæ mulieris.

ד"ס

דִּבְרֵי סוֹפְרִים Verba ſcribarum: מד"ס Ex verbis ſcribarum, aut legiſperitorum. Sæpè in Majemone.

ד"פ

דו פַּרְצוּפִין Duæ Perſonæ. In Zohar & Cabalicis. Eſt autem פרצופין ex Græco πρόσωπον.

דצ"ך עד"ש באח"ב

דָּם / צְפַרְדְּעִים / כִּנִּים / עָרוֹב / דֶּבֶר / שְׁחִין / בָּרָד / אַרְבֶּה / חֹשֶׁךְ / בְּכוֹר Sanguis, rana, pediculi, colluvies, inſectorum, peſtis, ulcera, grando, locuſta, tenebræ, primogenitus. Nomina decem plagarum Ægyptiacarum ſic indicare ſolent.

ד"ר

ד״ר

דִּבְרֵי רַבּוֹתֵינוּ Verba Doctorum noſtrorum. Ferè præcedunt literæ ſerviles, בד״ר In &c. Sequi ſolet ז״ל / quod jam aliquoties explicatum. Vel ſimpliciter, דִּבְרֵי רַבִּי Verba Rabbi, & tunc ſubſequi ſolet nomen ejus, cujus verba adducuntur: ut, ד״ר אליעזר Verba Rabbi Elieſer: ד״ר מאיר Verba Rabbi Meir. 2. דְּבָרִים רַבָּא Deuteronomium magnum, Gloſſa magna in Deuter. Vide ſuprà in ב״ר.

ד״רג

דְּרַבֵּנוּ גֵּרְשׁוֹם Rabbini noſtri Gerſom. ד Genitivi nota. Vide ובח״רג.

דר״ע

דִּבְרֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר Verba R. Elieſaris. Talm.

ד״ש

דּוֹרֵשׁ שְׁלוֹמְךָ Quærens pacem tuam, Studens commodo tuo. In Epiſtolis ejus uſus frequens: vide Epiſtolas noſtras Hebraicas.

ד״ת

דִּבְרֵי תוֹרָה Verba Legis, Verbum divinum: בד״ת In verbis Legis, מד״ת A' verbis Legis.

דת״קע

דִּבְרֵי הַיָּמִים / תְּהִלִּים / קֹהֶלֶת / עֶזְרָא Chronica,

nica, Pſalmi, Eccleſiaſtes, Eſra. Sic ſumitur Exod. 15. 11. in Maſora, & alibi. Præcedit aliquando אמ״ת / de quo ſuo loco.

ה

ה׳

הַשֵּׁם τὸ ὄνομα, Nomen, quomodo κατ' ἐξοχὴν vocatur nomen tetragrammaton יְהוָֹה.

ה״א

הֲוֵית אָמֵינָא Eſſem vel fuiſſem dicens, Dicerem, Dixiſſem. Talm.

הא״הל

הַמִּלָּה אֲשֶׁר הוּנְחָה לְהוֹרוֹת Dictio, quæ poſita eſt ad ſignificandum. In libro אֹהֶל מוֹעֵד / qui continet Synonyma Hebraica, ejus frequens uſus.

הא״ע

הֶחָכָם אַבֶן עֶזְרָא Sapiens Aben Eſra. Vox החכם plerumque integrè ſcribi ſolet. Vide א״ע.

הב״בת

Vide בב״ת.

הב״ה

Vide הקב״ה.

הב״ע

הָבָא בְּמַאי עָסְקִינָן Hîc de quo agimus? noſtine, intelligiſne, de quo hîc agamus?

הב״על

הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה Qui, vel Quod veniat nobis ad bonum noſtrum. Sic loquuntur de die, feſto, tempore quolibet futuro, ut, בַּיְרִיד הבע״ל In nundinis, quæ veniant nobis bono noſtro, quæ nobis ſint felices, mittam tibi, &c. Omittitur interdum בּ, remanente הע״ל.

ה״ג

הָכִי גָּרְסִינָן Sic legimus, Sic diſcimus: Talm.

הג״ה

הַגָּהַת הַמְּחַבֵּר Animadverſio, Admonitio, Cenſura authoris. Uſurpari ſolet, quando author aliquis ad alterius authoris textum Notas, Scholia, aut Caſtigationes adjicit. Ultimum ה poteſt etiam denotare הַכּוֹתֵב Scriptoris. Scribitur & integrè הַגָּהָה cum virgulis, ut tanto magis obſervatio iſta ſit in conſpectu.

ה״ד

הֵיכִי דָמֵי Quomodo videtur, Ut apparet, Quomodo eſt, vel habet ſe?

הוּא דֶרֶךְ Eſt via, mos, conſuetudo.

הוּא דְאָמְרֵי Illud eſt, quod dicunt, ſcilic. אֱנָשֵׁי

אֱנָשֵׁי homines חכמים Sapientes, aut aliud ſimile, quod ſequi ſolet.

הַיְנוּ דִכְתִיב Illud eſt, quod ſcriptum reperitur. Pro היינו legi etiam poteſt הוא vel הַהוּא הָכִי דַרְשִׁינַן Sic explicamus.

הד"א

1. הַיְנוּ דְאָמְרֵי אֱנָשֵׁי Illud eſt quod dicunt homines. Utuntur Talmudici, quando adagium, dicterium aut proverbialem ſententiam adducunt.

2. הַכֹּל דִבּוּר אֶחָד Omnia ſermo unus ſunt; Idem ſunt vel valent. Uſurpant, quando idem diverſis verbis dicunt. Cum vav copula, והד"א.

ה"ה

1. הוּא הַדִּין Ipſum eſt jus, Idem judicium, Par ratio. Cum ſervili, וה"ה: ut, תָּנֵי הַנֵּי וה"ה הַנָּךְ Docet iſta, & idem judicium eſt alterius, & alteram ſententiam non excludit.

2. הַיְנוּ הַךְ vel הַיְנוּ הַאי Illud ipſum eſt, vel הַנֵּי הַךְ Iſta ſunt, vel הוּא הַדָּבָר Illud eſt, Tal.

3. הָאִישׁ הַגָּדוֹל Vir magnificus, vel הֶחָכָם הַגָּדוֹל Sapiens maximus, vel הַנֶּשֶׁר הַגָּדוֹל Aquila maxima, vel denique הָאֶשֶׁל הַגָּדוֹל Arbor maxima. In titulis virorum laudatiſſimorum ſic ſumi ſolet.

4. הֲלוֹא הוּא Nonne eſt? In exordiis literarum, quando nominant eum, cui ſalutem adſcribunt: ut, ה"ה כמהר משה יצ"ו nonne eſt ille

ille R. Moſche? Latinis interrogatio non habet locum. Sæpè occurrit in libello דופי הזמן. Cum ſervili והה.

ה״הד

הַיְנוּ הַד דְּאִיתְּמַר Illud ipſum eſt quod dicitur, vel דְּאָמַר quod dicit, vel דְּאָמְרֵי quod dicunt. Vel, הֲדָא הוּא דִּכְתִיב Illud eſt quod ſcriptum legitur. In Zohar frequens, quando Scripturæ locus citatur. In Talmud Jeruſchalmi ſcribitur הִ״א.

הרמ״כ

הָאִישׁ הַגָּדוֹל מְנוּחָתוֹ כָּבוֹד Vir eximius, cujus requies ſit glorioſa. Sic de viris excellentibus è vivis exemptis loqui ſolent.

הה״ר

הֶחָכָם הַגָּדוֹל רַבִּי Sapiens ille magnus Rabbi N. nomen ſequi ſolet: vel הַקָּדוֹשׁ הָרַב רַבֵּנוּ Sanctus ille, &c.

ה״ז

הַיְנוּ זֶה Ecce illud eſt: vel, הֲרֵי זֶה Ecce ille vel illud. Frequens in Rambam & Rabbi Salomonis Commentariis.

הח״ר

הֶחָכָם רַבִּי Sapiens ille Rabbi N. nomen ſequi ſolet.

ה״י

הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ Dominus, qui benedictus ſit. Interponitur ſæpius ש. Vide הש״י.

הכ״דא

הֵיכְּמָא דְאָמַר Sicut dicit vel dicitur. Talm.

ה״ל

הֲוָה לֵיהּ Erat ipſi. Sequi ſolet Infinitivus, לְמֵימַר dicendum, לְמִכְתַּב ſcribendum, aut ſimile.

ה״לל. הולל

הָיָה לוֹ לוֹמַר Erat ei dicendum, Debuiſſet dicere, id eſt Talmudicè, הֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר. Quandoque interponitur ו, ut הולל, & cum ſervili, שהילל Quòd &c.

ה״למ

הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי Traditio Moſis à monte Sinai. Sic dicunt, quando Traditiones ſuas authoritate Moſis, qui eas in monte Sinai à Deo accepit, comprobare nituntur.

ה״מ

הָנֵי מִלֵּי Hæc, iſta verba, Iſtæ res: בה״מ Iſtis verbis: וה״מ Et hæc verba, Hæ res. Talm.

2. הָכִי מָאי Sic ante & poſt ſe aliquid requirit: ut, אי ה״מ למימר Si ſic eſt, quorſum dicendum? Talm.

הט״רא

המ"דא

הֵיךְ מַה דְּאָמַר vel הֵיכְּמָה Quomodo eſt, quod dicit, ſcil. הַפָּסוּק verſus Biblicus, Scriptura ſacra: juxta id quod dicitur: vel, הַיְנוּ מַה דְּאָמַר Illud eſt quod dicit, ſcil. Scriptura. Uſurpant, quando locum ex Scriptura adducunt ad ſententiæ ſuæ confirmationem.

ה"נ

הָכִי נַמִּי Sic etiam, Hîc quoque. Talm.

ה"נל

הַנִּזְכַּר לְמַעְלָה Quod commemoratum eſt ſuprà, vel, Qui &c. & cum ſervili alia, כנ"ל Sicut &c.

ה"נר

הַנַּעֲלֶה רַבִּי Excellens Rabbi N. nomen enim ſequi debet · vel הַנִּכְבָּד Honoratus, aut, הַנָּגִיד Princeps, הַנָּדִיב Munificus, aut ſimile.

הס"ד. ה"סהד

הוּא סוֹף דִּבּוּר vel הַדִּבּוּר Iſte eſt finis ſermonis vel textus hujus. Interdum præponitur ו copula, והסה"ד.

הע"הב. הע"הז

Vide in litera ע.

ה"פ

הָכִי פֵּירוּשׁ Sic interpretatur: וה"פ Et ſic in-

terpretatur. Vel, הָכִי פֵּירוּשׁוֹ Sic eſt interpretatio ejus.

ה״ק

הָא קָשְׁיָא Ecce difficile eſt: ecce objici poteſt: וה״ק Et ecce objicitur, difficilis objectio eſt.

2. הָכִי קָאמַר Sic dicit: דה״ק Quia ſic dicit.

3. הַאי קְרָא Hic verſus Biblicus, Hic locus Scripturæ, Hoc dictum. Talm.

4. הָכִי קָתָנֵי Sic docet, ſic vult, ſic tradit. Talm. Cum ſervili וה״ק.

ה״קבה

הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא Sanctus benedictus ille. Nomen Dei periphraſticum: Chaldaicè קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. Abbreviatè in Venetis legitur Jeſa. 50. 11. Sæpè omittitur ק / tantùm הב״ה / aut prima vox integrè ſcribitur הקדוש ב״ה.

ה״קל

הַקּוֹדֵם לָבוֹא Anticipans venire. In Epiſtolis ejus uſus, ut cùm dicunt, Mitte mihi reſponſum ע״י הקל per manus primùm venientis, primi tabellarii.

ה״קמל

Vide infrà in קמל.

הק"ר

הַקָּדוֹשׁ רַבִּי Sanctiſſimus Rabbi N. nomen ſequi ſolet.

ה"ר

הוֹשַׁעְנָא רַבָּא Hoſchana rabba: ut אין מקיזין דם בה"ר Non emittunt ſanguinem in Hoſchana rabba, Non ſecant venam. Sic vocant feſtum Tabernaculorum, quod ex inſtitutione divina, Levit. 23. incipit die decimoquinto menſis תשרי Tiſri, id eſt, Septembris, & durat per integram ſeptimanam. Septimus ejus dies dicitur הושענה רבה Hoſchana rabba, Hoſanna magnum, q. d. Feſtum auxiliare vel ſalutare magnùm, & celebratur vigeſimo primo die Septembris. Vocatur הוֹשַׁעְנָא Serva, Salva, Salutem, Opem confer nunc, quia orant pro ſalute & remiſſione peccatorum totius populi, tum etiam pro proſperitate inchoati novi anni, cujus feſtum præceſſit, celebratum Calendis Septembris. Hinc omnes preces hujus feſti, Salvandi & Salutis vocabula incluſa habent, & pleræque ab his incipiunt, veluti, לְמַעַנְךָ אֱלֹהֵינוּ הוֹשַׁעְנָא Propter te, ô Deus noſter, ſerva nunc: אֵל לְמוֹשָׁעוֹת Deus omnis ſalutis: כְּהוֹשַׁעְתָּ אֵלִים בְּלוּד עִמָּךְ Sicut ſalvaſti Iſraelitas in Ægypto tecum, ſic ſerva nunc. כְּהוֹשַׁעְתָּ אָב הֲמוֹן כֵּן הוֹשַׁעְנָא Sicut ſalvaſti Abrahamum,

ſic

ſic ſerva nunc. לְמַעַן אֲמִתְּךָ הוֹשַׁעְנָא Propter veritatem tuam opem confer nunc: אֲדוֹן הַמּוֹשִׁיעַ O Deus ſalvator, & ſic omnes preces huc directæ ſunt. Hinc metonymicè preces ipſæ hujus feſti vocantur הוֹשַׁעְנוֹת; ut אוֹמְרִים הוֹשַׁעְנוֹת Dicunt Hoſannoth, סדר הושענות Ordo Hoſchanoth, id eſt, precum feſti Hoſchana. Hæc in libris precum obvia. Deinde vocant faſciculum ſalicum (de quo Levit. 23.40.) הוֹשַׁעְנָא, quia, in ejus circumgeſtatione & commotione, ſubinde acclamant הוֹשַׁעְנָא Opem fer nunc. Hinc legitur, מקיפין את המגדל עם הלולב והושענות ז״פ id eſt, Circumeunt ſuggeſtum, cum ſpatula palmæ & ſalicibus, ſeptem vicibus, nempe in memoriam Jericho, quam etiam circumiverunt ſeptem vicibus: מנענעין את הושענות Commovent ſalices. Hæc in Minhagim, id eſt, libris ritualibus ipſorum. In Talmud, אמר רבי זירא לא ליקני איניש הושענא לינוקא ביומא טבא Rabbi Sira dixit: Non comparabit quisquam faſciculum ſalicis pro puero, in die feſto: Succa fol. 46. 2. Item, אסא מצראה כשר להושענא Myrthus Ægyptiaca recta eſt ad Hoſchana, ut ſcil. cum faſciculo ſalicis colligetur: Succa fol. 33. 1. Item, מגדלי הושענא Colligantes faſciculum; Gloſſa, אוגדי הלולבין Conjungentes ramos palmarum: ibid. fol. 37. 1. Ergo non tantùm de faſciculo ſalicum uſurpatur, ſed pro toto faſciculo, in iſto feſto

geſtari ſolito. Et mox ibidèm: לא לינקוט איניש הושענא בסודרא Non prehendet quisquam faſciculum Hoſchana cum linteo, ut ſcil. manum linteo vel ſudario involvat, & ſic faſciculum geſtet. Notavit hunc uſum vocis jam antea Druſius, in Comment. ſuo ad Voces Hebraicas Novi Teſtamenti: ſed hinc vides, uſum eſſe communem & tritum apud Judæos, ubi de hujus feſti ceremoniis tractant.

הר"אם

הֶחָכָם רַבִּי אֵלִיָּה מִזְרָחִי Sapiens R. Elias Orientalis. Scripſit ביאור declarationem in Commentaria R. Salomonis.

הר"אש

הָרַב רַבֵּנוּ אָשֵׁר Dominus Doctor noſter Aſcher. Inſignis Doctor Talmudicus fuit, ac ſæpè in Talmudicis Commentariis ſic citatur. Mortuus eſt Anno Chriſti 1248.

הר"ר

הָרַב רַבִּי Ampliſſimus Rabbi N. nomen ſequi ſolet, veluti Aharon, Ruben. Infinita Doctorum Hebræorum nomina ſic cum ה ab initio citantur, quorum communiora aliquot vide in lit. ר.

הש"י

הַשֵּׁם יִתְבָּרֵךְ Dominus qui benedictus ſit.

Cum ſervilibus, כשה״שי / שה״שי / מה״שי / וה״שי Quando Deus, &c.

ו

Quia litera ו ab initio hîc ſemper ſervilis eſt, ideò multas alias abbreviaturas vide in litera, quæ proximè eam in Abbreviatura ſequitur.

וא״ש

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת Exodus, nomen libri ſecundi Moſis.

וא״שר

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת רַבָּא Gloſſa in Exodum magna.

וב״כא

וּבְכָל אֶחָד Et in unoquóque.

ודה״רע

וְדִבְרֵי הַיָּמִים דָּנִיאֵל עֶזְרָא Libri Chronicorum, Daniel, Eſra. Uſus ejus in Maſora magna. Sic explicatur ibi in ordine אם / ad Maſoram, ויאמר להם.

וה״אר

וְהָא אָמַר רַבִּי Et ecce dicit Rabbi N. nomen continuò ſequi ſolet ejus, qui dicit. Talm.

והמ״ב

וְהוּא מוּבָן בְּנָקֵל Et hoc intelligitur perfacilè, Facilè intellectu eſt. In Com. in More ſæpè.

וי״קר

וַיִּקְרָא רַבָּא Vajikra rabba, Gloſſa magna in Leviticum: vide ב״ר.

וי״ת

וְיוֹנָתָן תִּרְגֵּם Et Jonathan transfert. Interpres Chaldaicus prophetarum, de quo ſuprà.

וכ״תי

וְכֵן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן Et ſic transfert Jonathan: in Commentariis.

ולמ״ד

וּלְמַן דְּאָמַר Et ei qui dicit. Talm.

ולמ״ל

וְלָא מָצֵי לְמֵימַר Nec poteſt dici: Talm.

ופ״גין

וּפוֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ Diruens ſepem, mordebit eum ſerpens, Eccleſ. 10. 8. Vide noſtram Inſtitutionem epiſtolarem Hebraicam cap. 6.

Quia hæc litera ſemper ſervilis eſt, idèo videatur litera eam proximè ſequens.

וצ"ע

וְצָרִיךְ עִיּוּן Et opus habet conſideratione: in Commentariis.

ז

ז"א

Frequenter eſt cum præfixa ו copula pro, וְזֶה אָמְרוֹ Hic eſt ſermo ejus, Hæc ſunt verba ejus ab אָמַר. Vel eſt Infinitivus, Dicere ejus. In Commentariis, ubi verba textus authoris adducunt.

זא"ב ולב"יא

זְכוֹר אֶת בּוֹרְאֶךָ וְהַצְנֵעַ לֶכֶת בֵּית יְהוָֹה אֱלֹהֶיךָ Recordare Creatoris tui, & humiliter ingredere domum DOMINI Dei tui. Parietibus ſynagogarum inſcribere ſolent.

ז"ב

זְמַן בְּמָה Tempus quo, Quo tempore.

וג"כ

וְזֶה גַּם כֵּן Hoc etiam ſic eſt.

ז"ה ז"הד

זֶה הַדִּבּוּר Iſte, Hic ſermo: vel זֶה הַדָּבָר Iſta res.

זה"ל

זה"ל צ"כ

זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ Hæc eſt porta DOMINI, juſti intrabunt eam, Pſalm. 118.20. In ſuperliminari Synagogarum ſuarum ſcribere ſolent, quandoquè etiam in fronte Bibliorum.

ז"י

זֶרַע יִשְׂרָאֵל Semen Iſraelis.

ז"ל

זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה Memoria ejus ſit in benedictione. De pluribus, זִכְרוֹנָם Memoria ipſorum Nomini virorum piorum defunctorum ſubjici ſolet: aut in genere Sapientum vel Rabbinorum commemorationi. Id etiam quandoquè omittitur; ut ואז"ל Et dicunt beatæ memoriæ, ſcilic. חֲכָמִים vel רַבּוֹתֵינוּ Rabbini noſtri.

2. זָכוּר לְטוֹב Recordatus ad bonum, Fauſtæ memoriæ, Quem honoris cauſâ nomino.

3. זֶה לְשׁוֹנוֹ Hic eſt ſermo ejus, Hæc ſunt verba ejus, vel לְשׁוֹנָם Verba eorum. Uſurpant, quandò alterius authoris verba in ſuis ſcriptis adducunt. Ferè præcedit וז"ל.

זלה"ה

זִכְרוֹנוֹ לְחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא Memoria ejus ſit ad vitam futuri ſeculi, id eſt, æternam. In ti-

tulis & præfationibus librorum uſitatiſſima. Multi, etiam Judæi, errant in hac abbreviatura, ſed veritas explicationis patet ex libro חסידים *Chaſidim*, in quo legitur num. 8. *Multorum, etiam piorum, quorum innumera extant opera bona, memoria perit in hoc mundo,* ואין מזכיר להם רק זכרונם לחיי העולם הבא *nemine ipſorum amplius recordante, tantummodò memoria ipſorum eſt ad vitam futuri ſeculi.*

ז"מ

זֶרַע מְלוּכָה Semen regium. Apud Hiſtoricos. Apud Chronologos ז׳ eſt Septem, מ׳ eſt מֶחֱצִית nempè hora ſeptima & dimidia eſt tempus Tekuphæ ſivè ſolſtitii æſtivi in menſe Tammus ſivè Junio.

זצ"ל. זצ"וקל

זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה Memoria juſti ſit ad benedictionem, Prov. 10. 7 Quandóquè legitur, וצלהה, ubi poſtremæ literæ ſunt, ut anteà in זלה"ה. Quandóquè זצוק"ל ubi וק valent, ut puto, וְקָדוֹשׁ: in fine præfationis More, & in libro Coſri, & alibi. Vel, זצוז"ל, id eſt, זֵכֶר צַדִּיק וְזַרְעוֹ לִבְרָכָה Memoria juſti & ſeminis ejus ſit in benedictione.

ז"ק

זֶרַע קַיָּם Semen ſtabile. Uſurpant, quandò poſteritatem alicujus vèl optant, vèl commendant.

ז"שה

וש"ה

וְזהו שֶׁאָמַר הַכָּתוּב Illud eſt quod dicit Scriptura, vel, שֶׁנֶּאֱמַר quod dictum eſt aut dicitur. Uſurpant, quando aliquid Scripturæ dicto confirmare volunt.

ח

ח'

חֵלֶק Pars, libri ſcilicet: ח' א' / id eſt, חֵלֶק רִאשׁוֹן. Pars prima, ח' ב' Pars ſecunda. בח' א' In parte prima. Sic liber More diſtinctus eſt in tres partes.

ח"א

חֲכָמִים אוֹמְרִים Sapientes dicunt. Cum ſervili ו communiter וח"א / Et. Interponitur ſæpè כ: ut, וחכ"א Et ſapientes dicunt.

ח"ב

חֻרְבַּן בַּיִת Vaſtatio, Deſtructio domus, id eſt, Templi Hieroſolymitani, quod fuit Primum & Secundum.

ח"בית

Symbolum vocum, חָלָב / בָּשָׂר / יַיִן / תְּכֵלֶת / apud Talmudicos.

ח"גבי

ח"גבי

חָלָב / גְבִינָה / בֵיצָה / יַיִן Lac, caſeus, ova, vinum. Fluxu laborantem his non cibant, Talm. Joma fol. 18. 1.

ח"גבש

חלב / גבינה / בצלים / שיחליים Lac, Caſeus, Cepæ, Ficus immaturæ. Poſt venæ ſectionem hæc comedere prohibitum, ע"ז fol. 29. 1. המקיז דם לא אכל הגבּ"ש.

ח"ר כח"ר

חוּשְׁבָּנָא דְדִין כְּחוּשְׁבָּנָא דְדִין Ratio ſententiæ hujus, ſicut ratio ſententiæ illius. Apud interpretes, quando paria loca inter ſe conferunt, & unum per alterum explicant.

ח"ה

חִלּוּל הַשֵּׁם Prophanatio nominis divini, contra præceptum tertium. Cum ſervilibus, בח"ה Cum, &c. שח"ה Quia, &c.

2. חָלוּץ הַנַּעַל Extractus eſt calceus. In materia affinitatis uſurpant, ubi tractant de uxore fratris defuncti ducenda vel repudianda. Ibi enim vidua ab affini repudiata, ipſi calceum extrahit, ac ſimul in faciem ejus exſpuit, exclamantibus aſtantibus, &c. Vide Synagogam noſtram Judaicam.

3. חִדּוּשׁ הָעוֹלָם Renovatio mundi.

4. חוֹל הַמּוֹעֵד Profanum tempus ſolennitatis. Sic intermedios dies profanos appellant feſtorum ſolennium, veluti Paſchatis & Tabernaculorum, in quibus primus & ſeptimus dies ſacri & feriati ſunt, ab omni opere ſervili exempti: reliqui intermedii ex parte tantùm ſacri, in quibus quidem ſacra peragunt, ſed opus præterèa ſervile non prohibitum, adhibitis tamen certis differentiis. Cum ſervilibus, בְּחֹה״ה / דְּחֹה״ה / ubi ד nota genitivi.

ח״ו. ח״וש

חַס וְשָׁלוֹם Parce & pax ſit. Forma loquendi Rabbinica eſt, quâ malum & infauſtum quid deprecantur & avertunt, ut cùm Latini dicunt, Quod abſit, Quod Deus clementer avertat. Hebraicè id dicitur חָלִילָה / pro qua voce Chaldaicè eſt חַס / Parce, Propitius eſto, à חוּס: ut, חָלִילָה לַעֲבָדֶיךָ Profanum ſit ſervus tuis, Abſit à ſervis tuis, Targum, חַס לְעַבְדָּךְ / Gen. 44. v. 7. חָלִילָה לָּנוּ Abſit à nobis, Targum, חַס לָנָא / Joſ. 22. v. 29. Hinc deinceps Rabbini ſuum *Chas veſchalom* deſumpſerunt, ut cùm dicunt, ח״ו ישראל חוטאים לפניך / Si, quod abſit, Iſraelitæ peccaverint coram te. In Jonathane aliter hæc locutio etiam exprimitur: ut: חוּלִין הוּא לָךְ Profana ſint iſta tibi, Abſit à te, Gen. 18. 25. quæ forma apud Talmudicos quoque frequens; ut, חולין הוא לך מעשות כדבר הזה Abſit

Abſit à te agere juxta rem hanc, Berachoth fol. 32. 1. Rabbini quandòque duplicant locutionem חו׳ובמ״. De במ״ ſuo loco vide.

ח״זל

חֲכָמִים זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה Sapientes piæ memoriæ.

ח״י

חֲתִימַת יָדִי Subſcriptio, Subſignatio manus meæ, Chirographum meum. In materia contractuum & inſtrumentorum, Chirographorum & ſimilium libellorum ejus uſus eſt.

חכ״א

Vide paulò antè in הא״.

ח״ל

חוּצָה לָאָרֶץ Extra terram, ſcilicet Iſraeliticam. Cum ſervilibus, בחל״ / In peregrina terra, לחל״ / וחל״: ut, היה עומד בחל״ יכוין את לבו כנגד א״י Si ſtet (orans) extra terram, dirigat cor ſuum verſus terram Iſraelis. Et aliter, ut in ſequenti.

ח״ל בנח״ש ד״רג מ״ה

חֶרֶם לְזָרִים נִדּוּי חֵרֶם שַׁמְתָּא דְרַבֵּנוּ גֵרְשׁוֹם הַגּוֹלָה מְאוֹר Anathematis pœna ſit alienis per Separationem, Anathema, & Proſcriptionem Rabbini noſtri Gerſchom, luminis captivitatis. Vide noſtram Inſtitutionem Epiſto-

Epiſtolarem Hebraicam cap. 6. Et בנחש non eſt vox per ſe, ut quidam putarunt, ſcribentes eam בְּנָחָשׁ Per ſerpentem, ſed vox ſymbolica trium anathematis ſpecierum.

ח״לב

חֵרֶם לְזָרִים בִּנְדוּי Ut in præcedenti forma. Alii ב explicarunt per בְּנָחָשׁ Per ſerpentem. Falſi ſunt. Judæi per בִּנְדוּי legunt, primam anathematis ſpeciem. Aut ſi maximè per בנחש explicetur, tum id ſymbolicè accipiendum, ut antè poſitum. Neque dici debet, quòd voce בְּנָחָשׁ reſpexerint ad locum Eccleſiaſtis cap. 10. 8. וּפוֹרֵץ גָּדֵר יִשְּׁכֶנּוּ נָחָשׁ *Diruens ſepem, mordebit eum ſerpens.* Nam hoc dictum ſeparatâ abbreviaturâ indicant, & ſuperiori apponunt. Vide Epiſtolas noſtras Hebraicas, & ſuprà in ופנ״ין.

חלע״הב

חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא Pars ſeculi futuri.

ח״מ

אֲנִי ח״מ מוֹדֶה חָתוּם מַטָּה Subſcriptus infrà: Ego ſubſcriptus infrà confiteor. In Chirographis & contractuum literis ejus uſus. Præponitur & articulus, הח״מ. Et pluraliter, מעידים אנחנו הח״מ Confitemur nos infrà ſubſcripti, i. e. חֲתוּמִים מַטָּה.

2. חול מוֹעֵד Profanum feſti. Sed id ſæpiùs indicatur per ח״ה / de quo antèa.

חמ״פנ

חמ"פנ

Symbolum eſt vocum, חֶלְתִּית / מוֹרְיָיס / פַּת נִבְיָגָה / apud Talmudicos, ע״ן fol. 39.

חמ"שת

Apud Maſorethas vox ſymbolica eſt harum quatuor vocum, חֻקָּה / מִכָּה / שָׁנָה / תּוֹרָה. Nota Maſorethica eſt, אחת ו' פת' בזקפא וכל חמ"שת דכו' במ"א Id eſt, אַחַת ſexies habet Pathach cum Sakephcaton, & omne חמ"שת ipſi ſimile, excepto uno, Exod. 16. 33. 2 Sam. 6. 19. Senſus, Vox אַחַת ſex locis (quæ Chaldaicis vocalibus ibidem ſignificantur) habet Pathach cum Sakephcaton, cùm quo aliâs ſolet ſcribi cum Kametz. Similiter quoque cum Pathach eſt, quotieſcunque conjungitur cum aliqua quatuor iſtarum vocum, חֻקָּה / מִכָּה / שָׁנָה / תּוֹרָה / quarum ſymbolum eſt, חמ"שת / unico tantùm loco excepto, in quo ſcribitur שָׁנָה אֶחָת Anno uno, Deut. 24. 5. cum Sakephcaton cum Kametz.

חנ"כל ש"צם

חַמָּה / נוֹגַהּ / כּוֹכָב / לְבָנָה / שַׁבְּתַאי / צֶדֶק / מַאְדִים Id eſt, Sol, Venus, Mercurius, Luna, Saturnus, Jupiter, Mars. Septem Planetarum nomina, apud Aſtronomos, & ubi Aſtronomica tractant, ſic ſæpè indicantur. Vide Talm. Schab. fol. 156. 1.

חק

ח״ק

חָטֵף קָמֵץ Chatephkamets In Eliæ Levitæ Grammatica.

חש״ו

חֵרֵשׁ שׁוֹטֶה וְקָטָן Surdus, Stultus & Puer ſive minorennis. De his in juridicis libris ſcribitur. דלאו בני דיעה הם quòd non ſunt filii ſcientiæ, id eſt, ſcientes, intelligentes inter bonum & malum, honeſtum & inhoneſtum, idèoque ad res peragendas ſive contractus faciendos, inepti. In Tractatu Talmudico מעילה fol. 26. 1. השולח הבערה ביד חש״ו Immittens incendium per manus ſurdi, ſtulti, & minorennis.

ט

ט״א

טַעַם אַחֵר Ratio alia.

טָעוּת אַחַת Error unus, Mendum aliquod.

עוד מצאתי ט״א Amplius inveni errorem aliquem, vel אַחֶרֶת alium.

טא״ח

טור אוֹרַח חַיִּים Liber celebris eſt, cui nomen אַרְבָּעָה טוּרִים Quatuor ordines ſive Partes:

tes: iſtarum una vocatur טור אורח חיים Pars Orach Chajim, quæ abbreviatè ſcribitur טא״ח & cum ſervili litera בטא״ח In &c. Author ejus R. Joſeph Karro. Reliquæ partes etiam abbreviatè citantur, טא״ע / ט״יר / טח״מ / quæ plenè nominatæ ſuprà in א״ח. Vide illic.

ט״מ

טַעֲמֵי מִצְוֹת Libri nomen eſt, cujus author R. Menachem Rakanati, qui ſic aliquandò abbreviatè citatur.

ט״ר

טָעוּת סֵפֶר Error libri. Cum ſervili, נ״ל שט״ס הוא Videtur mihi, quòd error libri eſt, vel סוֹפֵר Scribæ.

י

י״א

יֵשׁ אוֹמְרִים Quidam dicunt: וי״א Et quidam dicunt.

יא״וא

יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר Eſto lux, & fuit lux, ex Gen. 1. v. 3. apud Cabaliſtas.

יְהֹוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי Domine Deus mi, & Deus patrum meorum. In libris precum.

יא״יא

יא״א

יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד DOMINUS Deus noſter DOMINUS unus eſt, ex Deuter. 6. v. 4. apud Cabal. & Rab.

יב״ה

יַעֲקֹב בַּעַל הַטּוּרִים Jacob Author (libri) Turim. Præcedere ſolent literæ titulorum abbreviatè poſitæ, veluti מהר״ר / de quibus ſuo loco.

יב״נ

יִשָּׂשכָר בִּנְיָמִין נַפְתָּלִי Iſſchar, Binjamin, Naphtali.

יב״נה

יין / בשמים / נר הבדלה Vinum, Aromata, Lucerna ſeparationis Sabbathinæ. Hæc tria requiruntur ad ſeparationem Sabbathi à diebus profanis ſeptimanæ, quæ fit cum precibus & ſolennitatibus aliis.

יב״ע

יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל Jonathan filius Uzielis.

יב״ק

יַעֲנֵנוּ בְיוֹם קָרְאֵנוּ Exaudiat nos, quo die invocaverimus eum, ex Pſal. 20. 10. in libris precum.

י"נ

יֵשׁ נֻסְחִין Quidam legunt, vel, Quidam docent, pro diverſitate ſenſus.

י"ד

יוֹרֶה דֵעָה Jore Dea. Nomen libri eſt: vide ט"אה & א"ח.

יד"ן

יְהִי דָן נָחָשׁ Erit Dan ut ſerpens, Geneſ. 49. 17. Quinquarboreus adducit, quaſi ejus uſus ſit in dorſo literarum, ad vetandum, ne quis alterius literas aperiat, q. d. Eſto judicans ſerpens eum, qui ſcilicet reſignaverit; facto ex nomine proprio דָן Participio, pro Judicans à דון. Ego plurimas Judæorum Epiſtolas habeo, ſed nunquam ſic vidi.

י"הכ

יוֹם הַכִּפּוּר Dies expiationis. Dies feſtus eſt admodùm ſolennis, quo per viginti quatuor, & ampliùs, horas jejunant; incedunt diſcalceati, albis extrinſecus induti, orantes, legentes diu noctuque, nunquam dormientes, ut expiationem peccatorum tantò citiùs à Deo obtineant. Celebratur die decimo menſis Septembris; ex Lev. 23. 27. Cum ſervilibus ביה"כ, לי"ה. Scribitur & pleniùs יוה"כ / pro יום הכפור.

יה'בי

יה״בי

יְקוּתִיאֵל הַכֹּהֵן בַּר יְהוּדָה Jekuthiel ſacerdos, filius Jehudæ. Meminit ejus Elias Germanus in *Fragmentis tabularum*. Scripſit librum עֵין הַקּוֹרֵא in quo de ratione punctationis agitur. In quodam carmine ponit nomen ſuum, זַלְמָן הַנַּקְדָן Salomon punctator.

יו״הך

Eſt nomen angeli, hominum curæ præfecti, deſumptum ex literis finalibus harum vocum, כִּי מַלְאָכָיו יְצַוֶּה לָּךְ Nam angelis ſuis præcipiet de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis, Pſalm. 91. 11. Vide & ante in יה״.

י״ז

יִתְעַלֶּה זִכְרוֹ Exaltetur vel laudetur memoria ejus.

יז״וא

יִרְאֶה זֶרַע יַאֲרִיךְ יָמִים אָמֵן Videat ſemen, producat dies vitæ, Amen. Ευφημία, quam viventis nomini ſubjiciunt. In titulis librorum frequens.

י״ח

יום חול Dies profanus, qui non eſt plenè ſacer. Sunt etiam literæ numeri, pro 18. integrè שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה quomodò vocant precationem certam quotidianam, quæ continet octodecim בְּרָכוֹת benedictiones.

2. יְדֵי חוֹבָתוֹ Facultates debiti ſui. Sic loquuntur, quandò quis officium ſuum in aliqua re fecit, & propterea excuſabilis eſt, vel inexcuſabilis, יָצָא יְדֵי חוֹבָתוֹ vel, לֹא יָצָא &c. Non egreditur è manibus debiti ſui, id eſt, non eximitur culpâ, non eſt excuſatus, non ſatisfecit officio ſuo.

י״ט

יוֹם טוֹב Dies bonus, id eſt, feſtivus, feriatus extra Sabbathum.

ויל״ו

Vide ſuprà in בילא״ו.

י״כ

יוֹם כִּפּוּר Dies expiationis: vide יה״.

י״ל

יֵשׁ לוֹמַר Eſt dicendum, Dici debet: וי״ל Et dici debet: vel, יֵשׁ לְפָרֵשׁ Eſt explicandum, vel, יֵשׁ לְתָרֵץ Eſt exponendum, ſolvendum: יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת Eſt objiciendum, quærendum: יֵשׁ לִשְׁאוֹל Quærendum, Interrogandum.

י״מ

יֵשׁ מְפָרְשִׁים Sunt exponentes, Quidam exponunt, Quidam interpretes: וי״מ Et quidam interpretes: י״מ שמפרשים Sunt interpretes qui exponunt, Kafvenaki Prov. 25. 1.

Apud

Apud Chronologos ׳ notat Decem: מ eſt מחצית Dimidium.

ימ״ה

יוצא מן הכלל Egreditur ex regula, Excipitur. De pluribus, יוצאים Apud Maſorethas frequens, quandò dant regulam aliquam, & ſubjiciunt, quæ inde excipiuntur.

י״נ

יחיה נצח Vivat æternùm: Viventis nomini apponunt.

י״ס

יש ספרים Sunt libri, Quidam libri: ביס In quibuſdam libris. Sic, יש pro *Quidam* ſæpiſſimè.

עשר ספירות Decem numerationes: ׳ eſt litera numeri decem ſignificans. Decem hæ ſephiroth arborem cabaliſticam conſtituunt, ex cujus ramis tota Kabala nata eſt. Sunt autem divina nomina (inquit Reuchlinus lib. 3. Cabalæ) quæ nos mortales de Deo concipimus, vel eſſentialia, vel perſonalia, vel notionalia, vel communia. Diſpoſitio arboris cabaliſticæ ſive decem numerationum talis eſt.

כתר Corona

בינה Intelligentia	חכמה Sapientia
גבורה Potentia	גדולה Magnificentia

תִּפְאֶרֶת Decor
הוֹד Majeſtas נֶצַח Victoria
יְסוֹד Fundamentum
מַלְכוּת Regnum.

Pro גְּדוּלָּה / גְּבוּרָה quidam habent פַּחַד Timor, חֶסֶד Miſericordia. Vide Reuchlin. lib. 1. & 3. Cabalæ, & lib. 2. de Verbo mirif. cap. 8. In hac arbore & implicatis ejus ramis, tantâ anxietate quærunt lapidem Theologicum Cabaliſtæ, quanto ſudore in cineribus perquirunt lapidem philoſophicum Alchimiſtæ.]

יע"א

In præfatione libri זֹהַר חָדָשׁ (continet additamenta ex antiquiſſimis manuſcriptis ad editum Zohar) legitur: אל עיר התהלה והמהוללה שלוניקי יע"א Ad urbem laudatiſſimam & celeberrimam Saloneki. & inferiùs בק"ק קוסטאנדינא ובק"ק שלוניקי יע"א In ſynagoga ſancta urbis Conſtantinæ, & ſynagoga urbis Saloneki. Sic ſæpiùs urbis Conſtantinæ, ſivè Conſtantinopolis nomini ſubjectum legi. Judæus quidam ſuſpicabatur eſſe, יִשְׁמְעֵלִים עוֹבְדֵי / אֱלִילִים quod mihi non arridet. Nam in quibusdam libris legitur ה in fine יע"ה. Sic in libro מחברות עמנואל / ubi ſubjicitur אמן Amen, בקושטנטינא רבתי יע"ה אמן / undè videtur eſſe euphemia, qualis infra יר"ה. Forte, יָרוּם עָלָיו הוֹדָהּ / Vel, יְהִי עֶזְרָה יְהוָה / vel, אֱלֹהִים.

יצ"הר . יצ"הט

יֵצֶר הָרַע Concupiſcentia mala. Sic vocant peccatum originale, naturalem hominis in malum inclinationem. Cum articulo ה ab initio, יסיר הקב"ה היצה"ר מאתנו Auferet Deus ſanctus, benedictus concupiſcentiam malam à nobis. הט in fine notat הַטּוֹב Concupiſcentiam bonam, i. e. Affectum bonum, Voluntatem ad bonum tendentem. Id etiam ſine ה in medio ſcribitur יצט / pro יֵצֶר טוֹב.

יצ"ו

יִשְׁמְרֵהוּ צוּרוֹ וְגֹאֲלוֹ Cuſtodiat eum rupes ejus & redemptor ejus. Rupes, id eſt, Deus, qui ſæpè ſic vocatur, ut in illo. *Quis eſt rupes, niſi Deus noſter*, 2 Sam. 22. 32. Item יְהוָֹה צוּרִי וְגֹאֲלִי *DOMINUS rupes mea & redemptor meus*, Pſal. 19. verſ. ultim. De pluribus, cum Affixo plurali, יִשְׁמְרֵם צוּרָם וְגֹאֲלָם. Euphemia, quæ viventis nomini apponitur. Literam ו quidem explicant וִיחַיֵּהוּ Et in vita conſervet eum.

יצ"ו יפ"ט

Vide paulò antè.

י"קב

יִחוּד / קְדוּשָׁה / בְּרָכָה Unitas, Sanctitas, Benedictio.

יק"נהז

יַיִן / קִדּוּשׁ / נֵר / הַבְדָּלָה / זְמַן In libris precum ejus uſus eſt. Sunt quinque precatiunculæ, *Vinum*, id eſt, *Conſecratio vini* : *Sanctificatio*, quòd Deus ſanctificavit Iſraëlem. *Lucerna*, conſervatio luminis veſpertini : *Diſtinctio*, precula nocturna, quòd Deus lucem à tenebris diſtinxit : *Tempus ſolenne*, conſecratio feſti ſolennis.

י"ר

יְהִי רָצוֹן Sit voluntas; in libris precum. Vide mòx.

יר"ה

יָרוּם הוֹדוֹ Exaltetur majeſtas ejus. Euphemia poſt regum & principum adhuc viventium nomen uſurpata. De urbe vel regina fœmininè, יָרוּם הוֹדָהּ.

יר"מ. ירמ"יא. ירמ"יאוא

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יְהוָה אֱלֹהַי וֵאלֹהֵי אֲבוֹתַי Sit voluntas coram te, ô Domine Deus mi & Deus patrum meorum. Interdùm quædam tantùm voces abbreviatè ponuntur, & pro Affixo Pronomine, dicunt etiam נו.. noſter. Exordium commune precum eſt.

י"ש. ישׁ"ו

יִמַּח שְׁמוֹ Deleatur nomen ejus. Maledictio Judaica eſt, quâ non tantùm inter ſe in ſuæ

gentis

gentis malitioſos & improbos utuntur, ſed multò maximè in Chriſtianos. Ejus rei manuſcripta apud me ſunt Judæorum exempla. Altera horribilior eſt, propter perſonam Jeſu Chriſti, in quam potiſſimùm directa eſt, pro יִמַּח שְׁמוֹ וְזִכְרוֹ Deleatur nomen ejus & memoria ejus. Jeſum nunquam appellant יֵשׁוּעַ ſed יֵשׁוּ idque per myſterium hujus blaſphemæ imprecationis. Fieri poteſt, ut conſuetudo veterum, maximè Babyloniorum impuriore linguâ utentium, (quibus Apocopa fuit uſitatiſſima, ut idioma Talmudicum declarat) mutilam pronunciationem יֵשׁוּ primùm introduxerit, & inde Apoſtoli & Evangeliſtæ dixerint Ἰησοῦς: id tamen non impedit, quò minus poſteriores Judæi in odium Chriſti diras iſtas ex literis iſtis excogitarint. Immò Elias ipſemet in ſuo Tisbi ſcribit, Judæos, quia non fateantur ipſum Salvatorem, idèo nolle eum integrè appellare יֵשׁוּעַ ſed יֵשׁוּ. Adde, quòd inter ſe non dicunt Jeſchu, ſed Jiſſchu, ad formam ſuperioris maledictionis tantò propius accedentes. Mihi ante paucos annos hac de re cum quodam Judæo conferenti, immo, reſpondit, „non„ ſic „tantùm explicatur, ſed & יֵשׁוּ שֶׁקֶר וְתוֹעֵבָה. Quis ad hæc toto pectore non exhorreat? & tamen hæc dicuntur inter recutitos iſtos, & feruntur, nemine Chriſtianorum ad id advertente. Vixit iſte Judæus Francofurti & Hanoviæ, ubi

ubi Anno 1616. ivit ad infima terræ. Cùm autem mihi horrendam iſtam vocem prode-ret, in fide Judaica vacillabat, minimè à fide Chriſtiana alienus, de qua etiam mecum, ut & cum D. D. Amando Polano b. m. ali-quotiès contulit. Sed לפום ריהטא curſim & in tranſitu, alia duo arcana ex ſecreto Cabalæ Judaicæ detegam, quæ in idem hoc nomen incidunt. Notum eſt, quòd ſæpius monen-tur Iſraëlitæ in ſacris literis, ne colant אֱלֹהֵי נֵכָר Deos alienos, vel Deum alienum. Quid אלהי נכר? per ſpeciem numeralem Gema-triæ (de qua, ſuprà) hæ literæ valent 316. totidem valet יֵשׁוּ. Extat hoc in libello אַבְקַת רוֹכֵל, in fine ejus. Docent ergò, dum Deus dehortatur à cultu אלהי נכר, idem eſſe, ac ſi dehortatus fuiſſet à cultu יֵשׁוּ. En ſerpen-tinam malitiam. Alterum detexit jam pri-dem Antonius Margarita, in libro de Fide & religione Judæorum. In libro precum Ju-daicarum extat quædam precatio, incipiens עָלֵינוּ. In ea verba quædam ſunt, quæ olim expreſsè in libris ponebantur, poſtèa metu Chriſtianorum fuerunt omiſſa, relicto ſpacio vacuo, ut monerentur ſive pueri ſive adulti ſimpliciores, ibi aliquid deeſſe. Verba omiſſa ſunt, הַמִּשְׁתַּחֲוִים לְהֶבֶל וָרִיק וּמִתְפַּלְּלִים לְלֹא יוֹשִׁיעַ i. e. *Qui incurvantes ſe honorem exhibent vanitati & inanitati, & adorant eum, qui non poterit ſervare.* Hæc etſi in genere de idolis dicantur, tamen

tamen occultè in Jeſum contòrta ſunt, quem his titulis inſigniunt. Nam ורִיק per Gematriam valet 316. totidem יֵשׁוּ. Hæc cùm intelligere animadverterent Chriſtianos, in libris editis omiſerunt. Eſt penes me exemplar antiquum, in quo expreſſa ſunt: vidi & in Judæorum libris calamo aſcripta. Hinc ſatis, ut puto, liquet, quid ſibi ſtolida gens Judaica, corruptione ſalutaris hujus nominis velit. Vindicem experientur æternum, cujus glorioſi nominis æternam gloriam, quantùm in ſe, peſſumdant.

יש״י עמ״הן

יָבוֹא שָׁלוֹם יָנוּחוּ עַל מִשְׁכְּבוֹתָם הוֹלֵךְ נְכֹחוֹ Veniat pax, quieſcant in cubilibus ſuis, abeat in rectitudine ſua, Jeſa. 57. v. 2. Euphemia eſt, qnâ honeſtè recordantur defunctorum. Eâ R. Jacob utitur in principio ſuæ Præfationis in magna Biblia Veneta, tum etiàm ad Præfationem circa Maſoram magnam, & in ejusdem fine. Extat etiam in titulo libri אהל יעקב / qui eſt commentarius in librum Ikkarim.

ית״ד

יוֹנָתָן תִּרְגֵּם Jonathan vertit. Sic ponunt interpretes, quandò ejus paraphraſin Chaldaicam, ad alicujus loci explicationem adducunt. Dictus fuit יונתן בן עוזיאל Jonathan Uziëlis filius.

filius; Prophetas Chaldaicâ paraphraſi explicavit. Paraphraſis iſta vocatur תַּרְגּוּם / à תִּרְגֵּם Interpretari unam linguam in alteram. Undè & מְתוּרְגְּמָן Interpres linguæ, quomodò Elias Askenazi ſive Germanus, Levita, ſuum Lexicon Chaldaicum inſcripſit. Fuit, ut ſuprà dictum, Hillelis ſenis Diſcipulus, unde paulò ante natum Chriſtum floruit. Inter octoginta celeberrimos Hillelis Diſcipulos hic Jonathan fuit primus & doctiſſimus, infimus autem Rabbi Jonathan ben Zaccai. Quorum differentia, ut tantò magis innoteſcat, ſubjiciam authoritatem Talmudicam. Scribitur in *Bava Baſra fol.* 134. & in *Succa fol.* 28. his verbis; שמונים תלמידים היו לו להילל הזקן / שלשין מהן ראוין שתשרה עליהן שכינה כמשה רבינו ע״ה / ושלשים מהן ראוים שתעמוד להם חמה כיהושע בן נון / עשרים בינוניים / גדול שבכולם יונתן בן עוזיאל קטון שבכולן רבן זכאי. אמרו עליו על רבן יוחנן בן זכאי שלא הניח מקרא ומשנה גמרא הלכות ואגדות דקדוקי תורה ודקדוקי סופרים קלים וחמורים וגזרות שוות תקופות וגמטריאות שיחת מאלכי השרת ושיחת שדים ושיחת דקלים ומשלות שועלים דבר גדול ודבר קטן דבר גדול מעשה מרכבה דבר קטון הויה דאביי ורבא לקיים מה שנאמר להנחיל אוהבי יש ואוצרותיהם אמלא. וכי מאחר שקטון שבכולם כך גדול שבכולן על אחת כמה וכמה / אמרו עליו על יונתן בן עוזיאל בשעה שיושב ועוסק בתורה כל עוף שפורח עליו מיד נשרף / Id eſt, Octoginta Diſcipuli fuerunt Hilleli ſeni; triginta ipſorum digni, ſuper quos quieſceret Divina

na Majeſtas, ut ſuper Moſe: triginta alii digni, quibus ſubſiſteret Sol, ut Jehoſuæ filio Nun: viginti intermedii fuerunt, quorum maximus Jonathan Uziëlis filius, minimus Rabban Jonachan filius Zachæi. Dixerunt de hoc Rabban Jonachan Zachæi filio, quòd non intermiſerit Biblia, Miſchna & Gemara (id eſt, totum Talmud, quod tunc diviſim erat hinc inde in ſcriptis libris comprehenſum, nondum autem in unum corpus relatum) Traditiones, Enarrationes myſticas, ſubtilitates Legis, argutias ſcribarum, argumentationes à minori ad majus, à paribus, Aſtronomica, Gematrias ſive Cabalam, colloquia cum Angelis bonis & malis, dicteria à dactylis, adagia à fullonibus, proverbia à vulpibus: rem magnam & rem parvam. Magnam, ut opus quadrigarum in Ezechielis initio: minimam, ut factum Abhai & Rabba, ad confirmandum id quod dictum eſt: (Prov. 8, 21.) Ut poſſidere faciam amantes mei ſapientiam, & theſauros ipſorum impleam. Quum ergò minimus ipſorum talis tantusque fuerit, quid de maximo ipſorum cenſendum erit? nam de Jonathane etiam proditum, quòd quo tempore ſederet, ac operam impenderet in Lege (eam Chaldaicè transferendo) aviculæ ſuper ipſum transvolantes, momento exuſtæ ſint. Hæc ibi.

Quòd Prophetas (priores & poſteriores)

Chaldaicè explicarit, de eo hocce ipſi Talmudiſtæ teſtimonium perhibent, quod legitur in Tractatu Megilla, cap. 1. fol. 3. 1. his verbis:
תרגום של תורה אונקלוס הגר אמרו / תרגום של
נביאים יונתן בן עוזיאל אמרו ונזדעזעה ארץ ישראל
ארבע מאות פרסה / יצתה בת קול ואמרה מי הוא
זה שגילה סתריי לבני אדם עמד יונתן בן עוזיאל על
רגליו ואמר אני הוא שגיליתי סתריך לבני אדם גלוי
וידוע לפניך שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד אבא
אלא לכבודך עשיתי שלא ירבו מחלוקת בישראל /
ועוד ביקש לגלות תרגום של כתובים יצתה בת קול
ואמרה לו דייך מאי טעמא מפום דאית ביה קץ משיח
Id eſt, Targum Legis Onkelus proſelytus compoſuit: Targum Prophetarum Jonathan Uziëlis filius fecit, & commota fuit terra Iſraëlis ad quadringenta usque milliaria. Tunc egreſſa eſt vox cœleſtis, & dixit: Quis eſt ille, qui revelavit ſecreta mea filiis hominum? Continuò Jonathan Uziëlis filius in pedes exſurgens, prolocutus eſt: Ego ſum ille, qui revelavi ſecreta tua hominibus. Manifeſtum notumque eſt coram te, quòd non honoris mei ſtudio id fecerim, neque propter honorem patrum meorum, ſed propter tuum honorem feci illud, ne diſſenſiones multiplicarentur in Iſraële. Porrò cùm cuperet quoque manifeſtare Targum Hagiographorum, rurſus egreſſa eſt vox cœleſtis, dicens ipſi: Sufficit tibi. Quamòbrem? Propterea, quia revelatur in eis finis Meſſiæ (nempe in Daniele.) Hæc ex Talmud. Extat quidem hodie

die

die etiam Targum in Legem ſub Jonathanis titulo, ſed falsò, quod facilè colligitur ex ſtyli diverſitate, tum etiam ex admixtis infinitis fabuloſis. Meminit quoque Exod. 26. 9. ſex סדרי מתניתא Partium Talmudicarum, quæ ducentis annis poſt Chriſtum natum primùm factæ ſunt. Vide Druſium in libro De quæſitis, Epiſtolâ 78. Quis Targum in Hagiographa confecerit, incertum eſt, de quo aliâs. Redeo ad abbreviaturas.

י"ת וי"ת

יִתְבָּרֵךְ וְיִתְעַלֶּה. Vide ſuprà inter abbreviaturas imperfectas.

ית"קק

יְשַׁעְיָהוּ / תְּרֵי עָשָׂר / קִינוֹת / קֹהֶלֶת Jeſaias; Duodecim (Prophetæ minores) Threni, Eccleſiaſtes. Maſorethicum ſignum eſt, quod legitur in fine Koheleth ſive Eccleſiaſtis, docetque, in quatuor iſtorum librorum lectione finali, repetendum eſſe verſum penultimum (malè quidam poſuerunt, ultimum) melioris ominis cauſâ. Nam ultimus verſus in minas triſtes exit, ut Jeſaiæ, *Et egredientur, videbuntque cadavera hominum illorum, qui defecerunt à me: nam vermis eorum non morietur, & ignis eorum non exſtinguetur, eruntque nauſea omni carni.* Hìc ne animus lectoris horribili vaticinio ſaucius diſcederet, ſtatuerunt repeten-

tendum verſum præcedentem, ut lætiori ejus doctrinâ refocillatus, in meditatione pia confirmaretur. Iſte ſic habet: *Eritque de novilunio uno in alterum, ut veniat omnis caro, & incurvet ſe coram me, ait Dominus.* Duodecim Prophetæ minores ſic exeunt: *Ne veniam & percutiam terram anathemate.* Dirum hoc auditu. Repeti ergo debuit præcedens ſententia: *Ecce ego mittam vobis Prophetam Eliam, antequam veniat dies* Domini *maximus & terribilis, ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres ipſorum.* Threni clauduntur: *Atqui omnino rejeciſti nos, efferbuiſti contra nos admodum.* Triſte hoc: repetendum ergo, *Converte nos* Domine *& convertemur: renova dies noſtros, ut temporibus priſcis.* Eccleſiaſtis finis eſt: *Nam omne opus Deus adducet in judicium cum omni re occulta, ſive bonum ſive malum.* Hoc tremendum: repetendum ergò; *Summa omnium auditorum eſt: Deum ipſum reverere, & præcepta ejus obſerva, quia hoc eſt totum hominis.* Hanc ob cauſam verſus penultimus in his quatuor libris ſemper repetitus, textui ſine punctis vocalibus ſubjectus eſt.

כ

כ"א

כִּי אִם Sed Niſi.

2. כָּל אֶחָד Quiſque, Unusquiſque, Unumquodque. Cum ſervilibus, ובכ״א Et in unoquoque לכ״א ואחד Unicuique.

3. כֹּה אָמַר Sic dicit. Pro כה poſt etiam dici כֹּ vel כַּךְ / & pro אמר / pluraliter אָמְרוּ.

כא״לש

כָּל אֲשֶׁר לוֹ שָׁלוֹם Omnibus ejus pax ſit. Pax, id eſt, Salus, Omnes ejus domeſticos, ſaluto. In Epiſtolarum exordiis, tum etiam Inſcriptionibus, eâ uti ſolent. In fine aliquando additur ר pro רַב Plurima, aliquando וי״ר pro וְיֶשַׁע רַב Et ſalus plurima; ubi ſalus idem quod Proſperitas. Vide noſtras Epiſtolas Hebraicas.

כא״רזל

כֹּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ Sic ajunt Rabbini noſtri: ז״ל ſæpè explicatum.

כ״ג

כֹּהֵן גָּדוֹל Sacerdos magnus, Pontifex ſummus. Interdum interponitur ה; ut בתו של כה״ג Filia Sacerdotis magni, Talm. Addunt, כְּנֶסֶת גְּדוֹלָה Synagoga magna. Dubito: nam id ſemper obſervavi cum articulo efferri, הַגְּדוֹלָה.

כ״ד

כְּמא דְאָמַר Sicut dicit, ſcil. Scriptura.
כָּל דָּבָר Omnis res, Omne verbum, Omne.

כד"א

כְּמָא דְאִיתְּמַר Sicut dicitur, ſcilic. in Scriptura. Sic aliquando notatur inſertâ literâ, כמד"א. Zohar. vel, כִּדְאָמְרִין Sicut dicunt, aut כִּדְאֲמָרִינָן Sicut diximus, & tunc notatur unicâ tantùm virgulâ ad finem: vel, כְּדָא דְאַתְּ אָמַר juxta hoc quod dicis.

כדא"רזל

כְּמָא דְאָמְרוּ Sicut dicunt, ſcil. Rabbini noſtri, fauſtæ memoriæ. רז"ל ſæpè expoſitæ. כְּמָא idem quod כְּמוֹ.

כ"ה

כֹּהֵן הֶדְיוֹט Sacerdos vulgaris, plebejus, idiota. הדיוט ex Græco ἰδιώτης, in Targum & apud Rabbinos omnes, pluraliter הֶדְיוֹטִין & הֶדְיוֹטוֹת.

2. כֵּן הוּא Sic, Ita eſt. Elias in Fragmentis Tabularum ſcribit, Maſorethas ſic annotare ad vocem, quæ ſpecialem aliquam anomaliam aut formam irregularem habeat in vocali aliqua vel accentu. Adducit duo exempla, ad quæ gloſſam Maſorethicam, ut ipſe citat, adjectam non video. Obſervavi autem ſæpè, integrè ſcriptum כֵּן הוּא /, ut ad vocem הָיוֹ / Gen. 18. v. 18. annotatum, כן הוא בדרגא Sic eſt cum accentu Darga. Nam aliâs כ"ה valet numerum 25. ut ad vocem

cem וַיָּשֶׁב Geneſ. 14. ℣ſ. 16. aſcriptum כ״ה / id eſt, 25. locis reperitur.

3. כִּי הֵיךְ Nam ſic, Quomodo enim: Zohar.

4. כִּסֵּא הַכָּבוֹד Solium gloriæ: Cabal.

כה״א

כֵּן הוּא אָמַר Sic ipſe dicit. Pro כֵּן dicitur & כַּךְ: cum ſervili וכה״א, Et ſic ipſe dicit. Frequens in Medraſch Tillim & aliis Medraſchim.

כה״ג

כְּהָאי גַּוְנָא Juxta hunc modum, Et his ſimilia, Et id genus alia. גַּוְנָא גַּוָּן Color, Forma, Modus, ſimilitudo, in Targum. Vide & antè in כג. Pro כ inſeparabili, etiam ſeparatè uſurpant כי. Sic בי pro inſeparabili ב & די pro inſeparabili ד.

כה״רר

כְּבוֹד הָרַב רַבִּי Gloria Domini, Domini N. In titulis præſtantium Rabbinorum uſurpatur.

כה״תיה

כָּל הַנְּשָׁמָה תְּהַלֵּל יָהּ הַלְלוּיָהּ Omnis anima laudet Dominum. In libris precum.

כו״ו במוכסז

Non ſunt abbreviaturæ, ſed voces ſecretæ cabaliſticæ, quæ idem valent, quod יְהוָה אֱלֹהֵינוּ / ſumptâ ſemper poſteriore literâ al-

phabethi, pro præcedente, nempe כ pro י/ ו pro ה/ ז pro ו/ inde כוזו idem quod יהוה. Sic ב pro א/ & ita deinceps. Mentio hujus in libro Ikkarim orat. 2. c. 28. circa finem.

כ״וכ

כָּךְ וְכָךְ Sic & ſic, Sic, Tali modo.
כַּמָּה וְכַמָּה Tot & tot, Tot, Toties.

כ״ום

Vide in עכו״ם.

כ״ז

כָּל זֶה Totum iſtud, Univerſum hoc.
כָּל זְמַן Omni tempore, Quamdiu: וכו׳ Et.

כ״י

כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל Synagoga Iſraëlis. Apud Cabaliſtas, & ſignificatur per מַלְכוּת.

כ״כ

1. כָּל כָּךְ Uſque adeo, Tantopere, Omnino ſic: לָמָּה טרח מר כ״כ Quare laboravit Dominus tantopere? אינו כ״כ יפה Non eſt tam pulcher.
2. כָּל כְּדֶגֶן Omnia ſicut iſta, hujusmodi, ejusmodi, omnia talia; וְכ״כ Et omnia ejusmodi.
3. כֵּן כְּתִיב Sic ſcriptum eſt: plur. כֵּן כְּתִיבִין Sic ſcripta ſunt. Maſorethis frequens, quando vocis alicujus peculiarem formam indicare

 volunt,

volunt, ſic cum litera quieſcente, plenè vel defectivè ſcriptam eſſe.

4. כֵּן כָּתַב Sic ſcribit.

5. כָּל כְּתָב Omnis, Univerſa Scriptura.

כ"ל

כָּל לִשְׁנָא Omne vocabulum, Omnis dictio. Maſor. Si poſt ל ſit virgula, tunc valet כֻּלְּהוֹן Omnia iſta, ut ſuprà in imperfectis abbreviaturis poſitum.

כ"לח

כִּי לְעוֹלָם חַסְדּוֹ Quia in æternum miſericordia ejus. In libris precum, ex Pſal. 106.

כ"לי

כֹּהֵן לֵוִי יִשְׂרָאֵל Sacerdos, Levita, Iſraëlita.

כ"מ

כְּבוֹד מַעֲלָתְךָ Gloria excellentiæ tuæ, vel מַעֲלָתָם Excellentiæ ipſorum. Si alia litera ſequatur, tunc in conſtructione dicendum, כְּבוֹד מַעֲלַת, ut in ſequentibus. Sic honoris cauſâ loquuntur, pro Tu, Ipſi. Ad duos vel plures ſi quis ſcribat, uſurpatur לכ"ם quod & propriè valet לָכֶם Vobis, ſed quia id non eſt honorificum in hac lingua, ideo notatur apicibus, & ſignificat לִכְבוֹד מַעֲלַתְכֶם Glorioſis excellentiis veſtris. Addunt aliquando y in fine, כמ"ע.

כמ"ד

כְּמָאן דְּאָמַר Sicut is qui dicit, Ac ſi quis dicat.

כמ"והרר. כמ"הרר. כמ"הר. כמ"ר

כְּבוֹד מוֹרֵנוּ וְרַבֵּנוּ הָרַב רַבִּי Gloria Doctoris noſtri Domini, Domini N. Hinc reliquæ formæ patent. Ultimus titulus viliſſimus & communiſſimus eſt, quippe qui plebeis etiam & indoctis tribuitur, pro כְּבוֹד מַעֲלַת רַבִּי Gloria excellentiæ Rabbi. Pro מוֹרֵנוּ dicitur & Chaldaicâ formâ מָרָנָא וְרַבָּנָא. Præponitur aliquando ב pro בֵּן vel בַּר Filius. Poſt כ interponitur & ג pro גְּדוּלַּת Magnificentiæ: aliquando ק pro קְדוּשַּׁת Sanctitatis, aliquando utraque. Ne autem abbreviatura fiat nimis longa, priores voces integrè ſcribuntur, uſque ad מוהרר / vel omiſſo ו / מהרר / quæ duo communiſſimè abbreviatè poni ſolent. Hinc in titulo Lexici Talmudici Aruch, authoris nomen cum titulis his omnibus magnificentiſſimis, integrè legitur. הַגָּאוֹן הָרַב רַבִּי נָתָן הַצַּדִּיק זַ"ל בֵּן כְּבוֹד קְדוּשַּׁת מָרָנָא וְרַבָּנָא יְחִיאֵל זַ"ל בֵּן כְּבוֹד גְּדוּלַּת קְדוּשַּׁת מָרָנָא וְרַבָּנָא אַבְרָהָם זַ"ל *Illuſtris Dominus Rabbi Nathan juſtus, benedictæ memoriæ filius honorificentiſſimi & ſanctiſſimi Doctoris & Rabbini noſtri Jechiëlis fauſtæ memoriæ, filii honorificentiſſimi, magnificentiſſimi, ſanctiſſimi Doctoris & Rabbini noſtri Abraham, fauſtæ memoriæ.* Dicunt etiam de præſtantioribus Rabbinis,

המובהק

המובהק הגאון הגדול מהר״ר פלוני Illuſtris, clarus & magnificus Doctor noſter Rabbi N. Præmittunt etiam omnibus his, ארוני מו״ Dominus Doctor & præceptor meus, ſi quis ſcil. ad præceptorem ſcribat. En quomodo muli ſe mutuò ſcabunt. Non eſt glorioſior populus ſub cœlo, quam judaicus, quem Horatius, ſi nunc viveret, non ſeſquipedalia, ſed decempedalia verba projicere diceret. Neque tamen ſemper ita fuit, ut dicam amplius in litera ר in titulo Rabbi. *Morenu* Latinè eſt, *Doctor noſter:* nam מוֹרֶה Doctor. Hic titulus novus eſt, infrà ducentos annos natus in Germania, inde in Italiam traductus, quod valdè miratus fuit Don Iſaac Abarbinel, ex Hiſpania in has terras veniens ut ipſemet ſcribit in Commentario in *Pirke Abhoth*, *cap.* 6. Ferunt occaſionem hujus tituli fuiſſe conſuetudinem Chriſtianorum, qui doctrinæ laude excellentes viros ſuos promoverunt in Doctores. Inde Judæi voluerunt etiam inter ſe Doctores habere, qui ſupra alios Rabbanim ſeu Magiſtros eminerent. Sic מוֹרֶה vel מוֹרֵנוּ *Morenu* creatus fuit, qui Rabbi antea erat, ut reliquorum Rabbanim ſive Magiſtrorum caput eſſet, & Synagogæ Rector, Prætor ac judex ſummus, judicandi ac puniendi jus habens. Idem uſus adhuc hodie inter ipſos durat. Alii dixerunt; cauſſam fuiſſe nimis laxam licentiam

vulgarium Rabbinorum in dandis libellis repudii. Id ut impediretur, crearunt alios Doctores ſupra Rabbinos, penes quos tantùm eſſet jus concedendi libellos repudii, & ſi quis repudiaſſet uxorem non impetrato libello repudii ab hoc *Morenu*, ejus repudium illegitimum eſſet. Primi omnium titulo מה״רר ſive *Morenu* creati, fuerunt מה״רש & מה״ריל *Maraſch* & *Maharil*, id eſt, Morenu harabh Rabbi Scholam, & Morenu harabh Rabbi Jacob Levita, Weilenſis. Maharil prioris fuit diſcipulus, & ſcripſit librum Ritualem, qui vocatur מנהגי מהריל *Minhage Maharil*, Liber rituum Rabbi Maharil. Hic Maharil נתבקש בישיבה של מעלה requiſitus fuit in cœleſtem academiam, Anno ultimi hujus millenarii ſexti, centeſimo octuageſimo ſeptimo, id eſt, Chriſti 1427. *Tzemach David fol.* 60.

כמ״ר

Vide paulò antè in כמ״ר.

כמ״ש

כְּמוֹ שֶׁאָמַר Sicut dicit: וכמ״ש Et ſicut dicit; vel שֶׁאָמְרוּ Dicunt aut שֶׁנֶּאֱמַר Dicitur, quod poſtremum uſurpatur, quando dictum Scripturæ allegatur. Adjicitur & ſæpè א in fine. Aliquando כְּמוֹ שֶׁכָּתַב Sicut ſcribit, vel כָּתוּב ſcriptum eſt.

כמ"שד

כְּמוֹ שֶׁדָּרְשׁוּ Sicut exponunt, ſequi ſolet חכמים ſapientes, aut adjecta euphemia ח״ל quæ ſæpius antè explicata.

כמ"שה

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ הַחֲכָמִים Sicut dicunt ſapientes.

כמ"ת

כְּבוֹד מַעֲלַת תִּפְאַרְתְּךָ Gloria excellentiæ decoris tui. Titulus digniorum: ut, כתבתי לכמ״ת Scripſi Excellentiæ tuæ. Poſterior hæc ætas in hujusmodi fatuis honorum condimentis miras delicias quærit. Judæi hodie literam ת exprimunt תּוֹרָתוֹ Doctrinæ ejus. Inſerunt etiam ע, ut, כמע״ת.

כנ"ל

כֵּן נִרְאֶה לִי Sic videtur mihi. Vide נ״ל.

כס"פ

כָּל סוֹפֵי פְסוּקִים Omnes fines verſuum, vel ſingulariter כָּל סוֹף פָּסוּק Omnis ſoph paſuk, accentus ſcilic. verſum abſolvens. Reperio כל ſæpius integrè ſcribi. Si כ׳ ſeparatim cum virgula notatum, præcedat, tum notat 20. vigeſies ſcilicet verſum ſic finiri.

כ"ע

כּוּלֵּי עָלְמָא Talmudicè, כָּל עוֹלָם Totus mun-

mundus: אכ״ע Toti mundo, ubi א prius Talmudicis valet, quod ל Hebræis: רכ״ע Quod totus mundus, ר pro ש. Talmud: ככ״ע Sicut totus mundus, ſicut vulgò.

2. כָּל עִנְיָן Totus ſenſus, Omnis ſignificatio, Totum negotium, Tota materia Rab.

3. כֹּחַ עֶלְיוֹן Virtus ſuprema, divina & cœleſtis: vel כֶּתֶר עֶלְיוֹן Corona ſuprema. Inde apud Cabaliſtas, אין לך עסק בנסתרות / הרצון בו בכ״ע ובא״ס id eſt, Nihil tibi negotii ſit cum occultis, h. e. cum Corona ſuperiore, & cum Infinito. Vide א״ס.

כ״פ

1. כָּל פָּנִים Omnes modi: בכ״פ Omnibus modis: מכ״פ Ab omnibus modis vel partibus: מעכ״פ / id eſt, מעל כל פנים Super omnes modos: שעכ״פ Quod per omnes modos, omni ex parte, omnino.

2. כִּי פְּלִיגִי Nam diſſentiunt, contendunt, concertant. Talm.

כ״צ

כֹּהֵן צֶדֶק Sacerdos juſtitiæ. Subjici ſolet nomini Sacerdotis pii & juſti.

כצ״ל

כֵּן צָרִיךְ לִהְיוֹת Sic neceſſe eſt eſſe, Sic debet, oportet eſſe. Uſurpant, quando errata librorum corrigunt, aut diverſas lectiones notant. Præfigitur ſæpè ו Copula, וכצ״ל.

כ"ק

כָּל קְרָיָא Tota Scriptura. Ea ſic vocatur quaſi Lectura, a קְרָא Legere: legi enim debet. Maſor.

כ"ש

כָּל שֶׁכֵּן Quanto magis, vel, Quanto minus, pro ratione ſenſus: ומכ"ש Et quanto magis.

2. כְּמוֹ שֶׁאָמַר Sicut dicit, vel שֶׁאָמְרוּ dicunt, vel, כְּמוֹ שֶׁאָמַרְתִּי Sicut dixi. Sic ſæpius ſcribitur כמ"ש/ ut antè poſitum.

כ"ת. וכ"ת

כְּבוֹד תִּפְאַרְתְּךָ Gloria decoris tui: De pluribus, תִּפְאַרְתְּכֶם. Titulus honoris, apud Rabbinos v[illegible]es. וְכִי תֵימָא Et ſi dixeris. Talm.

כת"י

כֵּן תִּרְגֵּם יוֹנָתָן Sic interpretatur Jonathan. Vide ת"י.

ל

ל'

לֵית Non eſt, Non extat amplius. Sic loquuntur Maſorethæ de voce, quæ per ſe, vel certâ tali formâ non amplius, quàm ſemel,

mel, in Scriptura occurrit. Ad eam notatur in Maſora minori litera ל cum puncto ſupernè. Quando autem vox aliqua triginta locis extat, ad eam differentiæ causâ aſcripſerunt integrè לְמַר / pro litera ל numerum denotante. לית vox Aramæa eſt, compoſita ex לָא Non & אית Eſt, quod idem eſt, quod Hebræorum יש.

ל״א

לָשׁוֹן אַחֵר Sermo, Interpretatio, Significatio alia. Chaldaicè לִישָׁנָא אָחֳרָנָא.

2. לָשׁוֹן אַשְׁכְּנָז Lingua Germanica. Communiter ב præfigitur בל״א In lingua Germanica, Germanicè. Utuntur quando Hebræam vocem Germanicè explicant. Askenas filius Gomeri, filii Japhet, Gen. 10. v. 3. Hunc Hebræi faciunt Patrem Germanorum, unde ארץ אַשְׁכְּנַז Terra Germania, אַשְׁכְּנַזִּים Germani: אֵלִיָּהוּ אַשְׁכְּנַזִּי Elias Germanus.

לא״א

לַאֲדֹנִי אָבִי Domini parentis mei. Præcedere ſolet בֶּן Filius. Adjicitur quandoque מ in fine, pro מוֹרִי Doctoris mei.

ל״ג

לֵית גִּרְסָא Non eſt lectio, doctrina, ſtudium. לָא גְּרְסִינַן Non legimus, diſcimus.

לד״

1. Eſt לְדַעְתִּי Juxta ſententiam meam. In Concordantiis Rabbi Nathanis, in Rad. שוב / in ſig. 1.

2. לֵית דִּכְוָתֵיהּ Non eſt, quod ipſi ſimile ſit; nullum aliud ipſi ſimile occurrit. Maſor.

3. לְמֵבִין דַּי Intelligenti ſatis. Sæpius inverſo ordine dicunt ד״ל. Vide illic.

לד״א

לְדַעַת אוּנְקְלוֹס Juxta ſententiam Onkelos. Hic Legem Moſis paraphraſticè in linguam Chaldaicam tranſtulit, quæ paraphraſis vocatur Targum Onkelos. Fuit proſelytus, unde vocatur אוּנְקְלוֹס הַגֵּר. In libro Juchaſin fol. 52. ſcribitur, quòd fuerit filius ſororis Titi Veſpaſiani. Id diſplicet aliis. Poſt Jonathanem vixit, quem tamen putatur puer cognoviſſe. Synchronos ipſi fuit Rabban Gamaliel ſenex, Pauli Apoſtoli præceptor, qui octodecim annis ante vaſtationem Templi obiit. Omnino & Onkelos creditur ejus incendium non vidiſſe.

לד״אע

לְדַעַת אַבֶּן עֶזְרָא Juxta ſententiam Aben-Eſræ.

לד״י

לְדַעַת יוֹנָתָן Juxta ſententiam Jonathanis.

לר״ק

לְדַעַת קְצָת Juxta ſententiam quorundam. Sic intelligenda hæc abbreviatura in Concordantiis Hebraicis, ubi occurrit, ut in Radice רעה ſig. 3. ad לְהָרַע ex Pſal. 15. ℣ſ. 3. & alibi. Volunt etiam eſſe לְדַעַת קִמְחִי Juxta ſententiam Kimchi, ut & nos antehac ponebamus. Sed nunc id improbamus. Quidam ſuſpicantur, poſſe etiam quandoque eſſe לדעת קבלה Juxta Kabbalam. Prima expoſitio optima.

ל״ה

לֵימָא הָכִי Dicendum, Dicere ſic. Talm.

לה״ד

לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה Cui res hæc ſimilis eſt; Cui aſſimilatur. Frequentiſſimum apud Rabbinos, quando ſimile aliquod adducunt. Præcedere ſolet מָשָׁל Simile.

ל״ז

לָשׁוֹן זֶה Sermo hic, Vocabulum hoc: והוא הביא ל״ז Ipſe adducit verba hæc. Uſurpant, quando alterius verba illuſtrationis cauſâ adducunt.

לז״א

לְזֹאת אָמַר Propter hoc, Propterea, Idcirco dicit, vel אָמְרוּ dicunt: ולז״א Et idcirco dicit.

ל״י

לִשָּׁנָא יְתֵרָה Sermo reſiduus, Doctrina amplior.

לי״קו

לִישׁוּעָתְךָ קִוִּיתִי יְהוָֹה Salutare tuum exſpecto ô DOMINE, ex Gen. 49. 18.

ל״כא

לָכֵן אָמַר Idcirco dicit: vel לְכָךְ quod idem: cum ſervili ולכ״א, Et idcirco dicit.

2. לְכָל אֶחָד Unicuique.

ל״מ

לְשׁוֹן מִקְרָא Sermo Scripturæ, Sermo Biblicus: vel לְשׁוֹן מִשְׁנָה Sermo Rabbinicus. Utuntur, quando vocis alicujus ſignificatum vel ex ſermone Biblico vel Talmudico aut Rabbinico declarant, aut ibi ſic uſurpari ſignificant.

למ״ד

לְמַאן דְּאָמַר Ei qui dicit, Is qui dicit, præfigitur ſæpè ו, ולמ״ד. Talmudicis uſitatiſſimum.

למ״נמ

לְמַאי נָפְקָא מִנֵּיהּ Quid egreditur ex eo, Quid inde ſequitur, Quorſum id conducit, Talmud. idem מָאי quod מָה.

לנ'

לָכֵן נֶאֱמַר vel לָכַך Idcirco dicitur vel dictum eſt: ולנ', Et.

לִי נִרְאֶה Mihi videtur: ולנ' Et mihi videtur.

לע"ד

לְפִי עֲנִיּוּת דַעְתִּי vel, לַעֲנִיּוּת דַעְתִּי Pro paupertate ſive tenuitate ingenii aut ſcientiæ meæ, Rab. Extenuationis ſui causâ ſic loqui ſolent. Poſtponitur quandoque נ: ut, לע"דן / ubi נ valet נִרְאֶה Videtur.

לע"ט

לֵב / עַיִן / טְחוֹל Cor, Oculus, Lien. Cum ſervili, אַסְפַּרְגוּס: ללע"ט יָפָה לרמ"ת קָשֶׁה Aſpáragus, id eſt, vinum aſparagicum cordi, oculis, lieni conducit: capiti, viſceribus, poſterioribus, grave eſt. Apud Talmud. in Berachoth fol. 51. Altera abbreviatura eſt, לְרֹאשׁ / מְעַיִם / תַּחְתּוֹנִיּוֹת.

לע"ל

לֶעָתִיד לָבוֹא Ad futurum venire, id eſt, In ſeculo futuro. Cum ſervili, ולע"ל.

לע"ע

לְעֵת עַתָּה Ad tempus nunc, Ad præſens tempus, Hoc tempore. In Epiſtolis frequens.

לע"ש

לע״ש

לְעֶרֶב שַׁבָּת Ad veſperam Sabbathi.

לפ״ל

לֵית פְּלִיג לֵיהּ Nemo eſt contrarius ipſi, Nemo adverſatur illi, Nemo diſſentit ab ipſo, Nemo contendit cum ipſo, Talm.

לפ״ק

לִפְרָט קָטוֹן Ad ſupputationem minorem: Sic loquuntur, quando annos à condito mundo ponunt, omiſſo numero majore, ſcilicet millenario: ut שנת תרי״ג לפ״ק Anno 613. ſupputationis minoris.

ל״צ

לָא צְרִיךְ / Hebr. לָא צְרִיכָא Non eſt neceſſe, Talm.

ל״ק

לָא קְרִי Non legitur. Maſorethæ utuntur, quando ſignificant, literam aliquam in voce non legi, & tunc litera iſta additur: ut לא״ Non legitur א.

2. לָא קַשְׁיָא Non eſt objectio. Apud Talmudicos, quando quæſtionem aliquam aut dictum objectum refutant, quaſi dicerent: Locus iſte non facit contra nos, nihil ad rem facit.

ל״קם

לק״ם

לָא קַשְׁיָא מִידֵי Non adverſatur quicquam, nulla prorſus objectio eſt: Talm.

ל״ש

1. לא שַׁיָּיךְ Non convenit, non quadrat, Inconveniens eſt.

2. לָא שָׁנוּ Non docent, vel לָא שָׁנָא Non docet, vel, non didicit, non obſervavit, pro ratione loci. Talm.

לש״ש

לְשֵׁם שָׁמַיִם Ad nomen Dei, Ad nominis divini gloriam: Rab.

ל״ת

לא תַעֲשֶׂה Non facies. Sic appellant Rabbini præcepta Decalogi ac totius Legis Moſaicæ negativa ſive prohibentia: מצוות ל״ת Præcepta prohibentia: בין עשה בין ל״ת Inter præceptum factivum & non factivum, id eſt, jubens & vetans.

מ

מ״א

מִשְׁקָל אֶחָד Pondus unum, id eſt, Proportio, Forma eadem. Quandoque מִשְׁקָל אַחֵר For-

Forma alia. Apud Grammaticos & in Methurgeman Eliæ ſæpè.

מִן אֶחָד Præter unum. Præcedit hoc uſu 'ב / id eſt, בַּר per pleonaſmum: nam במ"א vel בַּר מ"א eſt Excepto uno, בר מ"ב Exceptis duobus. Apud Maſorethas, quando unum aut alterum exemplum excipi dicunt.

3. מְדְרַשׁ אַגָּדָה Commentatio myſtica. Midraſch vel Medraſch commentarii genus allegoricum & myſticum eſt. Aggada διήγησις Narratio, Enarratio, ἱστορικὸν ſive διηγηματικὸν exponendi genus, ab הִגִּיד Narrare, Enarrare. Id multis difficultatibus implicatum eſt, unde אגדה dicitur quaſi דאגה Cura, Solicitudo, quam legenti parit. Sæpè præcedit ו copula.

מ"או

Vide in או.

מא"ל. מ"אלל

מָאי אִיכָּא לְמֵימַר Quid eſt dicendum? Quando alterum ל additur, tunc prius ſignificat לָךְ Tibi. א etiam explicari poteſt אית.

מְנָא אֲמֵינָא לֵיהּ Unde vel Inde dicam ipſi. Talm.

מ"אס

מֵאֵין סוֹף Abſque fine, Infinitè. Aliquando אֵין סוֹף eſt nomen cabaliſticum Dei, ut ſuo loco dictum eſt.

מאר"זל

מַאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ Oratio Magiſtrorum noſtrorum, &c.

מ"ב

מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית Opus creationis. Sic vocant illud à prima voce libri Moſis, בְּרֵאשִׁית.

מב"ו

מֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם Rex caro & ſanguis, carnalis, mortalis, qui ſic ſolet opponi regi immortali Deo. Aliquando pro מ ſcribitur א, ut ſuo loco dictum.

מ"ביא

מַתָּן בְּסֵתֶר יְכַפֶּה אַף *Donum in abdito, evertit iram*, ſcil. Dei, ex Prov. 21. 14. Id ſolent inſcribere arculæ Eleemoſynariæ in Synagogis, quam appellant קוּפָּה שֶׁל צְדָקָה.

מ"בס

מְנַחֵם בֶּן סָרוּק Menachem Seroki filius. Nomen Doctoris cujusdam Hiſpani.

מב"ת

מִנָּשִׁים בְּאֹהֶל תְּבוֹרָךְ *Præ mulieribus in tentorio tuo benedicta ſis*. Euphemia de mulieribus uſurpata ex Judicum 5. 24. q. d. Sis domi tuæ omnium mulierum feliciſſima.

מ"ג

1. מַחֲזוֹר גָּדוֹל Cyclus magnus: apud Aſtronomos.

2. מָסוֹרָה גְּדוֹלָה Maſora magna. Cum ſervili, וּבְמ"ג / בְּמ"ג Et in Maſora magna. Aliquando inſeritur ס / ut מס"ג. Maſora magna dicitur ea, quæ Bibliis Venetis majoribus ad finem adjuncta eſt: Maſora parva, quæ textui Biblico circumcirca aſperſa.

מ"גש

מִגִּרְסַת שְׁמוּאֵל Ex lectione vel doctrina Samuelis.

מ"ד

מַאן דְּאָמַר Is qui dicit: לְמ"ד Ei qui dicit: דְּמ"ד Quòd כְּמ"ד Sicut is qui dicit. Talm. Sæpè præcedit איכא Eſt, pro, Eſt qui dicit, Eſt author aliquis aſſerens.

2. מַאי דִּכְתִיב Id quod ſcriptum eſt. Uſurpatur quando aliquid ex Scriptura confirmatur, & dictum Scripturæ citatur.

3. מַהוּ דְּתֵימָא Id quod dicis, dixeris aut dicere vel objicere poſſis. Talm.

מד"א

מַה דְּאַתְּ אָמַר Quod autem dicis.

מד"ח

מַתְחִיל דִּבּוּר חָדָשׁ Incipit ſermo novus, vel, ſermonem novum.

מ״ה

מאור הגולה Lumen captivitatis. Sic vocatur R. Levi Gerſom, qui anathematis pœnam conſtituit, alienas literas reſerantibus, ut ſuprà diximus. In Globo arcanorum ſcribitur מאורת / quod pravum.

2. משום הכי Propterea: ומ״ה Et propterea: דמ״ה Quòd propterea. Talm.

3. מדת העולם Proprietas mundi, mos hominum.

4. מדת הדין Proprietas, Modus, Menſura judicii.

5. מלאך המות Angelus mortis.

6. מלכי האומות Reges nationum, populorum, gentium, Chriſtianorum.

מ״ה

מתחיל הדבור Incipit ſermonem vel textum, Initium textus iſtius.

2. מהו דתימא Quod autem dicis, Talm.

מ״ה דת״ר

מנא הני מילי דתנו רבנן Unde ſunt hæ res, quas docent Rabbini? apud Talmudicos frequens, quando antè dicta amplius confirmare volunt. Poſterior abbreviatura ſæpiſſimè integrè legitur ſcripta. Pro priori מ non rarò etiam plenè eſt מנא. Altera abbreviatura ſæpè omittitur. Dicunt & contractè מנהני מלי.

מה״ראם

מה״ראם

מורנו הרב רי אליה מזרחי Morenu noſter R. Elias miſrachi, id eſt, orientalis.

מה״ריל

Maharil. Vide ſuprà in כמוהרר.

מה״רר .מו״הרר

Vide in litera כ/ quæ frequenter præcedit.

מהר״של

מורנו הרב רי שלמה לוריא Morenu noſter R. Salomon Luria. Inſignis Rabbi fuit, qui complures libros ſcripſit. Literæ poſt ר plerumque nomen proprium ſignificant, ut ל/pro ליבא Leo, מ׳ pro מרדכי Mordechai vel Mardochæus, cujus nominis fuit quidam inſignis, qui dictus מרדכי יפה Mardochæus pulcher: אי pro אפרים Ephrajim: אם pro, אליהו מזרחי Elias Miſrachi ſive Orientalis: נ pro נתן Nathan, cujus nominis celebris fuit שפירא/ id eſt, Spirenſis: יבה pro יעקב בעל הטורים Jacob author libri Turim.

מ״ו

מורי ורבי Doctor & Præceptor meus.

מ״זבח

Non eſt abbreviatura, ſed vox ſignificativa

ſiva מִזְבֵּחַ Altare, quam notaricon conſtituunt quatuor ſequentium vocum, מְחִילָה Condonatio, זְכוּת Meritum vel Juſtitia, בְּרָכָה Benedictio, חַיִּים Vita. Meminit Author Aruch in litera מ in voce מזבח.

מח"זל

מַאֲמַר חֲכָמֵינוּ Oratio Sapientum noſtrorum. ז"ל ſæpe expoſitum.

מח"נ

מְשַׁלֵּם חֲצִי נֶזֶק Perſolvit dimidium damnum. In Talmud, ubi de damnis agitur, uſitatum.

2. מורייס חילתית גבינה, Talm.

מח"פז

מִיתָא חָמֵשׁ פִּדְיוֹן זָרִים In Gemara, variarum rerum, quæ hiſce verbis indicantur, indices ſunt: ut, מִיתָה חוֹמֶשׁ וְאֵין לָהּ פִּדְיוֹן וַאֲסוּרָה לְזָרִים, id eſt, Mors: quinta: ſed non eſt ei redemptura, & prohibita eſt extraneis, Schab. fol. 25. 1. *Mors*, à Deo ſpecialiter pœnæ loco illata: *Quinta*, ſcil. pars ad cibum ſacrum quem quis per errorem comediſſet, addenda, Levit. 22. 14. &c.

מ"ט

מַה טַּעַם, Talmudicè מַאי טַעְמָא Quæ eſt ratio, Quis ſenſus?

2. מַעֲשִׂים טוֹבִים Opera bona. למ"ט Ad opera bona.

3. מַזָּל טוֹב Fortunâ bonâ.

מ״י

מנא ירעינן Unde ſcimus? Talm.

מִלְחֲמוֹת יְהוָה Bella DOMINI. Libri nomen eſt authore R. Levi Gerſom, qui eum ipſemet ſæpè citat in ſuis Commentariis.

מ״כ

מַעֲלַת כְּבוֹדְךָ Excellentia gloriæ tuæ. Titulus, quo in tertia perſonâ aliquem compellant honoris cauſâ. Vel, מַעֲלַת כְּבוֹדוֹ Excellentia ejus.

מכ״בי

מִי כָמוֹךָ בָּאֵלִים יְהוָה Quis ſicut tu inter Deos, ô DOMINE? Fuit belli teſſera Judæ de familia Haſmonæorum, felicis ducis bellici, qui inde poſtea dictus fuit מַכַּבִּי Machabæus.

מכ״ת

מַעֲלַת כְּבוֹד תִּפְאַרְתְּךָ Titulus paulo dignior, quàm antea מ״כ.

מ״ל

מִנָּא לָן Unde nobis, ſcilicet hoc provenit? ומ״ל Et unde hoc nobis, Unde hoc habemus, Unde hoc poſſumus ſcire. Talm.

מ״לה

מַלְכוּת הָרִשְׁעָה Regnum impietatis. Sic primò

primò regnum Antiochi & Græcorum vocarunt; poſtea etiam ad regnum Romanum traduxerunt, & ſic etiamnum hodiè illud vocant. Exempla aliâs producam: nunc vide tantùm Num. 24. 24. in Aben Eſra, & Mich. 5. in principio in R. Salomone. Non obſervavi abbreviatè ſic poni: integrè ſæpè. Elias mavult מַלְכוּת הָרִשְׁעָה Regnum impium, adjectivè.

מ"להר

מָשָׁל לְמָה הַדָּבָר דוֹמֶה Simile cui res hæc aſſimilatur, quando rem propoſitam à ſimili declarant.

מ"מ

מִכָּל מָקוֹם Nilominus tamen, Attamen.

2. מַרְאֵה מָקוֹם Index loci. Sic vocant indicem libri, & concordantes Scripturæ locos in margine adductos.

3. מַעֲשֵׂה מֶרְכָּבָה Opus quadrigæ, de quo in principio Ezechielis. In hoc opere multa myſteria, unde non omnes ad eorum inveſtigationem admittuntur, & qui in eo verſatus aut peritus, non debet id niſi ſenes, pios, prudentes docere. In מעשה בראשית & מעשה מרכבה Opere creationis & Opere quadrigarum, totam phyſicam & metaphyſicam conſtituunt.

4. מָאי מַשְׁמַע Quis ſimplex ſenſus? quomodo hoc ſimpliciter & ſecundum literam intelligendum? Rab.

ממ"ה

מס״ה

בְּהֵיכְלֵי מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים Rex regum. In palatiis regis regum Dei ſancti הַקָּבָּ״ה ממ״ה benedicti. In Zohar.

מ״נ

מִנָא נַפְשָׁךְ Unde eſt animus tuus, Unde illud vis aut cenſes ita eſſe? vel, מִמַּה נַּפְשָׁךְ / quod idem, Talm.

מנ״ל

מְנָא נָפְקָא לָן Unde egreditur nobis id? unde id colligimus? Sæpè adjungitur ו in fine, & cum ſervili ab initio, ומנ״לן. Talm.

מנ״ש

מְשַׁלֵּם נֵזֶק שָׁלֵם Perſolvit damnum integrum. Quandoque prima vox integrè ſcribitur. In Talmudicis frequens, ubi de illatis damnis agitur.

מ״ס

מַר סָבַר Dominus exiſtimat. Mar honoris nomen, idem quod אָדוֹן ומ״ס Et dominus ſenſit, hujus eſt ſententiæ.

מס״ג. מס״ה

Vide antè in מ״ג. Quidam loco ג notant ה / pro הַגָּדוֹל.

מס״ק

מס״ק

מָסוֹרָה קְטַנָּה Maſora parva. Vide ſuprà מ״ק.

מ״ע

מִצְוֹת עֲשֵׂה Præcepta Fac. Sic vocant Præcepta Legis Moſaicæ affirmativa ſive jubentia, quorum ſunt 248, quot ſunt membra corporis humani. Vide רמ״ח.

2. מְאוֹר עֵינַיִם Lumen oculorum. Nomen celebris libri hiſtorici, chronologica tractantis. Sæpè citatur in libro Tzemach David, ut בעל מ״ע Author libri Meor enajim.

מע״ל

מֵעֵת לְעֵת De tempore in tempus, continuò.

מע״שי ביצ״ו

מִגְדַּל עֹז שֵׁם יְהֹוָה בּוֹ יָרוּץ צַדִּיק וְנִשְׂגָּב Turris fortis eſt nomen Domini, ad ipſam accurret juſtus, & exaltabitur, ex Prov. 18. 10.

מע״ת

מַעֲלַת תִּפְאַרְתְּךָ Excellentia Tua, Titulus quo honoris cauſâ utuntur: מעלת / למע״ת / literam ת etiam communiùs hodie exprimunt per תּוֹרָתְךָ vel תּוֹרָתוֹ Doctrinæ tuæ.

מ״פ

מֶצַע פָּסוּק Medium verſus biblici. Maſor.

מפ״רת

מפ"רת

מְפָרֵשׁ רַבֵּנוּ תַּם Interpretatur Rabbi noſter Tam. Hic fuit ex celebrioribus Talmudicis Doctoribus.

מ"צ

מוֹרֵה צֶדֶק Doctor juſtitiæ. Inſigniores Rabbinos & Synagogarum Rectores ſic vocant. Sic cum ſervili ab initio, ר"מ ומ"צ Caput Academiæ & Doctor juſtitiæ, id eſt, Legalis, Legum Doctor, civilium ſcil. & canonicarum ſive ſacrarum.

מצ"פץ

Non eſt abbreviatura, ſed nomen cabaliſticum, per modum commutationis ſecretum את"בש Atbaſch ſic efformatum, reſpondens nomini יהוה. Vide את"בש & confer. Occurrit in precibus priſcorum Hebræorum, quod imperiti putarunt eſſe nomen alicujus angeli, ut videre eſt in libro Ikkarim Orat. 2. cap. 28. Mentio ejus in Zohar, in Bereſchit col. 97. editionis Cremonenſis, & col. 155.

מ"ק

מִקְרָא קֹדֶשׁ Convocatio ſanctitatis, id eſt, ſancta, Cœtus ſanctus, Celebris feſti ſolennitas.

2. מוֹעֵד קָטוֹן Nomen eſt Tractatus Talmudici, qui abbreviatè ſic citari ſolet.

3. מִסְפָּר

3. מִסְפָּר קָטוֹן Numerus minor: apud Cabal.
4. מַחְזוֹר קָטוֹן Cyclus minor, apud Aſtronomos.
5. מָסוֹרָה קְטַנָּה Maſora parva. Vide ſuprà מ״ג.

מ״קמל

Vide infrà in קמל.

מ״ר

מִדְבָּר רַבָּא Gloſſa libri Numerorum magna: Vide ב״ר.
2. מִדְרָשׁ רות Medraſch, id eſt, Commentarius in hiſtoriam Ruth.
3. מוֹרַת רוּחַ Indicatio ſpiritus. Id uſurpant de ſpiritu familiari, qui homini cuncta revelat.
4. מֵרַבִּי A' Rabbi ſive Magiſtro ác Præceptore meo. Frequens in Toſephos, ſive Additionibus Talmudicis, in quarum fine poni ſolet, ad indicandum, authorem eam doctrinam à ſuo Magiſtro habere: iſtius doctrinæ authoritatem non à ſe, ſed ab iſto Rabbi dependere: unde ſubjici ſolet ז״ל Fauſtæ memoriæ.

מ״רל

מַה רְצֹנוֹ לוֹמַר Quæ eſt voluntas ejus dicere, Quæ mens ejus, Quid vult dicere? In libro הואיל משה ſæpè obvium.

מ״רעה

משה רבנו עליו השלום Moſes præceptor noſter, qui in pace quieſcat. Cum ſervili, ומרעה Et.

מ״ש

1. מוצאי שבת Exitus ſabbathi. Uſurpant, ubi de precibus aut aliis circa finem ſabbathi peragendis, tractant: cum ſervili במ״ש In &c.

2. מי שאמר Ille qui dicit; ומ״ש Et ille qui dicit. Formula objectionis Talmudicæ. Aliàs dicunt מאן דאמר. Item מה שאמר Id quod dicit, ſcil. הכתוב Scriptura, vel שאמרו quod dicunt, ſcilic. Sapientes vel Rabbini noſtri: vel, מה שכתוב Quod ſcriptum eſt.

3. מאי שנא Quid docet? Uſurpant Talmudici, quando doctrinam certam ex præcedentibus eliciunt.

4. מאי שנא Quid alterat, quid diverſi docet, Talm. מ״ש הכא Quid alterat hîc, quid diverſi docet hic? Frequens in Zohar.

5. מאיר שפירא Meir Spirenſis. Nomen Rabbini cujusdam, cujus meminit Elias in Fragmentis Tabularum. Fertur habuiſſe emendatiſſimum exemplar Pentateuchi.

מש״ה

מהלך שבילי הדעת Aditus ſemitarum ſcientiæ. Nomen eſt Grammaticæ Rabbi Moſche Kimchi, fratris Davidis, ubi etiam ab-

breviatura ipſa per ſe nomen authoris indicat.

מש"כ

מַה שֶׁכָּתוּב כַּאן Id quod hîc ſcriptum eſt.
מַה שֶׁלֹּא כֵן Id quod non eſt ſic.

מ"ת

1. מַתַּן תּוֹרָה Datio Legis: מיום מ"ת A' die datæ Legis. In memoriam datæ Legis celebrant feſtum quotannis menſe Septembri.

2. מִשְׁנֵה תּוֹרָה Repetitio Legis, Lex iterata. Sic Deuteronomium vocatur, ut apud Maſorethas Exod. 20. in decem Præceptis, & aliâs ſæpiùs.

3. מַכְחִישֵׁי תּוֹרָה Abnegantes Legem, Apoſtatæ.

נ

ן

Nun finale ſive extenſum cum puncto vel virgula ſupernè, nomini alicujus proprio poſtpoſitum, eſt אֲבֵן vel אָבֵן quod ſic Arabum more eſt pro Hebræo בֵּן Filius. Notat autem non proximum filium, ſed nepotem ex familia ſuperiore. Sic R. Abraham Aben Eſra, non Eſræ filius, ſed nepos eſt. Nam pater ejus dictus fuit Meir, ut ſuprà in א"ע declа-

declaratum. Veteres aſpiratè legiſſe videntur literam ב/ unde אבן רעיס Averroes, אבן סני Avicenna.

נ"א

נֻסְחָא אָחֳרָנָא Exemplar aliud. Scribitur & אָחֳרִינָא. Maſorethæ utuntur, quando ex alio exemplari diverſam lectionem citant. נְסַח Heb. Evellere: נסח / נִסְחָא / נֻסְחָא Exemplar, Tranſcriptum, Translatio, dicta quaſi ex alio Evulſa.

2. נָא אֲדֹנָי Nunc Domine, Quæſò Domine: In epiſtolis ſæpè uſurpatur.

נ"ב

נִכְתָּב בְּצִדּוֹ vel בְּצַד Scriptum erat ad latus ejus, ad marginem ejus, juxtà ſcriptum erat. In libello ירִיעוֹת שלמה & aliis Criticis ſubinde occurrit, Cum ו copula, ונ"ב.

נד"ח

נְגִינָה / דָגֵשׁ / חִירק / Accentus, Dageſch, Chirek: Maſor. & Grammat. Tres cauſæ ſunt, propter quas Scheva poteſt venire in media dictione ſub litera gutturali, Elias in Cap. Cant. Cant. 7.

נ"ה

נַמִּי הָכִי Etiam ſic. Talm. תניא: נמי הכי Traditio etiam ſic habet, quod reddunt Judæi, Diſcimus ex alia Traditione etiam ſic.

נ"ח

נֵר חֲנֻכָּה Lucerna feſti-dedicationis: מותר להדליק נ"ח מנר חנוכה Licitum eſt accendere candelam Dedicationis Templi, ex candela alia ejusdem feſti. Superſtitioſa admodum hujus lucernæ cura eſt.

נח"ש

נִדּוּי / חֵרֶם / שַׁמַּתָּא. Tres ſunt excommunicationis ſpecies, de quibus jam antea.

נ"ט

נוֹתֵן טַעַם Dat ſaporem, Dat rationem: שגם המלח נ"ט בבשר Quòd etiam ſal dat ſaporem carni נ"ט לשבח Dat ſaporem ad laudem, id eſt, laudabilem. In materia ciborum uſurpatur.

נ"כ

נְבִיאִים / כְּתוּבִים / Prophetæ, Hagiographa: Cum ſervili, בְּנ"כ In Proph. & Hag. Sic ponit Elias. Ego obſervo etiam integrè has voces ſæpe exprimi: vide Exod. 25. 14. & 28.36. Gen. 41. 3.

נ"ל

1. נִזְכָּר לְמַעְלָה Memoratum ſuprà: cum ſervilibus, הנ"ל Qui vel quod: כנ"ל Sicut. Pro למעלה dicunt etiam Chaldaicè לְעֵיל vel לְעֵילָא. De pluribus, נִזְכָּרִים.

2. נִרְאֶה

2. נִרְאֶה לִי Videtur mihi: ונ״ל Et videtur mihi.

3. נוּכַל לוֹמַר Poſſumus, Poterimus dicere, vel נִרְאֶה לוֹמַר Videtur dicendum, vel לְפָרֵשׁ exponendum.

4. נָפְקָא לָן / ſed tum præcedit מִנָּא. Vide מנ״ל.

5. נִשְׁמַט לָהֶם Exciderat ipſis. In Maſora, ut Jeſa. 30. ad רהב.

נ״לעד

נִרְאֶה לְפִי עֲנִיַּת דַּעְתִּי Videtur juxta tenuitatem ingenii, vel, ſcientiæ meæ. Sic extenuandi cauſâ loquuntur, quando aliorum interpretationibus ſuam ſententiam adjiciunt.

נ״מ

נָפְקָא מִנָּא Egreditur, Conſequitur inde: ונ״מ Et ſequitur inde. Talm.

נ״נ

נַעֲשָׂה נְבֵלָה Facta eſt cadaver, id eſt, tanquam caro cadaveris, quæ ad eſum prohibita. Utuntur, ubi de carnibus licitis vel illicitis agunt.

2. נְבוּכַד נֶצַּר Nevuchadnetzar, in Commentariis in Danielem.

נ״ע

נוּחוֹ עֵדֶן Requies ejus ſit paradiſus. De

 mor-

mortuis: vel נִשְׁמָתוֹ עֵדֶן Anima ejus ſit in paradiſo.

נצ״בה

Sic legitur in Juchaſin fol. 134. 2. Vide תנצ״בה.

נ״רו

נַטְרֵהּ רַחֲמָנָא וּפַרְקֵיהּ Cuſtodiat eum Deus miſericors & liberet eum. Euphemia de viventibus, in titulis librorum uſitatiſſima, maximè Judæis Italis, pro qua magis communiter uſurpatur ab aliis יצ״ו, quam vide ſuo loco.

נ״ש

נֵזֶק שָׁלֵם Damnum integrum. Opponitur ipſi חֲצִי נֵזֶק Dimidium damni. Vide מנ״ש.

2. נְוֵה שָׁלוֹם Habitaculum pacis. Libri celebris nomen eſt, qui ſæpè citatur in libro Caphtor. Author ejus R. Abraham Schalom.

נ״שגז

נִדָּה / שִׁפְחָה / גּוֹיָה / זוֹנָה Menſtruata, Ancilla, Gentilis ſive Chriſtiana, meretrix. Cum tali prohibitum Judæo miſcere concubitum. Pro ג ſcribunt interdum כ pro כּוּתִית Cuthæa, Samaritana, quâ nihilominus גּוֹיָה Gentilem & Chriſtianam intelligunt. Pro ז ſcribitur etiam א / id eſt, אִשׁוּת / vel א״א / id eſt, אֵשֶׁת אִישׁ Adultera. Vide Sanhedrin fol. 82. 1.

נש"ר

נַפְתָּלִי שְׂבַע רָצוֹן Naphtali ſatur benevolentiâ, ſcil. Dei, Deut. 33. 23. In vexillo tribus Naphtali ſignum militare fuit.

נ"ת

נְתִינַת תּוֹרָה Datio Legis: בנ"ת In datione Legis. Idem per מ"ת indicant, ut ſuprà poſitum.

נת"בע

נוּחָתוֹ תְּהֶיֶה בְּגַן עֵדֶן Requies ejus ſit in Paradiſo. Pro prima voce dicunt etiam נַפְשׁוֹ anima ejus. De piis defunctis ſic loquuntur. Extat in titulo libri עַמּוּדֵי גוֹלָה.

ס

ס'

סְתוּמָה Clauſum. Id denotat ס in V. libris Moſis, quòd ibi minus ſpatium eſſe debeat, quàm ubi ponitur פ. Vide פ"ס.

2. סִימָן Signum.

3. סֵפֶר Liber, quando plures libri de eadem materia ſunt ſcripti, quos tamen communiùs vocant חֲלָקִים Partes.

ס"א

1. סֵפֶר אַחֵר Liber alius: בס"א In libro alio.

Pluraliter, סְפָרִים אֲחֵרִים. Uſurpant quando diverſam lectionem ex aliis libris adducunt. Cum ב ſervili, בס״א In libris aliis. Et cum ו copula ובס״א Et in libris aliis.

2. סִבָּה אַחַת Cauſa prima. Sic א eſt litera numeri & ס״ב / Cauſa ſecunda.

3. סִימָן אַחֵר Signum aliud. Apud Maſorethas, ut in fine libri Numerorum.

ס״אא

סְפָרִים אֲחֵרִים אֵינוֹ Libri alii id non habent. Cum ב ſervili, בסא״א In libris aliis illud non eſt. Critici utuntur.

ס״ג

סוֹף גְּמָרָא Finis Gemaræ: בס״ג In fine Gemaræ. Talmud Judaici partes duæ ſunt: prima dicitur מִשְׁנָה & Talmudicè מַתְנִיתָא vel מַתְנִיתָא Lex iterata. Nam Lex Moſis hîc repetita, & pleniùs per Traditiones orales explicata eſt, quas noſtri Patres vocarunt δευτερώσεις. Hæc pars fundamentum & textus eſt totius Talmud. Cum autem de his Miſchnajoth variæ in Babylonia eſſent ſententiæ, diſputationes, altercationes & rixæ; eæ etiam tandem fuerunt ſcriptis comprehenſæ, & in unum corpus relatæ. Miſchnajoth ſemper præcedunt, diſputationes Doctorum unicuique Miſchnæ ſive Traditioni ſunt ſubjectæ, quæ dicuntur גְּמָרָא / & hinc altera pars Tal-

Talmud. Eſt autem Gemara, quaſi dicas *Complementum*, *Deciſio*: quæ enim in Miſchnajoth videbantur manca, obſcura, dubia, ea à Doctoribus variis fuerunt completa, explicata, deciſa.

2. סוֹד גָּדוֹל Secretum magnum, 1 Sam. 3. 10. in Maſora.

ס"גל

סֶגֶן לְוִיָּה Antiſtes Leviticus. In titulis uſurpant.

ס"ד

סַלְקָא דַּעְתָּךְ Aſcendit in mentem tuam? Putáſne? Eſt ne mens tua? Fortaſſe putas. Præcedit ſæpe litera ק/ & ſeparatim קָא/ Quòd ſi exiſtimes, Si fortè putas. Alioqui קא ferè expletiva tantùm particula eſt. Utuntur autem Talmudici, quando per præoccupationem aliquid amoliri volunt. Cum ſervili, וקס"ד.

2. סוֹף דָּבָר Finis rei, Denique, Poſtremò.

3. סִיַּעְתָּא דִשְׁמַיָּא Auxilio Dei. Cum litera ſervili ב ſic eſſe ſolet, בס"ד/ Per, Cum auxilio divino. Cœlum pro Deo apud Rabbinos familiare.

סד"א

סַלְקָא דַעְתָּךְ אָמֵינָא Aſcendítne tibi in mentem quaſi dicam? Putáſne me dicere? Talm.

ס"ה

סַם הַמָּוֶת Venenum mortis, mortiferum, lethale.

סַךְ הַכֹּל Summa omnium, Summa ſummarum.

ס"הב

סֵפֶר הַבָּהִיר. Liber cabaliſticus, qui manuſcriptus tantùm inter Judæos habetur, antiquitatis primæ. Author ejus Rabbi Nechonja ben Hakkana, qui circa tempus Jonathanis Uſielidis vixit, ante natum Chriſtum non admodum multis annis. Sic abbreviatè citari non memini me legere.

ס"הד

סוֹף הַדִּיבּוּר Finis ſermonis vel textus hujus.

ס"הז

סֵפֶר הַזּוֹהַר. Liber Zohar. In Zohar Mantuano reperi absque ז in fine, ובס״ה Et in libro Zohar, pag. 1. Non malè additur ז.

ס"ח

סַם חַיִּים Aroma vitæ, vitale, ſalutare.

ס"י

סֵפֶר יְצִירָה Liber creationis. Liber cabaliſticus omnium celeberrimus, cujus author effingitur Abraham Patriarcha.

2. סֵפֶר

2. סֵפֶר יָשָׁן Liber antiquus. Cum ב ſervili בס״י In libro antiquo.

ס״ל

סְבִירָא לֵיהּ Videtur ipſi, Opinio eſt ipſi, Opinatur, vel סָבוּר לֵיהּ / vel לִי mihi : דִּי סל Quòd, quia opinatur. Pro לֵיהּ pluraliter etiam dici poteſt, לָן nobis, לְהוֹן ipſis.

ס״מ, ס״מג

סֵפֶר מִצְוֹת גָּדוֹל Liber præceptorum magnus: Author ejus R. Moſche mikkotzi, qui floruit circa annum Chriſti milleſimum ducenteſimum quadrageſimum.

ס״מי

סֵפֶר מִלְחֲמוֹת יְהוָה Liber bellorum DOMINI. Vide ſuprà in מ״י.

סמ״ק

סֵפֶר מִצְוֹת קָטוֹן Liber præceptorum minor. Proprio titulo vocatur עַמּוּדֵי גוֹלָה Columnæ captivitatis. Author ejus R. Iſaac Corbelenſis.

ס״ס

סוֹף סוֹף Finis, Finis : Rabbini utuntur, pro Tandem : Nihilominus.

2. סְפֵק סְפֵיקָא Dubium dubii, dubium, ex altero dubio illatum, Inſtantia ad objectio-

ctionem dubiam. In libro *Schaare dura* obvium.

3. סוֹף סִימָן In fine capitis. Sequi ſolet numerus capitis: apud Maſorethas.

ס"ע

סֵדֶר עוֹלָם Seder olam, Ordo mundi. Liber eſt complectens chronologiam ſacram Hebræorum. Eſt autem duplex; unus, סֵדֶר עוֹלָם רַבָּא Chronologia major, alter סֵדֶר עוֹלָם זוּטָא Chronologia minor. Citari ſolet, ubi Chronologica tractantur.

ס"פ

סוֹף פָּסוּק Sophpaſuk, Finis verſus. Maſorethæ ſic etiam vocant accentum, qui quemlibet verſum Biblicum finit, & Grammaticis etiam *Silluk* vocatur. Pluraliter סוֹפֵי פְסוּקִים. Priori uſu legitur Jeſaiæ 57. 3. ubi ad vocem וַתִּזְנֶה notant, בי א' ר"פ וי"א ס"פ id eſt, Bis extat: ſemel eſt initium verſus, & ſemel finis verſus. Pluraliter, ad אֲנִי יְהוָֹה אֱלֹהֵיכֶם Lev. 18. v. 4. aſcriptum, כ"ב ס"פ בספי id eſt, viginti duo fines verſuum ſunt, hoc eſt, viginti duobus locis hæc vocabula conjuncta, verſum in hoc libro finiunt.

2. סוֹף פֶּרֶק Finis capitis: בס"פ In fine capitis, וס"פ Et, &c.

ספ"ק

סוֹף פֶּרֶק קַמָּא Finis capitis primi: ובספ"ק Et in fine capitis primi.

ס״ר

סִבָּה רִאשׁוֹנָה Cauſa prima.

סר״נך

סְמִיכוּת / רִבּוּי / נְקֵבָה / כִּנּוּי Regimen, Pluralis numerus, Fœmininum genus, Affixio Pronominum. Quatuor ſunt cauſæ mutationis vocalium apud Grammaticos, quæ ſic abbreviatè indicari ſolent.

ס״שר

סֵפֶר שְׁמוֹת רַבָּא Gloſſa magna in librum Exodi. Vide ב״ר.

ס״ת

1. סֵפֶר תּוֹרָה Liber Legis: בס״ת In libro Legis, לס״ת Ad, מס״ת Ex, כס״ת Juxta. Pluraliter מַפְּקִין כָּל ס״ת Producunt omnes libros Legis, ubi ס exprimendum סִפְרֵי.
2. סִתְרֵי תוֹרָה Arcana, myſteria Legis.
3. סֵפֶר תְּרוּמָה. Nomen celebris libri eſt, qui agit de ritibus, de licitis & vetitis, aliiſque ſimilibus.
4. סוֹף תֵּיבָה Finis dictionis: plur. סוֹפֵי תֵיבוֹת. Fines dictionum: Maſor.

סת״ר

סוֹף / תָּוֶךְ / רֹאשׁ Finis, Medium, Principium. Cab.

ע

ע׳

עמוד Colum:a, Pagina libri.

ע״א

1. עִנְיָן אַחֵר Res, ſignificatio alia. וְע״א Et ſignificatio alia. Sæpè ſic in libro Radicum R. Davidis, & in Comm.

2. עֲבֹדַת אֱלִילִים Cultus idolorum; Idololatria. Eſt & in Talmud Tractatus integer inſcriptus ע״א. Interdum eſt עֹבְדֵי אֱלִילִים Cultores idolorum, Idololatræ. Eo titulo ſolent Chriſtianos intelligere, quod inter ipſos, quaſi ſolos qui Deum verum cognoverunt, idololatria vigeat. Legitur & in Targum Jonathanis & Hieroſol. Gen. 15. 11.

ע״אכו

על אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה Quanto magis. Argumentandi locutio eſt à minori ad majus, q. d. Si de uno id verum eſt, quanto magis de tot & tot, id eſt, de pluribus. Interdum apud Talmudicos ſimpliciter legitur על אחת כמה, ut in Sanhed. fol. 107. col. 1.

ע״ג

על גב / על גַּבֵּי In ſuperficie, Super, Supra: ע״ג קַרְקַע Supra pavimentum.

ע״ד

ע״ד

1. עַל דֶּרֶךְ Per viam, modum, rationem: ע״ד הפשט juxta ſimplicem & literalem ſenſum.

2. עַל דְּבַר Propter: ע״ד הכתוב Propter id quod ſcriptum eſt.

3. עַל דָּא Super hoc, Propter hoc, Propterea: in Zohar. Cum litera ſervili וְע״ד.

4. עֲנִיּוּת דַּעְתִּי Vide ſuprà לע״ד.

עד״ה

עַל דֶּרֶךְ הָאֱמֶת Per rationem veritatis, Verè, Propriè ſic loquendo.

2. עַל דֶּרֶךְ הַמִּדְרָשׁ Juxta ſenſum Medraſch, id eſt, allegoricum.

עד״ז

עַל דָּבָר זֶה Propter rem hanc, Propterea. Rab. Cum ſervili, וע״ז Et propterea.

עד״ם

עַל דֶּרֶךְ מָשָׁל Per viam parabolæ, exempli causâ.

2. עַל דְּבַר מָה Propter rem aliquam, De re quapiam, Propter quam rem?

עד״ש

עַל דֶּרֶךְ שָׁלוֹם Pacis causâ.

ע״ה.

ע״ה

עָלָיו הַשָּׁלוֹם Super eum ſit pax, In pace quieſcat. De pluribus, עֲלֵיהֶם. De hominibus ſanctis, Prophetis, Patriarchis & Regibus Iſraëlitis communiter uſurpatur. At R. David Kimchi in libro שרשים *Schoraſchim*, in Radice, אוה / de patre ſuo uſurpat, dicens: ואדני אבי ע״ה פירש Et dominus pater meus, qui in pace quieſcat, ſic explicat. R. Abraham, author libri *Zeror hammor*, in Paraſcha וַיִּקַּח קֹרַח in principio, Rabbinis ſuis attribuit; ſcribens: רַבּוֹתֵינוּ ע״ה אָמְרוּ Rabbini noſtri, qui in pace quieſcant, ajunt. In principio libri Numerorum, רבותינו ע״ה נתנו טעם Rabbini noſtri ע״ה dant rationem. In libro *Reſchith chochma* ſæpe de R. Schimeone ben Jochai dicitur. Majemon l. 1. cap. 2. אונקלוס הַגֵּר ע״ה Onkelos proſelytus bonæ memoriæ. Hæc tamen non ſunt de communi uſu.

2. עִנְיָן הַזֶּה Negotium hoc, materia hæc: apud Grammaticos & Commentatores.

3. עוֹלָם הַזֶּה Mundus hic, ſeculum hoc. Si ita ſumatur, tunc præcedere ſolet integrè עוֹלָם הַבָּא Seculum venturum. E contrario, ſi integrè præcedat, עוֹלָם הַזֶּה / tunc ע״ה valet עוֹלָם הַבָּא. Aliâs diſtinctionis causâ literæ ז & ב in fine addi ſolent, ut mox videbitur.

4. עוֹלָם הַנְּפָשׁוֹת Seculum animarum.

5. עֵין הַקּוֹרֵא Oculus lectoris. Libri nomen eſt, ut ſuprà poſitum in י״הב.

6. עַם הָאָרֶץ Populus terræ, Idiota, Plebejus, unde dicunt, ת״ח אל ישא בת ע״ה Diſcipulus ſapientis ne ducat filiam idiotæ.

עוה״ב. עה״ב

עוֹלָם הַבָּא Seculum venturum aut futurum: Cum articulo העה״ב; item שהעה״ב Quòd ſeculum futurum, בהעהב In ſec. futuro, &c.

עוהז. עה״ז

עוֹלָם הַזֶּה Mundus hic, Seculum hoc: מהעה״ז Ex ſeculo hoc.

ע״ז

1. עֲבֹדָה זָרָה Cultus alienus ſive extraneus, Idololatria. Eſt & Tractatus Talmudicus ſic appellatus. Synonima ſunt, עֲבוֹדַת אֱלִילִים & עֲבוֹדָה זָרָה.

2. עַל זֶה De hoc, Super hoc, Propter hoc, Propterea.

3. עִם זֶה Cum hoc.

4. עִנְיָן זֶה Res hæc: ut, לרמוז על ענין זה שכתוב Ut indicium daret ſuper rem hanc de qua ſcriptum.

ע״זא

עַל זֶה אָמַר Propter hoc dicit, ſcil. Scriptura: שעז״א Quod ſuper hoc dicit Scriptura.

ע״זנ

עַל זֶה נֶאֱמַר Super hoc, de hoc dicitur aut dictum eſt, ſcil. in Scriptura.

עוֹד זֶה נִקְרָא Præterea hoc vocatur, Cabal.

ע״ח. ע״זה

Legitur in notis Maſorethicis in fine libri Levitici. Priores duæ literæ numerum tantùmmodo ſignificant, nempe 78. quot ſunt verſus ultimæ iſtius libri Paraſchæ ſive Sectionis. Eundem numerum ſolent aliquo nomine proprio exprimere, tanquam ſymbolo notiore. Pro eo pravè in una editione Veneta ſcriptum eſt עזה / per ה / quod debebat eſſe א. Nomen enim illud proprium dupliciter in Bibliis ſcriptum legitur, עֻזָּא Uzza, 1 Paralip. 13. 9. & עֻזָּה / 2 Sam. 6. 3. Legi ergo hîc debet עזא / & ſic erit idem numerus, qui literarum præcedentium עח. Uzza autem iſte fuit is qui arcam tetigit per imprudentiam, unde morte affectus fuit à Domino.

ע״י

עַל יְדֵי Per manus, Operâ, Per. Manus vocabulum frequentiſſimè in hac locutione uſurpant, quod manus commune ſit agendi inſtrumentum. Cum ſervilibus וע״י Et per, מע״י Quàm per manus, שע״י Quod per.

2. עֵין יַעֲקֹב Libri nomen eſt, qui & עֵין יִשְׂרָאֵל / & ſæpè ſic citatur in Caphtor.

ע״יט

עֶרֶב יוֹם טוֹב Veſpera diei feſti. Cum ſervilibus, בעי״ט In, לעי״ט Ad, מעי״ט A veſpera diei feſti.

ע״ים

ע״ם

עַל יְדֵי מוּקְדָם Per manus primi, ſcil. nuncii, tabellarii, Per primum, per Primam occaſionem. In epiſtolis frequens.

ע״כ

1. עַל כֵּן Ideo, Igitur, Idcirco.

2. עַד כָּאן Huculque, Hactenus. Vide mox עכ״ד.

3. עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים Cultus ſtellarum, Idololatria. Hinc in Miſchna Talmudica, ברוך שעקר ע״כ מארצנו Benedictus ſit qui exſtirpavit idololatriam ex terra noſtra: Berachoth cap. 9.

4. עַל כָּרְחוֹ Per coactionem ejus, invito eo. nolit velit. Præcedere ſolet ב / ut בְּע״כ. Vel, כָּרְחִי Invito me, ut כָּרְחֲךָ Invito te.

עכ״ד

עַד כָּאן דְּבָרָיו Hactenus verba ipſius. Poſt citata alterius authoris verba uſurpare ſolent, & ד compendii cauſâ ſæpè omittitur.

2. עַל כֹּלָּא דָא Præter hæc omnia, Super omnia hæc, De omnibus his: Zohar.

עכו״ם

עוֹבְדֵי כוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת Cultores ſtellarum & planetarum. Sic olim gentiles, omni veri Dei cognitione deſtitutos, vocarunt, nunc etiam

eodem Chriſtianos intelligunt, non ut ſtellarum, ſed idolorum cultores. Pro eodem dicunt ע״א, ut ſuprà poſitum, item עע״ו, ut mox ſequitur. Cum ſervilibus, שהבדילם התורה מהעכ״ום ע״י Quos diſtinxit per Legem ab idololatris: בעכ״ום, לעכ״ום, &c. Aliquando primæ literæ vox integra ponitur, hoc modo עוֹבְדֵי כ״ום.

עכ״ז

עִם כָּל זֶה Cum toto hoc, Etſi totum hoc ita ſit, Tamen, Attamen, Nihilominus. Frequenter præcedit ו, ועכ״ז.

עכ״ל

עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ Hucuſque, Hactenus verba ejus. Sequitur ſæpe nomen ejus, cujus verba citata ſunt, & tunc ſine Pronomine legendum לְשׁוֹן.

עכ״פ

עַל כָּל פָּנִים Per omnes modos, Omnibus modis, Omnino.

2. עַד כָּאן פֵּירוּשׁוֹ Hucuſque expoſitio ejus. Si ſequatur nomen interpretis, tunc legendum פֵּירוּשׁ vel פֵּירֵשׁ.

ע״ל

עַיֵּין לְעֵיל Vide ſuprà. לְעֵיל Chaldaicum eſt, pro quo etiam dicitur לְמַעְלָה. Uſurpant, quando lectorem aliò ablegant.

ע"ם

עַל מְנָת Per conditionem, Eâ lege vel conditione, Propterea, Eo út: ut, לִלְמוֹד ע"מ לְלַמֵּד Diſcendum, propter docendum, Diſcendum nobis eſt, eo fine ut aliquando alios doceamus.

2. עַל מִשְׁקַל Ad pondus, id eſt, modum, formam, rationem.

3. עֲוֶל מְשֻׁקָּץ Perverſus abominabilis, vel, perverſitas deteſtanda. Unde Mercerus hanc habeat, neſcio. Ego putarim explicandum עול Puer, & niſi fallor, in ipſorum Machſor hanc locutionem legi, in qua deteſtanda latet fraus Judaica, quam detegam aliâs, ſi D. v.

4. עֲשָׂרָה מַאֲמָרוֹת Decem verba, Decem præcepta.

עמ"א

עַל מִשְׁקָל אַחֵר Juxta formam aliam: Gram.

ע"מי ע"שו

עֶזְרִי מֵעִם יְהוָֹה עֹשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ Auxilium meum à Domino, qui fecit cœlum & terram, Pſal. 121. 2. In initiis librorum poni ſolet.

ענ"ג

עֵדֶן נָהָר גַּן Deliciæ, Fluvius, Hortus. Eſt Notaricum vocis עֵנֶג Voluptas, quâ periphraſticè ſignificatur Paradiſus, ubi vera voluptas.

ענ"ל

עִנְיָן נִזְכָּר לְמַעְלָה Res commemorata ſuprà.

ע"ס

עֵט סֹפֵר Stilus Scribæ. Nomen libri eſt, cujus author R. David Kimchi, in quo de Maſora & Accentibus. Meminit ejus Elias in Fragmentis Tabularum.

2. עֶשֶׂר שְׂפִירוֹת Decem numerationes: Cabal. Vide ſuprà in י"ס.

ע"ע

עֶבֶד עִבְרִי Servus Hebræus. Uſurpant, ubi de ſervorum jure agunt.

עע"א

עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים Cultores cultus idolorum, Idololatræ.

עע"ז

עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה Cultores cultus extranei, Idololatræ. Utraque hac locutione Chriſtianos inprimis intelligunt.

ע"פ

עַל פִּי Juxta os, Juxta præſcriptum, ſententiam, mandatum, modum, formam. Si præcedat אַף tum conjunctim ſumuntur. Vide ſuprà in אע"פ.

2. עֲשֶׂרֶת פְּעָמִים Decem vicibus.

3. עֶרֶב פֶּסַח Veſpera Paſchatis, בערב פסח In veſpera Paſchatis.

ע"צ

עַל צַד Ad latus, Juxta, Per, Prope, Ex parte: עַ"צ החיוב Per conſequentiam, עַ"צ השאלה Per interrogationem.

עוֹבְדֵי צְלָמִים Cultores imaginum.

ע"ק

עוֹד קָשֶׁה Præterea difficile eſt, Alia objectio eſt, Amplius quæri vel objici poteſt: ועֲ"ק.

ע"קל

עוֹד קָשֶׁה לִי Amplius difficile mihi eſt, Alia objectio oritur mihi.

ע"ש

עֶרֶב שַׁבָּת Veſpera ſabbathi: בעֲ"ש In, מעֲ"ש, לעֲ"ש.

2. עַיֵּן שָׁם Vide illic. Uſurpant, quando lectorem aliò remittunt.

3. עִם שָׁלוֹם Cum ſalute. Vide Epiſtolas noſtras Hebr.

4. עַל שֵׁם Propter, Propterea. Eo quòd, Ob id. Id Chaldaicè dicitur עַל שׁוּם: ut עַ"ש מה Propter quod, Qua de cauſa?

5. עוֹד שָׁם Præterea ibi ſcil. כָּתוּב ſcriptum eſt, נֶאֱמַר dicitur, quæ verba ſequi ſolent, aut ipſis ſimilia.

ע״ש״ה

עַל שְׁמַע הַפָּסוּק Juxta ſenſum verſus Biblici iſtius. Rab. Utuntur, quando aliquid loco expreſſo Scripturæ probant.

ע״ש״ן

עוֹלָם / שָׁנָה / נֶפֶשׁ Mundus, Annus, Anima: Rab.

ע״ת

עַל תְּנַאי Cum conditione, conditionaliter.

פ

פ״

פֶּרֶק Caput, libri ſcil. בפי׳ ג׳ In capite tertio: ובפ״ Et in capite: „plur. פְּרָקִים Capita.

2. פַּעַם Vice: פא׳ / id eſt, פַּעַם אַחַת Vice unâ; Pluraliter ג׳ פ׳ / id eſt, שָׁלוֹשׁ פְּעָמִים Tribus vicibus.

3. פָּסוּק Verſus Biblicus, Textus Scripturæ ſacræ.

4. פֵּרֵשׁ Interpretatur.

5. פָּרָשָׁה Paraſcha, id eſt, Diſtinctio, Sectio, quæ per tria majuſcula פ in Bibliis Hebraicis deſignatur, & à prima voce communiter nominari ſolet: ut, בפי׳ בְּרֵאשִׁית In Paraſcha Bereſchith, & ſic deinceps.

6. פְּתוּחָה Apertum: vide infrà in פ״פ.

פ״א

פ"א

1. פֵּירוּשׁ אַחֵר Expoſitio alia.

2. פִּרְקֵי אָבוֹת Capitula patrum. Nomen eſt libri Talmudici, in quo ſententiæ illuſtres, dicta & apophtegmata piorum Rabbinorum, collecta ſunt. Is ſeparatim excuſus Hebraicè, cum brevi commentario R. Abarbinelis. Latinè explicatus & ſcholiis illuſtratus à Paulo Fagio, & recenter à Johanne Druſio.

3. פַּעַם אַחֶרֶת Vice aliâ, quod & aliter interdum etiam ſumitur, ut paulò antè in פ poſitum, Ea ſenſus facilè diſtinguet.

פא"פ

פֶּה אֶל פֶּה Ore ad os.

פָּנִים אֶל פָּנִים Facie ad faciem; coram. In Epiſtolis frequens eſt: ut, לדבר עם ארוני פא"פ Ad loquendum cum domino meo coram.

פ"בפ

פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִי N. filius N. Præcedere ſolet ר' pro רַבִּי Rabbi. Uſus ejus eſt in formulis contractuum & inſtrumentorum, ubi ponendum eſt alicujus nomen proprium.

פ"ג

פְּלוּגְתָּא גְּדוֹלָה Controverſia, Diſſenſio magna: Talm.

פ"נן

Vide ſuprà in litera ו.

פ"ד

פַּתַח דְּסִפְרָא Pathach libri. Maſorethæ ſic ſolent notare ad eas voces, quæ Pathach vel Sægol cum accentu Athnach vel Sophpaſuk in ſingulis libris ſervant, cum aliâs propter eos accentus mutentur in Kametz. Vide Eliam in Tab. 2. Orat. 2.

2. פִּסְקָא דְּסִפְרָא Piska libri. Piska vel פְּסִיק virgula recta eſt, quæ inter duas dictiones ponitur. Hanc inter accentus referunt, unde & ipſius uſus à Maſorethis obſervatus. Quoties autem illud Peſik in unoquoque libro occurrat, id notarunt, & vocarunt *Piska deſiphra*. Vide etiam in Tab. 2. Orat. 4.

פ"ה

פָּסוּק הוּא Verſus Biblicus eſt. Uſurpant, quando in commentariis ſuper aliquem authorem notant, verba iſta vel iſta eſſe verba textus Biblici.

פֵּירוּשׁ הַקּוּנְטְרֵס Explicatio quinternionis. Sic loquuntur in commentariis Talmudicis, quando vox aliqua eodem folio explicatur. Pluraliter, קוּנְטְרֵסִין Quinterniones, Folia.

פ"הי

Vide infrà in שהי.

פ"כצ

פֶּרֶק כֵּצַד צוֹלִין Caput *ketzad tzolin.* Caput Talmudicum eſt ſic incipiens, quod extat in libro פְּסָחִים De paſchate, & ita ſæpiſſimè capita Talmudica abbreviatè citant, cui rei & nos, ad finem hujus Tractatus, medelam afferemus.

פ"ל

פֶּסַח לֶעָתִיד Peſach in futurum. In precibus de paſchate.

פ"מ

פֶּסַח מִצְרַיִם Peſach Ægypti. In precibus feſti paſchatis.

פ"ס

פְּתוּחָה / סְתוּמָה Apertum, clauſum. Dicitur de ſpaciis iſtis, quæ in quinque libris Moſis vel ab initio lineæ, vel in media linea relinquuntur. Textus vel Sectio ab initio lineæ incipiens, vocatur פָּרָשָׁה פְּתוּחָה Sectio aperta, quia ab aperta linea incipit, & indicatur per פ minus eo loci poſitum. Sectio in media linea incipiens, vocatur סְתוּמָה clauſa, quia utrinque eadem linea clauditur, & ſignificatur per ס minus. In impreſſis tamen libris hæc differentia non eſt accuratè obſervata. Diverſa de his Doctorum eſt ſententia. Elias in Fragmentis Tabularum ſic deſcribit: פָּרָשָׁה פְּתוּחָה *Periodus vel Sectio aperta duas habet for-*

mas:

mas: Prima, quæ in mediam lineam incidit, & conſtituit ſpacium plus minus novem literarum. Secunda, quando in finem lineæ incidit, tunc relinquitur ſpacium totius lineæ, & nova paraſcha ſive ſectio incipit à linea tertia. פָּרָשָׁה סְתוּמָה *Sectio clauſa eſt, quæ relinquit ſpacium in medio lineæ quaſi trium literarum, & poſtea lineam iſtam finit. Quando autem (præcedens ſectio) abſolvit lineam, tunc ſequens ſectio inchoatur circa medium lineæ ſecundæ.* Hæc ille. Porrò Rambam ſive Majemon Parte prima, Tractatu de Libro Legis, cap. 8. pleniùs hæc explicat, his verbis: פרשה פתוחה יש לה שתי צורות אם גמר באמצע השיטה מניח שאר השיטה פנוי ומתחיל הפרשה שהיא פתוחה מתחלת השיטה השנייה/ במה דברים אמורים שנשאר מן השיטה ריוח כשיעור תשע אותיות. אבל אם לא נשאר אלא מעט או אם גמר בסוף השיטה מניח שיטה שנייה בלא כתב ומתחיל הפרשה הפתוחה מתחלת שיטה חשלישית id eſt, Sectioni apertæ duæ ſunt formæ: *Prima*, ſi finiat (ſcriba) in medio lineæ, tunc relinquit reliquum lineæ vacuum, & incipit ſectionem apertam à principio lineæ ſecundæ, hoc eſt, relinquit de linea ſpacium quaſi novem literarum. *Secunda*, ſi reliquum ſit in linea non-niſi exiguum ſpacium, aut ſi finiat in fine lineæ, tunc relinquit lineam ſecundam totam absque ſcriptura, & incipit ſectionem apertam à principio lineæ tertiæ. De Paraſcha ſetumah ſive clauſa ſic ſcribit: פרשה סתומה יש לה שלש צורות / אם גמר

באמצע

באמצע השיטה מניח ריוח כשיעור ומתחיל לכתוב
בסוף השיטה תיבה אחת מתחלת הפרשה שהיא
סתומה עד שימצא הריוח באמצע. ואם לא נשאר
מן השטה כדי להניח הריוח כשיעור ולכתוב בסוף
השיטה תיבה אחת יניח הכל פנוי ויניח מעט
ריוח מראש שיטה שנייה ויתחיל לכתוב הפרשה
הסתומה מאמצע השיטה שנייה / ואם גמר בסוף
השטה מניח מתחלת שטה שנייה כשיעור הריוח
ומתחיל לכתוב הסתומה מאמצע שטה נמצאת אומר
שפרשה פתוחה תחלתה בתחלת השטה לעולם
ופרשה סתומה תחלתה מאמצע השטה לעולם

hoc eſt, Sectioni clauſæ tres ſunt formæ: *Prima*, ſi finiat ſcriba in medio lineæ, relinquit dictum ſpacium, & incipit ſcribere in fine lineæ dictionem unam ex principio paraſchæ clauſæ, ita ut appareat ſpacium illud in medio. *Secunda*, ſi non ſuperſit de linea, ut poſſit ſpacium illud relinquere, & ſcribere in fine lineæ dictionem unam, relinquet totum illud ſpaciolum vacuum, & parumper etiam ſpacii in linea ſequenti, & incipiet deinceps ſcribere ſectionem clauſam à medio lineæ ſecundæ. *Tertia*, Quod ſi finiat in fine lineæ, relinquet de principio lineæ ſecundæ dictum ſpacium, & incipit ſcribere paraſcham clauſam è medio lineæ iſtius. Dico ſummatim, paraſchæ apertæ initium ſemper debet eſſe à principio lineæ: paraſchæ clauſæ principium perpetuò à medio lineæ. Hactenus Rambam. Ab hac Majemonis ſententiâ diſſentit nonnihil הרא״ש id eſt, Rabbi Aſcher,

qui

qui vult ſectionem clauſam ſemper debere finiri in medio lineæ, ac apertæ ſectionis initium fieri à principio lineæ ſequentis: Sectionem apertam finiri in principio lineæ, & relicto ſpacio, ſectionem clauſam inchoari circa finem ejusdem lineæ, ut traditur in *Schulchan Aruch*, Parte ſecunda, quæ vocatur Jore deah, ſectione 275. Vide Mercerum Gen. 1. 6. & 3. 16. Superſtitioſa hæc ſcribendi ratio obſervatur tantùm in Libro Legis ſacro manuſcripto, quo in Synagogis ſuis utuntur, quando ſacra peragunt. In libris impreſſis ſpacio tantùm qualicunque diſtincta ſunt.

פ״פ

פִּתְחוֹן פֶּה Apertio oris, id eſt, Excuſatio, Defenſio, ולא יהיה להם פ״פ Et non erit ipſis ulla excuſatio.

פ״ק

פֶּרֶק קַמָּא vel פִּרְקָא Caput primum: בפ״ק In cap. primo. Interdum inſeritur ר / ut פ״רק / בפ״רק In cap. 1.

פֵּירוּשׁ קוּנְטְרֵיס Expoſitio folii: vide פ״ה.

פר״דק

פֵּירוּשׁ רַבִּי דָּוִד קִמְחִי Expoſitio R. Davidis Kimchi: כפר״דק Juxta expoſ.

פ״רח

פֵּירוּשׁ רי חננאל Expoſitio R. Chananaelis.

פ״רשׁי

פֵּירוּשׁ רַבִּי שְׁלֹמֹה יַרְחִי Expoſitio R. Salomonis Jarchi.

פ״רת

פֵּירוּשׁ רַבֵּנוּ תָּם Expoſitio Doctoris noſtri Tam. Plurimis Rabbinorum nominibus litera פ hoc uſu præfigitur. Vide communiora nomina in lit. ר.

פת״ל

פֶּן תִּמְצֵי לוֹמַר Ne poſſis dicere. Talm.

צ

צ״אל

צָרִיךְ אַתָּה לוֹמַר Neceſſe habes dicere, Dicendum tibi eſt vel erit. Pro לומר poteſt & dici לָדַעַת Scire.

צ״ל

צוֹרֶךְ לוֹמַר Neceſſitas eſt dicere, Oportet dicere, Dicendum eſt. Ubi ſermo eſt de mendis librorum emendandis, tum valet, צָרִיךְ לְתַקֵּן Opus eſt corrigere, Corrigendum eſt: צָרִיךְ לִהְיוֹת Debet eſſe. Pro צורך dicitur etiam צָרִיךְ. Item צָרִיךְ לְהַגָּהָה Opus habet illuſtratione, animadverſione.

צ״לע

צ״לע

צָרִיךְ לוֹ עִיּוּן Opus habet conſideratione: וצ״לע Et opus eſt ipſi conſideratione.

צ״לת

צָרִיךְ לִהְיוֹת תַּחְתָּיו Debet eſſe pro eo. Criticis uſitatum, quando lectionem corrigunt. Cum ו copula וצ״לת.

צ״ע

צָרִיךְ עִיּוּן / ut antè. Quandoque adjicitur ב in fine pro בְּשֹׁרֶשׁ Radicitùs, fundamentaliter.

צ״פת

Aliquando apicibus notatur, aliquando non. Intelligitur autem nomine צפת Tzephas, Tzapette, urbs Iſraelis, ſive Jeruſalem urbs ſancta, quam optant citò reſtaurari. Vide חו״בב.

ק

ק״

קְרִי Legitur. Uſurpatur in margine Bibliorum & apud Maſorethas, quando diverſitas lectionis indicatur.

2. קָשֶׁה Durum, Difficile. Objectio difficilis.

3. קַמָּא Primum;

קא״ל

קא"ל

מאי קא"ל ומאי קָא אָמַר לֵיהּ Dicens eſt ipſi: Quid dixit ipſi, & quid reſpondit ipſi? Talm. קא מהדר ליה

קא"מל

Vide infra in יקמ"ל.

קב"ה

קָדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא Sanctus benedictus ille. Sic communiter in Zohar, & ſæpè apud Rabbinos, qui tamen communiùs præponunt ה. Chaldaicè & Talmudicè efferri plerunque ſolet, קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא.

קב"ו

קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ Sanctificavit nos præceptis ſuis & præcepit nobis. Uſurpant ubi de precibus agunt.

ק"ג

קְהִלָּה גְּדוֹלָה Synagoga magna.

ק"ו

קַל וָחוֹמֶר Leve & grave. Sic loquuntur, quando argumentantur à leviori, id eſt, minori ad majus, vel contrà: ut, אם הקב"ה מצטער על דמן של רשעים ק"ו דמן של צדיקים Si Deus dolet ob ſanguinem improborum,

ſcil. immeritò effuſum, quanto magis ob ſanguinem juſtorum.

ק"י

קְהִלַּת יַעֲקוֹב Eccleſia Jacobi, id eſt, Iſraelitica, ex Deut. 33.4.

ק"ל

קַיְּמָא לָן Confirmatio eſt nobis, Probatio ſuppetit nobis. Uſurpant, quando argumentum afferunt pro ſua ſententia confirmanda. Interdum ſcribitur ק"ל.

2. קָשֶׁה לִי Difficile eſt mihi, Scrupulus oritur mihi. Sic loquuntur, quando objectionem aliquamex alterius ſententia exſtruunt: וק"ל Et.

2. קַל לְהָבִין Facilè eſt intellectu, Facilè intelligitur vel intelligi poteſt.

קמ"ל הק"מל

קָא מַשְׁמַע לָן Facit audire nos, Docet nos ſic, hæc nobis proponit, ſic nobis cognoſcendum dat, ſcil. in præcedenti propoſitione. Additur ſæpè Nun in fine קמ"לן. Scribitur etiam excluſo א / קמשמע לן. Præfigitur quandoque ה pro הא Ecce. Aliquando præponitur מ pro מאי Quid? Vide Halichoth olam fol. 14. 1.

קס"ד

Vide ſuprà in ס"ד.

ק"ק

קְהִלָּה קְדוֹשָׁה Synagoga ſancta. Sic ſemper ſuas Synagogas, Scholas & Eccleſias appellant, cùm potius omnis impietatis lacunæ ſint. Cum ſervilibus, בק"ק ורנקבורט In ſynagoga ſancta Francofurtenſi: רֵישׁ מְתִיבְתָּא דק"ק קְרָאָקָא Caput Academiæ ſynagogæ ſanctæ Cracovienſis: ד genitivum notat ex uſu Chaldaico.

2. קריא קאדריש Scripturam, vocem Scripturæ vel textus explicat.

ק"קס

קִבּוּל קִנְיַן סוּדָר. Acceptio poteſtatis pallii: Poteſtas pallii eſt, quæ per apprehenſionem pallii accipitur. Sic fit in emptionibus & venditionibus, aut cùm quis alii poteſtatem plenam dat agendi cauſam alicujus, coram judice exigendi debiti, & ſimilium. Teſtes porrigunt oram pallii venditori, qui apprehenſo pallio fatetur, ſe tradere hoc ſymbolo rem venditam emptori, omnibusque ſuis juribus in eam renunciare. Emptor per eandem apprehenſionem rem accipit. Sic procurator & qui procurationem alicui committit.

ק"קק

קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ קָדוֹשׁ Sanctus, ſanctus, ſanctus; ex Jeſa. 6. 3.

קרו"בץ

Elias in libro Tiſchbi ſcribit: Judæi Germani carmina quædam, quæ in Sabbathis & aliis feſtis diebus dicunt, vocant *krubbatz*, cujus rationem ignorant, niſi quòd dicunt, literas iſtas abbreviaturam eſſe harum vocum, קוֹל רִנָּה וִישׁוּעָה בְּאָהֳלֵי צַדִּיקִים Vox exſultationis & ſalutis eſt in tentoriis juſtorum, ex Pſal. 118. 14. R. David Kimchi in Radice עתר / ſcribit קרובות / per ת in fine. Sunt autem ת raphatum ſive aſpiratum, & צ affines in pronunciatione. Unde Elias dicit, iſta carmina ſive precationes aut cantiones metricas vocari קְרָבוֹת / à קרב / quia applicantur & adjunguntur precibus ordinariis. Sic etiam ſcribitur in libro Juchaſin fol. 34. 2.

ק"ש

קְרִיאַת שְׁמַע Lectio Audi. Lectio legalis eſt ex Deuter. 6, *Audi Iſrael, Dominus Deus tuus, Dominus unus eſt, &c.* Hanc ſingulis diebus bis dicunt, manè & veſpere, ſumma cum reverentiâ, & multa ſuperſtitioſa de ea ſcribunt: כי הוה מטי זמן ק"ש Cùm appropinquaret tempus legendi lectionem Audi Iſrael.

קש"ה

קְרָא / שְׁנָא / הֲלָכָה Per קרא intelligitur textus Biblicus: per שנא textus Talmudicus,

cus, qui & מִשְׁנָה & מַתְנִיתָא vocatur, ut ſuprà dictum: per הלכה textus Gemaræ, qui dicitur ſic quaſi Diſcurſus, quia continet varias diſputationes Doctorum. Hæc tria lectu difficilia ſunt, quod voce קָשֶׁה/ quæ trium iſtorum vox ſymbolica eſt, innuitur.

ר

ר׳

רַב / רִבִּי / רַבִּי / רַבָּן Rabbi, Magiſter, Doctor. Hi tituli omnes poſt natum Chriſtum inter Judæos orti ſunt. Nam prima antiquitas Prophetis proxima, nullis omnino titulis utebatur, æquè ut Prophetæ ipſi. Sic viri ſynagogæ magnæ, poſt Eſram, Haggæum, Zachariam & Malachiam, nudis nominibus ſuis appellati fuêre. Sic qui hos inſecuti, Antigonus vir Sochæus, Schimeonis juſti ultimi ex ſynagoga magna Diſcipulus, Joſe filius Joaſaris, Joſe filius Jochananis, Joſua filius Perachjæ, Schemaja & Aftalion, Hillel & Schammai, nullis titulis uſi ſunt, וזה לגדולתם וכבוד מעלתם בשביל שאי אפשר למצוא כנוי ראוי להם לכבד את שמם כמו שאין כנוי לנביאים *idque propter magnificentiam & gloriam excellentiæ ipſorum, quòd impoſſibile eſſet, reperire titulos dignos ipſis, ad honorandum nomen ipſorum, prout nulli erant tituli Prophetis ipſis*, ut ſcribit Majemon in

in præfat. in Tract. Talmudicum זרעים *Seraim.* Aſtipulatur huic Rabbi Nathan in Lexico Aruch, in voce אביי ubi ita ſcribit: הדורות הראשונים שהיו גדולים מאד לא היו צריכין לרברבם לא ברבן ולא ברבי ולא ברב לא לחכמי בבל ולא לחכמי ארץ ישראל שהרי הלל עלה מבבל ולא נאמרה רבנות בשמו id eſt, *Secula prima, quæ erant præſtantiſſima, non opus habebant ſe ampliare* (titulis) *neque per Rabban, neque per Rabbi, neque per Rabh, tam ſapientes Babyloniæ, quàm ſapientes terræ Iſraelis. Nam Hillel aſcendit ex Babylonia, neque fuit appellatum Rabbini titulo nomen ejus.* Ante hunc Hillelem nemo tali aliquo titulo vocatus fuit. Attigit autem Hillel nativitatem Chriſti, aut paucis annis ante ipſum obiit.

רַבָּן *Rabban* titulus omnium præſtantiſſimus eſt, Magnatem potiùs ac Principem quàm Doctorem denotans, ut mox patebit. Septem tantùm Hillelis poſteri eo inſigniti leguntur, *Primus* Rabban Schimeon Hillelis filius. *Secundus*, Rabban Gamaliel ſenex, Schimeonis filius, Hillelis nepos, Pauli Apoſtoli, ut putatur, præceptor in Judaiſmo, de quo dictitant, quòd cum mortuus eſſet Rabban Gamaliel ſenex, Onkelos proſelytus combuſſerit ſuper ipſo ſeptuaginta libras thuris, ut eſt in Juchaſin folio 164. *Tertius*, Rabban Schimeon II. filius Gamalielis ſenis, Hillelis pronepos, qui in direptione Urbis periit. *Quartus*, Rabban Jochanan filius Zachæi.

chæi. Hic non fuit de familia Hillelis, ideoque poſt deſolationem urbis, quinque ad ſummum annis, ceu ſuccenturiatus adminiſtrator, principatum geſſit in urbe Jaſne, quò ex obſidione Hieroſolymæ fugerat. Nam Gamaliel II. qui ſequitur, nondum erat aptus ad principatum. *Quintus*, Rabban Gamaliel II. Schimeonis ſecundi filius, Hillelis abnepos, qui Jochanani in Jaſne ſucceſſit. *Sextus*, Rabban Schimeon III. Gamalielis ſecundi filius. Hic Schimeon pater fuit Rabbi Jehudæ, qui in ſpecie appellatus רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא *Rabbi Jehuda Princeps*, & à ſanctitate רַבֵּנוּ הַקָּדוֹשׁ *Rabbi noſter ſanctus*, & κατ' ἐξοχὴν abſolutè & ſimpliciter רַבִּי *Rabbi*. Hinc diſputant Hebræi, quare hic Rabbi Jehuda, cûm omnes præcedentes dignitate ſuperarit, non etiam vocatus fuerit *Rabban*? reſpondent quidam, quòd Rabbi, abſolutè ſine adjecto nomine uſurpatum, longè excellentius ſit, quàm Rabban cum adjecto nomine. *Septimus*, Rabban Gamaliel, Rabbi Jehudæ filius, in quo titulus exſpiravit. Duravit per ducentos ferè annos, aut paulò amplius. Nam ſub patre ejus Rabbi Jehudâ, tres Imperatores Romani mortui fuerunt, Antoninus pius, Marcus Antoninus & Aurelius Commodus, cujus obitus ponitur in annum Chriſti 193. Hæc patent ex Rambam dicto loco, Juchaſin, folio *66. 67.*

Schalſchelet, Tzemach David, & ſimilibus aliis libris Hiſtoricis. In Tzemach legitur: רבן שמעון בן הלל הוא הראשון הנקרא בשם רבן id eſt, *Rabban Schimeon filius Hillelis, primus fuit appellatus nomine Rabban.* Hic fortaſſis ille fuit, qui Chriſtum brachiis excepit, & à pietate atque juſtitia ab Evangeliſta Luca commendatur. Nam ſanè tunc vixit, ut poſtea, ſub ejus filio Gamaliele, Paulus Legem Moſaicam didicit. Conjecturæ favet, quòd hiſtoria Judaica hujus laudes præteriit, quas alioqui in Hillelis majoribus & tota poſteritate diligentiſſimè perſecuta eſt. Unde in Tzemach legitur, folio 36. רבן שמעון בן הלל הזקן קבל מאביו ונתמנה לנשיא אחר אביו וזמן תחלת נשיאתו לא מצאתי בשום אחר מהמחברים id eſt, *Rabban Schimeon filius Hillelis ſenis accepit* (Legis traditionem) *à patre ſuo, & conſtitutus eſt Princeps poſt patrem ſuum: at tempus initii principatus ejus non reperi in ullo aliquo Authore.* Et paulò poſt: וזמן משך נשיאתו לא ידענו *Et tempus protractionis principatus ejus non ſcimus, quod ſimiliter in nullo Authore legi. Patet autem evidenter, quòd non diu regnavit.* Inde etiam in Miſchna Talmudica nulla ejus mentio. In Gemara obiter tantùm commemoratur, non alio fine, quàm ut Hillelis poſteritas integrè contexatur, his verbis: הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה id eſt, *Hillel & Schimeon, Gamaliel & Schimeon adminiſtrarunt principatum ſuum*

ſuum durante adhuc Templo ſecundo, centum annis: Tractatu de Sabbatho, fol. 15. Præterea in Pirke abhot inter patres Traditionum non recenſetur, ſed Hillelis celebribus dictis ſtatim ſubjicitur nepos ejus Rabban Gamaliel. Inde Abarbinel motus, in Quæſtionibus ſuis in hunc librum, non intempeſtivè quæſivit, quare Rabban Schimeon, Hillelis filius, in ſerie Patrum non ponatur? cujus rei varias conjecturas adducit. Cauſam ego ſuſpicor eſſe, ut dixi, quòd, poſteaquam Chriſtum eſſet amplexus, ejus memoriam prætererint. Sed ad propoſitum. Primus à nato Chriſto titulus fuit Rabban, & Principibus datus, qui tamen etiam doctrinâ Legis excellebant. Poſtea prodiit titulus רַבִּי & רִבִּי in terra Iſraelis; רַב & מַר in Babylonia. Hinc ſæpè in Talmud רַבִּי זִירָא & רַב זִירָא nempe dum Sira iſte adhuc doceret in Babylonia, vocatus fuit Raf: poſtmodum Hieroſolymam vocatus, & ſolenni impoſitione manuum in Magiſtrum promotus, dictus fuit *Rabbi* & *Ribbi*, ut legitur in libro *Halichoth olam folio* 5. 2. De dignitate & differentia hæc ab Hebræis ſtatuuntur: גדול מרב רבי וגדול מרבי רבן וגדול מִרבן שמו ולא מצאנו אדם שנקרא רבן חוץ מן הנשיאים id eſt, *Rabbi excellentior titulus eſt, quàm Raf: Rabban major quam Rabbi; at ſimplex nomen ejus, majus quàm Rabban, neque reperimus quemquam vocatum fuiſſe Rabban, præterquam Principes:* Aruch in

in voce אבי״. Item, רבן הוא שם חשוב במעלה יותר מרב ורבי *Rabban eſt nomen excellentioris dignitatis, quàm Raf, vel Rabbi*: Tzemach fol. 36. Item: החכמים שהם למטה מן המעלה הזאת יכנה אותם רבן ועוד למטה מן המעלה הזאת יכנה אותם רב ורבי id eſt, *Sapientes qui infra hanc dignitatem erant*, (ut nudo ſuo nomine vocarentur) *cognominati fuere Rabban: qui infra hanc dignitatem, vocati fuere Rabbi & Raf*: Majemon in ſuprà dicta præfatione. De hac Majemonis ſententia legitur in Juchaſin fol. 20. 2. & fol. 48. 1. Etſi Majemon nomen Rabban videatur etiam Sapientibus tribuere, עם כל זה לא מצאנוהו לשום חכם כי אם לנשיאים לבד tamen non reperimus illud cum ullo ſapiente, ſed cum Principibus duntaxat. Aliàs de his plura.

רַבָּן Pluraliter dicitur: רַבָּנָן & רַבָּנִין רַבָּנִים quæ poſtrema forma Talmudicis familiariſſima eſt, ut in illo, תָּנוּ רַבָּנָן Docent Rabbini. Et in Targum, אַסְחַר רַבָּנָיִךְ Accumbere fac magiſtros tuos, Cant. 6. 4. רַבָּנֵי סַנְהֶדְרִין Magiſtri Sanhedrin, Eccleſ. 2. ℣. 10. Hoc plurale non eſt ejusdem dignitatis cum ſingulari: ſervit enim omnibus promiſcuè ſapientibus. A' reliquis pluraliter dicitur רַבּוֹת ſed ſemper cum affixo Pronomine, רַבּוֹתֵינוּ Rabbini noſtri: המבעט ברבותיו Qui calcitrat adverſus magiſtros ſuos. רב etiam admittit Affixum; ut, כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה, Quicun-

cunque docet quæſtionem Talmudicam coram Doctore vel Præceptore ſuo, reus eſt mortis: Berachoth fol. 31. 2. & ſic ſæpè: item משה רבכם היכן הוא Moſes Magiſter veſter ubinam eſt? Schab. folio 89. 1: item משה רבנו Moſes Magiſter noſter.

ר״א

ר׳ אַבְרָהָם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר Rabbi Elieſer, vel Rabbi Abraham, Talm. Utro modo legendum, docent præcedentia cujusque loci, ubi idem nomen ſæpius repeti ſolet.

2. רַב אָמַר Raf dicit. Talm.

ראב״ד

ר׳ אַבְרָהָם בַּר דִיאוֹר Scripſit librum hiſtoricum qui vocatur סֵפֶר קַבָּלַת הָרָא״בַד Liber Cabalæ R. Abrahami, filii Dior. Vixit eodem tempore cum R. Abraham Ab. Eſra, & obiit anno Chriſti 1199. Juchaſin folio 132. 1. Fuit & alius ראב״ד dictus R. Abraham filius David, qui in Talmud quædam commentatus eſt, & ſcripſit הַשָּׂגוֹת Animadverſiones in Rambam, annis viginti poſt priorem. Horum nomina in quibusdam libris confunduntur. Litera ſive articulus ר׳ huic ut & aliis multis abbreviatis nominibus præmitti ſolet.

ראב״יה

ר׳ אֱלִיעֶזֶר בַּר יוֹסֵי הַגְּלִילִי R. Elieſer filius Rab-

Rabbi Joſe Galilæi. In compendiis Talmudicis Rabbi Aſcher ſæpè citatur ראב״יה.

רא״בע

רַבִּי אַבֶן עֶזְרָא R. Ab. Eſra: cum articulo הרא״בע. Ab excellenti doctrina à Kimchio appellatur מוֹרֶה צֶדֶק Doctor Juſtitiæ, Pſ. 19. 1. Aliquando, ר׳ אליעזר בן עקיבא R. Elieſer filius Akivæ, apud Talm.

הר״אם . רא״ם

הַגָּאוֹן רִ׳ אֵלִיָּהוּ מִזְרָחִי Illuſtris R. Elias Miſrachi ſive Orientalis.

רב״ים

Qui Cabalæ dediti ſunt, explicant vocem hanc in Pſal. 3. ℣. 2. רַבִּים קָמִים עָלָי Multi inſurgunt contra me: רב״ים id eſt, רוֹמִיִּים Romani, בַּבְלִיִּים Babylonii, יְוָנִים Græci, פָּרִים Perſæ.

רב״שע

Vide infra in רסל״ע.

ר״גי ר״גא

1. רֵישׁ גְּמָרָא Principium Gemaræ. In Aruch frequenter occurrit, quando ex Gemara aliquid citatur. Cum ſervilibus, ובר״ג Et in principio Gemaræ. De Gemara ſuprà dictum.

2. רַבָּן גַּמְלִיאֵל Rabban Gamaliel. Sæpè cita-

citatur in Talmud, & eſt ex poſteris Hillelis. Vide paulò antè. Aleph additum, eſt אָמַר Dicit.

3. רַבֵּנוּ גֵּרְשׁוֹם Rabbenu Gerſom. De hoc etiam ſuprà.

ר"ד

רִבּוֹנֵי דְעָלְמָא Domine mundi. Periphraſis Dei, pro quo Rabbini dicunt. רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם vel רִבּוֹן שֶׁל עוֹלָמִים.

2. רֵאשִׁית דָּבָר Principium rei; Principio, Primùm. In epiſtolarum initiis ejus frequens uſus.

רד"ק

ר' דָּוִד קִמְחִי R. David Kimchi. Cum articulo, הרד"ק. Floruit circa annum Chriſti 1190. Fratrem habuit R. Moſche Kimchi, celebrem quoque Rabbinum. Pater, R. Joſeph Kimchi, cujus expoſitiones R. David ſæpè in commentariis ſuis Biblicis adducit.

ר"ה

ראש הַשָּׁנָה Principium, caput, initium anni. Sic vocant novi anni initium, cujus feſtum celebrant primo die ſui Septembris, qui in novilunium incidit. Eſt & nomen Tractatus Talmudici, de iſto feſto & ejus requiſitis agens, qui ſæpè ſic citatur: ut בפ"ק דר"ה In capite primo libri Roſch haſchana. ד Genitivum notat.

2. רבון

2. רִבּוֹן הָעוֹלָם Dominus mundi. Nomen divinum eſt.

3. רְשׁוּת הָרַבִּים Licentia plurium. Sic vocatur in jure Hebræorum Locus publicus ſive publici juris, platea publica, campus vel ager publicus, planus & apertus, non circumſeptus. Opponitur ipſi רה״י, id eſt, רְשׁוּת הַיָּחִיד Licentia unici, id eſt, locus privatus, in quo perſona privata tantùm jus habet. בני רה״ר Homines in agris habitantes: בְּנֵי הָעִיר Urbani, qui in loco circumcluſo habitant.

רה״י

Vide præcedentem.

ר״זל

רַבּוֹתֵינוּ זִכְרוֹנָם לִבְרָכָה Rabbini noſtri, benedictæ memoriæ.

ר״ח

רֹאשׁ חֹדֶשׁ Caput menſis, Sic vocatur neomenia, primus dies cujusque menſis, qui dicitur חֹדֶשׁ Innovatio, quòd luna ad quemque menſem fiat nova. Hoc die in ſynagogis conveniunt, preces dicunt, lunam conſecrant, & quodammodo feſtum diem habent. Cum ſervilibus, ברח״ / לר״ח / דר״ח, ubi ד genitivi nota. Apud Talmudicos etiam conſtituit Rabbinorum quorundam nomina: ut, רִי חֲנִינָא Rabbi Chanina, רַב חִסְדָּא Raf Chaſda,

Chaſda, ר׳ חֲנַנְאֵל Rabbi Chananael. Quale ſingulis locis legendum ſit, id antecedentia ſemper docent, in quibus integrè ſcribi ſolet, & ob crebram repetitionem deinde abbreviari.

2. רֵאשִׁית חָכְמָה Principium ſapientiæ. Nomen libri celebris: כתב בעל ר״ח Scribit author libri Reſchit chochma. Aliquando ſcribitur ר״ח הק ubi הק valet הַקָּצָר breve, parvum, quod compendium eſt ex principali extractum.

3. רַב חִסְדָּא Raf Chaſda. Celebris fuit Doctor Babylonicus, Talmudicis ſcriptoribus ſæpè laudatus.

רח״ול

רַק חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ Tantummodo vita & ſalus addantur tibi. Uſurpant in concluſionibus epiſtolarum, pro Vive & Vale.

ר״י

Conſtituit aliquot nomina propria, veluti ר׳ יוֹסֵי Rabbi Joſe, ר׳ יְהוּדָה R. Jehuda, ר׳ יִשְׁמָעֵאל Rabbi Iſmaël, ר׳ יִצְחָק Author Toſephos, Additionum quarundam Talmudicarum, vulgò R. Iſaac habbachur, id eſt, Juvenis vel electus, & ſimilia, quorum ſenſus ex præcedentibus haberi poteſt, in quibus integrè poni ſolent, deinde abbreviatè repeti, ut dictum.

2. ראש יְשִׁיבָה Caput ſynagogæ, Synagogiarcha,

giarcha, Rector univerſitatis : נַעֲשָׂה לר״י Factus eſt caput Academiæ. Plur. רָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת.

ר״בא

רִי יַעֲקֹב בֶּן אֱלִיעֶזֶר R. Jacob filius Elieſaris. In compendiis Talmudicis ſæpè citatur.

ר״בג

רִי יוֹסֵף בֶּן גוֹרִיוֹן R. Joſeph filius Gorionis. Author eſt compendii Hebraici, in quo de Actis Lxx. interpretum, Machabæis, excidio urbis, & decem captivitatibus agitur.

ר״יבז

רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי Rabban Jochanan filius Zachæi. De hoc paulò antè dictum.

ר״בט

רִי יוֹסֵף בַּרַבִּי טוֹבִיָּה R. Joſeph filius R. Tobiæ.

ר״בל

רִי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי R. Joſua filius Levi. Celebris inter Talmudicos Doctores.

ר״בם

רִי יוֹסֵף בַּר מֵאִיר R. Joſeph filius Meir. Diſcipulus fuit Rabbi Alpheſi, & Præceptor R. Majemonis. Scripſit commentaria in complures Tractatus Talmudicos. Obiit Anno Chriſti 1141.

ר״בן

ר"ין

רַבִּי יִצְחָק בַּר נָתָן R. Iſaac filius Nathanis. Fuit diſcipulus & gener R. Salomonis Jarchi. Item, רִי יְהוּדָה בַּר נַחְמָן R. Jehuda filius Nachmanis, qui ſcripſit librum הלכות פסוקות id eſt, Conſuetudines deciſæ. Vixit circa annum Chriſti 755.

ר"יבש

רִי יִצְחָק בַּר שֵׁשֶׁת R. Iſaac filius Scheſchat. Scripſit celebrem librum שאלות ותשובות Quæſtionum & reſponſionum. Floruit anno Chriſti 1374.

ר"יג

רִי יוֹסֵף גִּקְטִילְיָא R. Joſeph Gekatilia, author libri שַׁעֲרֵי אוֹרָה Portæ lucis.

ר"יה

רִי יַנָּאי הַכֹּהֵן R. Jannai ſacerdos.
רִי יְהוּדָה חַיָּט R. Jehuda ſartor. Author libri celebris cabaliſtici מִנְחַת יְהוּדָה Oblatio Jehudæ.

ריטב"א

רִי יוֹם טוֹב בַּר אַבְרָהָם R. Jom tof filius Abrahami. Aliquot inſignium librorum author eſt. Inter alios ſcripſit commentarium in Majemonem, quem vocat מַגִּיד מִשְׁנָה Floruit circa annum Chriſti 1380.

ר"יג

ר׳ יַעֲקֹב נַקְדָן R. Jacob punctator. Meminit ejus Elias in Fragmentis tabularum.

רי"צבא

ר׳ יִצְחָק בְּרַבִּי אַבְרָהָם R. Iſaac filius Rabbi Abrahami.

רי"צבט

רַבֵּינוּ יִצְחָק בְּרַבִּי טוֹדְרוֹס R. Iſaac filius R. Toderos, id eſt, Theodori.

ר"ל

רוֹצֶה לוֹמַר Vult dicere, vel רְצוֹנִי לוֹמַר Voluntas mea eſt dicere. Volo dicere, vel רְצוֹנוֹ Voluntas ejus. Uſurpant, quando aliquid clarius volunt explicare, ut cùm Latini dicunt, Id eſt, Hoc eſt.

2. רָאוּי לְתַקֵּן Debet corrigi, vel רָאוּי לִהְיוֹת Debet eſſe. Uſurpant in fine librorum, ubi errata typographica recenſentur.

3. רֵישׁ לָקִישׁ Reſch Lakis. Nomen celebris Doctoris Talmudici, qui frequenter in Gemara adducitur.

4. רַבִּי לֵוִי Rabbi Levi, qui & רלב"ג, ut ſequitur.

רלב"ג

רַבִּי לֵוִי בֶּן גֵּרְשׁוֹם R. Levi filius Gerſom. Scripſit commentaria in tota Biblia. Author etiam

etiam eſt libri celebris מלחמות יהוה Bella Domini. Commentarium in Legem abſolvit Anno Chriſti 1330. Commentarium in libros Samuelis 1338. Mortuus Anno Chriſti 1370. Avus ejus maternus fuit Ramban, id eſt, R. Moſche ben Nachman, qui vulgò vocatur Gerundenſis.

ר"מ

רִי מֵאִיר R. Meir. Doctor Talmudicus, quando abſolutè ponitur. Aliâs etiam R. Moſche valet, ut ibi, אִמּוֹ שֶׁל הר"מ מִקּוֹצִי Mater Rab. Moſis mikkotzi.

2. רַעְיָא מְהֵימְנָא Paſtor fidelis. Sic vocatur Author, qui ſcripſit Additamenta in Zohar, qui diſtinctè ſic citari ſolet. Sic in lib. *Reſchis chochma*, fol. 31. 1. וברמ"ה דף רמ"ז Et in Paſtore fideli fol. 247. item fol. 32. 1. ופי' בר"מ Et explicatio in Paſtore fideli. Sic ſæpè in eo libro.

3. רֵישׁ מְתִיבְתָּא Caput Synagogæ. Chaldaica locutio, pro quo vulgò dicunt ראש הַיְשִׁיבָה.

ר"מבם

רִי מֹשֶׁה בֶּן מַיְמוֹנִי R. Moſche filius Majemoni, abbreviatè *Rambam* dictus. Patriâ fuit Cordubenſis, ſed in Ægypto educatus & ſtudiis conſecratus, unde vocatur Moſes Ægyptius. Anno vigeſimo tertio ætatis cœpit conſcribere Commentarium in Miſchnajoth ſive Textum Talmudicum, quem abſolvit anno

trigeſimo. Anno quadrageſimo ſecundo abſolvit magnum iſtum librum, quatuor voluminibus diſtinctum, qui vocatur מִשְׁנֵה יָ״ד & תּוֹרָה. Poſteà librum Præceptorum compoſuit. Anno quinquageſimo ætatis conſcripſit librum מוֹרֵה נְבוּכִים linguâ Arabicâ, quem R. Samuel Aben Tibbon in linguam Hebræam tranſtulit, & R. Schem tof, (de quo ſuprà) & Ephodæus commentario illuſtrarunt. Vixit annos ſeptuaginta, & tantam docendo laudem ſibi comparavit, ut de eo tritum dictum ſit, ממשה עד משה לא היה כמשה *A Moſe* (Propheta) *uſque ad Moſen* (Ægyptium) *non fuit ſicut iſte Moſes.* Floruit circa annum Chriſti 1200, & tandem ſepultus in terra Iſraelis.

ר״מא

ר׳ מֵאִיר אוֹמֵר R. Meir inquit: Talm.

ר״מבן

ר׳ משֶׁה בֶּן נַחְמָן R. Moſche filius Nachman, Gerundenſis Hiſpanus. Complures libros conſcripſit, ac cœpit inclareſcere circa annum Chriſti 1212.

2. ר׳ מֵאִיר בֶּן נָתָן R. Meir filius Nathanis. Talm.

רמ״ח

ר׳ משֶׁה חַזָּן Quidam putant eum fuiſſe unum ex Lectoribus Biblicis exercitatiſſimis.

Elias ſuſpicatur, eſſe eum, qui commentariolum circa Maſoram magnam conſcripſit.

Valet & in numeris 248. quot ſunt מִצְוֹת עֲשֵׂה: Præcepta factiva, id eſt, jubentia, quæ nos facere aliquid jubent, & comparantur 248. membris corporis humani, ut moneatur homo, omnia & ſingula ſua membra creata eſſe ad præſtanda ea, quæ Deus ab homine fieri voluit. Membra autem hoc modo ab Hebræis numerantur: Triginta in infimo pede, nempe ſex in unoquoque digito pedis: Decem בקורסל in talo: Duo בשוק in crure. Quinque בארכובא in genu. Unum בירך in femore: Tria בקולית in coxis: (in Talmud legitur בְּקָטְלִית/ id eſt, כף הירך acetabulo.) Triginta in manu, ſex ſcilic. in unoquoque digito: Duo בקנה in tibia: Duo במרפק in cubito: Unum בזרוע in brachio ſive lacerto: Quatuor בכתף in humero: Undecim צלעות coſtæ. En 101. ab uno latere, totidem ab altero, quæ faciunt 202. Præterea octodecim חוליות vertebræ in ſpina dorſi: Novem בראש in capite: Octo בצואר in collo: Sex במפתחי הלב in aperturis cordis, id eſt, thorace: Quinque בנקביו in foraminibus ſuis. Sic habes 248. Judicent anatomici veri de hac anatomia Judaica, quæ extat in libello אַבְקַת רוֹכֵל. Petita autem ſunt ex Corpore Juris, Cod. Oholoth cap. 1. Vide infrà in ששׂה״:

רמ״ך

ר׳ מֹשֶׁה כֹּהֵן R. Moſes Sacerdos. Cum articulo הרמ״ך. Meminit ejus Author libri Juchaſin fol. 132. Vixit tempore Rambam, de quo antè.

רנ״בר

ר׳ נִסִּים בַּר רְאוּבֵן R. Niſſim filius Ruben.

ר״ע

רַבִּי עֲקִיבָא R. Akiva. Talm. vel R. Elieſer.

רע״ה

רַבֵּינוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם Præcedere ſolet מֹשֶׁה Moſes præceptor noſter, qui in pace requieſcat.

ר״פ

רֹאשׁ פָּסוּק Initium verſus: plur. רָאשֵׁי פְּסוּקִים Initia verſuum: Maſor.

2. רֹאשׁ פֶּרֶק Initium capitis. Sic in Aruch ſæpe occurrit, quando ex initio capitis Talmudici aliquid citatur.

3. Cum præfixo ה / הר״פ est הֶחָכָם רַבִּי פֶּרֶץ Sapiens R. Perez, qui Author putatur celebris libri מַעֲרֶכֶת הָאֱלָהוּת Diſpoſitio divinitatis, ut ſuprà in litera מ traditum.

ר״ש

רַבָּן שִׁמְעוֹן Rabban Schimeon: Talm. Zohar.

רש״בא

רש"בא

ר׳ שְׁלֹמֹה בֶּן אַדְרֶת R. Salomon filius Adras. Aliquot inſignium librorum Author eſt, Diſcipulus Ramban, id eſt, R. Moſis Nachmanidis, & floruit circa annum Chriſti 1280. In Juchaſin fol. 133. vocatur R. Salomon, filius Abrahami, filius Adras.

2. רַבֵּנוּ שִׁמְשׁוֹן בַּר אַבְרָהָם Rabbenu Schimſchon filius Abrahami. Scripſit תוספות Additiones ad Talmud. Meminit ejus Author Juchaſin fol. 131. Extant etiam פסקי הרשב"א Piske haraſchba, Judicia, Sententiæ judiciales: item תשובות Reſponſiones Raſchba.

רש"בג

רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל Rabban Schimeon filius Gamalielis. De hoc ſuprà. Additur א in fine, pro אמר inquit, & ד ab initio, pro nota genitivi caſus. Floruit circa annum Chriſti 150. & fuit pater Rabbi Jehudæ, quem vocant Sanctum.

רש"בט

ר׳ שִׁמְעוֹן ב"ר טוֹבִיָּה R. Schimeon filius Rabbi Tobiæ.

רש"בי

ר׳ שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחָאי Rabbi Schimeon filius Jochæi. Hic abſolutè etiam vocatur R. Schimeon. Diſcipulus Rabbi Akivæ, qui quin-

quaginta annis poſt deſolationem urbis & templi martyrio finiit vitam, circa annum Chriſti 120. in bello Adriani contra Judæos. Hic R. Schimeon fertur Author libri celeberrimi זוֹהַר/ quem vulgus Judæorum putat conſcripſiſſe ipſum in ſpelunca quadam terræ, in qua per annos duodecim delituit metu Imperatoris Romani. Hiſtoriam iſtam Hebraicè adſcribam propter Hebraiſmi ſtudioſos. Legitur autem in Talmud, Tractatu de Sabbatho cap. 2. folio 33. pag. 2. his verbis: Quodam tempore conſidebant unâ R. Jehuda, R. Joſe & Schimeon, præſente quoque ipſis R. Jehuda ben Gerim (proſelytis parentibus nato) פתח ר' יהודה ואמר כמה נעים
מעשיהן של אומה זו / תקנו שווקים תקנו גשרים
תקנו מרחצאות / ר' יוסי שתק ענה ר' שמעון בן
יוחאי ואמ' כל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך
עצמם / תקנו שווקים להושיב בהם סוחרים
מרחצאות לעדן בהן עצמן / גשרים ליטול מהן
מכס / הלך יהודה בן גרים וסיפר דבריהם ונשמעו
למלכות אמרו יהודה שעילה יתעלה יוסי ששתק
יגלה לציפורי שמעון שגינה יהרג. אזל הוא ובריה
טשו בי מדרשא כל יומא הוו מייתין להו דביתיהו
ריפתא וכווא דמיא וכרכי כי תקיף גזירתה אמר
ליה לבריה נשים דעתן קלה עליהן דילמא מצערי
לה ומגליא לן אזלו טשו במערתא איתרחיש ניסא
איברי להו חרובא ועינא דמיא והוו משלחי מנייהו
והוו יתבי עד צואריהו בחלא כולי יומא גרסי בעידן
צלויי לבשי מיכסו ומצלו והדר משלחי מנייהו כי
היכי דלא ליבלו איתבו תריסר שני במערתא אתא
אליהו וקם אפתחא דמערתא. אמר מאן לודעיה
לבר

לְבַר יוֹחאי דמית קיסר ובטיל גזירתיה נפקו חזו אינשי דקא כרבי וזרעי וכו׳ Id eſt, Exorſus eſt R. Jehuda dicens: ô quantopere pulchra ſunt opera populi hujus (Romani,) diſpoſuerunt fora, ordinarunt pontes, exſtruunt balnea! R. Joſe ad hæc ſubticuit. At R. Schimeon ben Jochai reſpondit, ac dixit: Quicquid ordinarunt, ordinarunt tantum proprii commodi causâ. (In Tractatu de Idololatria, ſcribitur זונות / Scorta: ignonimiæ causâ.) Diſpoſuerunt fora, ut illic reſideant mercatores: balnea, ut voluptuentur in illis; pontes, ut capiant ex illis vectigal. Tunc abiens R. Jehuda ben Gerim evulgavit hos ſermones, ita ut innotuerint Imperatori. Editum edictum hujus argumenti: Jehuda, qui laudavit, extolletur. Joſe, qui tacuit, relegabitur in Cypriam. Schimeon, qui vituperavit, occidetur. Tunc R. Schimeon & filius abſconderunt ſe in Schola, & attulerunt ipſis quotidie domeſtici ipſorum buccellam panis & poculum aquæ. At quòd ſeverum eſſet edictum regium, dixit pater filio ſuo: Mulierum animus levis & inſtabilis eſt, fortaſſe dolebunt noſtri causâ & prodent nos. Abierunt itaque & occultarunt ſe in ſpecu quadam. Evenit miraculum; creata ipſis arbor ſiliqua, (ut ejus fructibus veſcerentur) & ſcaturigo aquæ. Illi abjectis veſtimentis, ſederunt usque ad collum in arena, tota die

ſtudentes. Tempore precum, induebant & operiebant ſe ac precabantur: poſtea rurſus depoſuerunt veſtimenta ſua à ſe, ne veteraſcerent. Cùm ſic habitaſſent per annos duodecim (in Bereſchit rabba ſect. 79. ſcribitur שלש עשרה Tredecim. Sic in Medraſch Eſther cap. 1. verſ. 9. ad וגם ושתי & in Medraſch Koheleth cap. 10. verſ. 8. ad וחופר גומץ & in Talm. Hieroſol. lib. שביעית cap. 9.) in ſpelunca iſta, venit Elias, & ſtans ad oſtium ſpeluncæ, dixit: Quis notum faciet filio Jochai, quòd mortuus eſt Cæſar, & irritum redditum eſt decretum ejus? Egredimini & videte homines, quomodo colant & ſerant, & cæt. Hæc in Talmud. Dicitur hîc, illos interdiu ſemper ſtuduiſſe, unde comminiſcuntur vulgus Judæorum, eos conſcripſiſſe hîc librum Zohar. Hoc primò fabuloſum omnino videtur: deinde incredibile, quia poſt mille demum annos, & ampliùs, innoteſcere primùm liber iſte cœpit. Quæ Schola in Ægypto tamdiu duravit, ut eum tot ſeculis ab hominum manibus ſecluſerit? à vermibus & obliteratione conſervarit? Hoc animadvertens R. Abraham Zachut, Author libri Juchaſin, non R. Simeoni, ſed filio, (qui in Bereſchit rabba ſect. 79. vocatur R. Elieſer) filii Diſcipulis, & Diſcipulorum Diſcipulis eum aſcribit. Unde fol. 42. ſcribit: ספר הזוהר בנוהו על שמו אף על פי שהוא לא בשמו

עשאהו כיון שתלמידיו ובנו ותלמידי תלמידיו עשוהו על מה שקבלו ממנו וכו'. Neque hoc Rabbinis novum, appellare libros quoſdam ab alieno Authore. Nam & Miſchna, Siphra, Siphre, Toſiphta, facti dicuntur אליבא דרי' עקיבא ad cor & ſententiam R. Akivæ, etſi confecti ſint plus quàm ſexaginta annis poſt mortem ejus, ut ibidem Author idem dicit. Et fol. 52. de libro, qui vocatur Pirke, id eſt, Capitula R. Elieſaris, ſic ſcribit: כבר ידוע שאעפ"י שהוא המכונה לרבי אליעור האחרונים עשו פרקיו כמו הזוהר המכונה לרי שמעון וכן נמצא ספר יצירה המכונה לאברהם אבינו, id eſt, Jam notum eſt, quòd etiamſi iſte liber (Pirke) cognomen habeat R. Elieſaris, poſteriores tamen fecerunt capita ejus, ut liber Zohar cognomen habet R. Simeonis. Sic & liber Jetzira nomen habet Abrahami Patriarchæ noſtri. Hæc ibi. His adde Targum in Legem à Jonathane Uzielide nomen habens, quòd falſiſſimum eſſe, docet dictionis diverſitas, & fabularum frequentia. Cæterùm Ramban, id eſt, R. Moſche bar Nachman & R. Aſcher nondum cognoverant Zohar. Mortuus eſt autem R. Aſcher Anno Chriſti 1248. teſte libro Juchaſin dicto loco. Circa hæc tempora prodiit liber ſimilis argumenti, & ſimilis ſtyli, in Chaldaico ſermonis genere, מערכת האלהות / cujus Author putatur R. Peretz, teſte Schalſcheleth hakkabala fol. 55. Unde ſuſpicio

poſſit

poſſit eſſe, ex materiæ & ſtyli ſimilitudine, & Zohar tunc factum. Ergo ſecundum R. Abraham Zachut R. Schimeon non eſt ejus Author, quoad compoſitionem, ſed quoad doctrinæ ſummam, quam Diſcipuli ejus ab ipſo didicerant. Si à Diſcipulis profectus eſt, quanto annorum ſerie, aut quot ſeculorum connexione illi telam iſtam pertexuerunt, ſic ut ad mille usque annos incognitus fuerit? Dubia itaque non immerito apud doctos eſt tanta libri hujus antiquitas. Et tamen, ſi ante quingentos annos primùm natus, vel etiam paulò ſuperius, quid Authorem ejus permovit, ut à tanta vetuſtate nomen quæreret, & tale quidem, quod à Cabaliſtica doctrina nullam antiquitatis laudem poſſidebat? nam etiamſi per totum Talmud celeberrima hujus Rabbi Schimeonis memoria ſit, non tamen ob cabalam illud eſt, ſed ob deciſiones Juridicas, & ſententias, in dubiis quæſtionibus graviſſimè & prudentiſſimè, latas. Qui diligentius librum legerunt, dicunt Authorem ejus meminiſſe hiſtoriarum quarundam, quæ novitatem ſapiant. Eas recenſere & in publicum producere, dignum operæ pretium eſſet. Faciat qui poteſt, & cui libri copia. Nam certè non omnes, qui eum habent, de eo judicare poſſunt, ob ſermonis & rerum difficultatem. Ego nunc pergo in abbreviaturis.

רש"בם

רשב"ם

Raſchbam, id eſt, R. Samuel filius Meir. Hic Meir gener fuit R. Salomonis, & reliquit duos filios, unus dictus vulgò Raſchbam, alter Rabbenu Tam, de quo in ר"ת. Raſchbam hic fuit unus ex authoribus תוספות Additionum Talmudicarum: Juchaſin fol. 131. Obiit anno Chriſti 1171.

רש"ט

רַבִּי שֵׁם טוב R. Schem tobh, author libri פרדס רמונים id eſt, Hortus malorum Punicorum. Citatur ſæpè in libro Caphtor.

רש"י

רַבִּי שְׁלֹמֹה יַרְחִי Rabbi Salomon Jarchi, abbreviatè *Raſchi* dictus, quem quidam ſcribunt *Raſi*, ut Mercerus in Geneſin. Hic in integra Biblia & integrum ferè Talmud commentatus eſt. Subſtitit in Parte Talmudica ultima, in Tractatu מכות / ubi fol. 19. 2. ſucceſſit ipſi in commentando R. Jehuda filius Nathanis, qui de præceptore in hæc verba ſcribit: רבנו גופו טהור ויצתה נשמתו בטהרה ולא פירש יותר / מכאן ואילך לשון התלמיד ר' יהודה בר נתן. id eſt, *Rabbini noſtri* (ſcil. R. Salomonis, ordinarii Gloſſatoris) *corpus mundum eſt* (alludit ad textum ibidem, ubi de munditie corporis agitur) *& exivit anima ejus in*

in puritate, neque explicavit ulterius. Hinc & deinceps loquitur diſcipulus ejus R. Jehuda, filius R. Nathanis. Hæc ibi. Commentaria ejus omnium aliorum commentariis præferuntur. Stylum habet conciſum & ſtrictum, unde ſæpè obſcurus, & alium interpretem deſiderat. Hinc alii extiterunt, qui בִּיאוּרִים Elucidationes ſuper Raſchi ſcripſerunt. Præceptores ejus fuerunt Rabbenu Gerſom, & R. Salomon filius Gavirol, Doctores celeberrimi. Natione fuit Gallus, patriâ Trecenſis. Quia autem inter omnes Legis interpretes princeps eſt, ideo poſterioribus ſapientibus κατ᾽ ἐξοχὴν dictus fuit פַּרְשַׁנְדָּתָה id eſt, מְפָרֵשׁ הַתּוֹרָה Interpres Legis. Vixit annos ſeptuaginta quinque. Mortuus anno Chriſti 1105. Juchaſin fol. 131. Tzemach fol. 54. Author libri *Schalſcheleth* rejicit eum ad tempora Rambam, de quo antè.

2. רֹאשׁ שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל Caput tribuum Iſraël.

רש״ע. רש״לע

רִבּוֹן שֶׁל עוֹלָם Domine mundi, vel רִבּוֹן שֶׁל עוֹלָמִים Dominus Mundorum. Epitheton Dei. Sæpe interponitur ב, ut רבש״ע.

ר״ת

רָאשֵׁי תֵיבוֹת Principia dictionum, vel רֹאשׁ תֵּיבָה Principium dictionis. Sic vocantur Abbreviaturæ, de quibus hîc agimus, eo quòd conſti-

conſtituuntur ex primis literis variarum dictionum.

2. רַבֵּנוּ תַּם Magiſter noſter Tam. Fuit Rabbi Salomonis Jarchi ex filia nepos, aliâs R. Jacob dictus, unus ex authoribus תוספות Additionum Talmudicarum. Dictus autem fuit Rabbenu Tam, ex elogio Jacobi Patriarchæ, de quo Scriptura ait, וְיַעֲקֹב אִישׁ תָּם Et Jacob erat vir integer, Gen. 25. 27. Fratrem habuit in ſimili opere רשב״ם *Raſchbam*, de quo antè. Conſcripſit etiam celebrem librum, qui dicitur סֵפֶר הַיָּשָׁר. Obiit in Gallia, non procul à patria avi ſui, Anno Chriſti 1170.

ש

ש׳

שַׁעַר Porta. Sic perſæpe vocant Sectiones librorum, quas nos Capita dicimus: ut, שַׁעַר״ Capite 74. Sic בעל עקידה *Baal akeda* ſuum librum diſtinxit in שְׁעָרִים: item liber Reſchis chochma in שערים diſtinctus eſt, unde in eo בשׁ״ק, id eſt, בשער קדושה In cap. quod incipit קְדוֹשָׁה.

ש״א

שׁוּם אִתְּתָא Nomen mulieris, Heb. שֵׁם אִשָּׁה.

שא׳לב

Vide in אַלָּב.

ש״ב

ש"ב

שְׁאֵר בְּשָׂרִי Propinquus carnis meæ, cognatus meus, ex Levit. 18. 6. In epiſtolis frequens.

ש"בנ

שׁוּם בַּר נָשׁ Nomen filii hominis, id eſt, nomen proprium viri. נָשׁ per Aphæreſin, pro אֱנָשׁ. Uſurpant Maſorethæ ad ea vocabula, quæ quandoque propria, quandoque communia & appellativa ſunt. Adducit Elias in Fragmentis Tabularum. Noſtra exemplaria biblica nunc aliter habent, & ferè integrè voces ſcriptas.

שב"עפ

שֶׁבְּעַל פֶּה Quæ per os, ſcil. tradita eſt. Præcedere ſolet תּוֹרָה Lex. Ea duplex: una תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב Lex in ſcripto tradita: altera תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה Lex ore tradita. Hæc Traditiones continet, quas ore tantùm alter alteri tradiderunt, inde à Moſe uſque ad deſcriptionem Talmud, in quo ſcriptis comprehenſæ. In Zohar pro litera ש ponitur more Chaldaico & Talmudico ד/ ut אוֹרַיְיתָא דבע"פ Lex ore tradita.

ש"ג

שֶׁל גּוֹיִם. Gentilium, id eſt, Chriſtianorum, vel ſingulariter שֶׁל גּוֹי Chriſtiani: ut, שֶׁחָתַךְ בְּסַכִּין ש"ג Quòd diſcidit cultro hominis Chri-

Chriſtiani. Judæi non quidvis quibúsvis cultris ſcindunt. Habent ſemper apud ſe duos cultros: unum, סַכִּין שֶׁל בָּשָׂר Cultrum carnis, ad carnium ſcindendarum uſum deſtinatum: alterum, סַכִּין שֶׁל חָלָב Cultrum lactis & lacticiniorum, ac fructuum. Jam quæſtio eſt, an licitum ſit comedere, quod cultro ש״ח ſciſſum aut mactatum ſit.

ש״ד

שֹׁרֶשׁ דָּבָר Radix rei, principalis ſtatus, fundamentum, Præcipuum rei.

2. שְׁפִיכוּת דָּמִים Effuſio ſanguinum, cædes, latrocinia. Hinc in Tractatu Talmudico Joma, fol. 9. legitur: Sanctuarium primum quare fuit vaſtatum? ob tria ſcelera: nempe propter עֲבוֹדַת אֱלִילִים / גִּלּוּי עֲרָיוֹת / וּשְׁפִיכוּת דָּמִים idololatriam, inceſtuoſum concubitum, & effuſionem ſanguinum ſive cædes. Hæc tria abbreviatè ſolent ſcribere עא״/ גע״ וש״ד ut ſuis locis dictum.

3. שַׁפִּיר דָּמֵי Pulchrum, Bonum, Rectum videtur, Rectum eſt, Tal.

ש״ה

שַׁלְשֶׁלֶת הַקַּבָּלָה Catena kabalæ. Nomen eſt libri hiſtorici qui in Tzemach David ſæpè citatur.

שה״י פ״הי

שַׁבָּת הַיּוֹם פֶּסַח הַיּוֹם Sabbathum eſt hodie, Peſach

Peſach eſt hodie, vide Eſth. 3. 8, in Targ. ſec. Talm. Megilla fol. 13.

שה"עה

שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ עָלָיו הַשָּׁלוֹם Salomon Rex, ſuper quo ſit pax. Sic aliquando, דה"עה pro דָּוִד הַמֶּלֶךְ David Rex, &c.

ש"ו

שְׁתִי וָעֵרֶב Stamen & ſubtegmen. Textorum vocabula ſunt. Hujusmodi textura, quia per formam crucis fit, ideo ad crucem appellandam hac locutione utuntur: ut קרעו ש"ו Laceravit illud cancellatim, σταυροειδῶς, per formam crucis. Appellant etiam ſic crucem Chriſti. Unde Rabbi Bechai Deut. 30. fol. 220. col. 4. editionis Venetæ in folio, explicans locum hunc, *Qui ſanctificant ſe & qui mundant ſe in hortis, poſt unum in medio*, Jeſa. 66. ℣. 17. ſic ſcribit: *Sanctificantes ſe*, illi ſunt filii Edom, (id eſt, Chriſtiani) quorum conſuetudo eſt, movere digitos ſuos hinc inde (id eſt, ſigno crucis ſe ſanctificare.) *Purificantes ſe*, Illi ſunt filii Iſmaël (id eſt, Turcæ) quorum conſuetudo eſt lavare manus ſuas & pedes ſuos, (quam abluendi conſuetudinem ab Eſau & Judæis habent.) *Poſt unum in medio*, ירמוז לשתי וערב של אדום id ſignificat crucem Edomæorum, (id eſt, Chriſtianorum) per quam ſe ſanctificant. Kimchi ad eundem locum Jeſaiæ

notat:

notat: *Sanctificantes ſe*; Plerique interpretes explicant de illis, qui ſanctificant ſe manibus ſuis בשתי וערב (id eſt per crucem) quam faciunt. Intelligit Chriſtianos, quos mox illic expreſsè vocat נֹצְרִים.

ש״ום

שפייר / ווירמש / מענץ / Germanica vocabula ſunt, Speir / Wurms / Mentz / Spira, Wormacium, Moguntia. In contractibus matrimonialibus ſolent uti hac abbreviatura. Nempe, ſi uxor aut maritus primo vel ſecundo anno moriatur abſque liberis, tunc ſervatur Conſtitutio vel jus priſcum trium harum urbium, in quibus ſynagogæ Judaicæ totius Germaniæ fuerunt antiquiſſimæ. Conſtitutio iſta fuit, ut, ſi alterutra pars intra biennium decedat ſine liberis, pars ſuperſtes capiat totam dotem partis defunctæ. Si tertio anno maritus abſque hærede moriatur, tunc uxor nihil capiat niſi dotem propter nuptias. Subſcribunt ergo ad hos contractus, כְּתַקָּנַת ק״ק שו״ם id eſt, Juxta conſtitutionem ſynagogarum ſanctarum S. W. M.

ש״ז

שִׁכְבַת זֶרַע Concubitus ſeminis, ſeminis profuſio inanis.

ש״ח

שִׂנְאַת חִנָּם Odium immeritum. Hoc viguiſſe

guiſſe dicunt in Templo ſecundo, & propterea etiam vaſtatum eſſe. Quia verò illud peccatum nondum eſt ſatis expiatum, ideo differtur Templi reſtauratio. Æquiparatum etiam fuit hoc peccatum tribus peccatis, quæ viguerunt in Templo primo, de quibus paulò antè dictum in ש״ר.

2. שׁוֹמֵר חִנָּם Cuſtodiens gratis, cui opponitur שׁוֹמֵר שָׂכָר cuſtodiens pro mercede, Talm.

ש״ט

שֵׁם טוֹב Nomen bonum: נִפְטַר בשׁ״ט Diſceſſit ex hac vita cum nomine bono. Eſt & nomen proprium, ut ſuprà dictum.

ש״יבה

שְׁתִיקָה יָפָה בְּשַׁעַת הַתְּפִלָּה Silentium pulchrum eſt tempore precum. Vidi in ſynagogis Judæorum, parietibus inſcriptum. Sed nihil minus, quàm hoc, ab ipſis obſervatur.

שי״לנע

שֵׁם / יֶפֶת / לֶמֶךְ / נוֹחַ / עֵבֶר Schem, Japhet, Lamech, Noach, Ebher.

ש״נ

שֶׁיִּחְיֶה נֶצַח Qui vivat æternùm. In epiſtolis ejus uſus, quando viventis nomen exprimunt.

ש״ל

שְׁלֹמֹה לוּרְיָא Nomen proprium celebris Rabbini eſt, qui ſcripſit librum de cibis & aliis rebus vetitis ac licitis. In eum librum commentarius extat, in quo ſubinde hæc abbreviatura occurrit.

2. שֶׁחָטָאנוּ לְפָנֶיךָ Qui vel quod peccavimus coram te: in libris aut formulis precum.

3. שַׁיָּךְ לְעֵיל Pertinet ſuprà, id eſt, ad ſuperiora, convenit antecedentibus adjungi.

ש״ליט . שליט״א

שֶׁיִּחְיֶה לְיָמִים טוֹבִים אָמֵן Qui vivat ad dies bonos, Amen. Euphemia poſt viventis nomen. In titulis librorum ſæpè occurrit.

ש״לש

שָׁלוֹם לְךָ שָׁלוֹם Salus tibi ſit, ſalus, id eſt, Salutem plurimam tibi dico. In epiſtolarum exordiis utuntur.

ש״מ

שְׁמַע מִנָּא Audi ex eo. Scribitur & מִנָּה. Apud Talmudicos frequens, pro Inde ſcias, cognoſcas, intelligas, diſcas. Vel, שְׁמַעְנָא מִינָּא Audimus. percipimus inde.

2. שֵׁם מְפוֹרָשׁ Nomen expoſitum. Cabaliſtæ ſic vocant expoſitionem nominis tetragrammati יהוה. Sæpius tamen dicitur הַמְּפוֹרָשׁ.

3. שֻׁלְחַן מְלָכִים Menſa Regum. Talm.

ש"מע

1. שַׁחֲרִית / מִנְחָה / עַרְבִית Matutinum, Veſpertinum, Nocturnum, quæ ſunt tria tempora precum.

2. שַׁדַּי מֶלֶךְ עוֹלָם Omnipotens Rex mundi.

3. שְׂאוּ מָרוֹם עֵינֵיכֶם Attollite ſurſum oculos veſtros.

ש"נ

שֶׁיִּחְיֶה נֶצַח / ut antea in שי"נ / quomodo rectiùs ſcribitur.

שנ"ב

שֶׁהַכֹּל נִהְיָה בִּדְבָרוֹ Cujus verbo omnia extiterunt, ſcil. benedictus ſit. Pars eſt conſecrationis ſacræ in ciborum uſu.

ש"ס

שִׁשָּׁה סְדָרִים Sex ordines, Sex partes operis Talmudici, quo nomine totum Talmud appellant: ut, בש"ס In Talmud, שבש"ס Quod in Talmud, שהש"ס Quod &c. In Targum Jon. כָּל קֳבֵל שִׁית סִדְרֵי מַתְנִיתָא Juxta ſex ordines Traditionum Talmudicarum. Exod. 26. 9. מַתְנִיתָא idem quod Rabbinicè מִשְׁנָה id eſt, δευτέρωσις Traditio, Secundaria lex & doctrina, quæ opere Talmudico comprehenditur.

שס"ה

Literæ numerales ſunt, valentes 365, quot ſunt

ſunt dies anni, & quot ſunt præcepta Legis prohibitiva. De his Traditio Talmudica in Tractatu מכות Makkoth cap. 3. fol. 23. 2. תר"יג מצות נאמרו לו למשה בסיני שס"ה לאוין כמניין ימות החמה. רמ"ח עשיים כנגד איבריו של אדם אמר רב המנונא מאי קראי תורה צוה לנו משה מורשה תורה בגימטריא היבי id eſt, 613. præcepta dicta fuerunt Moſi in Sinai; 365 negativa, juxta numerum dierum ſolarium, 248 factiva ſive affirmativa, juxta membra hominis. Dixit Rabbi Menunna, Quâ Scripturâ id probatur? תורה Legem præcepit nobis Moſes hæreditariam, Deut. 33. 4. ubi תורה Geometricè eſt 613. Ad hanc Traditionem R. Salomonis gloſſa eſt: 248 præcepta faciendi ſunt, quia unicuique membro dicitur, Fac, Serva præceptum. 365 præcepta non faciendi ſunt, quia unoquoque die monentur homines, ne transgrediantur os DOMINI. Vide Caphthor fol. 145.

ש"ע

שְׁמִינִי עֲצֶרֶת Octavus dics interdicti ſive prohibitæ operæ. Octavus dies feſti Paſchatis & Tabernaculorum ſic vocatur, quòd totus ſacer ſit, & omnis ſervilis opera in eo prohibita. Vide Lev. 23. ỳſ. 36. Deut. 16. 8.

2. שֶׁל עוֹלָם Mundi. Sic præcedit רִבּוֹן vel רִבּוֹנוֹ, ut ſuprà in רשל"ע poſitum.

3. שֻׁלְחָן עָרוּךְ Nomen libri eſt, conſtitu-

 tiones

tiones omnes juris utriusque continens. Is ſic abbreviatè ſæpè citari ſolet.

שע"הול

שָׁחוֹר עַל הַלָּבָן זֵכֶר לְחָרְבָּן Nigrum ſuper albo, memoriale eſt deſolationis, ſcil. Templi & urbis. Ejus nunquam obliviſci debent, juxta id quod dicitur Pſal. 137. ℣ſ. 5. 6. Inde nigrum orbem aut aliam figuram parietibus albis ædium vel ſynagogarum appingere ſolent, cui abbreviaturam iſtam interdum apponunt.

ש"פ

שָׁוֶה פְּרוּטָה Pretium æquum pecuniæ. Prutah parvæ monetæ ſpecies, unde ſynedochicè pro Pecunia uſurpatur. שָׁוֶה Æquum, Æquale, quod æquo pretio pecuniæ reſpondet.

ש"צ

שְׁלִיחַ צִבּוּר Legatus, Nuncius, Miniſter cœtus ſeu ſynagogæ, qui ad Eccleſiæ vel Scholæ officia expedienda mittitur, Æditous. Cum ſervilibus, כש"צ וש"צ.

שצ"ם חנ"בל

Vide ſuprà in litera ח.

ש"ר

שְׁמוֹת רַבָּא Gloſſa magna in Exodum. Vide בר".

2. שֵׁם רַע Nomen malum.

3. שָׁלוֹם רַב Salus plurima.

ש״רי

שֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב Nomen improborum putreſcat, ex Prov. 10. ℣ſ. 7. Reperi in libro Kabalæ R. Abraham, fol. 26. col. 4. & in lib. Juchaſin fol. 159. de Tzadok & Bajethoſo, primis Zaducæorum authoribus, uſurpatum. In eadem Kabala Rabbi Abrahami fol. 33. col. 4. legitur: על אילו נאמר זכר צדיק לברכה ועל המינים נאמר שם רשעים ירקב id eſt, *De illis* (juſtis Iſraëlitis) *dicitur: Memoria juſti benedicta ſit. De hæreticis verò dicitur; Nomen improborum putreſcat.*

ש״ש

שֵׁם שָׁמַיִם Nomen cœlorum, id eſt, nomen Dei cœlos inhabitantis. Cum ſervili, כָּל מַעֲשֶׂיךָ יהיו לש״ש Omnia opera tua ſint ad (honorem) nominis Dei.

2. שְׁמוּאֵל שׁוֹלֵם Nomen proprium Rabbini, de quo vide in אש״ש.

ש״ת

שְׁלָמָא תִּנְיָנָא Salus ſecunda. In fine literarum uti ſolent, quando poſt concluſionem amplius aliquid adjicitur, quod altera ſalutis precatione clauditur, ut nos dicimus, Iterum vale.

2. שֶׁמָּא תֵּימָא Fortè dices, objicies.

3. שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה Exaudiens preces. In fine precum ſolent dicere בא״י ש״ת / quæ vide in litera ב.

4. שַׁעַת תְּפִלָּה Hora, tempus precationis, ut שׁוֹאֵל אָדָם צְרָכָיו בש״ת Cupiens homo neceſſitati naturæ conſulere in tempore precum.

ת

ת״א

תַּרְגּוּם אַחֵר Targum aliud. Targum, id eſt, Tranſlatio, paraphraſis Chaldaica.

2. תַּרְגּוּם אוּנְקְלוֹס Targum Onkeloſii vel Onkeli. Sic accipitur in R. Salom. Exod. 28.4. Pro תרגום dicitur & תִּרְגֵּם Transfert, interpretatur. Quinque libros Moſis tantùm hîc Author in linguam Chaldaicam tranſtulit. Fertur fuiſſe filius ſororis Titi Veſpaſiani, & ad Judaiſmum converſus, dictus fuit אוּנְקְלוֹס הַגֵּר Onkelos proſelytus. Ita ſcribit Author libri Juchaſin folio 52. ſed non ſatis clarum & verum eſt. Vixit tempore Chriſti, & antea diximus, eum juſta feciſſe Rabban Gamalieli ſeni, Apoſtoli Pauli præceptori, qui octodecim annis ante vaſtatam urbem obiit. An hic Onkelus excidium illud viderit, incertum eſt. Cum ſervilibus literis, בת״א / שת״א.

ת״א״ם

מִשְׁלֵי / אִיּוֹב / תְּהִלִּים Pſalmi, Job, Proverbia. Apud Maſorethas; ſed communiùs tranſpoſitis literis vocantur אמ״ת ut ſuo loco dictum.

ת״ב

תִּשְׁעָה בְּאָב Nonus dies menſis Af, id eſt, Julii. Hoc die vehementer lugent, jejunant, diſcalceati incedunt, preces dicunt & ſacra peragunt, quia Templum ſecundum hoc ipſo die vaſtatum.

ת״בכ כ״בנ

תְּפִלָּה בְּלֹא כַּוָּנָה כְּגוּף בְּלֹא נְשָׁמָה Precatio ſine intentione, eſt ſicut corpus ſine anima. Parietibus ſynagogarum inſcribi ſolet, etſi nullibi minus intentionis ſit, quàm in ipſorum precibus.

ת״ג

1. תְּנוּעָה גְּדוֹלָה Motio magna, id eſt Vocalis longa: Gram.

2. תְּקִיעָה גְּדוֹלָה Clangor magnus. In Minhagim & ritualibus libris uſurpatur, ubi modus clangendi in feſto novi anni deſcribitur.

ת״ה

תְּקוּמַת הַמֵּתִים vel תְּחִיַּת Reſurrectio aut revificatio mortuorum.

2. תְּפִלַּת הַדֶּרֶךְ Precatio viæ; id eſt, iter facientium.

ת״ו

ת״ו

Apud Chronologos ת eſt תְּחִלַּת Principium: & ו eſt Sex, nempe, Principium horæ ſextæ, & initium perpetuum Tekuphæ ſive æquinoctii verni, menſe Niſan ſive Martio.

ת״ובב

תִּבָּנֶה וְתִתְכּוֹנֵן בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ Ædificetur & erigatur citò in diebus noſtris, ſcil. Jeruſalem urbs ſancta. Subjectum legitur aliquoties nomini צְפַת quo Jeruſalem intelligitur, ſive ſimpliciter, ſive abbreviatè, pro צְבִי פְאֵר תִּפְאַרְתּוֹ vel תִּפְאַרְתֵּנוּ/ quomodo terra Iſraelis appellatur אֶרֶץ צְבִי / Dan. 8. 9. & 11. 16. Ezech. 20. 6. Pſal. 48. 3.

תושׁ״לבע

תַּם וְנִשְׁלַם שֶׁבַח לְאֵל בּוֹרֵא עוֹלָם Abſolutum & perfectum eſt: laus ſit Deo creatori mundi. Fini librorum apponi ſolet. Aliquando pleniùs ſcribitur, תונשי לבוע.

ת״ח

תַּלְמִיד חָכָם Diſcipulus ſapientis, Sapientiæ ſtudioſus, Philoſophus. Sapiens: plur. תַּלְמִידֵי חֲכָמִים. Apud priſcos Hebræos uſitatum fuit, ſe non ſapientes, ſed Diſcipulos ſapientum appellare. Hodie nulli tituli ſufficiunt, qui-

bus

bus ſuam ſapientiam glorioſiſſimè ſatis proclament. Vide ſuprà in litera כ.

2. תָּא חֲזִי Veni, vide. In Zohar frequens, quando lectorem ad ocularem quodammodo demonſtrationem revocant.

ת״י

תַּרְגּוּם יְרוּשַׁלְמִי Targum Jeruſchalmi ſive Hieroſolymitanum. Raró id denotat, ſed integrè ſcribi ſolet תרגום ירושלמי differentiæ causâ. Sic uſurpatum in Aruch in voce מרגל & in סמן ſecundo, à Scribis potius, quàm ab Authore. Præcedunt literæ ſerviles ו & כ / ut, ות״י / item כת״י Et ſic, &c.

ת״יבע

תַּרְגּוּם יוֹנָתָן בֶּן עוּזִיאֵל Interpretatur Jonathan F. Uzielis. Vide ת״י.

תיו״בתא

תִּשְׁבִּי יָבֹא וְיַגִּיד בְּפִיו תֵּירוּץ אֲמִתִּי Thisbi veniet, & indicabit ore ſuo ſolutionem veram. In præfatione libri יוסף דעת. Idem cum ſequenti תי״קו.

תי״קו

תִּשְׁבִּי יְתָרֵץ קֻשְׁיוֹת וּבְעָיוֹת Tiſchbi ſolvet objectiones & quæſtiones. In Talmud frequentiſſimum, quando occurrit quæſtio vel objectio difficilima, quam explicare nequeunt.

queunt. Tunc ad Tiſchbi, id eſt, Eliam Prophetam reducem, ejus ſolutionem rejiciunt. Elias autem ſic vocatur 1 Reg. 17. 1. Sic R. David Ezech. 42. ab initio de ſtructura nova iſta dicit: *Dico ego, quòd textum hunc* עתיד אליהו לפרשה *explicaturus eſt aliquando Elias.*

ת"כ

תּוֹרַת כֹּהֲנִים Lex ſacerdotum. Libri antiquiſſimi nomen eſt, agens de ritibus & juribus Sacerdotum ex libro tertio Moſis. Aliâs etiam ſimpliciter סִפְרָא appellatur, & conſcriptus eſt circa annum Chriſti centeſimum. Inde frequens apud Talmudicos תניא בת"כ Traditio eſt in Toras cohanim. Vocatur liber tertius Moſis תורת כוהנים; ut, מנשה הירה שונה חמשים וחמשה פנים בתורת כוהנים Menaſſe quinquaginta quinque modis explicavit librum tertium Moſis, Sanhedr. fol. 103. 2.

ת"ל

תַּלְמוּד לוֹמַר Doctrina eſt dicere, Doctrina textus, vox hæc vult dicere. Talmudici & Rabbini utuntur, quando aliquid notanter vel generaliter dictum, latiori vel ſpecialiori doctrinâ explicant: ut, עַל כֵּן יַעֲזוֹב אִישׁ, Idcirco relinquet vir patrem ſuum, &c. Gen. 2. 24. איש מה תלמוד לומר *Iſch* quæ doctrina eſt ad dicendum? quid me docet vocabu-

cabulum *Iſch?* איש ולא אשה *Iſch* Vir, & non Mulier, ait.

2. תְּהִלָּה לָאֵל Laus Deo. Aliquando additur ח in fine, pro חי Vivo.

3. תְּרֵי לִשְׁנֵי Duæ ſignificationes. Apud Maſorethas, quando vocabulum aliquod duo ſignificata diverſa habere notant. Cum ſervili ב״חל In duplici ſignificato.

4. תִּרְצֶה לֵידַע Volueris ſcire. In libro Aſtronomico עִבְּרוּנוֹת ſæpè occurrit: Vel, תִּרְצֶה לַחְשׁוֹב Volueris ſupputare.

ת״לח

In præcedenti explicatum.

ת״מ

תְּבוֹרַךְ מִנָּשִׁים Benedicta ſis præ mulieribus, ſcil. aliis, id eſt, omnium aliarum mulierum benedictiſſima, ex Judic. 5. 24. Nomini mulieris viventis ſubjici ſolet, quando in Epiſtolis ſalus ipſi aſcribitur.

ת״מכ

תְּהִי מְנוּחָתוֹ כָּבוֹד Sit requies ejus glorioſa. De piis defunctis ſic loquuntur.

תמכ״עוכי

תְּהֵא מִיתָתוֹ כַּפָּרָה עָלָיו וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל Sit mors ejus propitiatio pro ipſo & pro univerſo Iſraële. Sic loquuntur de reo ad mortem condemnato,

nato, ut ejus morte delictum expietur, & alii exemplum capiant & ſibi caveant. Miſera conſolatio.

תנ״בעא

תְּהִי נַפְשׁוֹ בְּגַן עֵדֶן אָמֵן Sit anima ejus in paradiſo, Amen. Pro נפשו communius dicunt מְנוּחָתוֹ Requies ejus. De defunctis.

תנ״ה

תַּנְיָא נָמֵי הָכִי Doctrina, Traditio etiam talis eſt. Talm.

תנ״כ

תּוֹרָה / נְבִיאִים / כְּתוּבִים Lex, Prophetæ, Hagiographa, tres partes totius ſacræ Scripturæ Veteris Teſtamenti. Apud Maſorethas in uſu eſt, ut Deut. 21. 23.

תנ״צבה

תְּהִי נַפְשׁוֹ צְרוּרָה בִּצְרוֹר הַחַיִּים Sit anima ejus ligata in faſciculo viventium, ex 1 Sam. 25. 29. De defunctis.

ת״ס

תִּקּוּן סוֹפְרִים Correctio, Aptatio Scribarum. Octodecim loca biblica ſunt, quæ dicuntur Scribæ correxiſſe, & enumerantur in principio libri Numerorum in notis Maſorethicis. Aben Eſra ipſorum correctionem plerumque rejicit, & rectè.

ת"ע

תְּרֵי עֲשַׂר Duodecim. Pro עשר Chaldaicè עסר / & inde eliſâ gutturali. תְּרֵיסַר Sic appellant Prophetas minores, quorum libri duodecim ſunt.

2. תְּפִלַּת עַרְבִית Oratio veſpertina. In precum libris.

3. תּוֹרַת עוֹלָה Libri celebris nomen eſt, qui ſæpè citatur in Caphtor.

תע"ב

תָּבוֹא עָלָיו בְּרָכָה Veniat ſuper eum benedictio. In epigraphis literarum ejus uſus eſt. Vide Epiſtolas noſtras Heb.

ת"ק

תְּנוּעָה קְטַנָּה Motio parva, id eſt, vocalis brevis, vel pluraliter, תְּנוּעוֹת גְּדוֹלוֹת Gram.

2. תְּקִיעָה קְטַנָּה Clangor parvus. Vide תג"ג.

3. תַּנָּא קַמָּא Doctor primus. Doctores Talmudici vocantur Tannajim. Cum literis ſervilibus, אַתַּנָּא קַמָּא. Sic מְתַנָּא / כְּתַנָּא / לְתַנָּא.

ת"ר

תָּנוּ רַבָּנָן Tradiderunt, Docuerunt Rabbini noſtri. Talm.

תְּהוֹם רַבָּא Abyſſus magna.

תר"יג

Literæ numeri ſunt, valentes 613, in

quot præcepta, univerſa Lex Moſis, dividitur Judæis. Horum mentio in Targum, ubi Noomi dicit: אִיתְפַּקְּדְנָא לְמִנְטַר שִׁית מְאָה וּתְלַת עֲסַר פִּקּוּדַיָּא id eſt, Jubeor ego obſervare 613 præcepta, Ruth. 1. v. 16. in Venetis. Vide ſuprà רמ״ח.

ת״ש

תָּא שְׁמַע Veni audi. In Talmud frequens, quando ad objectionem reſpondent.

תש״בעפ

תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה Lex oretenus tradita. Traditiones patrum ſic vocantur.

תש״בצ

תְּשׁוּבוֹת שִׁמְעוֹן בַּר צֶמַח Reſponſiones Schimeonis filii Tzemach. Scripſit librum שְׁאֵלוֹת וּתְשׁוּבוֹת Quæſtionum & reſponſionum, qui ſic abbreviatè citari ſolet. Meminit Juchaſin fol. 134.

תש״רת. תש״ת. תר״ת

Tria ſymbola ſunt clangorum, quos edunt in feſto tubarum. Primo die רֹאשׁ הַשָּׁנָה novi anni, cornicen ter cornu inflat, ſonis diſtinctis. Primò ſonos edit, quos prima abbreviatura denotat, nempe, תְּקִיעָה / שְׁבָרִים / תְּרוּעָה / תְּקִיעָה *Tekia* ſonus fixus & æqualis. *Sthevarim*, fractus: *Teruah*, mixtus. Secundò,

quos

quos ſecunda abbreviatura, *Tekia, ſchevarim, tekia.* Tertia, *tekia, terua, tekia.* Obſervandum, ex תְּרוּעָה non eſſe primam literam deſumptam, ſed ſecundam, ut hæc vox diſtingueretur à תקיעה / quæ & ipſa à litera ת incipit. Inſolens alioquin planè eſt, alias, quàm primas literas, ad abbreviaturas transferri.

ת״ת

תַּלְמוּד תּוֹרָה Studium Legis, quod magnificè paſſim prædicant. Cum ſervili, כל אדם חייב בת״ת. Omnis homo obligatus eſt ad ſtudium Legis: כל מי שאינו עוסק בת״ת נקרא נזוף Quicunque non dat operam ſtudio Legis, vocatur reprobus. Et Rambam Parte 1. Madda, folio 18. ſcribit: אין לך מצוה בכל המצות כולן שהיא שקולה כנגד למוד תורה אלא תלמוד תורה כנגד כל המצות כולן שהתלמוד מביא לידי מעשה id eſt, Non eſt præceptum ullum inter omnia præcepta, quod tantum ſit, quantum ſtudium Legis, ſed ſtudium Legis æquiparatur omnibus præceptis, quia ſtudium adducit ad opus, ut ſcil. id opere præſtet, quod per ſtudium apprehendit.

2. תַּלְמִיד תּוֹרָה Diſcipulus Legis, Studioſus Theologiæ. Sic apud priſcos Hebræos ſe quidam vocarunt, quòd magis pium & honorificum cenſerent, vocari Diſcipulum Legis, ſeu verbi divini, quàm חכמים Sapientum,

tum, qui etiam traditionibus & Legi non ſcriptæ innitebantur.

3. תִּפְאֶרֶת *Decus.* Species una ex decem numerationibus cabaliſticis, quam ſic à prima & ultima litera notant. Frequens in Zohar, & aliis libris Cabaliſticis.

תם ונשלם ספר ראשי תיבות
זבח תודה לרוכב בערבות

FINIS.

OPERIS TALMUDICI BREVIS RECENSIO

CUM

Ejuſdem Librorum & Capitum Alphabetico Indice.

ALterum ſubſidium, quod intelligentiam in libris Rabbinorum juvat, eſt tenere, vel ad manus expoſitam habere Operis Talmudici in libros & capita diviſionem, & eorum Alphabeticum indicem. Inde enim ad rectam & perfectam ſuæ doctrinæ confirmationem, plura ferè adducere & citare ſolent, quàm ex Lege aut Prophetis. Citant autem quandoque Partes ejus generales, quandoque Partium libros, quandoque librorum capita, interdum libros & capita ſimul: Capita autem vel numero, vel primis ipſorum verbis. Exempli causâ: Prima verba Lexici Talmudici Aruch ſunt, בְּשַׁבָּת בְּרֵישׁ גְּמָרָא דְּפֶרֶק הַבּוֹנֶה *In Schabbath, in principio Gemara, Capitis Habbone.* Hîc *Schabbath* eſt libri Talmudici nomen: *Gemara* pars textus Tal-

mudici: *Habbone* prima vox, à qua caput libri iſtius incipit. בְּסַנְדָּל פֶּרֶק כ״ו בְּכֵלִים *In Sandal cap. 26. in Kelim.* Hîc caput & primâ voce *Sandal*, & numero citatur, addito libro qui vocatur *Kelim*: בְּפ״ד דְּטָהֳרוֹת *In cap 4. Taharoth.* Hîc caput per numerum duntaxat citatur, cujus liber dicitur *Taharoth*: כְּמוֹ שֶׁמָּצִינוּ בְּפֶרֶק הַיָּשֵׁן *Sicut reperimus in cap. Hajaſchen.* Hîc caput tantummodo adducitur ex prima voce, omiſſo numero & libro. Hæc omnia, & ſimilia, adducuntur ex Talmud. Sæpè etiam libros vel capita non indicant, ſed ſimpliciter dicunt, אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ Dicunt Rabbini noſtri, כדאמרו אמרו רבותינו Sicut ajunt Magiſtri noſtri: החכמים Dicunt ſapientes: פירשו רבותינו Interpretantur Magiſtri noſtri. Sic gloſſa R. Salomonis, quam adducit Zach. 11. verſ. 1. ubi inquit, ופירשו רבותינו *Et explicant Rabbini noſtri*, petita eſt ex libro Talmudico יומא *Joma*, cap. 4. fol. 39. ad illud Prophetæ, *Aperi Libane portas tuas*, quod Talmudici explicarunt de ſponte apertis januis Templi, quadraginta annis ante ejus incendium. Hæc quia Hiſtoriam Novi Teſtamenti illuſtrat, obiter hoc loco notanda. Apud Evangeliſtas recenſentur miracula quædam, quæ tempore mortis Chriſti acciderunt. Inter ea eſt, *Velum templi ſpontè ſciſſum eſſe in duas partes.* Sic in jure Talmudico dicitur, Quadraginta annis ante deſolationem Templi; portas Templi ſua ſpon-

ſponte apertas fuiſſe, quod cum hoc velo ſciſſo convenire omnino videtur, Verba textus ſunt: תנו רבנן ארבעים שנה קודם חורבן הבירת לא היה גורל עולה בימין ולא היה לשון של זהורית מלבין / ולא היה נר מערבי דולק והיו דלתות ההיכל נפתחות מאליהן id eſt, Docuerunt Rabbini; Quadraginta annis ante deſolationem Templi, non aſcendit amplius ſors in manum dexteram, neque amplius particula coccinea albeſcebat, neque lucerna veſpertina ardebat, & fuerunt portæ Templi apertæ ex ſeipſis: *Joma fol.* 39. *pag.* 2. Poſtremum hoc Syrus interpres refert, וּמֶחְדָא אַפֵּי תַרְעָא דְהַיכְלָא אֶצְטַּרִי Et protinus facies portæ Templi ſciſſa eſt. *Sors.* De qua Levit. 16. 8. quæ manui dexteræ obveniebat, imponebatur hirco ad dexteram ſito, qui DOMINO ſacer, & mactabatur pro expiatione peccatorum; altera ſors manui ſiniſtræ obveniens, imponebatur hirco Azazel, qui in deſertum emittebatur. *Particula coccinea.* Longa & lata erat inſtar linguæ, unde vocatur לשון. Hæc ponebatur inter cornua ad frontem hirci emiſſi, & ad januam porticus Templi, ea ſi albeſceret poſt hircum emiſſum, lætabantur admodum, & ſignum erat remiſſorum peccatorum populi, juxta illud Prophetæ: *Si peccata tua rubra fuerint ut coccinum, ſicut nix albeſcent*, Jeſa. 1. v. 18. Quòd ergo deſiit ſacrificium pro peccato, quòd deſiit ſignum re-

miſſionis peccatorum, quòd extincta fuit lux terrena, quòd fores Templi per ſe apertæ, vel ut Evangeliſtæ loquuntur, velum Templi ſpontè ruptum & ſciſſum, quid aliud ſignificare debebant, quam totalem omnium ceræmoniarum abrogationem, & lucis cœleſtis, quâ ſe indignos fecerunt, privationem? Hæc cùm quadraginta annis ante deſolationem Templi contigiſſe affirment, non obſcurum eſt, ea ad tempus mortis Chriſti referenda eſſe, & iſtam ſpontaneam Januarum apertionem cum velo ſciſſo, quam Evangeliſtæ vocant, omnino convenire.. Sed redeamus ad id unde digreſſi ſumus. Diximus, Rabbinos paſſim in ſuis ſcriptis citare libros Talmudicos, & univerſam ſuam doctrinam ex Talmud, tanquam certo juris corpore, confirmare. Videamus ergo, quid ſit Talmud, quæ ejus Authoritas, & quomodo in Partes ac membra dividatur.

תַּלְמוּד Talmud aliquando idem eſt quod תּוֹרָה *Doctrina*, aliquando idem quod לִמּוּד Studium, Perceptio, Apprehenſio doctrinæ, diſcendi actio & q. d. diſcentia, a לָמַד *Didicit.* Priori modo per metonymiam ſumitur pro libro, quo doctrina continetur, qui κατ' ἐξοχὴν vocatur *Talmud*, id eſt, Liber doctrinalis, quia ſolus iſte univerſam doctrinam & ſcientiam populi Judaici comprehendit, de quo hîc breviter agere propoſuimus.

Tal-

TALMUD eſt Opus doctrinale, ſive Corpus doctrinæ magnum, à variis ac doctiſſimis quibusque Rabbinis compilatum, multiplicem omnium Scientiarum doctrinam continens, & potiſſimùm Jus civile ac canonicum Judæorum pleniſſimè ac perfectiſſimè proponens, ut ſecundum illud univerſa gens & Synagoga Iſraelitica optimè feliciterque vivat. Multiplex etiam ipſi hiſtoria inſerta eſt, quæ quia profundos, arcanos & myſticos ſenſus plerumque comprehendit, ideo à paucis intelligitur, & juxta externam literam putidiſſimarum fabularum nomen potius occupat. Quia verò Lex Moſis, per ſe (ut volunt) obſcura & imperfecta, in Talmud dilucidè & perfectè explicatur, ideo etiam augusto Legis nomine ab ipſis indigitatum eſt. Nam Lex duplex: una, תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב Lex quæ in ſcripto, altera תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה Lex quæ per os, ſcilic. tradita. Illa quinque libris Moſis deſcripta eſt: hæc oraliter tantùm propagata fuit, inde à Moſe usque ad centenos aliquot annos poſt natum Chriſtum Servatorem noſtrum, quando & ipſa in librum relata eſt, ne propter extremam populi Judaici diſperſionem totaliter periret.

Authoritas ipſi conciliata, partim, ab Authoribus, partim, à materia.

Author primus ſtatuitur Moſes Propheta, qui cùm Legem ſcriptam uno die à Deo acci-

cipere potuiſſet, Deus ipſum per dies quadraginta detinuit, ut ſcriptæ Legis explicationem interea perfectè addiſceret. Moſes deinde oralem illam Legis explicationem tradidit Jehoſuæ, is ſeptuaginta ſenibus, illi Prophetis, ipſi Synagogæ magnæ: ab ea præſtantiſſimis quibusque Rabbinis ſequentibus ſucceſſivè tradita eſt, eo usque, donec oraliter amplius conſervari non potuit. Moſis & Prophetarum Authoritatem cùm nemo facilè rejecturus eſſet, laborandum erat, ut Rabbinorum fides indubitata conſtaret. Eam ergo variis modis aſſeruerunt, principaliter autem laudibus, minis, pœnis. Inde tandem factum, ut Legem oralem, Legi ſcriptæ æquipararint, jura, edicta, ſcripta, verba Rabbinorum, Prophetarum verbis prætulerint, immò Rabbinorum verba quaſi Dei verba habenda eſſe, impiiſſimè aſſeruerint, & contemptum ipſorum mortis pœna vindicandum, impudentiſſimè ſtatuerint. Pluribus hæc probari poſſent, ſed pauca teſtimonia, quæ mox ſubjiciemus, fidem facient.

Materia Authoritatem conciliat, quia ea Legis ſcriptæ partim eſt lucidiſſimus commentarius, partim ejus complementum & fundamentum, ſine quo lex ſcripta omnino labaſceret. Quæramus hiſce fidem, ſed breviter.

Aben Eſra in præfatione ſua in Legem

Mo-

Moſis ait, Legem ſcriptam Moſis fundatam eſſe ſuper Lege orali; וזה לנו האות שסמך משה על תורה שבעל פה שהיא שמחה ללב ולעצם מרפא כי אין הפרש בין שתי התורות ומידי אבותינו שתיהן לנו מסורות id eſt, Idque nobis ſignum eſt, quòd fundatus eſt Moſes ſuper Legem oralem, quæ eſt lætitia cordi, & oſſibus medela. Nulla enim eſt differentia inter duas has Leges, quæ per majores noſtros ambæ nobis traditæ ſunt.

R. Iſaac Corbelenſis in libro עמודי גולה *Ammude gola*, ſive libro Præceptorum parvo, fol. 39. docet, fundamentum Religionis Judaicæ eſſe Legem oralem ſeu Traditiones Patrum, non Legem ſcriptam Moſis: אל תחשוב כי עיקר התורה בכתב כי אדרבה עיקרה אותה שבעל פה ועל תורה שבעל פה נכרת ברית דכתיב כי על פי הדברים האלה כרתי אתך ברית והן אוצרו של הקדוש ברוך הוא כי היה גלוי לפניו ישראל עתידין להיות גולין בין האומות ויעתיקו הגוים ספריהם לפיכך לא רצה שתכתב וכו' id eſt, Ne exiſtimes, quòd fundamentum ſit Lex ſcripta, quin potius fundamentum eſt illa quæ ore tradita: nam propter Legem oralem initum eſt fœdus (cum Iſraelitis à Deo) ſicut ſcriptum eſt: *Quia juxta verba hæc pango tecum fœdus, & cum Iſraele*, Exod. 34. v. 27. & hæc ſunt theſaurus ſancti Dei benedicti. Sciebat enim futurum, ut Iſraelitæ tranſportarentur inter alios populos, & quòd tranſcri-

ſcripturi eſſent gentiles libros ipſorum, idcirco noluit ſcripto tradi Legem oralem, &c.

Rabbi Bechai in libro כד הקמח *Cad hakkemach* Cadus farinæ, fol. 77. col. 3. in eandem ſententiam ſcribit: וששה סדרים אלו הם תורה שבעל פה כי עיקר התורה היא תורה שבעל פה שאין תורה שבכתב יכולה להתבאר כי אם ע"י תורה שבע"פ / Id eſt, Sex ordines (partes corporis Talmudici) ſunt ipſa Lex oralis: nam fundamentum Legis ſcriptæ eſt Lex oralis. Etenim Lex ſcripta non poteſt explicari, niſi per legem oralem.

In Codice juris בבא מציעא *Bava metzia*, fol. 33. 1. traditur, ſtudium Talmudicum præſtantius eſſe ſtudio Biblico, his verbis: העוסקים במקרא מידה ואינה מידה במשנה מידה ונוטלין עליה שכר גמרא אין לך מידה גדולה כו id eſt, Qui operam dant lectioni Biblicæ, virtus aliqua eſt aut potius nulla virtus (id eſt, parum admodum eſt:) δευτερώσει Traditioni vel Legi ſecundariæ patrum, virtus eſt propter quam accipitur præmium: Gemaræ, id eſt, ſtudio Talmudico, virtus eſt quâ nulla præſtantior. Inde, cùm R. Eleeſarem ægrotantem viſitarent aliquando officii causâ diſcipuli ejus, dixerunt ipſi, רי למדנו ארחות חיים ונזכה בהן לחיי העולם הבא Rabbi, doce nos vias vitæ, ut acquiramus in iis vitam futuri ſeculi. Reſpondit ipſis: הזהרו בכבוד חביריכם ומנעו בניכם מן ההגיון והושיבום

והושיבום בין ברכי ת"ח Moniti eſtote honorem præbere condiſcipulis veſtris, & avertite liberos veſtros à ſtudio-biblico, & collocate eos inter genua ſapientum; *Cod. juris Berachoth, fol.* 28. 2. Gloſſa, מההגיון id eſt, לא תרגילום במקרא יותר מדאי Ne aſſuefaciatis eos in lectione-biblica plus quàm ſatis eſt.

In Codice juris *Berachoth* fol. 5. 1. docetur, Legem oralem æquè eſſe à Moſe, atque Legem ſcriptam his verbis: מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם לחות אלו עשרת הדברות / והתורה זה מקרא / והמצוה זו משנה / אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים / להורותם זה גמרא / מלמד שכולם נתנו למשה מסיני / id eſt, Quid eſt illud quod ſcriptum legitur: *Et dabo tabulas lapideas, & Legem & Præcepta, quæ ſcripſi, ad docendum ea ipſos*, Exod. 24. 12. *Tabulas*, id eſt, decem præcepta. *Et Legem*, id eſt, Biblia. *Et præcepta*, id eſt, Miſchnam, Traditiones majorum. *Quæ ſcripſi*, id eſt, Prophetas & Hagiographa. *Ad docendum ea ipſos*, ea eſt Gemara, id eſt, deciſio Traditionum Talmudicarum. His docemur, omnia iſta data eſſe Moſi è monte Sinai.

In Cod. Juris Chagiga, fol. 10. 1. docetur, non habere pacatam conſcientiam illum, qui de ſtudio Talmudico regreditur ad ſtudium biblicum. Verba hæc ſunt: Propheta inquit, וליוצא ולבא אין שלום אמר רב כיון שיצא אדם

מדבר

מרבר הלכה שוב אין לו שלום / id eſt, *Egredienti aut venienti non erit pax*, Zach. 8. 10. Raf dixit: Quando egreditur homo ex conſtitutionibus Talmudicis, deinceps non eſt ipſi pax: Gloſſa, שיוצא אדם מרבר הלכה לדבר מקרא שוב אין לו שלום שאין הוראה מדבר מקרא שהמשנה מפרשת סתימת התורה / id eſt, Quando egreditur homo ex doctrina Talmudica ad doctrinam Biblicam, tunc amplius nulla ipſi pax eſt. Nulla enim eſt demonſtratio ex doctrina Biblica, quum Miſchna ſeu δευτέρωσις explicet arcanum Legis ſcriptæ.

In libro מזבח הזהב *Misbeach haſſahaſ*, *Altare aureum*, cap. 5. ſtudium Talmudicum omnibus aliis ſtudiis & ſcientiis præfertur, idque ex communi Doctorum ſententia: התלמוד המקודש אין למעלה ממנו / Id eſt, Sanctiſſimo Talmud nihil eſt ſuperius.

Ibidem: אי אפשר לעמוד על עיקר תורתנו הקדושה שהיא תורה שבכתב כי אם ע"י תורה שב"עפ שהיא פירושה / Id eſt, Impoſſibile eſt conſiſtere nos poſſe ſuper fundamento Legis noſtræ ſanctæ, quæ eſt Lex ſcripta, niſi per Legem oralem, quæ eſt explicatio ejus.

Sequitur ibidem: אפילו מעט מן התלמוד יספיק יותר להביא לידי יראת שמים משאר למודים הרבה ועלא אמרו גדול התלמוד שמביא לידי מעשה / id eſt, Etiam parumper ex Talmud ſufficit magis adducendum ad timorem Dei, quàm reliqua ſtudia plurima. De eo enim

enim dixerunt (Doctores noſtri Talmudici:) Magnum eſt ſtudium Talmudicum, quod adducit (ex theoria) ad praxin.

Laudata & trita in Rabbinorum ſcriptis eſt ſententia: בני הזהר בדברי סופרים יותר מדברי תורה/ id eſt, Fili mi, attende ad verba Scribarum magis, quam ad verba Legis, ſcil. Moſis. Exſtruxerunt hoc præceptum ſuper Eccl. 12. v. 12.

In Cod. Juris יבמות fol. 20. 1. ſanctitatis elogio donantur ſtudioſi juris Talmudici: Verba juris ſunt: כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש Quicunque firmiter ſervat verba Sapientum, vocatur Sanctus.

In corpore Juris Hieroſolymitano, Cod. Berachoth, ut adducit R. Jacob in libro כפתור *Caphtor*, fol. 121. legitur: רבא אמר תרע לך שדברי סופרים חביבים מדברי נביאים / id eſt, Rabba dixit: Scito verba Scribarum a mabiliora eſſe verbis Prophetarum. Ibidem vulgare, חכמים עדיפי מנביאים Sapientes præſtantiores ſunt Prophetis. Ratio, quia Prophetæ tenebantur ſuam doctrinam confirmare miraculis & aliis extraordinariis ſignis: de ſapientibus autem abſolutè & ſimpliciter dictum, *Et obſervabis, ut facias juxta omnia, quæ docebunt te*, Deut. 17. v. 10.

In Cod. Juris ערובין *Eruvin*, fol. 21. 2. pœna determinatur contemptoribus ſtatutorum Rabbinicorum, his verbis: כל העובר

על

על דברי סופרים חייב מיתה Quicunque tranſgreditur verba Scribarum, reus ſit mortis. Id in libro *Caphtor*, antè dicto loco, exemplo illuſtratur, petito ex libro איומה כנדגלות *Ajuma kenidgaloth* (nomen ex Cant. 6. 3.) in hanc ſententiam:

Rex gentilis Pirgandicus convocatis ſuis conſiliariis inſtruxerat cœnam magnificam, ad quam etiam invitaverat undecim honoratiſſimos in ſua terra Rabbinos. Illi accedentes, ſupra ſpem honorifice à Rege excepti fuêre. Tria autem ipſis Rex poſtea proponebat, ut vel carnem ſuillam lautiſſimè apparatam ſecum comederent, vel cum pulcherrimis fœminis gentilibus concumberent, vel vinum gentilium cum ipſo biberent. Judæi triduanum deliberandi ſpacium ſibi poſtularunt. Eo elapſo, reſponderunt, duo priora expreſſè in Lege ſua prohibita eſſe, ideoque ſe id facere recuſare, tertium quia à Rabbinis tantummodo vetitum ſit, ſe id minimè abnuere. Cœna ſic fuit apparata, & Judæi ad menſas facili arte in circulum volubiles collocati. Ubi largiùs bibere cœpiſſent, menſæ fuerunt clanculùm gyratæ, ſic ut carnes ſuillæ ipſorum manibus obvenirent. Judæi nihil tale animadvertentes, & luxu jam diffluentes, carnes illicitas incauti comederunt. Tandem choreæ inſtitutæ, mulieres formâ præſtantes adductæ, cum quibus etiam ſancti

Rab-

Rabbini iſti vino & Venere incenſi & victi, per noctem concubuerunt. Sequenti die à Rege moniti, ut quid ita licenter contra Legem ſuam peccarint, cum rubore & magno conſcientiæ vulnere diſceſſerunt, & mortem ſibi propterea optarunt, ובתוך השנה מתו כולם מיתה משונה & intra annum mortui ſunt omnes morte repentina. Hoc totum ipſis contigit, quòd præceptum Sapientum Rabbinorum de non bibendo vino gentilitio ſprevissent, per cujus contemptum in reliqua ſcelera fuêre pertracti. Ergo Sapientum oracula non ſunt contemnenda.

Denique in libro חזקוני *Chaskuni*, fol. 94. pag. 2. in notis ex *Baal hatturim* collectis legitur, החולק על רבו כחולק כל השכינה והמאמין בדברי חכמים כמאמין בשכינה, id eſt, Qui diſſentit à Doctore ſuo, perinde eſt, ac ſi diſſentiret à divina Majeſtate: qui autem credit verbis Sapientum, eſt ac ſi crederet ipſi Deo. Plura in hanc ſententiam vide in Synagoga noſtra Judaica cap. 1.

Vides, Lector, obſtinatiſſimæ & obcæcatiſſimæ gentis, de ſuo Talmud & ejus compilatoribus, impudentiſſima & impia elogia. An ergo mirum, quòd Dei Verbum reliquerunt, & Patrum Traditiones ſecuti ſunt? Hæc cauſa eſt, quòd in omnibus ſuis ſcriptis nil niſi Talmud ſuum, Sapientes & Rabbinos ſuos perpetuò crepent, & ſubinde lectori ipſo-

rum ſententias & edicta obtrudant. Plurimum ergo Rabbinorum ſcripta legenti proderit, Operis hujus Talmudici in libros & capita diviſionem ante oculos propoſitam habere, ut tanto melius de loci citati authoritate & certitudine judicare, & Talmudicos libros ab aliis Rabbinorum libris diſcernere quilibet poſſit. Jam ad diviſionem ejus accedamus.

Talmud aliud eſt ירושלמי *Jeruſchalmi* ſive Hieroſolymitanum, aliud בבלי *Baveli* ſive Babylonicum.

Talmud Jeruſchalmi ſive Hieroſolymitanum eſt, quod pro Judæis in terra Iſraëlis viventibus ſcriptum fuit. Author ejus R. Jochanan ex tribu Joſeph, qui Caput ſynagogæ fuit in terra Iſraëlis per annos octoginta, abſolvitque hoc Talmud Anno Chriſti 230. ut eſt in *Tzemach David*, *fol.* 44. Quia verò pauciores Judæi in terra Iſraëlis habitabant, neque etiam perfectè omnes conſtitutiones ac deciſiones contineret, ideo minor ejus ſemper fuit uſus, ad hæc uſque tempora.

Talmud Baveli ſive Babylonicum eſt, quod pro Judæis in Babylonia & aliis peregrinis terris viventibus fuit conſcriptum. Id conſtat ex משנה *Miſchna*, & גמרא *Gemara*.

Miſchna eſt δευτέρωσις Lex ſecundaria, omnes Traditiones Patrum continens, quæ inde à Moſe uſque obſervatæ, & ſucceſſivè per oralem traditionem propagatæ fuerunt, uſque

uſque ad Rabbi Jehudam, qui à ſanctitate vitæ dictus fuit *Rabbi Jehuda hakkadoſch*, id eſt, Sanctus, & *Rabbi Jehuda hannaſi*, id eſt, Princeps. Floruit ſub Imperatore ANTONINO, Anno Chriſti 150. Videns ille ſapientiam Judæorum imminui, Legem oralem oblivioni tradi, populum Judaicum diſſipari, cogitavit ſeriò de Lege orali conſervanda & reſtauranda. Collegit itaque omnium Judæorum ſui temporis ſchedas & chartas, quas quisque ſibi memoriæ cauſâ notarat, & ex iis librum confecit, qui dictus fuit ספר משניות *Sepher miſchnajoth* Liber Traditionum. Hic liber publicam authoritatem & fidem accepit, & ab omnibus Judæis, tam in terra Iſraëlis, quàm Babylonia viventibus, ceu authenticum Juris Corpus, fuit receptus, & in Academiis explicatus. Diviſus autem fuit in Partes generales ſex, de quibus mox agetur.

Gemara eſt altera pars Talmud, quæ diſputationes Doctorum ſuper libro Miſchnajoth, in terra Iſraëlis & Babylonia habitas, & earundem deciſiones continet. Hæ duæ Partes ſic per totum Talmud ſunt diſpoſitæ, ut Miſchna quælibet, tanquam Juris textus præcedat, Gemara cuique Miſchnæ, tanquam ejus in diverſas ſententias ventilatio, ac abſoluta deciſio, rectà ſubjiciatur. Atque ſic hæc duo, Miſchna & Gemara, conjunctim accepta integrum Talmud

conſtituunt, quod dictum תלמוד בבלי *Talmud Baveli* ſeu Talmud Babylonicum, & abſolutum ac receptum fuit Anno Chriſti 500. juxta quod Judæi omnes ab eo tempore ſemper vixerunt, atque etiamnum vivunt. *R. David in lib. Tzemach fol.* 48.

Aliquando vocabulum Talmud ſtrictè & ſpecialiter ſumitur pro Gemara, ut in illo: לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא ושליש במשנה ושליש בתלמוד ומי ידע כמה חיי Semper tripliciter dividat homo annos ſuos: tertiam partem tribuat ſtudio Biblico, tertiam Miſchnæ, tertiam Talmudicæ doctrinæ, id eſt, Gemaræ: in De Idololatria cap. 1. Gemara tamen non omnibus libris addita eſt, ſed excipiuntur viginti ſeptem, qui materiam continent, cujus obſervatio tantùm locum habet in Terra Sancta & Templo Sancto. Terræ autem recuperandæ, & Templi reædificandi cùm ſpes exigua aut nulla affulgeret, iſtas materias intactas dimiſerunt, & Eliæ ac Meſſiæ venturo explicandas & excutiendas reliquerunt.

Partes Talmudicæ generales ſex ſunt, quas primò R. Jehuda in libro Miſchnajoth conſtituit.

I. זְרָעִים id eſt, Seminum. Agit enim de ſeminibus, frugibus, fructibus, herbis, arboribus; de fructuum uſu privato & publico: de ſeminibus homogeneis & heterogeneis & ſimilibus.

II. מוֹעֵד

II. מוֹעֵד Feſtorum, Solennitatum. Agit de tempore, quo ſabbathum aliaque feſta inchoari, finiri & celebrari debeant.

III. נָשִׁים Mulierum. De uxoribus ducendis vel repudiandis, de mulierum officiis, affectibus, morbis & ſimilibus.

IV. נְזִיקִין Damnorum: De damnis ab hominibus vel beſtiis illatis, de eorum pœna & compenſatione.

V. קָדָשִׁים Sanctitatum. Agit de ſacrificiis & variis rebus ſacris.

VI. טָהֳרוֹת Purificationum. Agit de munditie & purificatione vaſorum, ſupellectilis & aliarum rerum, ac earum immunditie & pollutione.

☞ Hæ ſex partes Hebræis dicuntur שִׁשָּׁה סְדָרִים *Sex Ordines* ſive ordinationes, quæ totum Talmud conſtituunt, quod eadem appellatione ſic ſæpè vocatur, ut in illo Rabbinico: נמשלה המקרא כמים והמשנה כיין והש"ס כקונדיטון / ועוד נמשלה התורה כמלח והמשנה כפילפלין והש"ס כבשמים / id eſt, Similis eſt Textus Biblicus aquis, Miſchna vino, Talmud condito: item, Similis eſt Lex ſali, Miſchna piperi, Talmud aromatibus. Mentio ſex horum Ordinum in Targum Jonathanis in Legem, ubi ita legitur: וְיָת שִׁית יְרִיעָן לְחוֹד כָּל קֳבֵל שִׁית סִדְרֵי מַתְנִיתָא *Et ſex aulæa ſeorſum juxta ſex Ordines Miſchnajoth ſive Talmudicos*, Exod. 26, 9. Vel hinc apparet, hoc Targum

non eſſe illius Jonathanis, qui Prophetas tranſtulit, ſed alterius cujusdam, qui non tantum R. Jehudâ, ſex iſtorum Ordinum primo authore, ſit poſterior, ſed etiam ipſo Talmud, cujus fabulas plurimas comprehendit. Item: *Benedictum ſit nomen* DOMINI, *qui dedit nobis Legem per manus Moſis, Scribæ illius magni, quæ inſcripta fuit duabus tabulis lapideis,* וְשִׁיתָּא סִדְרֵי מִשְׁנָה וְתַלְמוּדָא בִּגְרָסָא *nec non ſex Ordines Miſchnæ, ac ipſum Talmud cum lectione* Cant. 1.2. in editione Veneta. Item: *Synagoga Iſraëlis inquit: Illi Deo cupio miniſtrare, qui interdiu amictus eſt ſtolâ albâ inſtar nivis,* וְעָסֵק בְּעֶשְׂרִין וְאַרְבְּעָה סִפְרִין דְאוֹרַייְתָא וּפִתְגָּמֵי נְבוּאָה וּכְתִיבֵי וּבְלֵילְיָא הוּא עָסִיק בְּשִׁיתָּא סִדְרֵי מִשְׁנָה / *& occupatus eſt, vel ſtudet viginti quatuor Libris Biblicis, & Verbis Propheticis ac Hagiographis, & noctu occupatus eſt in ſex Ordinibus Talmudicis,* Cant. 5. 10. En Deum Judaicum ſtudentem in Talmud. Quod ſi Deus ipſe tanti hanc ſapientiam Talmudicam facit, quo in pretio homo eam habebit? Hinc non immeritò Schola Eliæ ſtatuit, כל השונה הלכות מובטח לו שהוא בן העולם הבא *Quicunque diſcit Traditiones Talmudicas, perſuaſus eſſe debet, ſe futurum filium vitæ æternæ*, ut legitur in libro Nidda fol. 73. in fine. הלכה *Halacha* propriè eſt Diſcurſus, diſcuſſio, examinatio & deciſio alicujus quæſtionis dubiæ, à Doctoribus Talmudicis propoſita, unde Gloſſa in præcedenti loco explicat, eſſe

idem

idem quod משנה ובררייתא *Miſchna & Barajeſa*, doctrinam Talmudicam ordinariam & extraordinariam.

DIVISIO Partium Talmudicarum.

Quisque Seder ſive unaquæque Pars dividitur in libros, liber in capita, caput in Miſchnas ſive aphoriſmos doctrinales. Liber, quem hîc dicimus, ipſis vocatur מסכת *Maſſeches*, aut Chaldaicè מסכתא *Maſſichta*, pluraliter מסכתות *Maſſichtos*. Nos etiam *Codicem* vel *Tractatum* appellare poſſumus. Caput libri dicitur פרק *Perek* vel פרקא *Pirka*.

I. SEDER זרעים SERAIM.

Prima pars, De ſeminibus & fructibus terræ, continet libros *undecim*.

I. ברכות *Berachos*: De precibus & gratiarum actione pro terræ fructibus, ac omnibus omnino beneficiis, quo tempore, quo loco & quibus aliis circumſtantiis preces dicendæ ſint. Capita ejus ſunt *novem*. Hic duntaxat Gemaram additam habet: ſequentes decem ſunt ſine Gemara.

II. פאה *Peah*, Angulus: de angulo aliquo agri pauperibus relinquendo, ut ejus fructus colligant. *Capita* ejus *octo*, ubi malè in Galatino *decem*.

III. דמאי *Demai*, Res dubia. Agit de rebus, de quibus dubium, an decimæ Deo datæ

 ſint,

ſint, necne. Dabatur autem de ea centeſima, id eſt, decima decimarum. *Capita* ejus *ſeptem*, ubi rurſus corrigendus Galatinus.

IV. כלאים *Kilaim*, Heterogenea: de duobus aut pluribus ac diverſis generibus non commiſcendis. *Capita* ejus *novem*.

V. שביעית *Scheviis*, Septimus, de juribus anni ſeptimi, quo ſabbathum debebat eſſe terræ, nihil ſeri, nihil quod ſatum eſſet meti: quod autem ſponte creſcebat ex granis deciduis, id omnibus erat commune. *Capita* ejus *decem*.

VI. תרומות *Trumos* Oblationes: de rebus, quas quiſque de bonis ſuis eximebat & ſeparabat, & quaſi ſacras Sacerdoti offerebat: item quibus id facere permiſſum, quibus non: de quibus rebus, de quibus non. De centenis autem ſeparabant & offerebant duo. *Capita* ejus *undecim*.

VII. מעשרות *Maaſeros*, Decimæ, Decimationes, ſive מעשר ראשון Decimatio prima. De decimis primis quæ Levitis dabantur, & de quibus rebus. *Capita* ejus *quinque*, ubi corrigendus Galatinus.

VIII. מעשר שני *Maaſer ſcheni*, Decimæ ſecundæ. Has Levitæ de decimis ſibi oblatis dabant Sacerdotibus, & conſumebantur Hieroſolymæ. *Capita* ejus *quinque*.

IX. חלה *Challa*, Placenta. Mulieres depſentes maſſam, ſemper tenebantur placentam

Sacer-

Sacerdoti offerre. De quinque autem rebus præcipuè datæ fuerunt, quarum variæ circumſtantiæ explicantur. *Capita* habet *quatuor.*

X. ערלה *Orlah*, Præputium. De præputio arborum; quæ per tres annos primos à plantatione præputiatæ dicebantur, ideoque ipſorum fructus illiciti erant. *Capita* ejus *tria.*

XI. בכורים *Biccurim*, Primitiæ. Qui, de quibus rebus, & quomodo primitiæ in Templo offerri debebant. *Capita* ejus *quatuor*, ut Talmudicum corpus habet. Libri Miſchnajoth ſeparatim editi, habent tantùm capita tria, & quartum adjicitur extrinſecus, tanquam extraordinaria quædam doctrina & conſtitutio à veteribus obſervata de jure androgynorum. Doctrina iſta vocatur ברייתא *Barajeſa*, Elucidatio, Declaratio.

Capita omnium horum librorum *ſeptuaginta quinque.*

II. SEDER מועד MOED.

Secunda pars de ſacris Feſtis, habet libros *duodecim.*

I. שבת *Schabbath*, Sabbatum. De ſabbathi juribus & ſolennitatibus, de lucernis ſabbathinis, quo oleo, aut qua pinguedine accendi debeant: de foco aut fornace, in qua cibi calidi conſervantur: cum quibus ornamentis mulieri egredi licitum, ne onus aliquod videatur ferre; de innumeris præterea rebus,

quæ agere licitum vel illicitum eſt. *Capita* ejus ſunt *viginti quatuor.*

II. עירובין *Eruvin*, Commixtiones, quomodo veſperâ ſabbathi, die Veneris ſcil. à variis vicinis cibus collectus, eoſdem ſic conjungeret, ac ſi unius domus familia aut domeſtici eſſent. Quod fiebat, ne longiùs à ſe invicem habitantes, longiore itinere ſabbathum violarent, ac plures die ſabbatho convenire poſſent. Sic ſi ultra *Techum ſchabbas*, id eſt, terminum Schabbathi (qui continebat bis mille greſſus minores) qui à ſe invicem habitarent, ponebant in medio cibum aliquem, eum quis comedens, poterat ab iſto termino ulteriùs progredi ad aliud *Techum:* perinde enim hoc fuit ac ſi ibi, aut domi ſuæ comediſſet. *Capita* ejus ſunt *decem.*

III. פסחים *Peſachim.* De Paſchatis feſto, de fermento inquirendo & expurgando, de pane azymo, quid veſpera paſchatis agendum: de mactatione agni paſchalis, quomodo aſſatus fuerit, &c. *Capita* ejus *decem.*

IV. שקלים *Schekalim.* De ſiclis. Quiſque quotannis ſiclum penſitare tenebatur, tum pro emendo ſacrificio jugi & quotidiano, quod fiebat ex duobus agnis, altero manè, altero veſpere mactato, tum etiam pro aliis. Primo die Februarii publica proclamatione monere ſolebant populum, ut ſinguli in tempore ſiclum hunc adducerent. Exſolvebatur

batur ante principium Maji. Quando magno numero ex remotioribus locis hoc tributum mittebant, commutare licebat in דַּרְכּוֹנוֹת qui erant nummi aurei, oneris levandi causâ. *Capita* habet *octo*.

V. יומא *Joma*. De die expiationis peccatorum. Fuit autem feſtum expiationis peccatorum admodum ſolenne, quo jejunabant, variisque modis ſe affligebant, ad ſeriam pœnitentiam teſtandam, unde κατ' ἐξοχὴν vocatur יומא *Joma* Dies, aliâs יום הכפור *Jom hakkippur* Dies expiationis. Septem diebus ante hunc diem ſacerdos ex ſua domo in Templum ſecedebat, ut tanto magis ſe ad ſanctitatem præpararet. *Capita* ejus *octo*.

VI. סוכה *Sukka*. De Tabernaculorum ſeu ſcenarum feſto, de forma ſcenarum: qui, quamdiu, quomodo in iis vivere debeant, & quæ aliæ hujus feſti ſint ſolennitates. *Capita* habet *quinque*.

VII. ביצה *Betza*, ſive ut aliis vocatur יום טוב *Jom tof*. De iis, quæ quolibet feſto, præter Sabbathum, licita aut illicita erant: veluti, an & quid coquere liceat? num piſces ex vivario eximendi, ut coquantur? Communis feriatus dies vocatur *Jom tof*. Dies bonus. A voce ביצה *Betza*; i. e. Ovum, liber incipit, & quæſtio eſt, an ovum, die feſto à gallina poſitum, eodem die comedere licitum ſit; בֵּיצָה שֶׁנּוֹלְדָה בי״ט Ovum quod

quod natum die feſto. *Capita* ejus ſunt *quinque.*

VIII. ראש השנה *Roſch haſchana.* De novi anni initio, ejus juribus & ſolennitatibus. Eſt autem initium illud in novilunio menſis תשרי Tiſri, id eſt, Septembris. *Capita* ejus *quatuor*, ubi corrigendus Galatinus.

IX. תעניות *Taanis.* De variis jejuniis & antiquo jejunandi modo. *Capita* ejus *quatuor.*

X. מגלה *Megilla.* De feſto פורים *Purim*, id eſt, ſortium, de quo in Hiſtoria Eſther. Celebratur etiamnum hodie, menſe Februario, & die undecimo, duodecimo, decimo tertio, decimo quarto, decimo quinto, cum ſingularibus cæremoniis legunt librum Eſther, qui ipſis dicitur מגלה *Megilla*, à cujus lectione feſtum hoc nomen habet. Poſtea edunt, bibunt, choreas ducunt & inſaniunt ſuper modum, plus quàm gentiles in Bacchanalibus. *Capita* ejus *quatuor.*

XI. מועד קטן *Moed katon.* De feſto parvo. Sic vocant Interfeſtum, id eſt, dies intermedios inter primum & octavum, qui toti ſunt ſolennes & ſacri in feſto Paſchatis & Tabernaculorum. Intermedii minus feſtivi ſunt, ſacra quidem peragunt, ſed præterea non omnia opera interdicta, unde vocant eos *Moed katon* Feſtum minus. *Capita* ejus *tria.*

XII. חגיגה *Chagiga*, id eſt, Feſtivitas. Præceptum divinum eſt Exod. 23, 17, ut omnis

omnis maſculus ter quotannis Hieroſolymæ coram DOMINO ſe ſiſtat, nempe in feſto Paſchatis, Pentecoſtes, (quod illi vocant שבועות *Schevuos* Septem ſeptimanarum feſtum) & Tabernaculorum. Hæc feſtiva comparitio vocatur חגיגה *Chagiga*, cujus jura & ſolennitates hoc libro explicantur. Excipiuntur ab hac comparitione ſurdus, cæcus, claudus, ſtultus, obturatus in genitalibus, androgynus, ſervus nondum manumiſſus, ægrotus, ſenex. *Capita* ejus *tria.*

Capita omnium horum librorum *octoginta octo.*

III. SEDER נשים NASCHIM.

Tertia hæc pars De mulieribus, continet libros ſeptem.

I. יבמות *Jevammos*, De fratriis, ſeu fratris absque liberis defuncti uxore ducenda, ad propagandam ejus familiam: de juribus ejus, & quibus ceræmoniis id olim factum. *Capita* ejus *ſedecim.*

II. כתובות *Keſubbos* De contractibus matrimonialibus, de jure dotium, de privilegiis uxorum, de officio mariti, de jure virginum & viduarum. Inſtrumentum contractus matrimonialie vocatur כְּתוּבָּה Keſſubba. *Capita* ejus *tredecim.*

III. קִדּוּשִׁין *Kidduſchin* De ſponſalibus & ſponſalitiis; quot modis ſponſa de jure acquira-

ratur, quomodo conſecretur, quomodo varii caſus matrimoniales decidi debeant. *Capita* ejus *quatuor*.

IV. גטין *Gittin* De divortiis & libello repudii, quomodo ſcribi, dari & offerri debeat. *Capita* ejus *novem*.

V. נדרים *Nedarim*. De votis, quæ obligatoria, aut quæ non: qui vovere poſſint, qui non. *Capita* ejus *undecim*.

VI. נזיר *Naſir*. De naſiræis & ipſorum voto, quo ſe à mundo ſeparabant, & Deo conſecrabant, ac quamdiu naziræatus votum durabat, à tribus maximè abſtinebant, à tonſura capillorum, à vino & omni quod ex vitibus provenit, à contactu rei immundæ. *Capita* ejus ſunt *novem*.

VII. סוטה *Sota*. De muliere declinante, quæ in ſuſpicionem adulterii venit, quomodo maritus zelotypus eam probare debeat, quomodo aquâ amarâ potata fuerit, juxta Legem Numer. 5. *Capita* ejus ſunt *novem*.

Capita omnium horum librorum ſunt *ſeptuaginta unum*.

IV. SEDER נזיקין NESIKIN.

Quarta pars, De damnis, continet libros *decem*.

I. בבא קמא *Bava kama*, Porta prima. De damnis quæ à beſtiis vel ab hominibus alicui inferuntur. *Capita* ejus *decem*.

II. בבא

II. בבא מציעא *Bava metzia*, Porta media. De rebus inventis, de depoſito, de uſuris & fœnore: de conductionibus & locationibus, commodato & mutuo. *Capita* ejus *decem.*

III. בבא בתרא *Bava baſra*, Porta poſtrema. De ſocietate in commerciis, de hæreditatibus & ſucceſſionibus, de emptionibus & venditionibus, &c. *Capita* ejus *decem.*

IV. סנהדרין *Sanhedrin.* De ſenatu majore, de judiciis inferioribus, pecuniariis & criminalibus, de judicibus, de teſtibus, de quatuor ſupplicii criminalis generibus, Lapidatione, combuſtione, decollatione, & ſtrangulatione: de Iſraelitis, qui partem habituri in ſeculo futuro vitæ æternæ, & qui non, ubi plurima de Meſſia, & tempore quando venire debeat, diſputantur. *Capita* ejus ſunt *undecim*, ubi corrigendus Galatinus.

V. מכות *Makkos.* De quadraginta plagis, quibus cædebantur, qui criminaliter non peccaverant, ut eſt Deuter. 25. v. 3. quare Doctores ab illis ſubtraxerint unam, quod jam Apoſtoli Pauli tempore exercitum fuit, qui ſcribit, ſe quinquies ab illis accepiſſe plagas quadragenas unâ minus, 2 Cor. 11. 24. quæ antiqua cædendi ratio. *Capita* ejus *tria.*

VI. שבועות *Schevuos.* De juramentis, qui ad illud idonei, qui non: quomodo jurent quadruplices rerum cuſtodes, nempe, Qui gratis cuſtodit, qui petiit cuſtodiam, qui mer-

mercedem cuſtodiæ accepit, qui mercede conduxit. *Capita* ejus *octo.*

VII. עדיות *Edejos.* De teſtificationibus, id eſt, de plurimarum controverſiarum deciſionibus, quæ ex teſtificatione præſtantiſſimorum aliorum Rabbinorum collectæ ſunt. Hic liber Gemarâ caret. *Capita* ejus *octo.*

VIII. הוריות *Horajos.* De documentis ac ſtatutis quibusdam judicum, quomodo ea ſervanda, quomodo transgreſſores puniendi. *Capita* ejus *tria.*

IX. עבודה זרה *Avoda ſara* vel עבודת אלילים *Avodas elilim*, vel עבודת כוכבים *Avodas cochavim.* De idololatria ac vitanda omni converſatione ac ſocietate cum Chriſtianis idololatris. Hic liber in editione Veneta eſt, at ex Baſilienſi editione totus omiſſus, quia plurima contra Chriſtum & Chriſtianos continet. *Capita* ejus *quinque.*

X. אבות *Avos.* De patribus Legis, qui Legem oralem inde usque à Moſe acceperint, docuerint & propagarint, ubi & inſignes ipſorum ſententiæ, ſcitè dicta, apophtegmata & alia pia axiomata recenſentur. Vulgò vocatur פרקי אבות *Pirke avos* Capitula Patrum. Et hic liber ſine Gemara eſt. *Capita* ejus ſunt *ſex*, ubi corrigendus Galatinus.

Capita omnium horum librorum ſunt *ſeptuaginta quatuor.*

V. SE-

V. SEDER קדשים KODASCHIM.

Quinta pars, de Sanctitatibus, libros continet *undecim*.

I. זבחים *Sevachim*. De ſacrificiis, quæ, qualia, quo tempore, quo loco, & à quibus mactari, parari & offerri debebant. *Capita* ejus ſunt *quatuordecim*.

II. חולין *Chulin* vel *Cholin*. De animantibus mundis & immundis, quatenus hominum uſibus licita vel illicita ſint. Ab immundis & illicitis, quæ *Cholin*, id eſt, profana vocantur, liber denominatus eſt. *Capita* ejus ſunt *duodecim*.

III. מנחות *Menachos*. De oblationibus veſpertinis. *Capita* ejus *tredecim*.

IV. בכורות *Bechoros*. De jure primogenitorum in animalibus, quomodo vel offerri vel pecuniâ redimi debebant. *Capita* ejus *novem*.

V. ערכין *Erachin*. De Æſtimatione ſive pretio earum rerum, quæ Deo devotæ & promiſſæ erant. *Capita* ejus *novem*.

VI. תמורה *Temurah*. De permutatione ſacrificiorum, an aliud pro alio ſubſtituere & offerre licitum. *Capita* ejus *ſeptem*.

VII. מעילה *Mëilah*. De transgreſſionibus in uſu ſacrificiorum. *Capita* ejus *ſex*.

VIII. כריתות *Keriſus*. De exciſione animarum ex ſeculo futuro, & de peccatis, quæ

R ex-

exciſionem merentur. Illorum triginta ſex ex Lege numerantur. *Capita* ejus ſunt *ſex.*

IX. תמיד *Tamid.* De ſacrificio jugi, quod fiebat quotidie ex duobus agnis, quorum alter manè, alter veſperi offerebatur. Hic & ſequentes duo Gemaram additam non habent. *Capita* ejus *ſex.*

X. מדות *Middos.* De menſuris & dimenſionibus Templi. *Capita* ejus *quinque.*

XI. קנים *Kinnim.* De nidis, id eſt, pullis ex nido avium offerendis à pauperibus. *Capita* ejus *tria*, ubi corrigendus Galatinus.

Capita omnium horum librorum ſunt *nonaginta.*

VI. SEDER טהרות TAHOROS.

Sexta pars, de munditie ſeu purificatione ac pollutione qualibet, continet libros *duodecim.* Ex his tantùm unicus נִדָּה Gemaram continet: reliqui undecim ſunt ſine Gemara. Cauſa ſuprà eſt expoſita.

I. כלים *Kelim.* De vaſis, inſtrumentis, ſupellectile, veſtibus, ex quocunque genere & quacunque materia, quomodo pura aut impura cenſeantur & quomodo purificentur. *Capita* ejus *triginta.*

II. אהלות *Obolos.* De tabernaculis ſive domibus, earumque partibus, quomodò polluantur & purificentur. *Capita* ejus *octodecim.*

III. נגעים

III. נגעים *Negaim.* De plaga lepræ, quomodo ab ea pollutio contrahatur. *Capita* ejus *quatuordecim.*

IV. פרה *Para.* De vacca, id eſt, de purgatione ab immunditia, à cadavere humano contractâ, quæ fiebat per cineres combuſtæ vaccæ rufæ, de qua Num. 19. *Capita* ejus *duodecim.*

V. טהרות *Tahoros.* De purificationibus ab immunditia, quæ aliunde quàm à cadavere hominis contracta eſſet. *Capita* ejus *decem.*

VI. מקואות *Mikvaos.* De foſſis & conceptaculis aquarum, in quibus utriusque ſexus homines lavant & immergunt ſe, purificationis causâ. *Capita* ejus *decem.*

VII. נדה *Nidda.* De menſtruata muliere, id eſt, purificatione mulieris à fluxu menſtruo, & ab immundicia partus. *Capita* ejus *decem.*

VIII. מכשירין *Machſchirin* vel, ut quidam vocant, משקין *Maskin.* De liquidis, id eſt, quomodo fructus, olera aut alia terræ naſcentia, quibus homo veſcitur, per affuſionem liquidorum polluantur, aut ad pollutionem diſponantur. Doctrina hæc fundata in illo Moſis, *Si aqua detur ſuper ſemen, &c.* Lev. 11. 38. משקין *Maskin* dicuntur Liquida, quaſi humectantia, à שקה. Horum ſeptem genera conſtituunt. Eadem etiam dicuntur מכשירין Dirigentia, diſponentia, quia rem

dirigunt & diſponunt ad recipiendam citius pollutionem. *Capita* ejus ſunt *ſex*.

IX. זבים *Savim.* De fluxum nocturnum ſeminis patientibus aut gonorrhæâ affectis, & quomodo purificentur. *Capita* ejus *quinque*, ubi corrigendus Galatinus.

X. טבול יום *Tevul Jom.* De intincto, loto ejusdiem diei. *Capita* ejus *quatuor*.

XI. ידים *Jadajim.* De manibus lavandis, item de vaſis & aquarum qualitate & quantitate, unde lavari debent. *Capita* ejus ſunt *quatuor*.

XII. עוקצין *Oketzin* De petiolis fructuum, quomodo contactu aliorum fructuum polluantur. עוקץ pedunculus ligneus eſt, à quo fructus dependet, & quo prehenditur, aliâs etiam Hebræis ibidem dicitur יד *Manus. Capita* ejus ſunt *tria*.

Capita omnium horum librorum ſunt *centum viginti ſex*.

Ergo סְדָרִים Ordines ſive Partes generales totius Talmud ſunt *ſex*.

מַסֶּכְתּוֹת Libri ſeu Tractatus ſpeciales iſtarum ſex Partium, ſunt *Sexaginta tres.* Galatinus cum priſcis Hebræis numerat ſexaginta, quia tres Bavas in Parte quarta acceperunt pro libro uno, & librum מכות annumerarunt libro Sanhedrin. Poſtea Hebræi diſtinxerunt hos libros, & numerarunt ſexaginta tres.

פרקים

פרקים Capita omnium librorum Talmudicorum ſunt *quingenta viginti quatuor*, ubi corrigendus Galatinus, qui non tantùm in ſupputatione ſpeciali erravit, ſed & capita libri Maccos non numeravit.

INDEX
ALPHABETICUS
Librorum Talmudicorum.

א

אָבוֹת Patres. Parte 4. Neſikin.
אֳהָלוֹת Domus. Parte 6. Tahoroth.

ב

בָּבָא קָמָא Porta prima. P. 4. Neſikin.
בָּבָא מְצִיעָא Porta media. ibid.
בָּבָא בַּתְרָא Porta poſtrema. ibid.
בֵּיצָה Ovum diei feſti. P. 2. Moed.
בְּכוֹרוֹת Primogenita. P. 5. Kodaſchim.
בִּכּוּרִים Primitiæ. P. 1. Seraim.
בְּרָכוֹת Benedictiones. ibid.

ג

גִּטִּין Libellus repudii. P. 3. Naſchim.

ד

דְּמַאי Decimatio dubia. P. 1. Seraim.

ה

הוֹרָיוֹת Documenta judicum. P. 4. Neſikin.

ז

זְבָחִים Sacrificia. P. 5. Kodaſchim.
זָבִים Fluxu laborantes. P. 6. Tahoroth.

ח

חֲגִיגָה Feſtivitas. P. 2. Moed.
חוּלִּין Profana. P. 5. Kodaſchim.
חַלָּה Placenta. P. 1. Seraim.

ט

טְבוּל יוֹם Lotum vel immerſum diei. P. 6. Tahoroth.
טָהֳרוֹת Purificationes. ibid.

י

יְבָמוֹת Fratriarum jus. P. 3. Naſchim.
יָדַיִם Manuum lotio. P. 6. Tahoroth.
יוֹמָא Dies expiationis. P. 2. Moed.

כ

כִּלְאַיִם Heterogenea. P. 1. Seraim.
כֵּלִים Vaſa. P. 6. Tahoroth.
כְּרִיתוֹת Exciſio animarum. P. 5. Kodaſchim.
כְּתוּבּוֹת Literæ matrimonii. P. 3. Naſchim.

מ

מ

מגלה Volumen Eſther. P. 2. Moed.
מדות Menſuræ Templi. P. 5. Kodaſchim.
מכשירין Liquida. P. 6. Tahoroth.
מכות Plagæ. P. 4. Neſikin.
מנחות Oblationes. P. 5. Kodaſchim.
מועד קטן Interfeſtum. P. 2. Moed.
מעילה Prævaricatio. ibid.
מעשרות Decimæ primæ. P. 1. Seraim.
מעשר שני Decimæ ſecundæ. ibid.
מקואות Balnearia. Par. 6. Tahoroth.

נ

נגעים Plagæ. P. 6. Tahoroth.
נדה Menſtruata. ibid.
נדרים Vota. P. 3. Naſchim.
נזיר Naſiræus. ibid.

ס

סוטה Mulier declinans. P. 3. Naſchim.
סוכה Tabernaculum. P. 2. Moed.
סנהדרין Judices. P. 4. Neſikin.

ע

עבודה זרה Idololatria. P. 4. Neſikin.
עדיות Teſtificationes. ibid.
עוקצין Petioli fructuum. P. 6. Tahoroth.
ערובין Mixtiones. P. 2. Moed.
ערכין Æſtimationes. P. 5. Kodaſchim.
ערלה Præputium arborum. P. 1. Seraim.

פ

פֵּאָה Angulus agri. P. 1. Seraim.
פְּסָחִים Paſchata. P. 2. Moed.
פָּרָה Vacca rufa. P. 6. Tahoroth.

ק

קִדּוּשִׁים Sponſalia. P. 3. Naſchim.
קִנִּים Pulli avium. P. 5. Kodaſchim.

ר

ראשׁ הַשָּׁנָה Initium anni. P. 2. Moed.

ש

שְׁבוּעוֹת Juramenta. P. 4. Neſikin.
שְׁבִיעִית Septimus annus. P. 1. Seraim.
שְׁקָלִים Sicli. ibid.

ת

תָּמִיד Juge ſacrificium. P. 5. Kodaſchim.
תְּמוּרָה Permutatio ſacrificii. P. 5. Kodaſchim.
תַּעֲנִית Jejunium. P. 2. Moed.
תְּרוּמוֹת Oblationes. P. 1. Seraim.

Præter ſexaginta tres jam enumeratos libros, ſunt adhuc quatuor alii Tractatus breves, qui apud priſcos in corpore Talmudico non extiterunt, ſed à poſterioribus adjecti, unà cum פִּרְקֵי אָבוֹת Capitulis Patrum. Sunt autem hi:

מַסֶּכֶת סוֹפְרִים Tractatus Scribarum. Agitur

tur in eo de modo ſcribendi librum Legis in pergameno, & quali pergameno utendum: an maculam atramenti vel literam aliquam eradere licitum ſit: de vocibus diverſæ lectionis & ſcriptionis: quomodo & à quot perſonis Liber Legis in ſynagoga legendus: de precibus ante & poſt lectionem dicendis: de utilitate & præſtantia Studii Legis, & ſimilia quædam. *Capita* ejus *viginti unum.*

II. אֵבֶל רַבָּתִי Luctus magnus, vel מַסֶּכֶת שְׂמָחוֹת Tractatus Lætitiarum, ſcilicet prohibitarum. De luctu, quibus ceræmoniis mortui lugendi, quomodo lugentes conſolandi, quomodo polluantur ob cadaver. &c. *Capita* ejus *quatuordecim.*

III. כַּלָּה Sponſa: de acquiſitione ſponſæ, de ornamentis ejus, de concubitu, & aliis ad ſponſam pertinentibus. Hic Tractatus unico capite abſolvitur.

IV. מַסֶּכֶת דֶּרֶךְ אֶרֶץ Tractatus vitæ terræ, id eſt, Tractatus de moribus, quos vocant *Viam terræ.* Diſtinguitur in Tractatum majorem & minorem: ille continet capita *decem*, hic *ſex.* Subjicitur ad finem Caput peculiare, quod vocatur פֶּרֶק שָׁלוֹם Caput de pace. Hi libri, ut dictum, in corpus authenticum librorum Talmudicorum nunquam venerunt, ſed à poſterioribus fuerunt adjecti, quòd breviter & ſuccinctè præcepta quæ-

dam lectu utiliſſima in ſe continerent. Hinc ſuprà in Indicem librorum non ſunt relati, neque capita ipſorum infrà in Indice capitum recenſebuntur. Satis eſt in genere de his ſemel monuiſſe.

INDEX
ALPHABETICUS
Capitum Talmudicorum.

LITERA א

סֵדֶר זְרָעִים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum
פרק ה'	ברכות	אין עומדין
פ"ח	שם	אלו דברים
פ"א	פאה	אלו דברי׳ שאין להם שעור
פ"ב	שם	אלו מפסיקין
פ"ו	כלאים	איזהו ערים
פ"ט	שם	אין אסור
פ"ב	תרומה	אין תורמין
פי"א	שם	אין נותנין
פ"ג	חלה	אוכלין עראי
פ"ד	בכורים	אנדרוגינוס
	מועד	
פ"ט	שבת	אמר ר׳ עקיבה
פט"ו	שם	אלו קושרין
פ"א	פסחים	אור לארבעה עשר
פ"ג	שם	אלו עוברין
פ"ו	שם	אלו דברים בפסח

אמר

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ג	יומא	אמר להם הממונה
פ״ב	ביצה	אין צדין
פ״א	ראש השנה	ארבעה ראשי שנים
פ״ב	שם	אם אינן מכירין
פ״ב	חגיגה	אין דורשין
פ״ה	שקלין	אלו הן הממונין

נשים

פ״ג	יבמות	ארבעה אחין
פ״ז	שם	אלמנה לכהן גדול
פ״ג	כתובות	אלו נערות
פ״ה	שם	אף על פי שאמרו
פי״א	שם	אלמנה נזונת
פ״ג	נדרים	ארבעה נדרים
פ״ד	שם	אין בן המורר
פ״י	שם	אלו נדרים
פ״ד	סוטה	ארוסה
פ״ז	שם	אלו נאמרין

נזיקן

פ״א	בבא קמא	ארבע אבות
פ״ב	בבא מציעי	אלו מציאות
פ״ה	שם	איזהו נשך
פ״ד	סנהדרין	אחד דיני ממונות
פ״ז	שם	ארבע מיתות
פ״ט	שם	אלו הן הנשרפין
פ״י	שם	אלו הן הנהנקין
פ״ב	מכות	אלו הן הגולין

אלו

Num.cap.	Nom.lib.	Nom. capitum.
פ"ג	שם	אלו הן הלוקין
פ"ח	שבועות	ארבעה שומרין הן
פ"ב	ע"א	אין מעמידין
פ"ד	עדיות:	אלו דברים מקולי ב"ש
	קדשין	
פ"ה	זבחים	איזהו מקומן
פ"ו	מנחות	אלו מנחות
פ"ג	חולין	אלו טרפות
פ"ה	שם	אותו ואת בנו
פ"ב	ערכין	אין נערכין
פ"ז	שם	אין מקדישין
פ"ג	תמורה	אלו קדשים
פ"ב	כריתות	ארבעה מחוסרי כפורים
פ"ג	שם	אמרו לו
פ"ג	תמיד	אמר להם הממונה
פ"ה	שם	אמר להם הממונה ברכו
	טהרות	
פ"א	כלים	אבות הטומאה
פ"י	שם	אלו כלים
פ"ב	אהלות	אלו מטמאין
פ"ו	שם	אדם וכלים
פ"י	שם	ארוכה
פ"ז	נגעים	אלו בהרת
פ"ח	מקואות	ארץ ישראל
פ"ט	שם	אלו חוצצין
פ"ד	טבול יום	אוכל מעשר

זרעים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.

ב

זרעים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ו	פאה	בש״ אומרין הפקר
פ״י	תרומה	בצל שנתנו
פ״ג	ערלה	בגד שצבעו
פ״ב	שביעית	בנות שוה
פ״ד	שם	בראשונה היו אומרי׳

מועד

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ב	שבת	במה מדליקין
פ״ד	שם	במה טומנין
פ״ה	שם	במה בהמה
פ״ו	שם	במה אשה
פ״ג	ערובין	בכל מערבין
פ״א	שקלין	באחד באדר
פ״ג	שם	בשלשה פרקין תורמין
פ״ב	יומא	בראשונה
פ״ז	שם	בא לו כהן גדול
פ״א	ביצה	ביצה שנולדה
פ״ד	תענית	בשלשה פרקין
פ״ד	מגלה	בני העיר

נשים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פי״ג	יבמות	בש״א אין ממאנין
פ״ה	כתובות	בתולה נשאת
פ״ח	נזיר	בש״א טעות הקדש

נזיקין

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
	נזיקין	
פ״ח	סנהדרין	בן זורר ומורה
פ״ד	אבות	בן זומא
פ״ה	שם	בעשרה מאמרות
	קודשים	
פ״ד	זבחים	בש״א כל הכהנים
פ״ד	חולין	בהמה מקשה
פ״א	תמיד	בג׳ מקומות הכהני׳
פ״ז	שם	בזמן שכהן גדול
פ״א	מרות	בג׳ מקומות הכהני׳ עומדין
פ״ג	קינים	בר״א בכהן
	טהרות	
פ״ב	נגעים	בהרת עזה
פ״ד	נדה	בנות כותיים
פ״ו	שם	בא סימן
פ״ד	ידים	בו ביום

ג

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
	זרעים	
פ״ה	פאה	גדיש שלא לקט
	נזיקין	
פ״י	בבא בתרא	גט פשוט
	קדשים	
פ״ז	חולין	גיד הנשה
		טהרות

Num.cap.	Nom.lib.	Nom. capitum.
	טהרות	
פי'	נגעים	גופה של בהרת

ד

Num.cap.	Nom.lib.	Nom. capitum.
	נזיקן	
פא'	סנהדרין	דיני ממונות
פג"	שם	דיני ממונות בשלשה
	קדשין	
פי"א'	זבחים	דם חטאת
פה'	כריתות	דם שחיטה
	טהרות	
פז"	נדה	דם הנדה

ה

Num.cap.	Nom.lib.	Nom. capitum.
	זרעים	
פב'	ברכות	היה קורא
פט'	שם	הרואה
פד'	פאה	הפאה ניתנת
פא'	דמאי	הקלים שבדמאי
פד'	שם	הלוקח פירות
פה'	שם	הלוקח מן הנחתם
פו"	שם	המקבל שדה
פז"	שם	המזמן את חבירו
פג"	תרומה	התורם מן הקישות.
		המפרש

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ"ד	שם	המפרש מקצרת
פ"ו	שם	האוכל תרומה שוגג
פ"ז	שם	האוכל תרומה מזיד
פ"ח	שם	האשה שהיתה אוכלרת
פ"ט	שם	הזורע תרומרת
פ"ט	שביעית	הפיגם והרבוזין
פ"א	כלאים	החטין והזונין
פ"ז	שם	המבריך
פ"ב	מעשרות	היה עובר בשוק
פ"ג	שם	המעביר תאנים
פ"ד	שם	הכובש והשולק
פ"ה	שם	העוקר שתלים
פ"ד	מעשר ב׳	המוליך פירות
פ"א	ערלה	הנוטע לסייג
פ"ב	שם	התרומה ותרומת מעשר
פ"ב	בכורים	התרומה והבכורים

מועד

Num.cap.	Nom.lib.	Nom.capitum.
פ"ח	שבת	המוציא יין
פ"י	שם	המצניע
פי"א	שם	הזורק
פי"ב	שם	הבונה
פ"ו	ערובין	הדר עם הנכרי
פ"י	שם	המוציא תפלין
פ"ח	פסחין	האשה בזמן
פ"ה	יומא	הוציאו לו
פ"ב	סוכה	הישן תחת מטתו

 החליל

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ה	שם	החליל חמשה
פ״ד	ביצה	המביא כדי יין
פ״ב	מגלה	הקורא את המגלה למפרע
פ״ג	שם	הקורא את המגלה עומד
פ״א	חגיגה	הכל חייבין בראייה
פ״ד	שקלים	התרומה מה היו עושין
	נשים	
פ״ד	יבמות	החולץ ליבמתו
פ״ו	שם	הבא על יבמתו
פ״ח	שם	הערל
פ״י	שם	האשה שהלך בעלה
פט״ו	שם	האשה שהלכה
פ״יו	שם	האשה
פ״ב	כתובות	האשה שנתארמלה
פ״ז	שם	המדיר
פ״ח	שם	האשה שנפלו לה
פ״ט	שם	הכותב לאשתו
פ״י	שם	הנושא את האשה
פ״ה	נדרים	השותפין שנדרו
פ״ו	שם	הנודר מן המבושל
פ״ז	שם	הנודר מן הירק
פ״ב	נזיר	הריני נזיר
פ״ט	שם	הגוים אין להם נזירו׳
פ״א	סוטה	המקנא לאשתו
פ״ב	שם	היה מביא
פ״ג	שם	היה נוטל

המביא

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פא״	גטין	המביא גט
פב״	שם	המביא שני
פד׳	שם	השולח גט
פה״	שם	הנזקין
פו׳	שם	האומר התקבל
פח״	שם	הזורק גט
פט״	שם	המגרש
פא״	קרושין	האשה נקנית
פב״	שם	האיש מקדש
פג״	שם	האומר לחבירו

נזיקין

פג״	בבא קמא	המניח את הכד
פו״	שם	הכונס צאן
פח״	שם	החובל
פט״	שם	הגוזל עצים
פי״	שם	הגוזל ומאכיל
פג״	בבא מציע׳	המפקיד
פד״	שם	הזהב
פו״	שם	הזוכר את האומני׳
פז״	שם	הזוכר את הפועלין
פח״	שם	השואל
פט״	שם	המקבל
פי״	שם	הבית והעליה
פא״	בבא בתרא	השותפין
פד״	שם	המוכר את הבית
פה״	שם	המוכר את הספינה

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פו׳	שם	המוכר פירות לחברו
פז״	שם	האומר לחבירו
פה״	סנהדרין	היו בודקין אותו
פי״	עדיות	העיד ר׳ יהושע
פח״	שם	העיד ר׳ יהושע בן בתירי
פה״	ע״א	השוכר את הפועל
פא״	הוריות	הורו בית דין
פב״	שם	הורה כהן משיח
	קדשים	
פט״	זבחים	המזבח מקדש
פיג״	שם	השוחט והמעלה
פא״	חולין	הכל שוחטין
פב״	שם	השוחט
פט״	שם	העור והרוטב
פי״	שם	הזרוע והלחיים
פב״	מנחות	הקומץ את המנחה
פג״	שם	הקומץ א״ה לאכול דבר
פד״	שם	התכלת
פח״	שם	התודה
פיב״	שם	המנחות
פיג״	שם	הרי עלי עשרון
פא״	בכורות	הלוקח עובר חמורו
פב״	שם	עובר פרתו
פג״	שם	הלוקח בהמה
פא״	ערכין	הכל מעריכין
פד״	שם	השיג יד

האומר

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ"ח	שם	האומר משקלי
פ"ח	שם	המקדיש את שדהו
פ"ט	שם	המוכר את שדהו
פ"א	תמורה	הכל ממירין
פ"ה	מעילה	הנהנה שוה פרוטה
פ"ז	שם	השליח
פ"ו	כריתות	המביא אשם
פ"ו	תמיד	החלו עולים
פ"ב	מדות	הר הבית
פ"ג	שם	המזבח הידה

טהרות

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ"ד	כלים	החרס שאינו יכול
פ"ו	שם	העושה שלשה
פ"ז	שם	הקלתות של ב"ב
פ"ח	שם	התנור שחצצו
פי"ג	שם	הסייף והספין
פי"ח	שם	השידה ב"ש
פי"ט	שם	המפרק את המטה
פ"כ	שם	הכרים והכסתות
פכ"א	שם	הנוגע בכובד
פכ"ג	שם	הכדור והאמום
פכ"ה	שם	הכלים יש
פכ"ו	שם	הבגד מטמא
פ"ז	אהלות	הטומאה בכותל
פי"א	שם	הבית שנסדק
פי"ג	שם	העושה מאור

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ"יד	שם	הזיז מביא
פ"יז	שם	החורש את הקבר
פ"ג	נגעים	הכל מיטמאין
פ"ח	שם	הפורש מן הטמא
פ"ט	שם	השמין והמכוה
פ"י	שם	הניתקין מיטמאין
פ"ה	פרה	המביא כלי הרס
פ"ו	שם	המקדש ונפל
פ"יב	שם	האזוב הקצר
פ"ב	טהרות	האשה שהיתה כובשת
פ"ג	שם	הרוטב והגריסין
פ"ד	שם	הזורק טומאה
פ"ה	שם	השרץ והצפרדע
פ"ז	שם	הקדר שהניח
פ"ח	שם	הדר עם הארץ
פ"י	שם	הנועל בית הבר
פ"ג	מקוואות	הטמא שירד
פ"ד	שם	המניח כלים
פ"ג	נדה	המפלת
פ"ח	שם	הרואה כתם
פ"ט	שם	האשה שהיא עושה
פ"ד	משקין	השוחה לשתות
פ"ו	שם	המעלה פירותיו
פ"א	זבים	הרואה ראיה
פ"ד	שם	הכל מיטמאין בזיבה
פ"ג	שם	הזב והטהור.

הנוגע

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ"ה	שם	הנוגע בזב
פ"א	טבול יום	המכניס
פ"ג	ידים	המכניס ידו

ו

זרעים

פ"ב	דמאי	ואלו דבריי מתעשרים

מועד

פ"ג	מועד קטון	ואלו מגלחין

נשים

פ"ב	נדרים	ואלו מותרין
פ"א	שם	ואלו נדרים

קדשים

פ"ז	מנחות	ואלו המנחות
פ"ד	תמורה	ולד החטאת ותמורת
פ"ג	מעילה	ולד חטאת

ז

נזיקין

פ"ג	סנהדרין	זה בורר

טהרות

פ"ט	טהרות	זתים מיאמתי
פ"ב	משקין	זיעת בתים
פ"ב	עוקצין	זתים שכבשן

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
		ח
	זרעים	
פ"א	תרומה	חמשה לא יתרומו
פא"	חלה	חמשה דברים
	מועד	
פכ"ב	שבת	חביות שנשברה
פ"ג	חגיגה	חמור בקודש
פ"ב	ערובין	חלון
	נשים	
פא"	יבמות	חמש עשרה נשים
פ"יד	שם	חרש שנשא פקחת
	נזיקין	
פ"ג	בבא בתרא	חזקת הבתים
פי"א	סנהדרין	חלק
פ"ב	עדיות	חנניא סגן הכהנים
	קדשים	
פ"ז	זבחים	חטאת העוף
פ"ב	מעילה	חטאת העוף מועלין
פ"א	קינין	חטאת העוף נעשה
	טהרות	
פ"ז	פרה	חמשה שמלאו

ט

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
	ט	
	מועד	
פ"ד	יומא	טרף בקלפי
	קדשים	
פי"ב	זבחים	טבול יום
	טהרות	
פי"ב	כלים	טבעת אדם
	י	
	זרעים	
פ"א	בכורים	יש מביאין
	מועד	
פ"א	שבת	יציאת השבת
פ"ח	יומא	יום הכפורים
פ"ב	ביצה	יום טוב שחל
פד"	ראש השנה	יט של ראש השנה
	נשים	
פט"	יבמות	יש מותרות
	נזיקין	
פ"ח	בבא בתרא	יש נוחלין
פ"א	שבועות	ידיעת הטומאה

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
		קדשים
פ"ח	בכורות	יש בכור
פ"ג	ערכין	יש בערכין
פ"ב	תמורה	יש בקרבנות
פ"ז	שם	יש בקדשי המזבח
		טהרות
פ"ח	אהלות	יש מביאין הטומאה
פ"ד	נגעים	יש בשער לבן
פ"ז	מקוואות	יש מעלין
פ"ה	נדה	יוצא דופן
פ"ג	עוקצין	יש צריכין

כ

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
		זרעים
פ"ו	ברכות	כיצד מברכין
פ"ז	פאה	כל כזית
פ"ז	שביעית	כלל גדול שאמרו
פ"ח	שם	כלל גדול שאמרו
פ"ב	כלאים	כל סאה
פ"ה	שם	כרם שחרב
פ"ה	שם	כלאי הכרם
פ"א	מעשרות	כלל אמרו במעשרו׳
פ"ה	מעשר ב׳	כרם רבעי
פ"ג	בכרים	כיצד מפרישין

מועד

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
	מועד	
פ"ג	שבת	כירה
פ"ז	שם	כלל גדול
פי"ו	שם	כל כתבי קודש
פי"ז	שם	כל הכלים ניטלים
פ"ה	ערובין	כיצד מעברים
פ"ח	שם	כיצד משתתפין
פ"ט	שם	כל גגות
פ"ב	פסחים	כל שעה
פ"ז	שם	כיצד צולין
פ"ח	שקלים	כל הרוקין
	נשים	
פ"ב	יבמות	כיצד אשת אחיו
פ"א	נדרים	כל כנויי נדרים
פ"א	נזיר	כל כנויי נזירות
פ"ז	שם	כהן גדול ונזיר
פ"ה	סוטה	כשם שהמים
פ"ג	גטין	כל גט
	נזיקין	
פ"ב	בבא קמא	כיצד הרגל
פ"ב	סנהדרין	כהן גדול
פ"א	מכות	כיצד הערים
פ"ז	שבועות	כל הנשבעים
פ"ג	עדיות	כל המטמאין
פ"ג	ע"ז	כל הצלמים

כהן

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ג	הוריות	כהן משיח שחטא
	קדשים	
פ״א	זבחים	כל הזבחים שנזבחו
פ״ב	שם	כל הזבחיי שקבל
פ״ג	שם	כל הפסולין
פ״ח	שם	כל הזבחיי שנתערבו
פ״י	שם	כל התדיר מחבירו
פ״ו	חולין	כסוי הדם
פ״ח	שם	כל הבשר
פ״א	מנחות	כל המנחות שקמצו
פ״ה	שם	כל מנחות באות
פ״ט	שם	כל קרבנות הצבור
פ״ה	בכורות	כל פסולי המוקדשין
פ״ה	תמורה	כיצד מערימין
פ״ו	שם	כל האסורין
פ״ה	מדות	כל העזרה
	טהרות	
פ״ב	כלים	כלי עץ וכלי עור
פ״יא	שם	כלי מתכות פשוטיהן
פ״יר	שם	כלי מתכות כמה
פ״טז	שם	כלי עץ כלי עור
פ״יז	שם	כל כלי עץ
פ״יז	שם	כל כלי ב״ב
פ״כה	שם	כל הכלים
פ״ל	שם	כלי זכוכית
		כל

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ג	אוהלות	כל המטמאין באהל
פ״ט	שם	כוורת שהיא
פי״ו	שם	כל המטלטלין
פי״ח	שם	כיצד בוצרין
פ״ה	נגעים	כל ספק נגעים
פי״א	שם	כל הבגדים
פי״ב	שם	כל הבתים
פי״ד	שם	כיצד מטהרין
פ״ה	פרה	כלי חרס
פ״י	שם	כל הראוי לטמא
פ״ז	מקוואות	כל המעורב
פ״י	שם	כל ידות
פ״ב	נדה	כל היד
פ״א	מכשירין	כל משקה
פ״ג	טבול יום	ידות האוכלין
פ״א	עוקצין	כל שהוא יד

ל

זרעים

פג״	מעשר ב׳	לא יאמר אדם

מועד

פ״ג	סוכה	לולב הגזול
פ״ד	שם	לולב וערבה
פ״ד	ע״ז	לפני אידיהן

קדשים

פ״ד	תמיד	לא היו כופתין

מ

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.

מ

זרעים

פא׳	ברכות	מאימתי קורין
פ״ג	שם	מי שמתו
פ״ג	פאה	מלבנות התבואה
פח׳	שם	מאימתי כל אדם
פ״ג	דמאי	מאכילין את העניים
פ״ג	שביעית	מאימתי מוציאין
פא׳	מעשר ב׳	מעשר שני איך
פ״ב	שם	מעשר שני נתן

מועד

פ״יח	שבת	מפנין
פ״כד	שם	מי שהחשיך
פא׳	ערובין	מבוי שהוא גבוה
פד׳	שם	מי שהוציאוהו
פט׳	פסחים	מי שהוא טמא
פד׳	שם	מקום שנהגו
פב׳	שקלים	מצרפין שקלין
פד׳	שם	מה היו עושין
פו׳	שם	מעות שנמצאו
פה׳	ביצה	משילין פירות
פא׳	תענית	מאימתי מזכירין
פא״	מגלה	מגלה נקראת
		משקין

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ"א	מועד קטן	משקין בית השלחין
פ"ב	שם	מי שהפך את זיתיו
		נשים
פי"ב	יבמות	מצות חליצה
פ"ו	כתובות	מציאת האשה
פ"י	שם	מי שהיה נשוי
פ"ג	גזירות	מי שאמר הרני נזיר מגלח
פ"ד	שם	מי ש"א הרני נזיר ושמע
פ"ו	סוטה	מי שקנא
פ"ח	שם	משוח מלחמה
פ"ז	גטין	מי שאחזו
		נזיקין
פ"ז	בבא קמא	מרבה
פ"ט	בבא בתרא	מי שמרת
פ"א	אבורת	משה קבל
		קדשים
פ"ז	בכורורת	מומין
פ"ט	שם	מעשר בהמה
		טהרות
פ"ט	כלים	מחט או טבערת
פ"ד	אוהלות	מגדל שהוא עומד
פ"א	נגעים	מראות נגעים
פ"ו	טהרות	מקום שהיה רה"י
פ"ה	מקוואורת	מעין שהעבירו
		מי שטבל

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ה	מכשירין	מי שטבל
פ״ב	טבול יום	משקה טבול יום
פ״א	ידים	מי רביעית

נ

מועד

פכ״א	שבת	נוטל אדם

נשים

פי״א	יבמות	נושאין על האנוסה
פ״ד	כתובות	נערה שנתפתתה
פ״י	נדרים	נערה המאורסה

נזיקין

פ״ו	סנהדרין	נגמר הדין

טהרות

פכ״ט	כלים	נימי הסרין
פי״ב	אהלות	נסר שהוא נתון
פ״ב	ידים	נטל ידו

ס

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.

ס

זרעים

פ״ב	תרומה	סאה תרומה

מועד

פ״א	סוכה	סוכה שהיא גבוהה
פ״ב	תענית	סדר תעניות
פ״ג	שם	סדר תעניות אלו
פ״ד	כריתות	ספק אכל חלב

טהרות

פ״טו	אהלות	סגוס עבה
פ״כו	כלים	סנדל עמקי

ע

זרעים

פ״א	שביעית	עד אימתי חורשין בשדה האילן
פ״ב	שם	עד אימתי חורשין בשדה הלבן
		ערוגה

T

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ג	כלאים	ערוגה כלאים
	מועד	
פ״ב	ערובין	עושין פסים
פ״י	שם	ערבי פסחים
	נשים	
פ״ט	סוטה	עגלה ערופה
פ״ד	קדושין	עשרה יוחסין
	נזיקין	
פ״ג	אבות	עקיבה בן מהללאל
	קדשים	
פ״ד	בכורות	עד כמה ישראל
פ״ו	שם	על אלו מומין
	טהרות	
פ״ג	נגעים	עשרה בתים

פ

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
	זרעים	
פ״ב	חלה	פירות חוצה לארץ
		קדשים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
	קדשים	
פי"ד	זבחים	פרת חטאת ששרפה
פ"ד	מדות	פתחו של היכל
	טהרות	
פ"ד	פרה	פרת חטאת ששחטה

צ

	טהרות	
פ"ט	פרה	צלוחית שנפל
פי"א	שם	צלוחית שהניחה

ק

	זרעים	
פ"ד	כלאים	קרחת הכרם
	נשים	
פ"ח	נדרים	קונם יין
	קדשים	
פ"ה	זבחים	קדשי קדשים שחיטתן בראש

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
		קדשי קדשים שחיטתן
פ״א	מעילה	ברום
פ״ד	שם	קדשי מזבח
פ״ב	קינין	קן סתומה

ר

מועד

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ינ	שבת	ר׳ אליעזר א׳ האורג
פ״יט	שם	ר״א אם לא דמילה
פ״כ	שם	ר״א תולין
פ״ג	ראש השנ׳	ראחו בית דין

נשים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ח	יבמות	ר׳ גמליאל אומר
פ״ט	נדרים	ר׳ אליעזר א׳ פותחין

נזיקן

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ב	תמיד	ראוהו אחיו
פ״ב	עדיות	רבי חנניא
פ״ה	שם	ר׳ יהודה א׳ ששה דברי׳
כ״ו	שם	ר׳ יהודה׳ בן בבא העיד
פ״ה	ע״כ	רבי ישמעאל
פ״ב	אבות	רבי אומר
פ״י	שם	רבי מאיר אומר

קדשים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״יא	חולין	ראשית הגז

ר׳

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ו	מנחות	ר׳ ישמעאל אומר העומר

טהרות

פ״א	פרה	ר׳ אלעזר א׳ עגלה
פ״ב	שם	ר׳ אלעזר א׳ פרת החטאת
פ״ג	מקוואות	ר׳ יוסי אומר שני
פ״ד	זבים	ר׳ יהושע אמר

ש

זרעים

פ״ז	ברכות	שלשה שאכל
פ״ו	שביעית	שלשה ארצות
פ״י	שם	שביעית משמטת

מועד

פ״יד	שבת	שמנה שרצים
פכ״ג	שם	שואל אדם
פ״ו	שקלים	שלשה עשר שופרות
פ״א	יומא	שבעת ימים
פ״ו	שם	שני שעירים

נשים

פ״יג	כתובות	שני דייני גזירות
פ״ו	נזיר	שלשה מינים
פ״ח	שם	שני נזירים

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
		נזיקין
פ"ד	בבא קמא	שור שנגח
פ"א	בבא מציע	שנים אוחזין
פ"ה	שם	שור שנגח את הפרה
פ"א	שבועות	שבועות שתים
פ"ג	שם	שבועות שתים
פ"ד	שם	שבועות העדות
פ"ה	שם	שבועות הפקדון
פ"ו	שם	שבועות הדיינין
פ"א	עדיות	שמאי אומר כל הנשים
		קדשים
פי"ב	חולין	שלוח הקן
פ"י	מנחות	שתי מדות
פי"א	שם	שתי הלחם
פ"ו	ערכין	שום היתומים
פ"א	כריתות	שלשה ושש
		טהרות
פ"ב	כלים	שיעור כלי חרס
פכ"ד	שם	שלשה תריסין
פכ"ח	שם	שלש על שלש
פ"א	אהלות	שני טמאים במת
פ"ג	פרה	שבעת ימים קודם שריפת
פ"ח	שם	שנים שהיו
פ"א	טהרות	שלשה עשר דברים בנבילה

שש

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״א	מקוואות	שש מעלות
פ״א	נדה	שמאי אומר
פ״ג	משקין	שק שהוא מלא

ת

Num. cap.	Nom. lib.	Nom. capitum.
פ״ד	ברכות	תפלת השחר
פ״ה	פסחים	תמיד נשחט
פ״ה	כלים	תנור תחלתו
פ״ה	אהלות	תנור שהוא
פ״י	נדה	תינוקת
פ״כ	שבת	תולין

De PARASCHIS

SIVE

Sectionibus majoribus

LEGIS MOSAICÆ.

Solent Rabbini in ſuis libris loca ex Lege Moſis citare, non ſecundum capita, ſed ſecundum Paraſchas, in quas Legem totam diviſerunt. Eſt autem פרשה *Paraſcha* idem quod Sectio, Separata & Diſtincta pars textus, quæ unoquoque Sabbatho in Synagogis legitur, à פָּרַשׁ / quod in conjugatione Niphal hoc ſenſu ſemel in Scriptura legitur בְּתוֹךְ צֹאנוֹ נִפְרָשׁוֹת *In medio ovium ſuarum ſeparatarum* ſive *diſperſarum*, Ezech. 34. verſ. 12. Rabbinis autem pro *Separari*, *Diſcedere ab invicem*, *Disjungi*, *Differre*, *Diſtingui*, eſt uſitatiſſimum, etiam in Pihel, quod miratur Elias Germanus, ut in his, פירש יעקוב מאביו *Diſceſſit Jacob à Patre ſuo:* המפרש בים *Qui diſcedit per mare.* In Hiphil activè, הפריש *Separare*, *Diſtinguere*, unde

unde הֶפְרֵשׁ *Differentia.* Sic פָּרָשָׁה *Sectio ſeparata, Diſtincta pars*, unde in numero plurali dicunt פרשיות *Parſchios.* Vocatur etiam vulgò hujuſmodi ſectio סדר *Seder*, & Chaldaicâ formâ סדרא *Sidra*, Ordo, ordinata pars. Incipit plerumque à prima vel duabus primis vocibus, aut mox ſequenti aliqua, quæ illuſtris ſit, & argumentum quodam modo exhibeat. Notatur per tria majuſcula פ / & quandoque per tria majuſcula ס. Litera פ notat פְּתוּחָה ſectionem apertam, Samech סְתוּמָה ſectionem clauſam, de quibus in Abbreviaturis diximus. Una etiam ſectio eſt neutro modo ſignificata, ſed tantùm per minuſculum ס unicum, quod ſectionem clauſam minorem indicare ſolet, vocantque eam פרשה סתומה *Paraſcha ſetuma.* Eſt autem ea ſectio ultima libri primi Moſis, incipiens וַיְחִי יַעֲקֹב / Geneſ. 47. v. 28. Diſputant Hebræi, quare hæc Sectio omnino ſit סתומה *clauſa*, & non diſtincta ſicut reliquæ. Alii alias rationes afferunt: Author libri Zeror hammor poſt adductas complures, inquit: „Mihi autem videtur, eſſe hanc Paraſcham „clauſam, quia eſt clavis & ſigillum hujus „libri, immò totius Legis & omnium Pro„phetarum, usque ad dies Meſſiæ. Nam in „benedictione Jacobi indicata ſunt omnia „exilia Iſraelitarum, & liberationes, donec „veniat מוֹרֶה צֶדֶק *Doctor juſtitiæ*, ſicut ſcriptum

„eſt, עד כי יבא שילה *Donec veniat Schilo*.
„Quia verò finis Meſſiæ ſeu definitum tem-
„pus adventus Meſſiæ incognitum fuit, nec
„eſſet qui illud intelligere poſſet aut deberet,
„ideo hæc Paraſcha ſine majori diſtinctione
„continuatur cum antecedenti, eſtque סתומה
„*clauſa*, quia nemo clauſum illud tempus in-
„digitare debebat, &c.

Elias numerat Sectiones *quinquaginta tres*, quomodo videtur ſectionem ultimam libri Geneſeos excludere. Si verò pro ſeparata numeretur, ut communiter à Judæis fit, tunc ſunt *quinquaginta quatuor*, & ſic bis conjungunt duas ſectiones breviores, ut integra Lex toto anno abſolvatur.

Diſtinctio harum ſectionum ab Eſra eſt, etſi vulgò ad Moſen ipſum referant.

Lectio Moſis Sabbathina perantiqua eſt. Tempore Chriſti & Apoſtolorum uſitatam fuiſſe, liquet ex actibus Synodi Hieroſolymitanæ, in qua expreſsè ſcribitur: *Moſes enim ab ætatibus antiquis habet, qui ipſum prædicent, quum in Synagogis per ſingula Sabbatha legatur*, Actor. 15. v. 21. Centum ſeptuaginta annis ante Chriſtum receptam fuiſſe, teſtantur Hebræi, & inter eos Elias in Lexico Tisbi. Nam cùm eo tempore Antiochus Epiphanes, (quem ipſi ob ſummam ejus impietatem vocant אנטיוכוס הרשע *Antiochus haraſcha*. Antiochum impium) vaſtaſſet Templum, cultum

omnem

omnem ſacrum aboleviſſet, idololatriam inſtituiſſet, Sabbathum & circumciſionem ſuſtuliſſet, libros Legis combuſſiſſet, ac omnino lectionem ipſorum tam publicam quàm privatam, ſub pœna capitali prohibuiſſet, inſtitutum fuit à piis, qui ſe ad conſtantiam in Religione avita roboraſſent, ut loco Moſis legerent Prophetas. Selegerunt itaque Sectiones quasdam Propheticas, quæ utcunque Sectionibus Moſaicis, ſenſu vel memoriali quodam ſymbolo reſponderent. Veluti, pro Sectione prima בראשית / in qua de Creatione Cœli & Terræ agitur, ſubſtituerunt lectionem Propheticam, quæ incipit: *Sic ait Deus fortis* יהוה *creator cœlorum*, Jeſ. 42. 5. usque ad verſ. 11. cap. 43. Pro Sectione ſecunda נח *Noach*; *Hæ ſunt generationes Noach*, ſubſtituerunt legendum; *Canta ſterilis quæ non paris quia plures erunt filii deſolatæ, quàm filii conjugatæ*, Jeſa. 54. verſ. 1. usque ad verſ. 11. nempe ſectio Moſis agit de generatione carnali Eccleſiæ, ſectio Prophetica de generatione ſpirituali. Sectio tertia Moſis, לך לך *Abi tibi*, agit de migratione Abrahami ex Terra Patria in Terram alienam: Lectio Prophetica huic reſpondens eſt; *Quare diceres Jacob, & quare loquereris Iſrael, Abſcondita eſt via mea à DOMINO, &c.* Jeſa. 40. verſ. 27. usque ad verſ. 17. cap. 41, quæ ſectio continet conſolatio-

lationem ad Iſraelitas in exilio peregrinantes. Sic de reliquis. Quæ autem Sectio Prophetica, Sectioni Moſaicæ reſpondeat, ſpeciali indice in Bibliis Hebraicis in fine Pentateuchi plerunque indicatum eſt. Antiocho impio iſto mortuo, & rebus Judaicis nonnihil in melius reſtitutis, Moſaica lectio publicè repetita fuit, cui etiam lectio Prophetica ſubjuncta, quod etiamnum hodie durat. Lectio Prophetica vocatur הפטרה *Haphtara*, quaſi *Ceſſatio*, Dimiſſio, à פטר *Patar*, i. e. *Liberari* vel *Liberum dimitti*, quia eâ lectione peracta, dimittebatur populus, & ſic etiamnum hodie. Unde qui ultimam Haphtaram legit, dicitur מפטיר *Maphtir*, *Dimittens populum.*

Abſolvunt lectionem libri Legis, ultimo die feſti Tabernaculorum ſive ſcenopegiorum, cum ingenti lætitia & multis ſolennitatibus, ac lauto prandio, & appellant Feſtum שִׂמְחַת תּוֹרָה *lætitiæ Legis.* Proximum deinde ſabbathum dicitur שַׁבַּת בְּרֵאשִׁית Sabbathum, quo legitur prima Legis Sectio incipiens בְּרֵאשִׁית. Simul autem, quando Legem abſolvunt, adjiciunt etiam Sectionem primam, ut non tam videantur læti eſſe de abſoluta Lege, quàm ut etiam alacritatem ſuam teſtentur, de ea novo ſtudio repetenda. Neque tamen in ſabbatho tantùm Moſen legunt, ſed & die ſecundo & quinto ſeptima-

næ,

næ, id eſt, lunæ & Jovis, etſi minus ſolenniter; qui etiam probiores eſſe volunt, in jejunio dies iſtos tranſigunt, quod fecerat etiam Phariſæus iſte glorioſus tempore Chriſti. Redeamus ad inſtitutum. Animus erat indicare ſectiones Moſaicas, quas Rabbini citant loco capitum. Sectiones hæc in Hebraicis exemplaribus ſupremâ paginâ nominantur, non autem in Latinis, unde nobis non ita notæ, quo libro vel quibus capitibus comprehendantur. Proderit ergo & has in Tabula propoſitas habere, ut tanto citiùs, quando ab Hebræis citantur, inquiri poſſint.

INDEX ALPHABETICUS

Paraſcharum ſive Sectionum Legis Moſis.

אַחֲרֵי מוֹת Poſt mortem, Levit. 16. 1.
אֵלֶּה מַסְעֵי Iſtæ ſunt profectiones, Num. 33. 1.
אֵלֶּה פְקוּדֵי Iſta ſunt numerata, Exod. 38. 21.
אֱמֹר Dic, Alloquere, Levit. 21. 1.
אַתֶּם נִצָּבִים Vos conſiſtitis, Deut. 29. 10.
בֹּא אֶל פַּרְעֹה Ingredere ad Pharaonem, Exod. 10. 1.
בְּהַעֲלֹתְךָ In accendendo te, Num. 8. 1.
בְּחֻקֹּתַי In ſtatutis meis, Levit. 26. 3.
בָּלָק Balak, Num. 22. 2.
בְּמִדְבַּר In deſerto, Num. 1.
בְּרֵאשִׁית In principio, Geneſ. 1.
בְּהַר In monte, Levit. 25. 1.
הַאֲזִינוּ Præbete aures, Deut. 32. 1.
הַדְּבָרִים Iſta ſunt verba, Deut. 1.
וְאֵלֶּה מִשְׁפָּטִים Hæc ſunt judicia, Exod. 21. 1.
וְאֵלֶּה שְׁמוֹת Hæc ſunt nomina, Exod. 1.
וָאֵרָא Et apparui, Exod. 6. 1.
וָאֶתְחַנַּן Et cùm deprecarer, Deut. 3. 23.
וְזֹאת הַבְּרָכָה Et hæc eſt benedictio, Deut. 33. 1.
וַיִּגַּשׁ אֵלָיו Et acceſſit ad eum, Geneſ. 44. 18.
וַיְהִי בְּשַׁלַּח Cumque dimiſiſſet, Exod. 13. 17.
וַיְהִי מִקֵּץ Fuitque à fine, Geneſ. 41. 1.
וַיְחִי יַעֲקֹב Et vixit Jacob, Gen. 47. 28.
וַיֵּלֶךְ Et venit Moſes, Deut. 31. 1.
וַיֵּצֵא Et egreſſus Jacob, Gen. 28. 10.
וַיַּקְהֵל Et congregavit Moſes, Exod. 35. 1.

וַיִּקְרָא Et inclamavit, Levit. 1.
וַיֵּרָא Apparuit autem, Geneſ. 18. 1.
וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב Et habitavit Jacob, Geneſ. 37. 1.
וַיִּשְׁלַח Et miſit, Gen. 32. 3.
וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ Et audivit Jethro, Exod. 18. 1.
חַיֵּי שָׂרָה Vita Saræ, Geneſ. 23. 1.
חֻקַּת הַתּוֹרָה Statutum Legis, Num. 19. 1.
כִּי תָבוֹא Quum ingreſſus fueris, Deut. 26. 1.
כִּי תֵצֵא Quum egreſſus fueris, Deut. 21. 10.
כִּי תִשָּׂא Quum acceperis ſummã, Exod. 30. 11.
לֶךְ לְךָ Abito tibi, Geneſ. 12. 1.
מַטּוֹת Tribuum capita, Num. 30. 2.
מַסְעֵי Vide in litera א.
מְצֹרָע Leproſi lex, Levit. 14. 1.
מִקֵּץ Vide in litera ו.
נֹחַ Noachi generatio, Geneſ. 6. 9.
נָשֹׂא Accipe ſummam, Num. 4. 21.
עֵקֶב Propterea quòd, Deut. 7. 12.
פִּנְחָס Pinchas, Num. 25. 10.
צַו Præcipe, Levit. 6. 8.
קְדֹשִׁים Sancti æſtote, Levit. 19. 1.
קֹרַח Korach, Num. 16. 1.
רְאֵה Vide Deut. 11. 26.
שְׁלַח לְךָ Mitte tibi viros, Num. 13. 2.
שְׁמִינִי Octavus, Levit. 9. 1.
שֹׁפְטִים Judices, Deut. 16. 18.
תַזְרִיעַ Quum ſemen edit, Levit. 12. 1.
תּוֹלְדוֹת יִצְחָק Generationes Iſaaci, Geneſ. 25. 19.
תְּצַוֶּה Præcipito, Exod. 27. 20.
תְּרוּמָה Oblationem capiant, Exod. 25. 1.

Cæte-

Cæterùm in Bibliis Venetis majoribus Tabula proponitur, quæ continet rationem Sidrarum à Maſorethis inſtitutam, eamque non tantùm quinque librorum Moſis, ſed univerſorum Bibliorum. Primò ponit libri Geneſeos Sidras eſſe מ״ג / id eſt, qudraginta tres, (quod idem in fine libri in Nota maſorethica repetitur) tamen poſtea in ſpecie duntaxat quadraginta duas nominat, cujus rationem alii inquirant. In iisdem Tabulis notandum, in תהלים id eſt, Pſalmorum diſtributione, apponi ſummam omnium libri verſuum & medium libri. Summa verſuum eſt אא״כז id eſt 2527. Medium libri conſtituit vox וַיְפַתּוּהוּ / quæ extat Pſ. 78.36. In Jobo verſus ſunt א״ע id eſt, mille ſeptuaginta: medium libri, אשר קמטו / Job. 22. 16. Sic in reliquis libris qui ſequuntur. In iisdem Bibliis obſervandum, primam Tabulam continere capita omnium librorum Biblicorum, quæ etiam vocantur פרשיות *Parſchios*, quo nomine antea diximus vocari Sectiones majores. Sed Rabbini quandoque etiam verſus capitum ſic vocant ut Kimchi Amos 1. 11. ad verſum idem vocabulum transfert, quæ uſus facilè docebit, & ſenſus ac circumſtantia loci cujusque demonſtrabit.

Quot ſectiones apertæ & clauſæ in ſingulis libris ſint, & ubi incipiant, id docet Majemon Parte 1. lib. אהבה *Ahava*, cap.8. cujus rationem Judæi in deſcriptione libri ſacri hodie ſequuntur.

cipum vel urbium perquirens, libros Hebræos ſagaciùs & penitiùs cognoviſſem? quis me pulvere aromatario aut ſucco malogranatorum ſatis cōfirmaſſet, ut fumoſas & maleolentes Judęorum caveas permeare potuiſſem? Et tamen tale aliquid fieri neceſſe fuiſſet, aut certè fidi alicujus Judęi operâ utendum illi, qui huic operi manum adjicere cogitaſſet. His mediis quum deſtitutus hoc tempore fuerim, prętitiſſet fortè de re adeò ignota tacere, quàm loqui. Nam in talibus, אם הדבור כסף השתיקה זהב *ſi locutio argentum, ſilentium aurum eſt*, ut habet משל הקדמוני *proverbium antiquum*; Immò מלה בסלע והשתיקה בשניים *ſi verbum tetradrachmo, ſilentium duobus tetradrachmis æſtimandum* (ſic etiam legendum in Elencho trihęreſij pag. 105.) quod Talmudiſtę efferunt. מלתא בסלע משתוקיתא בתרין Quinetiam דלת דננעלת לא במהרה תיפתח *Janua repagulata non citò aperitur.* Sed enim in ſilentio omnium, quid vetat modeſtè proloqui? ubi omnes cunctantur, quid nocebit inceſſum urgere? Cunctatio enim non tantùm in pręſens noxia, ſed & in futurum damnoſa ſępè evadit, ut vel illud teſtatur, quod Oreſti reditum differenti reſponſum fuit

μέλλων

μέλλων γὰρ αἰεὶ δρᾶν τὰ νῦν τὰς ὄντας πέμ...
καὶ τὰς ἀπόντας ἐλπίδας διέφθορεν

Cum prorogat ſemper facere præſentia ſimul,

Etiam futuras ſpes omnes perdidit. Ne idem & in hoc argumento contingeret, volui aliquid potiùs, quàm nihil in publicum afferre, &

Stamina prima jugo componere, ut altera virtus

Inſerat in medio, radiis ſubtegmen acutis.

Ergo, Lector benevole & docte, quę hîc nec annotata, nec explicata, (quę ſcio plurima eſſe) tu adde & explica: libros quos habes aut videris, nominato, argumentum dicito, locum impreſſionis ſubjicito, eaque vel mecum, ſi placet, communicato, vel hiſce meis initiis appoſita, ſub tuo nomine publicato. Ἄφθονοι μουσῶν θύραι *Expertes invidiæ ſunt januæ*, & juxta Hebręos. כל המוסיף מוסיפין לו וכל הגורע גורעין לו *Qui addit, ipſi addetur, & qui ſubtrahit, ſubtrahetur ipſi.* Sic tandem tela hęc cæpta pertexetur, & ſcient noſtrę quoque ſcholę, quam Synagoga Judaica ſapientiam olim profeſſa ſit, & quam hodie doctrinam profiteatur. Licebit & hîc aurum ex ſtercore colligere, & margaritas pretioſas fimo recondi-

tas reperire. Dixi, non tantùm titulum & nomen libri, ſed & argumentum ſpectandum eſſe. Id fieri perneceſſarium. Sunt enim librorum Hebraicorum tituli, quos ex ſacra Scriptura ferè deſumunt, aut ad ſui nominis memoriale effingunt, ita comparati, ut quid libro tractetur, ex iis videri nequeat. Oculare ergo judicium hîc accedat neceſſe eſt. Uni verò libros Hebræorum omnes, aut maximam eorum partem videre, vix unquam facultas dari poteſt, unde plurium opera hîc requiritur. Nam alii alios vident & conſequuntur, qui ſi ſuum de iis judicium in unum conferant, aliquid magnum effici poteſt, ad quod eos hacce mea opellâ, ut amicè invitare volui, ſic etiam facilè excitare ut poſſim, boni publici cauſâ opto. Non omnium, fateor, hic labor eſt ut nec omnes qui Biblia Hebræa legunt: alios idcirco Hebræorum libros legere poſſunt: quibus verò hæc facultas à Deo conceſſa eſt, illi in publicum conferant, quicquid uſui & commodo noſtris Scholis hîc eſſe poſſit. Sic fiet, ut hæ literæ inter Chriſtianos magis magiſque propagentur, & obſtinata gens Judaica cognoſcat, etiam eos qui aliquando à Republica Iſraelis erant remoti, nunc remo-

to pariete intergerino, ejuſdem cives factos, & januis Templi Hieroſolymitani ſponte ſua, quadraginta annis ante Urbis vaſtationem, apertis, aditum & ingreſſum nobis Chriſtianis quoque liberum in Eccleſiam Dei præbuiſſe. Cognoſcant, inquam, *ex Tzion egreſſam eſſe Legem, & verbum DOMINI ex Jeruſalem*, Jeſajæ 2. & nos ex fontibus Iſraelis affatim quoque bibiſſe. Sic tandem quoque fiet, ut Judæi ex verbo Dei & propriis ipſorum libris, erroris & cœcitatis tanto meliùs convinci, de veritate erudiri, & ad ſalutem adduci & converti poſſint. Quod fieri ut nobis Chriſtianis optandum, ita quoque opera danda, ut fieri commodè per nos poſſit, ad quod ſubſidium admirabile præbebit librorum, quibus ipſimet Judæi utuntur, familiaris cognitio. Ergo nunc bibliophylacia ipſorum curſim perquiramus.

Libri Commentariorum in ſacram Scripturam varii ſunt, & diſtincti primùm in libros diſtinctos biblicos prodierunt, quos hîc ſigillatim annotare, nimis foret copioſum & tædioſum. Com, mentarius Hebraicè dicitur פירוש *Peruſch*- pluraliter פירושים *Peruſchim*, Commentarii vel Commentaria, Explicationes

verborum & rerum. Commentator, Interpres, dicitur מפרש *Mephareſch*, pluraliter מפרשים *Mephareſchim*, Commentatores, Interpretes, ſcriptores commentariorum. Horum quidam ſublimiori dicendi genere delectati ſunt, & ſubtiliores in commentando fuerunt, unde alios interpretes deſiderarunt. Inter eos princeps fuit רשי *Raſchi*, id eſt, R. Salomon Jarchi, in cujus commentaria complures alii alias declarationes conſcripſerunt. Talis ſupercommentatio vocatur ביאור *Biur*, & pluraliter ביאורים Elucidationes, Declarationes. Sic extant etiam *Biurim*, ſuper ſpeciales quoſdam commentarios Aben Eſræ & Rambam. Alii in integra Biblia commmentati ſunt, alii in aliquot tantum libros, plures omnium in Legem Moſis. Horum libri plerique omnes titulo פירוש *Peruſch* comprehenduntur, addito libri nomine, in quem commentatio inſtituta eſt: ut, פירוש רש"י על חמשה חומשי תורה *Commentarius Raſchi ſuper pentateuchum*, & ſic de aliis.

Libri antiquiſſimi Hebræorum omnium ſunt, Targum ſeu paraphraſis Bibliorum Chaldaica, Jonathanis & Onkeli, quorum ille paulò ante Chriſtum, hîc paulò poſt Chriſtum floruit, etſi quidam ſcri-

ſcribant, eos ſe cognoviſſe mutuo. Doctrina Talmudica ſparſis quidem chartis hinc inde per Judæam & Babyloniam fuit concepta, ſed in libros nullos relata, donec veniret R. Jehuda hakkadoſch, id eſt, ſanctus, ut ſuprà dictum, & inde tandem Talmud ortum. Aliâs de nullis libris ante Chriſtum conſcriptis conſtat. De libro זוהר *Zohar* & libro בהיר *Bahir* alibi diximus, eſſe eos Judęis, poſt Targum, omnium antiquiſſimos. Poſtea ſecuti ſunt תורת כהנים *Toras cohanim*, qui & ספרא Siphra vocatur: poſtea *Seder olam rabba*, *Mechilta*, *Bereſchis rabba* cum reliquis ipſi adjunctis, de quibus in ſpecie in ſequentibus dicetur. Poſt illos diuturnum fuit Doctorum virorum ſilentium, propter graviſſimas calamitates exilii, quod in hunc diem durat. Paulò poſt milleſimum à Chriſto annum ſtudia literarum renaſci inter ipſos cæperunt, & Sapientes ipſorum publicè inclareſcere, inter quos primi fuerunt *R*. Chananael & *R*af Niſſim, pręceptores *R*. Nathanis, authoris Lexici Talmudici Aruch, & *R*abbi Gerſomi. Deinde *R*. Gerſom, qui dictus fuit lumen captivitatis, *R*. Schlomo ſive Salomon ben Gavirol, *R*. Moſche haddarſchan, pręceptores fuerunt

runt *R.* Salomonis, & ſic deinceps ab his innumeri docti viri prodierunt. Ab his ergo, id eſt, à milleſimo poſt Chriſtum anno, plerique libri Judęorum prodiere cæperunt. Qui antea fuerunt, (quorum pauci) non Bibliis, ſed Traditionibus Talmudicis explicandis pręcipuè occupati fuerunt.

Inter Commentatores biblicos primus & pręcipuus eſt רשי *Raſchi*, ſive *R.* Salomon Jarchi, cujus commentaria pleraque omnia Bibliis majoribus Venetis addita ſunt. Manuſcriptum ejus commentariorum volumen ingens & integrum, trecentorum annorum antiquitatis Joſephus Scaliger, pię memorię, legavit Academię Leidenſi. Secuti eum ſunt, Abraham Aben Eſra, *R.* David Kimchi, רמבן *Ramban* ſeu *R.* Moſche bar Nachman, רל ב ג *Ralbag*, id eſt, *R.* Levi ben Gerſom, *R.* Saadias, *R.* Iſaac Abarbinel, qui plerique in integra Biblia commentati ſunt, & partim ſeparatim, partim magnis Venetis Bibliis majori ex parte additi, etiamnum extant. Intellexi nuper, integrum Abarbinelem, in Turcia duobus magnis voluminibus excuſum, pactum eſſe amicum meum, Gualterum Keuchenium, Rectorem Scholæ Hanovianæ.

Quod

Quod ſi verum, eſt quod ſibi gratuletur. Nam liber eſt ſummè commendatus. Kimchius in Legem an commentatus ſit, ambigo.

Qui ſpecialiter in Legem Moſis ſcripſerunt, complures ſunt, inter quos celebres habentur, *R.* Abraham Hiſpanus, cujus liber vocatur צרור המור *Tzeror hammor* Faſciculus myrrhæ: רבי בחיי Rabbi Bechai; *R.* Moſche bar Nachman: liber תנחומא *Tanchuma*, liber עקדת יצחק *Akedas Jitzchak* ſive Ligatio Iſaaci: Rabbi Moſche haddarſchan, Gallus, ex quo Galatinus multa adducit, de quibus in ſpecie plura in ſequentibus dicemus. Geſnerus in Bibliotheca ſua notat, complura horum Rabbinorum Commentaria à Conrado Pellicano, viro in his literis doctiſſimo, Latinè converſa eſſe. *Hoc in prima Bibliothecæ hujus Rabbinicæ editione in dubium fuit vocatum à Patre. Sed vir Clariſſimus, D. Johannes Jacobus Wolphius, Hebrææ & Græcæ Linguæ in Schola Tigurina Profeſſor doctiſſimus, Amicus noſter integerrimus, nuper per literas nos edocuit, non tantùm hujus generis Commentaria, ſed majoris quoque momenti & graviores authores ab eo converſos eſſe, quod hoc loco nunc proferre, ne Eximius ille Vir meritiſſimâ e-*

ruditiſſimorum ſuorum laborum laude privetur, ingenuitatis noſtræ eſſe duxi. Nam præter ordinarios & vulgares Commentatores, vertit etiam Tzeror hammor R. Abrahami Hiſpani: magnam partem Rabbi Bechai in Legem: Rabbos: Pirke R. Clieſer: Res geſtas Regum Jſraelis ſub Templo ſecundo: Halichos olam: Michlol R. Davidis Kimchii. Libros quoſdam ex libro *Jad* Majemonidis, &c. Complures etiam Tractatus Talmudicos, *quæ omnia unà cum aliis ejus ſcriptis aſſervantur in Bibliotheca Tigurina.*

Separatim hæc Commentaria rariùs hodiè inveniuntur. R. Davidis Kimchi Commentaria in Pſalmos excuſa ſunt Venetiis unà cum textu punctato, in octavo, Anno שנ"ו, 356. i. e. Chriſti 1596. Eſt etiam idem Kimchi excuſus Iſnæ, opera Pauli Fagii, in parvo folio, Anno 1542. in qua editione plura extant quàm in priore Veneta. In fine ejuſdem libri adjunctæ ſunt ſeparatim omnes objectiones Kimchianæ ex Pſalmis petitæ, adverſus Chriſtum & fidem Chriſtianam.

Biblia Hebræa impreſſiones varias habent.

In folio, imprimi cœpta Venetiis. Anno Chriſti 1515, & finita Anno 1517. per

per Danielem Bombergum, ſtudio inprimis Felicis Pratenſis, cujus ductu & auſpiciis Bombergus iſte literas Hebræas primùm didicit, & per typographiam mirificè, propagavit. Continet iſta editio textum biblicum, Targum, & variorum Rabbinorum Commentaria. In *Pentateuchum*, R. Salomonis Jarchi. In *Prophetas priores*, id eſt, Joſuæ, Judicum, Samuelis & regum, libros, item in omnes *Prophetas poſteriores*, & in *Pſalmos*, *R*. Davidis Kimchi. In *proverbia*, Kafvenaki. In *Jobum*, R. Moſis Nachmanidis, & R.ⁱ Abrahami Peritſol. In *Chameſch megillos*, quinque libellos, nempe, *Cant. Ruth*, *Threnos*, *Eccleſiaſten & Eſther*, R. Salomonis. In *Danielem*, *R*. Levi Gerſomi. In *Eſræ*, *Nehemiæ & Paralip. libros*, R. Salomonis. Adjecta in fine, 1. Targum Hieroſolymitanum in Pentateuchum: 2. Targum ſecundum in librum Eſther: 3. Tabulæ Haphtararum, id eſt, Lectionum propheticarum, cum Sectionibus Moſaicis. 4. Tredecim articuli ſive fundamenta fidei Judaicæ, poſita à Rabbi Moſche Majemonide. 5. Præcepta omnia Legis, jubentia & prohibentia, quæ ſunt תרי״ג 613, quem numerum idem vocabulum תּוֹרָה exprimit;

mit. 6. Brevis inſtructio de Accentibus Hebraicis, R. Aharonis, filii Aſcher. 7. Varietas lectionis vocum quarundam biblicarum, inter Ben Aſcher & ben Naphtali, id eſt, orientales & occidentales Judæos. Hanc editionem vehementer reprehendit Elias in præfatione libri tertii Maſoreth, propter notas Maſorethicas iſti editioni ad marginem adjectas, ſuadens ut nullus ad eas animum ponat. *Nam*, inquit, *qui appoſuit eas, non potuit diſcernere inter dextram aut ſiniſtram ſuam, quia non fuit Judæus, & in Maſora nihil quidquam intellexit, &c. aliquando bonum poſuit in textu, & falſum in margine, aliquando contrà palpans, ſicut cæcus in tenebris.*

In *folio* rurſus edita Venetiis per eundem Bombergum, inchoata Anno Chriſti 1523. & finita Anno Chriſti 1528. ſub finem menſis תשרי *Tiſri*, quando Judæi inceperant numerare annum à condito mundo 5286. Hæc editio continet Targum, Maſoram, & varia Rabbinorum commentaria.

Pentateuchus cum Com. *R.* Salomonis & Aben Eſræ.

Prophetæ priores, cum Com. *R.* Salomonis, Kimchi & Ralbag, id eſt, R. Levi ben Gerſom. Pro-

Prophetæ poſteriores Jeſajas cum *R.* Salom. & Aben Eſra. Jeremias & Ezechiel cum *R.* Salom. & Kimchi. 12. minores, cum *R.* Salom. & Aben Eſra.

Pſalmi cum *R.* Sal. & Aben Eſra.

Proverbia & Job cum Aben Eſra & Ralbag.

Daniel cum Aben Eſra & *R.* Saadia.

Eſra cum *R.* Sal. & Aben Eſra.

Quinque libelli cum iiſdem.

Paralipom. libri cum *R.* Salomone tantùm.

Præmiſſa operi ſunt, 1. Præfatio *R.* Jacob ben Chajim, in qua agit de utilitate Maſorę; diſputat contra eos, qui exiſtimant קרי וכתיב *Keri & Keſif*, i. e. varietatem lectionis inde natam, quòd de vera lectione dubitatum fuerit: agit de differentia inter authores Gemaræ ſeu Talmud, & inter Maſorethas, qui inter ſe in plerisque diſſident: de octodecim locis, quę dicuntur תיקון סופרים *Tikkun ſopherim*, Correctio ſcribarum, quòd ſcribę ea correxerint; denique de ordine Maſorę magnę. Ex hac Elias quędam deſumpſit in pręfatione ſua tertia libri Maſoreth. Nos utramque Latinè redditam, unà cum libro integro Maſoreth Elię, ſuo tempore, ſi Deo placuerit, exhibebimus.

2. Index

2. Index capitum, omnium librorum Biblicorum. Capita autem vocantur פרשיות *Parſchios*, Sectiones, ſuper quas notata ſunt סימנים *Simanim*, id eſt, ſigna ſive capita.

3. סדרי התורה Index Ordinum ſive ordinatarum partium & ſectionum totius Scripturę, juxta Maſorethas.

4. Prefatio Aben Eſræ de ratione commentariorum in Legem ſive ſacram Scripturam. Agit de quinque modis, quibus interpretes Legem explicant: 1. eſt Orientalium Judęorum in regno Turcię, qui prolixitatem in commentando ſequuntur, ac cœlum terrę miſcent, veluti *R.* Iſaac quidam, qui duos magnos libros commentariorum ſcripſit in Caput primum Moſis. 2. Sadducęorum & ſimilium, qui textum tantùm retinent, & omne genus commentandi reſpuunt. 3. Qui myſticè Scripturam interpretantur, habentque Scripturam veluti mera ænigmata. 4, eorum qui ſequuntur דרש *Draſchim*, id eſt, homilias allegoricas. 5, eorum qui ſenſum literalem, genuinum & Grammaticum ſequuntur, quod genus interpretandi optimum, & quod ſe ſecuturum promittit, & reliquos modos refutat & rejicit.

Maſo-

Maſora duplex adjecta, *Minor* & *Major.* Maſora minor paſſim textui biblico adjecta, ad latera textus. Major partim in fine ſpecialiter appoſita juxta ordinem Alphabeticum, cum inſtructione R. Jacobi ben Chajim, partim per tota Biblia, ſupra & infra textum cujusque paginæ. Poſtea ſubjicitur varietas lectionis, inter filios Aſcher & filios Naphtali, orientales & occidentales Judæos: item Inſtructio brevis de Accentibus Hebraicis.

Biblia Complutenſia, cum textu Hebræo, Chaldæo, Græco & Latino, ſtudio & ſumptibus Franciſci Ximenii, Archiepiſcopi Toletani excuſa, prodierunt Anno Chriſti 1515.

Biblia ſacra, Hebraicè, Chaldaicè, Græcè, cum ſingulari verſione Latina. Philippi II. Hiſpaniæ Regis Cathol. pietate & ſtudio ad ſanctæ eccleſiæ uſum, prodierunt aliquot Tomis, elegantiſſimis typis à Chriſtophoro Plantino adornata, Anno Chriſti 1571. Operi huic magnifico præfuit Benedictus Arias Montanus. Hæc Biblia Bibliis Complutenſibus perfectiora & illuſtriora ſunt, Bibliothecis Chriſtianorum principum ſatis nota, utinam & viris doctis ſatis trita. Ex hoc Opere Tomus biblicus cum interli-

neari

neari verſione Latina Sanctis Pagnini ſeparatim etiam fuit venditus, quæ Pars ſimili formà nuper recuſa Genevæ, typis Roberti Stephani.

Biblia Hebræa nuda in fol. & in quarto, impreſſa, Anno 1494, correctiſſimè. Ibidem quoque in 8° excuſa, typo minuſculo eleganti, cum punctis, quale exemplar ſemel tantùm apud Judæos vidi.

Biblia Hebræa in 4° excudere cœpit primò Venetiis Daniel Bombergus, Anno 1511, & deinceps ſæpiùs recuſa.

Biblia Hebræa in 4° à Chriſtophoro Plantino cum punctis vocalibus ſæpiùs excuſa ſunt, & in 8° ac 24° ſine punctis. Ab eodem etiam excuſa in 8°, cum punctis.

Biblia Hebræa in 8°, typo admodum minuto, cum punctis & accentibus, Baſileæ Anno 1610. excuſa. Proſtant Francofurti apud Judæos.

Biblia Hebræa in 16° à Chriſtophoro Plantino edita, cum punctis vocalibus.

Biblia Hebræa in 4° ante Plantinum Lutetiæ excudit Robertus Stephani, typo illuſtri majusculo. Ab eodem excuſa in 16° eleganter & correctiſſimè, Anno 1544.

Biblia Hebræa in 4° cum commentariis R. Salomonis, per Johannem de Gara, Venetiis.

Chumaſch cum Targum & Commentario R. Salomonis, & R. Moſis Nachmanis Gerundenſis, & Commentario marginali R. Iſaac Avuhaf אבוהב impreſſus Venetiis per Danielem Bombergum Anno 308. Chriſti 1548. in folio. Adjectæ ſunt V. Megilloth & haphtaroth.

Chumaſch ſive Pentateuchus cum Targum Onkeli, verſione Arabica R. Saadiæ, & Perſica Tavaſii, Commentariis item R. Salomonis in folio, Conſtantinop.

Chumaſch ſive Pentateuchon Hebraicum, cum triplici Targum, Onkeli, Jonathanis & Hieroſolymitano, ac commentariis Rabbi Salomonis, & notis quibuſdam Maſorethicis ac ſymbolis Gematricis. Item Chameſch megillos, ſive Quinque libelli cum Targum & Raſchi, Eſther autem cum duplici Targum: item Haphtaræ ſive Sectiones propheticæ. Item Liber תולדות אהרן *Toledos* Aharon, continens Indicem omnium locorum Pentateuchi, & quinque libellorum, quæ adducuntur & explicantur in Talmud, in libro זוהר *Zohar*, in libro עקידה *Akeda* & libro עקרים *Ikkarim*, adducto librorum capite, folio & columnâ. Impreſſus liber Venetiis apud Johannem de Gara, Anno נש"א & ש"מי, id eſt, 1590 & 1591.

Chumaſch ſive Pentateuchus, in 24° ſine punctis, editus Venetiis per Johannem de Gara, Anno שמ״ח, eſt, 1588. Adjecti ſunt quinque libelli cum Haphtaris ſive lectionibus propheticis. Hunc libellum Judæi peregrinantes ſolent circumferre, ut lectiones Sabbathinas ex eo peragant.

Chumaſch cum Gloſſa R. Salomonis Hebræogermanicè, impreſſum bis Baſileæ.

Sed omiſſis his generalibus, ſpecialia librorum Rabbinicorum nomina nunc perſequamur.

LIBRI RABBINICI
Ordine Alphabethico diſpoſiti.

א

אב ואם *Av vaem*, Pater & mater. Liber grammaticalis, quem compoſuit quidam R. Juda ben Kariſch, ut eſt in libro מאזני לשון הקדש / ubi dicitur eſſe eximius & honore dignus.

אבודרהם. Liber ritualis, & Commentarius ſuper Precationes Judæorum. Venetiis in 4°, Anno 326. Chriſti 1566.

אבן בוחן *Even bochan*, Lapis lydius, Lapis pro-

probationis. Author רבי יצחק שפראט, qui vixit Anno Chriſti 1375. vel ספרוט Sprot, ut ſcribitur in Juchaſin, fol. 133. col. 2. Eſt autem ſcriptus liber contra Chriſtianos. Sunt adhuc alii hoc nomine. Hinc in Catalogo quodam librorum Judaicorum, Francofurto ad me miſſo, liber hujus nominis ponitur, qui dicitur eſſe poeticus qualis eſt משל הקדמוני.

אבן העזר *Even haeſer*, vel ut alii, אבי העזר *Avi haeſer*. Liber ritualis, cujus author R. Iſaac Karo, editus Venetiis.

אבן יחייה *Even Jechijah*. Eſt Commentarius in Hagiographa & quinque libellos. Citatur in libro Tzemach. fol. 35. 1.

אבן סינא Avicenna, Rabbinicis literis excuſus.

אבן הפילוסופים *Lapis Philoſophorum*. Liber Cabaliſticus, author R. Saadias, qui etiam ſcripſit ספר האמונות.

אבן שועי *Even Schoi*. Commentarius eſt in Legem.

אבן שתייה *Even Schtijah*, Lapis fundamenti. Liber eſt in IV. partes decitus, in I. agitur de eſſentia Dei, in II. de Providentia Dei, in III. de Legis ſcientia, in IV. de obſervatione præceptorum Legis. Vidi olim MS. in Bibliotheca Heidelbergenſi.

אבקת רוכל *Avkas rochel*, Pulvis aromatarius. Author ejus ר׳ מכיר, ut notatur in

Juchaſin folio 163. Liber parvus eſt in 8°. Subdiſtinctus in tres libros: in *Primo* agitur de ſignis, prodigiis, bellis & calamitatibus, quæ adventum Meſſiæ præcedent, & vocantur vulgò à Rabbinis חבלי משיח *Chevle Maſciach*, Dolores Meſſiæ. In *ſecundo*, de Anima, ejus diſceſſu ex corpore & quò vadat: de ejus ſtatu in inferno, & quid infernus ſit, de ſeculo futuro & vita æterna: de reſuſcitatione mortuorum. In *tertio* de iis, quæ dicuntur eſſe הלכה למשה מסיני Traditio Moſis de monte Sinai: de formatione hominis, & numero membrorum ejus, & quibuſdam Gematricis Cabaliſticis ex Lege. Impreſſus Venetiis, Anno ש״נו, id eſt, 1597. Eſt mihi & manuſcriptum exemplar.

אבר מן החי *Ever min-hachaj* Membrum de vivo. Docet, de membro, ab animali vivo abſciſſo, non edendum, cujus præcepti fundamentum ponunt in verbis Geneſ. 9. 4. אַךְ בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ / ad quæ verba R. Salomon notat; אסר להם אבר מן החי Prohibet ipſis membrum de vivo; q. d. Quamdiu anima ejus eſt in ſanguine ipſius, non comedetis carnem. Author R. Manoach.

אגודה *Aguddah*, vel, *Sepher aguddah*, Liber collectaneorum. Factus putatur à diſcipulis הר״אש Haroſch, id eſt, Rabbi Aſcher, de quo infrà. Quidam putant, eum non

colle-

collectum ex prælectionibus R. Aſcher, ſed ex ſcriptis præceptorum ejus. Continet autem collectanea varia conſtitutionum Talmudicarum.

אגור *Agur*, vel, *Sepher haagur.* Author ejus R. Jacob לנדא Landau. In uno Catalogo dicitur eſſe ספר דינים ופסקי הלכות Liber rituum & deciſionum Juris: alius ſcribit, eſſe Elementale Grammaticum. Fortè diverſi ſunt ejuſdem nominis.

אגרון *Iggáron*, Liber Grammaticalis, quem compoſuit Raf Saadia, ut eſt in libro מאזני לשון הקדש.

אגרת אורחות עולם *Iggéres Orchos olam.* Epiſtola de Viis mundi. Impreſſus Ferraræ. Neſcio an ſit idem qui ſimpliciter vocatur *Orchos olam*, de quo infrà.

אגרת בעלי חיים *Iggéres báale chajim.* Liber eſt, in quo colloquuntur homo, feræ, jumenta, aves, reptilia, & vires, virtutes, vitia, proprietates ac natura ſingulorum explicantur. Ex Græco dicitur converſus eſſe in Linguam Arabicam. Ex Arabico tranſtulit eum R. Kalonimus. Impreſſus Mantuæ in 8ō. R. Levi in commentariis ſuis in Proverbia Salomonis, ſæpè citat librum בעלי חיים, quem puto alium eſſe.

אגרת בתי הנהגת הגוף והנפש *Iggéres batte hanhágas bagguph vehannèpheſch.* Libellus agens de regimine corporis & animæ, authore R.

 Schem

Juchaſin folio 163. Liber parvus eſt in 8$\bar{o}$. Subdiſtinctus in tres libros: in *Primo* agitur de ſignis, prodigiis, bellis & calamitatibus, quæ adventum Meſſiæ præcedent, & vocantur vulgò à Rabbinis חבלי משיח *Chevle Maſciach*, Dolores Meſſiæ. In *ſecundo*, de Anima, ejus diſceſſu ex corpore & quò vadat: de ejus ſtatu in inferno, & quid infernus ſit, de ſeculo futuro & vita æterna: de reſuſcitatione mortuorum. In *tertio* de iis, quæ dicuntur eſſe הלכה למשה מסיני Traditio Moſis de monte Sinai: de formatione hominis, & numero membrorum ejus, & quibuſdam Gematricis Cabaliſticis ex Lege. Impreſſus Venetiis, Anno שנ"ז, id eſt, 1597. Eſt mihi & manuſcriptum exemplar.

אבר מן החי *Ever min-hachaj* Membrum de vivo. Docet, de membro, ab animali vivo abſciſſo, non edendum, cujus præcepti fundamentum ponunt in verbis Geneſ. 9. 4. אַךְ בָּשָׂר בְּנַפְשׁוֹ דָמוֹ לֹא תֹאכֵלוּ / ad quæ verba R. Salomon notat; אסר להם אבר מן החי Prohibet ipſis membrum de vivo; q. d. Quamdiu anima ejus eſt in ſanguine ipſius, non comedetis carnem. Author R. Manoach.

אגודה *Aguddah*, vel, *Sepher aguddah*, Liber collectaneorum. Factus putatur à diſcipulis הר"אש Haroſch, id eſt, Rabbi Aſcher, de quo infrà. Quidam putant, eum non colle-

collectum ex prælectionibus R. Aſcher, ſed ex ſcriptis præceptorum ejus. Continet autem collectanea varia conſtitutionum Talmudicarum.

אגור *Agur*, vel, *Sepher haagur.* Author ejus R. Jacob לנדא Landau. In uno Catalogo dicitur eſſe ספר דינים ופסקי הלכות Liber rituum & deciſionum Juris: alius ſcribit, eſſe Elementale Grammaticum. Fortè diverſi ſunt ejuſdem nominis.

אגרון *Iggáron*, Liber Grammaticalis, quem compoſuit Raf Saaadia, ut eſt in libro מאזני לשון הקדש.

אגרת אורחות עולם *Iggéres Orchos olam.* Epiſtola de Viis mundi. Impreſſus Ferraræ. Neſcio an ſit idem qui ſimpliciter vocatur *Orchos olam*, de quo infrà.

אגרת בעלי חיים *Iggéres báale chajim.* Liber eſt, in quo colloquuntur homo, feræ, jumenta, aves, reptilia, & vires, virtutes, vitia, proprietates ac natura ſingulorum explicantur. Ex Græco dicitur converſus eſſe in Linguam Arabicam. Ex Arabico tranſtulit eum R. Kalonimus. Impreſſus Mantuæ in 8°. R. Levi in commentariis ſuis in Proverbia Salomonis, ſæpè citat librum בעלי חיים, quem puto alium eſſe.

אגרת בתי הנהגת הגוף והנפש *Iggéres batte hanhágas bagguph vehannèpheſch.* Libellus agens de regimine corporis & animæ, authore R.

 Schem

Schem tof ben Falkira. Metricè conſcriptus. Habeo manuſcriptum.

אגרת הויכוח *Iggéres havvikkuach*, Epiſtola redargutionis vel diſceptationis. Libellus parvus eſt diſputationem continens inter Philoſophiam & Theologiam, oſtendens, illas inter ſe non pugnare, ac proinde non prohibitum eſſe, Philoſophorum libros legeré, & illas artes addiſcere. Author ejus R. Schem Tobh bar Joſeph ben Phalkiræ, qui hujus libri meminit in ספר המעלות. Impreſſus Pragæ, Anno 370. Chriſti 1610. in 8°.

אגרת הטיול *Iggéres hattijul.* Epiſtola deambulationis vel oblectationis. Pragæ. Non vidi.

אגרת המוסר *Iggères hammúſar*, Epiſtola correctionis, quam ſcripſit R. Jehuda Aben Tybbon ad filium ſuum. Extat ejuſdem nominis alius R. Kalonymi, qui ante 300. annos vixit, & multos libros ex Arabico in Hebræum convertit.

אגרת הרמבן להתנצלות ספר המורה *Iggéres haramban*, Epiſtola Apologetica Rabbi Moſis ben Nachman pro libro More Nevochim, Edita nuper Hanoviæ à R. Joſeph del Medico.

אגרת הסודות *Iggéres haſſódos*, Epiſtola Secretorum. Sæpè citatur in Galátino ad probanda myſteria de Meſſia.

אגרת הקדש *Iggéres hakkódeſch*, Epiſtola ſancta

ſancta de copulatione mariti cum uxore, ut liberos ſanctos conſequantur. Author Ramban, Baſileæ apud Frobenium.

אגרת שמואל *Iggéres Schmúel*, Epiſtola Samuelis. Expoſitio ſuper libellum Ruth, Samuelis Uzédæ. Venetiis.

אגרת תימן *Iggéres teman*, Epiſtola R. Moſis Majemonidis ad R. Natanaelem בן אלפיומי & cæteros Judæos in Meridie habitantes, in qua eos ad conſtantiam in fide & fortiter ferendas perſecutiones hortatur. Edita eſt hæc epiſtola nuper Hanoviæ, unà cum aliis aliquot opuſculis, à R. Joſeph del Medico. Scripta eſt à Rambam Arabicè & in Linguam Hebræam translata à quodam R. Nachum, qui eam vocavit פתח תקוה *Oſtium ſpei.*

אגרת תחיית המתים *Iggéres techijas hammeſim*, Epiſtola vivificationis vel reſurrectionis mortuorum, R. Moſis Majemonidis, in qua ſententiam ſuam de hoc fidei articulo explicat magis perſpicuè & ad captum vulgi, quàm alibi. Verſa eſt ex Arabico in Hebræum à R. Jehuda Aben Tybbon. Edita eſt nuper Hanoviæ ab eodem R. Joſeph del Medico, in 4°. Scripſit hanc Epiſtolam annis quinq; poſt librum More, id eſt, anno ætatis quinquageſimo quinto.

אגרת התשובה *Iggéres batteſchuvah*, Epiſtola de pœnitentia, vel, Epiſtola reſponſoria. Cracoviæ, Non vidi.

אגרות להמאור הגדול *Iggros lehammaor haggadol*, Epiſtolæ ad lumen illud magnum R. Moſen Majemonidem, quæ miſſæ ad eum ex Oriente, Occidente, Septentrione & Meridie. Ejuſdem Majemonidis Teſtamentum ad filium R. Abrahamum. Item Quæſtiones & Reſponſiones variæ. Venetiis apud Marcum Antonium Juſtinianum in 8°.

אדם וחוה *Adam vechavva*, Adam & Eva. Liber ritualis, author R. Jerucham, Venetiis. Anno 317. in folio.

אדם קדמון *Adam Kadmon*, Adam primus, Cabaliſticus.

אדם שכלי *Adam ſichli*, Adam ſive Homo intellectualis. Continet varia præcepta & adhortationes ex ſacris petitas, literaliter, Cabaliſticè & myſticè explicatas, ad vitam ſanctè inſtituendam, ſuper illud Davidis; *Incurvate vos coram Domino in decore ſanctitatis*, Pſalm. 29. v. 2. Item tredecim articulos fidei Judaicæ, in quorum ultimo, de reſuſcitatione mortuorum, fit mentio oſſis לוז, quod credunt eſſe incorruptile, & illud rore cœleſti irrigatum, reſtituet animæ ſuæ totum corpus, illudque vivum ejus beneficio exiſtet. Impreſſus Friburgi Briſgojæ, Anno ש"ך 320. id eſt, 1560.

אידרא רבא וזוטא *Iddera rabba veſota*, Area magna & parva. Duo libri Cabaliſtici celebres, ſed non impreſſi. Scribit etiam qui-

quidam, ſe habere פירוש ארוך על שני האידרות רבא וזוטא Commentarium prolixum ſuper duas Areas, magnam & parvam.

אדרת אליהו *Adderes Elijahu*, Pallium Eliæ. Liber agens de ritibus Karræorum, in quibus à cæteris diſſident, à R. Elia Baſchiaço. Edit. Conſtantinop.

אוהב משפט *Ohef miſchpat*, Diligens judicium. Commentarius eſt in Jobum, qui in Juchaſin fol. 134. 1. adſcribitur R. Simeoni Duran.

אהל יעקב *Ohel Jaakof*, Tentorium Jacobi, פירוש ſive Expoſitio ſuper librum Ikkarim. Author R. Jacob F. Schemuelis Capelman, Briſacenſis, in 4º.

אהל מועד *Ohel moed*, Tentorium conventus. Liber eſt continens ſynonyma Hebraica ex Bibliis petita, adductis ſingularum vocum exemplis, & loco ubi reperiuntur. Author שלמה מאורבינו Salomon de Urbino. Impreſſus Venetiis Anno ש״ח 308. id eſt, 1548. apud Marcum Antonium Juſtinianum. Adjectus eſt index Alphabeticus omnium vocum. Fertur & *alius* eſſe hujus nominis, expoſitionem continens articulorum fidei Judaicorum. Quendam etiam hujus nominis cabaliſticum R. Bechaj.

אור החיים *Or hachajim*, Lumen vitæ. Ferraræ in 4º. Quidam ſcribit, eſſe מזהיר על לימוד התלמוד adhortari ad ſtudium Talmudicum,

dicum, ומרחיק הפילוסופיא & dehortari à Philoſophia.

אור השכל *Or haſſechel*, Lux intellectus. Citatur ſæpè in libro נוה שלום. Rabbinus quidam ſcribit, eſſe Cabaliſticum, בלא תועלת רב exiguæ utilitatis.

אור זרוע *Or ſarua*. Vide Abbreviaturam א"ז.

אור יי *Or Adonaj* Lux DOMINI. Author R. Chaſdai, qui obiit Anno 1396. Ferraræ An. 315. Rabbinus quidam ſcripſit, hortari ad ſtudium Talmudicum. Alius, eſſe ספר מוסר וחכמה אלהית Librum Ethicum & Theologicum. Eſt & alius liber ejuſdem tituli, cujus author ר' עובדיה R. Ovadia ſive Obadias Siphronius, qui liber recens eſt, ab Anno 1550. eſtq; Commentarius in Legem.

אור יקר *Or jakar* vel אור יקרות *Or jekaros*, Lux pretioſa, (*ex Zach.* 14.6.) Liber Cabaliſticus in folio. Lublini.

אור נערב *Or neeraf*, Lux mixta. Liber Cabaliſticus R. Moſis Corduero. Venetiis.

אור עמים *Or ammim*, Lux populorum. Author R. Obadias Medicus Siphronius. Impreſſus Boloniæ Anno Chriſti 1550. Eſt liber Medicus. Eſt & alius ejuſdem nominis, continens quæſtiones quindecim de Deo & Anima.

אור עינים *Or enajim*, Lux oculorum. Liber Cabaliſticus, editus Cremonæ in 4°. Alius Hebræus ſcribit, eſſe ספר קניין חכמות

על

מצורע על תרי"ג librum ad comparandas artes per 613. præcepta.

אורים ותומים *Urim vetummim.* Commentarius eſt in Jeſajam; author מוה'רר מאיר ערמאה R. Meir Armaah, nepos, ut puto, R. Iſaaci, authoris libri עקידה *Akeda*, de quo infrà. Impreſſus Venetiis, Anno השס"ח id eſt, 368. Chriſti 1608. Eſt & alius Cabaliſticus hujus nominis, cujus author, R. Menachem filius R. Aſarielis, qui ſcripſit ספר הפלוא'ם.

אות אמת *Os emes*, Signum veritatis. Liber criticus, continens expoſitionem dictionum peregrinarum, & varias lectiones in Rabbos, authore Mahir Bombanaſſe. Impreſſus Theſſalonicæ, Cracoviæ & Venetiis. Citatur in מתנות כהונה ſive Commentario in Bereſchit rabba ſect. 31. & alibi.

אות נפש *Os nepheſch*, Signum animæ. Elucidatio eſt in quædam Aben Eſræ Commentaria.

אותיות הסתר והמשך Liber Grammaticus de literis quieſcentibus & mobilibus; cujus author R. Jehudah Chijug, qui è nonnullis ſtatuitur primus Hebræorum Grammaticorum. Citatur ſæpè ſic in libro מעשה אפוד, ut cap. 10. & alibi. Fertur & alios ſcripſiſſe.

אותיות ר' עקיבה *Oſios*, id eſt, literæ R. Akivæ. Liber eſt Cabaliſticus. Cracoviæ. Exſtat ſuper hunc etiam פי' ארוך Commentarius prolixus,

פירוש יצחק כהן בן הרב הכולל איוב *Jobus*, cum מה״רר׳ שלמה הכהן Commentario Iſaaci ſacerdotis, filii R. Salomonis ſacerdotis. Conſtantinop. apud Elieſarum Sonzinum, An. 305. Chriſti 1545. in 4°. Hunc accepi nuper ex Italia.

איילת אהבים *Aijéles ahavim*, Cerva amorum. Commentarius R. Schimeonis אלקבץ Alcabitii ſuper Canticum Canticorum. Venetiis.

איילה שלוחה *Aijala Scheluchah*, Cerva emiſſa, (*Titulus ex* Geneſ. 49. 21.) Fertur eſſe Commentarius in 613. præcepta Moſaica. Chriſtianus Gerſon, in Judaiſmo ad Chriſtianiſmum converſus Anno Chriſti 1600. aliquot ex eo adducit teſtimonia ad evertendam fidem Judaicam.

איומה כנדגלות *Ajumma Kenidgálos*, Terrifica ut vexillo inſignitæ. Titulus ex Cantic. 6. 3. Citatur in libro Caphtor, quem infrà adducemus. Conſtantinop.

ספר אלדד הדני Liber Eldad Danitæ, in quo varia hiſtorica de decem tribubus, & de fluvio Sabbatjon. Conſtantinop.

אליה מזרחי *Elijáh miſráchi*, Elias Orientalis. Commentarius in Legem & R. Salomonem. Impreſſus Cracoviæ An. 355. & Venetiis, in fol.

אלפסי *Alpheſi*. Liber eſt in tres partes diſtinctus, Talmud compendiosè tractans.

Primus

Primus liber complectitur ea, quæ Parte primâ & ſecundâ Talmudicâ traduntur. Præterea alii adjiciuntur tractatus breves: הִלְכוֹת טוּמְאָה De variis pollutionum generibus: הִלְכוֹת סֵפֶר תּוֹרָה De libro Legis: הִלְכוֹת מְזוּזָה De ſcheda, quæ poſtibus januarum includitur, quæ doctrina fundata eſt in illo Moſis: *Erunt verba iſta, quæ ego præcipio tibi hodie, in corde tuo,* &c. *etiam inſcribes ea poſtibus domus tuæ, & portis tuis,* &c. Deuter. 6. 6. הִלְכוֹת תְּפִלִּין De ligamentis precum, quæ manui ſiniſtræ & fronti alligantur tempore precum, juxta illud Moſis: *Etiam alligabis ea in ſignum manui tuæ, & erunt pro frontalibus inter oculos tuos,* Deut. 6. 8. הִלְכוֹת צִיצִית De fimbriis ſive peniculamentis, quæ induuntur tempore precum, & aliâs etiam à ſanctioribus geſtantur, juxta illud Moſis: *Alloquere filios Iſraelis & edicas eis, ut faciant ſibi peniculamentum in oris veſtimentorum ſuorum per generationes ſuas, & adhibeant peniculamento ipſius oræ filum hyacinthinum, &c.* Numer. 15. 38. De his vide Synagogam noſtram cap. 4. II. Liber tractat, quæ parte Talmudicâ tertiâ continentur, adjecto libro Cholin ex Parte Talm. quinta. III. Liber continet partem Talmud. quartam, & quoſdam libros ex parte quinta. Pars (excepto libro Nidda) planè omiſſa eſt, quia ejus, apud Judæos extra terram ſanctam exulantes, non ita accura-

curatus uſus requiritur. Adjecta ſunt in fine viginti capita de Juramentis præſtandis, & officio judicis circa juramenta exigenda, quorum author R. Iſaac ben Ruben. Liber ultimò excuſus Baſileæ in 8°. Anno 1602. ſine Commentario, ac proſtat Francofurti apud Judæos. Antea verò, Anno Chriſti 1597. excuſus Cracoviæ in folio, cum Commentariis R. Salomonis Jarchi, R. Jona, & R. Niſſim. Fuit σύγχρονος R. Salomonis Jarchi; ac mortuus Anno Chriſti 1103. R. Salomon biennio poſt. Ob ſummam autem iſtius Alpheſi celebritatem R. Salomon, poſt acceptum librum, ſtatim in eum commentatus eſt.

אם הילד *Em hajeled* Mater pueri. Liber parvus grammaticalis.

אמנה *Amanah*, vel *Sepher amanah*, Liber fidei. Liber Hebræus eſt in 4°, continens defenſionem & aſſertionem fidei Chriſtianorum contra Judæos, cum refutatione argumentorum contrariorum, conſcriptus à JudæoChriſtiano, & Latinè converſus per Paulum Fagium. Impreſſus Iſnæ, Anno Chriſti 1542. Habeo etiam exemplar manu Judaicâ exaratum.

אמונה *Emuna*, vel, *Sepher emunah*, vel, ספר אמונה Liber fidei. Author Rabbi Schem Tof. Eſt & alius hujus nominis, cujus author R. Saadia Gaon, editus Conſtantinop. in 4°. Citatur à R. Davide Jeſa. 18. 2. Continet pleraque Phyſica de Deo, de mundo;

do, de anima, de reſurrectione. Item de Deo, ejus unitate & promulgatione legis. Vidi in Illuſtri quadam olim Bibliotheca. *Alius* liber hujus nominis Cabaliſticus eſt, conſcriptus à Rabbi Bechaj.

אמונה רמה *Emuna ramah* Fides alta. Author R. Abraham ſilius Dior, qui ſcripſit etiam librum Cabalæ, Juchaſin fol. 131. 2.

אמרי בינה *Imre binah*, Verba intelligentiæ. Titulus ex Prov. 1. v. 2. Liber novus & recens eſt complectens explicationem vocum exoticarum & difficiliorum in Zohar, & eſt ejus quoddam Lexicon, impreſſus Pragæ, Anno שע"א 371. id eſt, Chriſti 1611. Alter liber ipſi adjunctus, eſt ejus quaſi altera pars, cui titulus מקור חכמה *Mekor chochma* Fons ſapientiæ, in quo breviter & perſpicuè explicat פשטי הזוהר ſenſum rerum quæ in Zohar tractantur. Author ejus ר' יששכר בער R. Iſaſchar Bähr / id eſt, Urſinus, filius Rabbi Moſche Petachja. In præfatione ſcribit, ſe conſcripſiſſe etiam ספר פתחי יה Librum *Piſche Jah*, in memoriam nominis patris ſui פתחיה Petachja, qui ſit quaſi Commentarius illuſtris in librum Cabaliſticum פרדס רמונים *Pardes rimmonim*. Alterum etiam, cui titulus יש שכר *Jeſch ſachar*, in memoriam nominis ſui Iſaſchar, qui agit de ſententiis judicialibus libri Zohar. Porrò in citatione foliorum in duobus prioribus libris, author

ſcri-

ſcribit, ſe ſecutum editionem Zohar Cremonenſem, quòd ea plurib. exemplaribus proſtet, quàm editio Veneta. Citatur & alius liber hujus nominis in libro Coſri folio 187. in Comment. col. 4 Denique etiam vocat ſic R. Aſarias tertiam partem libri ſui מאור עיניים.

אמרי נועם *Imre noám*, Verba jucunda. Conciones, vel Commentarius in Legem, Rabbi Obadiæ Saforno. Conſtantinop. Anno 300. in 4°. & Cracoviæ.

אמרי שפר *Imre ſchepher* Verba pulchritudinis. Commentarius in Legem, editus Lublini. Author ר׳ אבשלום מזרחי R. Abſalom orientalis. Citatur à R. Abrahamo Balmeſio in litera F. 2.

איסור והיתר *Iſſur veheiter*, Vetitum & licitum. Liber eſt agens de vetitis & licitis, maximè in ciborum differentiis. Author ejus ר׳ יצחק מדורא R. Iſaac Durenſis, qui floruit Anno 1334. unde liber communiùs vocatur שערי דורא *Schaare Dura*, Portæ Dura. Commentario eum illuſtravit R. Salomon Luria, qui floruit ante 400. annos. Liber eſt in 4°. Plures autem authores hujus generis & tituli libros ſcripſerunt.

אפריון שלמה *Appirjon Schelomoh*, Thalamus Salomonis. Liber parvus, continens res profundas de myſteriis Cabalæ.

אפורי Vide מעשה אפוד.

אוצר הכבוד *Otzar hakkavod*, Theſaurus gloriæ. Liber Talmudicus, manuſcriptus. Quidam ſcribit, eſſe פירוש אגדות על דרך הקבלה.

אוצר החיים *Otzar hachajim*, Theſaurus vitæ. Cabaliſticus, cujus Author Rabbi Moſes bar Nachman.

אקלידוס *Euclides*, ex Arabico in Hebræum ſermonem tranſlatus, per Moſche Aben Tybbon, qui ſcribit in præfatione, ſe abſolviſſe eum Anno Chriſti 1270. Author libri *Tzemach* notat, ſe vidiſſe & legiſſe eum in Saxonia.

ארבע טורים *Arba turim*, Quatuor ordines. Liber eſt ritualis & juridicus, in folio, excuſus Venetiis apud Bombergum, Anno 282. id eſt, 1522. item Cracoviæ & Cremonæ. Eſt autem magnæ authoritatis, cujus concordantiæ per totum Talmud margini ejus appoſitæ ſunt, diſtributus in quatuor partes. Prima vocatur אורח חיים *Orach chajim*, Via vitæ: altera יורה דעה *Jore deah*, Docens ſcientiam: tertia, חשן המשפט *Choſen hammiſchpat* Pectorale judicii: quarta, אבן העזר *Even haeſer*, Lapis auxilii. Ex hoc poſtea magna compendia facta ſunt, quale eſt שלחן ערוך *Schylchan aruch* liber in folio, de quo ſuo loco. Author ejus R. Jacob filius R. Aſcher. Scripſit librum Anno Chriſti 1340. ut ex ipſo libro apparet, in juribus ראש חודש *Roſch chodeſch*, id eſt, novilunii, num. 427. Scripſit

idem Author פירוש התורה Commentarium in Legem, qui excuſus Venet. Anno 304. id eſt, 1544.

ארזי לבנון *Arſe levanon*, Cedri Libani. Venet.

אורח חיים *Orach chajim*, Semita vitæ: Author R. Raphael מנורצי. Venetiis.

אורחות חיים *Orchos chajim*, Viæ vitæ. Liber parvus, ethicus & moralis, ad vitam ſecundum virtutem inſtituendam. Conſtantinop. Author R. Elieſer.

ארחת חיים הארוך *Orchas chajim hearuch*, Via vitæ major. Author רי אהרן הכהן R. Aharon Haccohen. Prodiit circa annum Chriſti 1334.

ארחת עולם *Orchas olam*, Via mundi. Citatur in libro *Tzemach*. Eſt commentarius in Jobum. Author R. Abraham Peritzol, Juchaſin fol. 155.

אורחות צדיקים *Orchos zaddikim*, Viæ juſtorum. Pragæ.

אשת חיל *Eſches chajil*, Mulier ſtrenua. Liber parvus eſt in 8° eleganter deſcribens ex ſacris literis virtutes uxoris ſtrenuæ, & ejus officium erga maritum, ac quomodo pax conjugii conſervanda, & res familiaris augenda. Author אברהם יגל Abraham Jegel. Impreſſus Venetiis per דניאל זאניטי Danielem Sanetum, Anno השסו 371. id eſt, Chriſti 1611. Dedicatus eſt hic libellus alii cuidam præ-

præſtanti Rabbino, cum docta Epiſtola dedicatoria, more Chriſtianis uſitato, quod alioqui Judæis inſolens.

אשרי *Aſchre*, vel, *Aſcheri.* Sic vocantur Compendia Talmudica, quæ ſingulis libris formâ theſium aut concluſionum univerſalium ſubjecta ſunt, quæ compoſuit R. Aſcher, vulgò *Haroſch* dictus, unde אשרי quaſi Aſcherea compendia, vel Aſchereæ concluſiones. Mortuus eſt R. Aſcher, Anno Chriſti 1328. Toleti.

ב

בא גד *Bagad*, Venit turma (ex Geneſ. 30. 11.) Explicat utilitatem circumciſionis. Author R. Moſche Ilpeles. Venetiis in 4°.

באר הגולה *Beer haggolah*, Puteus vel fons captivitatis. Eſt explicatio dictorum Talmudicorum, quæ primâ fronte abſurda vel paradoxa videntur.

באר מים חיים *Beer májim chajim*, Fons aquarum vivarum. Liber Cabaliſticus. Author ר׳ חיים דבוצל R. Chajim Ceparius, vel à loco ſic dictus, Conſtantinop. Alius Cabaliſticus attribuitur Rabbenu Meir, de Rotenburg. Plures ſunt autem hujus nominis libri.

באר משה *Beer Moſche*, Puteus Moſis. Liber eſt explicans Germanicè voces difficiliores,

res, quæ in Moſe habentur, Pragæ Anno 364. id eſt, 1604. Alius eſt לקח טוב *Lekach tof*, qui eſt quaſi Lexicon Germanicum reliquorum omnium librorum Biblicorum.

ביאור *Biur*, Declaratio, Elucidatio. Propriè Supercommentatio eſt, Commentarius in alium Commentarium. Tales in Raſchi plures ſunt. Ut *Biur* R. Abraham Pragenſis ſuper Peruſch Raſchi: *Biur* ר״אליה מזרחי R. Eliæ Orientalis, in quem Eliam nuper alius quidam ſupercommentatus eſt, de quo dicemus infrà in יריעות שלמה. Sic etiam extant ביאורי בחיי Elucidationes Bechai, rerum difficilium, Cabaliſticarum præſertim, quæ in Bechai occurrunt. Sic in alios.

בדק הבית *Bedek habbajis* Fiſſura domus. Liber pertinens ad complementum Rabbi Joſeph Karro, & ab eodem conſcriptus. Venetiis Anno 366. in 4°.

בדרשי *Badreſchi.* Vide בחינת עולם.

בהיר *Bahir*, vel *Sepher habbahir*, Liber illuſtris, Lucidarius cabaliſticus. Liber eſt omnium Rabbinicorum antiquiſſimus, de profunda Kabala & myſteriis nominum divinorum conſcriptus. Hactenus nondum editus eſt, ut Judæi referunt, ob arcanam ſapientiam, multa tamen ex eo in Rabbinorum ſcriptis paſſim adducuntur. Author ejus רבי נחוניא בן הקנה R. Nehonja ben hakkana, qui σύγχρονος fuit Jonathani paraphraſtæ,

ſtæ, annis triginta aut quadraginta ante Chriſtum, quo tempore multi docti erant, quorum celebris & frequens in Talmud fit mentio, & commemorantur in Juchaſin folio 19. & 20. Hic eſt ille R. Nechonja, cujus dictum celebratur in *Pirke avos*, Capitulis Patrum, cap. 2. his verbis: כל המקבל עליו עול תורה מעבירין ממנו עול מלכות ועול דרך ארץ וכל הפורק ממנו עול תורה גוזרין עליו עול מלכות ועול דרך ארץ / id eſt, *Quicunque recipit in ſe jugum Legis, ab eo tollitur jugum regni, & jugum viæ terræ: quicunque autem abjicit a ſe jugum Legis, ſuper eo decernitur, ut ferat jugum regni & jugum viæ terræ.* Senſus: Quicunque verbi divini ſtudio intentus eſt, is muneribus & oneribus politicis non implicatur, neque ad ſtatum plebejum deprimitur, in quo multa cura victus. Contrà, qui contemnit ſtudium Legis divinæ, utrumque jugum ferre cogitur. Hic quoque eſt ille Nechonja, de quo in Miſchna Talmudica refertur, quòd in ingreſſu & exitu è Schola ſolitus ſit orare, contra communem conſuetudinem. Rogatus quare id faceret, reſpondit: ingrediens oro Deum, ne ullibi in doctrina impingam: exiens, gratias eidem ago pro parte mihi conceſſa: *Berachos cap.* 4. Ex libro Bahir teſtimonium Grammatici adducunt pro antiquitate punctorum vocalium adſtruenda, quod & ego in Theſauro meo Grammatico ex Cepha-

 lerio

lerio deſcripſi. R. Gedalia in libro Schalſchelet citat etiam librum parentis ejus, inquiens: *Vidi in libro Hakanæ, Patris R. Nechoniæ, quod &c.* fol. 47. 1.

בחיי *Bechai.* Celebris Authoris nomen, qui ſcripſit luculentiſſimum commentarium in quinque libros Moſis, qui hoc nomine vulgò vocatur. Floruit Anno Chriſti 1291. Scripſit & alium librum, de quo in litera Caph. Fuit & alius Bechai, qui vocatur בחיי הזקן Bechai ſenex. Is Author celebris libri de quo in litera ח. Commentarius in Legem impreſſus eſt in folio, Venetiis apud Bombergum, An. רפ"ו id eſt, 286. Chriſti 1526. & 1546. typo eleganti & chartâ mundâ, cum locis Scripturæ in margine annotatis. Cabaliſtica ſæpè immiſcet, unde non ab omnibus intelligitur. Celebris alioqui ſcriptor. Vidi & in quarto excuſum Rivæ, typo minutiore. Acerbior non rarò eſt in Chriſtianos, unde poſtea per cenſuram Venetorum talia in ipſo deleta. Id in Paraſcha ויצא *Vajetze*, in Paraſcha האזינו *Haaſinu*, in Paraſcha כי תצא *Ki teze*, & alibi, ſæpius videre eſt, quæ in exemplari Rivenſi fuerunt expreſſa.

בחינת הדת *Bechinas haddas*, Probatio, Examen Legis. De vero modo diſcendi & docendi Legem. Author R. Joſeph del Medico, Rabbinus Philoſophus & Medicus

dicus inſignis, Francofurti nunc agens, in 4°.

בחינת עולם *Bechinas olam*, Probatio, Examen mundi. Liber inſignis, tam quoad res, quàm quoad verba. Agit de vanitate mundi contemnenda, & quærendo regno Dei. Id verbis tam eloquenter, politè, & doctè effert, ut eloquentiſſimus habeatur, quisquis ſtylum ejus imitatur. De eo monitus aliquando Munſterus ab Andrea Maſio, eum præ omnibus aliis legere exoptavit, ſi copia ipſi fieri poſſet, ut ipſemet ſcribit in præfatione in Sphæram Hebraicam. Eſt Cracoviæ excuſus in 8° cum breviſſimis Scholiis, Anno אש"ים 351. id eſt, 1591. Poſtea Pragæ cum pleniori Commentario, Anno שנ"ח 358, id eſt, Chriſti 1598. Eſt & Romæ & alibi in Italia excuſus. Author R. ידעיה *Jedaja happenimi*, filius Abrahami Badreſchi. Vixit Barſellonæ in Hiſpania, Anno Chriſti 1298. In *Tzemach David* fol. 58. vocatur R. Jacob, ſed in libri fronte R. Jedaja. Nactus ſum nuper antiquum ejus exemplar in membrana ſcriptum.

בחור *Bachur*, vel, *Sepher habbachur*, Liber electus. Liber Grammaticus ſatis notus: Author Elias Levita Germanus Anno Chriſti 1517. quem poſtea Munſterus Latinè reddit, & excudit Baſileæ Frobenius.

בטחון *Bittachon*, vel, *Sepher habbittáchon.*

Liber ſpei. Cabaliſticus. Author Rabbi Moſche bar Nachman.

בית אלהים *Bes Elohim*, Domus Dei. Author R. Moſché רטרנה de Trana. Conſtantinopoli, ubi ſuperſtes adhuc fuit hujus Authoris filius Joſephus, Anno 1635. in magna authoritate apud Judæos, ut ſcribit quidam. Scribit idem, alium eſſe librum hujus nominis, qui continet Expoſitionem Sphæræ de Sacroboſco, Authore R. Moſe Almoſnino. Eſt & alius hujus nominis Commentarius in Bereſchit Rabba. Primus, ni fallor, impreſſus quoque eſt Venetiis.

בית דוד *Bes David*, Domus Davidis. Liber Philoſophicus Rabbi Meſſer David, filii Meſſer Leonis.

בית דין יפה *Bes din japhe*, Domus Judicii pulchra. Liber ritualis R. Samuelis Japhe, qui ſcripſit etiam כה תאר / יפה עינים & יפה & מראה.

בית יי' *Bes Adonai*, Domus Domini. R. Moſis Lota.

בית יוסף *Bes Joſeph*, Domus Joſeph. Liber magnus eſt, complectens ritus, conſuetudines, jura & judicia communis politiæ Judaicæ. Author R. Joſeph Karro Hiſpanus, Anno Chriſti 1575. Conſtat 4. voluminibus.

בית יעקב *Bes Jaacob*, Domus Jacobi. Vide עין יעקב. Vidi citari quendam hujus nominis Com-

Commentarium in Coſri Rabbi Jacob bar Chajim.

בית לחם יהודה *Bes lechem Jehudah*, Bethlehem Judææ. Expoſitio *Pirke avos*, R. Judæ לירמא Lermæ, edit. Venetiis, in 4°. Judæus quidam venalem obtulit pro aureo Ungarico. Eodem nomine extat Index in librum עין יעקב R. Judæ Lemodena, etiam Venetiis excuſus.

בית מדות *Bes middos*, Domus morum, Liber Ethicus, qui citatur in libello ראשית חכמה fol. 103. 1.

בית מועד *Bes moed*, Domus conventus. Conciones feſtales & aliæ, R. Menachem Rabbæ, editus in Italia.

בן המלך והנזיר *Ben hammelech vehannaſir*, Filius Regis & Naſiræus. Liber ex Græco tranſlatus in Arabicum, & ex Arabico in Hebræum verſu & proſâ, à R. Abraham hallevi ben Chaſdai. Liber Moralis, editus Ferraræ.

בן סירא *Ben ſira*. Liber eſt antiquus, complectens ſententias morales utiles, à Paulo Fagio Latinè redditus, & editus Iſnæ, Anno 1542. in 4°. De novo eum recenſuit & illuſtravit Johannes Druſius, adjectis ipſi elegantium Adagiorum Hebraicorum aliquot Decuriis, excuſus Franekeræ, Anno 1597. Ego habeo exemplar antiquiſſimum Conſtantinopoli impreſſum, idem illud quo

Munſterus uſus, & ex quo Hebraica iſta de Presbytero Johanne excerpſit, quæ fini Coſmographiæ ſuæ addit. In eo multa fabuloſa de ſapientia Ben ſiræ poſt ſententias morales iſtas aſperſa ſunt. Inſunt & alii Tractatus plures, veluti Hiſtoria de R. Jehoſua, qui invito Angelo mortis vivus illapſus eſt in Paradiſum, cujus deinde formam, & manſiones omnes deſcripſit: item Medraſch libri Eſther: מעשה תורה Res memorabiles Legis: Capita ſive exemplar literarum, quas פרישטי יואן Preſte Johan miſit ad Papam Romanum de qualitate ſuæ terræ, ex qua Munſterus iſta deſumpſit: ספר אלדד הדני Liber Eldad Danitæ: מעשה אברהם Hiſtoriæ admirabiles de Abrahamo: מעשיות שבתלמוד Hiſtoriæ quædam inſignes Talmudicæ: ספר זרובבל Liber Zerobabelis: מדרש וישע Medraſch Vajoſcha, Homilia in hiſtoriam liberationis ex Ægypto: ספר טוביה Liber Tobiæ, quem Munſterus ſuæ Grammaticæ adjecit: ספר ארחות חיים Liber Viarum vitæ, qui præcepta ethica continet ad pietatem informantia.

בן פורת יוסף *Ben poras Joſeph*, Ramus fœcundus Joſephi (ex Gen. 49. 22.) Diſputatio Johannis Micæ, qui à Chriſtiana Religione defecit, & in Apoſtaſia Joſeph נשיא *Naſi* dictus eſt. Fuit tempore Selimi ſecundi. Edit. Conſtantinop.

בעל

בעל העיטור *Baal haittur*. Liber Talmudicus de Vetitis & licitis.

בעלי הכפל *Baale hakkephel*, Duplicantia. De verbis duplicantibus. Grammaticalis Rabbi Judæ Chajud, (puto Chijug) Eſt alter ejusdem nominis argumenti liber R. Jona Gerundi.

בעלי נפש *Baale nepheſch*, Viri animati. Liber eſt continens varias juris ſententias & deciſiones. Author R. Abraham ben David, qui abbreviatè vocatur הרא"בד / & vixit Anno Chriſti 1198.

בקשות וזמירות *Baccaſchos uſemiros*, Quæſtiones & Cantiones. Rabbi Berachiæ fabulæ. Venet. Sic inveni in Catalogo librorum Hebr. Bibliothecæ Oxonienſis ad me miſſo. Ita autem vocatur Author libri משלי שועלים unde neſcio an fortè idem ſit liber.

בראשית רבא *Bereſchis rabba*, בראשית vox prima eſt libri primi Moſis, qui ab ea Hebræis ſic denominatur. Eſt itaque ac ſi dicas, Liber Geneſis magnus, id eſt, magnâ Gloſsâ illuſtratus. Liber hujus nominis duplex eſt: Primi & antiquioris Author ר׳ אושעיא R. Uſchaja, Diſcipulus R. Jehudæ Sancti, qui librum Miſchnajos ſive Traditionum Talmudicarum collegit. Poſtea hic Uſchaja Diſcipulus ejus, cœpit librum iſtum publicè in Scholis legere, interpretari, diſputationibus examinare, & tandem Commen-

men-

mentario illuſtrare. Hunc Commentarium vocavit בראשית רבא *Bereſchis rabba*, continetque nihil aliud quàm Declarationem libri Miſchnajos. Vixit circa Annum Chriſti 210. & ulteriùs. Alter *Bereſchus rabba* dictus, commentarius eſt in primum librum Moſis, non literalis aut textualis, ſed allegoricus, hiſtoricus, & varius admodum, linguâ Hieroſolymitanâ conſcriptus, & Græcis vocabulis maximè abundans. Eadem commentandi ratio per alios quatuor libros Moſis obſervata eſt, quorum quisque à רבא *Rabba* nomen habet, שמות רבא *Schemos rabba*, Gloſſa Exodi magna, במדבר רבא *Bemidbar rabba* Gloſſa numerorum magna, &c. Tales Commentarii ſunt quoque ſuper V. Megillos: hinc, שיר השירים רבתי Gloſſa Cantici Canticorum magna, איכה רבתי *Echa rabbeſi*, Gloſſa Threnorum magna, &c. Communi nomine omnes dicuntur formâ plurali רבות *Rabbos*. Author eſt רבא בר נחמוני Rabba bar Nachmoni, qui floruit circa Annum Chriſti 300. Excuſus aliquoties in Italia, ut Venetiis, & Conſtantinopoli, Anno 272. id eſt, 1512. Ultimò excuſus Cracoviæ, Anno 368. id eſt, Chriſti 1608. cum celebri Commentario qui appellatur מתנות כהונה *Mattanos kehunnah*, tam ſuper Pentateuchum, quàm ſuper quinque libellos.

ברכת אברהם *Birchas Abraham*, Benedictio Abra-

Abrahami. Liber ritualis R. Abraham Tzorphati, id eſt, Galli, Venet.

ברכות המזון *Birchos hammáſon*, Precationes cibi, quibus ſcil. ante & poſt cibum utuntur, aliis atque aliis pro ratione temporis, feſtorum aut prandii. Hebraicè & Germanicè extant apud Judæos Francofurti.

ספר הברית *Sepher habberis.* Cabaliſticus Rabbi Abraham filii R. Iſaac, מרמון Hiſpani.

ברית אברהם *Beris Abraham*, Fœdus Abrahami. Libellus exiguus, docens quatuor ſpecies Arithmetices, editus nuper Cracoviæ in 8°.

ברית מנוחה *Beris menúchah*, Fœdus quietis vel pacis. Liber Cabaliſticus.

בשם קדמון *Beſchem kadmon.* Libellus grammaticalis perbrevis, ex quo pueros erudiunt. Venet. ונ״שא 357. Chriſti 1597.

בתי שלום *Batte ſchalom.* Calendarium R. Schalom Jeruſchalmi, ejus qui ſcripſit librum נוה שלום.

ג

גבורת השם *Gevuras haſchem*, Potentia Domini. Author ר׳ ליווא R. Leo.

ספר הגדרים *Sepher haggedarim*, Liber definitionum Philoſophicarum, quas collegit R. Menachem de Perpiniano.

גור אריה *Gur arjeh*, Catulus leonis. Eſt *Biur* ſive declaratio ſuper Raſchi. Author idem R. Leo, qui per viginti annos fuit caput Synagogæ in Moravia, poſtea etiam Pragæ, demum Anno 1592. Poſnaviam diſceſſit. Impreſſus Pragæ.

גל של אגוזים *Gal ſchel egoſim*, Cumulus nucum. Expoſitio Pentateuchi R. Menachem Hægoſi. Conſtantinop.

גלי רזיא *Gale raſaja*, Revelans arcana. Galatino ſæpiſſimè hic liber laudatus & citatus. Recens quidam ſcriptor Hebræus attribuit R. Abrahamo ex Diſcipulis הא"רי / & dicit, eſſe in eo דברים נוראים res tremendas & ſtupendas, atque inter alia ſcribi in eo; שהתחרשות העולם יש מאין אינו אלא מיובל הגדול ליובל הגדול שהם מיט אלף שנים אבל משמטה לשמטה אינו אלא יש מיש.

גליקו על קהלת Commentarius elegans ſuper Eccleſiaſtem literalis & allegoricus, Eliſah Gallici. Invenio etiam in modum Catalogo ejusdem Authoris פירוש מגלת אסתר Expoſitionem libelli Eſther, excuſum Venetiis, apud Johannem de Gara, in 4°.

גולת יהודה *Golas Jehuda*, Migratio Jehudæ R. Leonis de Modena. Venetiis in 4°.

גנת אגוז *Ginnas egos*, Hortus nucis (*titulus ex Cantic. 6. 6.*) Liber Cabaliſticus, laudatus Reuchlino in primo libro Cabalæ. Author R. Jo-

R. Joſeph ben Gecatilja. Excuſus nuper Hanoviæ, Anno 1614. in folio.

גורן נכון *Goren nachon*, Horreum præparatum, (ex 2 Sam. 6. 6.) R. Salomonis F. Judæ Gabrielis. Quidam ſcribit, eſſe librum moralem.

ד

דבק טוב *Devek tof*, Glutinum bonum (*ex Jeſ.* 41. 7.) Explicatio ſuper R. Salomonem in Legem. Venetiis.

דברים טובים *Devarim tovim*, Verba bona. Commentarius eſt in Eccleſiaſtem, & Canticum Canticorum. Author ר׳ משה אלשיך R. Moſche Alſchich. Excuſus Venetiis apud Johannem de Gara.

דברים נחמים *Devarim nichymmim.* Verba conſolatoria (*ex Zach.* 1. 13.) Commentarius in Threnos ejuſdem Authoris. Alii eum citant ſub titulo קול בוכים *Vox flentium.* Ibid.

דברי הימים *Divre hajamim*, Verba dierum, Annales. Author R. Gedalja, in quo ſuæ familiæ genealogiam & hiſtoriam perſequitur. Sed plures ſunt hujus tituli libri, & ita ferè inſcribere ſolent illi ſuos libros, qui hiſtorias ſui temporis conſcripſerunt. Vidi talem quoque excuſum Venetiis, cujus Author mihi excidit.

דברי מלכי ישראל בבית שני Verba, id eſt, Hiſtoria Regum Iſraelis ſub Templo ſecundo. Venetiis, cum aliis aliquot opuſculis hiſtoricis, apud Marcum Antonium Juſtinianum, in 4°. Anno 305. id eſt, 1545.

דברי נועם *Divre nóam*, Verba jucunda. Conciones in Legem.

דברי ריבות *Divre rivos*, Verba controverſiarum (*ex Deut.* 17. 8.) Controverſiæ variæ. Author ר׳ יצחק בן שמואל אררבי. Venet.

דברי שלום *Divre ſchalom*, Verba pacis. Liber in cujus prima parte 30. tractantur quæſtiones, & in ſecunda, Commentarius in Legem, ejusdem Authoris. Venetiis tertiâ vice impreſſus An. 357. id eſt, 1597. in fol.

דעת עליון *Daas eljon*, Scientia excelſi (*ex Num.* 14. 16.) Liber Philoſophicus Rabbi Joſeph ben Schem tof.

דופי הזמן *Dophi haſſeman*, Probrum temporis. Liber parvus eſt in 8°, eloquentiam & puritatem linguæ elegantiſſimè oſtendens, multiplicibus dicendi modis abundans, & flumen quoddam inſigne in oratione profundens. Adjunctæ etiam ſunt Epiſtolæ quædam ſimili ſtylo conſcriptæ. Author יצחק עובדיה Iſaac Ovadja. Impreſſus Venetiis per Johannem de Gara, Anno ישׄמח 358. Chriſti 1598.

דקדוק לשון הקודש *Dikduk leſchon hakkódeſch*, Gram-

Grammatica linguæ ſanctæ R. Moſis Kimchi, Auguſtæ Anno 1520.

דקדוקים *Dikdukim.* Opuſculum quatuor Grammaticorum, impreſſum Venetiis apud Danielem Bombergum in 8°. Anno 306. id eſt, 1546. Unus שבילי הדעת R. Moſis Kimchi: alter, פתח דברי cujusdam Hiſpani: tertius, ספר צחות Aben Eſræ: quartus, מאזני לשון הקודש Ab. Eſræ. Vide ſingulos ſuis locis.

דקדוקי רשי *Dikduke Raſchi.* Expoſitio locorum, quæ Grammaticè expoſuit R. Salomon Jarchi in ſuis Commentariis.

דרך אמונה *Derech emunah*, Via fidei. Author R. Abraham 1499. Citatur ſæpè in libro Caphtor. Eſt etiam quidam hujus tituli editus Paduæ in 4°. Plures ſunt, & diverſorum Authorum, hujus nominis.

דרך אמונה גדול *Derech emunah gadol*, Via fidei magna. Commentarius eſt in Pirke avos. Author R. Leo, de quo paulò ante. Venet. *Quidam* etiam hujus nominis editus Lublini in 4°. *Alius* hujus nominis, continens Conciones R. Samuel Cohen, edit. Conſtant. in 4°.

דרכי נועם *Darke noam*, Viæ jucundæ (*ex Proverb.* 3. *v.* 17.) Libellus Grammaticalis R. Moſche ben Chabhibh.

דרשות רבינו ניסים *Draſchos Rabbenu Niſſim.* Liber Homiliarum eſt. Fuit hic Niſſim diſcipulus R. Moſis ben Nachman, obiitque

Anno Chriſti 1268. Alius autem fuit R. Nisſim, qui commentatus eſt in R. Alphes, de quo ſuprà. Hujus modi ספרי דרשות Libri Concionum plurimi ſunt. Sic R. Schem Tof ſcripſit דרשות על התורה Conciones ſuper Legem, edit. Paduæ. R. Gedaljah compoſuit *Sepher hadraſchos* Librum Concionum centum octoginta, quas in Italia diverſis in locis habuit. Vide etiam דרשות על התורה R. Jehoſuæ Aben Schuif, impreſſus Cracoviæ, Anno 333. id eſt, 1573.

דרש משה *Draſch Moſche.* Liber Homiliarum ſuper quasdam Aggadas, ſive hiſtorias quæ paradoxæ videntur in Talmud. Author R. Moſche Albelda. Venet. & Cracov.

דרש הרמ״בן במעלת התורה לפני מלך קשטיליא Concio R. Moſis Nachmanidis de præſtantia Legis, habita coram Rege Caſtiliæ. Pragæ in 4°.

ה

הגדת פסח *Haggádas Peſach*, Hiſtória Paſchatis, vel, Lectio ſeſti Paſchatis. Eſt liber Hebræo-Germanicus, agens de adornatione feſti Paſchatis, de cibis in eo coquendis, de benedictionibus & orationibus, aliisque, quæ ad celebrationem feſti illius ſpectant. Venetiis, Anno 369. Chriſti 1609.

הגהות

הגהות מיימוני *Haggehos Majemoni*, Correctiones ſive Meditationes in Majemonem. Author ר' מאיר מרוטנבורג R. Meir Rotenburgenſis, Anno 1286.

הגיון *Higgajon*, Logica R. Schimeonis, Latinè verſa, & punctis vocalibus illuſtrata à Munſtero, & excuſa Baſileæ per Frobenium, Anno 1527. Alia Logica eſt R. Levi ben Gerſon, edita Venetiis. Habeo etiam כל מלאכת הגיון לארסטוטלוס מקצורי אבן רשד· Compendium Logicæ, ſive Organi Logici Ariſtotelici Aben Reſched, impreſſum Rivæ de Triento, apud Chriſtoph. Madrutium, Anno 320. id eſt, 1560. in 8°.

הדרת זקנים *Hadras ſekénim*, Honor ſenum. Libellus Ariſteæ de Septuaginta Interpretibus, ex Græco ſermone in Hebræum converſus à R. Aſaria. Mantuæ in 4°. Comprehenſus eſt in libro מאור עינים.

הדרת קודש *Hadras Kodeſch*, Decor ſanctitatis. Liber Cabaliſticus. Lublini in 4°.

הואיל משה *Hoil Moſche.* Voluit Moſes (*ex Deut.* 1. 5.) Liber eſt in quarto, in quo dignitas, præſtantia & perfectio Legis Divinæ aſtruitur demonſtrationibus ſpeculativis & intellectualibus, cum refutatione contrariorum argumentorum. Author ר' משה אלפלס R. Moſche Alpeles. Venet. Anno הוא משה 357. Chriſti 1597.

הוריית הקורא *Horijas hakkore*, Nomen libri

antiqui Grammatici, cujus meminit R. Jehuda ben Bilham in Tractatu de Accentibus.

היכל ה׳ *Hechal Adonai.* Templum Domini. Liber eſt Cabaliſticus, ſubtilis admodum. Author יחיאל אשכנזי Jechiel Germanus. Venetiis impreſſit Daniel Saneti in quarto. Quidam hujus nominis adſcribitur etiam Rabbi Jacobo ben Ruben.

הכרת המדות *Haccáras hammiddos*, Cognitio proprietatum (Divinarum ſcil.) Liber Cabaliſticus, quem compoſuit R. Moſes fil. R. Iſaac.

הליכות עולם *Halichos olam*, Itinera ſeculi, vel, æterna, (*ex Habac.* 3.5.) Liber eſt introductionionem facilem in Talmud præbens, explicans rationes loquendi Doctorum Talmudicorum, modum diſputandi, objectionum & reſponſionum, & ſimilia plurima, quæ ſpecialem habent uſum apud Talmudicos. Mantuæ in 4°. Anno שש״חה 353. Chriſti 1593. & Savionetæ An. 327. Chriſti 1557. Author ejus R. Jeſchuah Hallevi Hiſpanus, qui Toleti vixit, Anno Chriſti 1467. Librum hunc de novo nuper recenſuit, & Verſione Latinâ doctiſſimâ illuſtravit, Amicus noſter magnus, D. Conſtantinus L'Empereur, Academiæ Leydenſis Profeſſor celeberrimus, ſub Titulo *Clavis Talmudica, complectens Formulas, loca Dialectica & Rhetorica, priſco-*

priſcorum Judæorum, quâ nulli carere debent, nec poſſunt, quicunque feliciter in Talmudicorum ſcriptorum lectione progredi & verſari cupiunt.

הלכות דיעות *Hilchos deos.* Libellus Ethicus ex Rambam, libello antiquo הלכות דרך ארץ / & אבקת רכל collectus. Adjunctus eſt alius ejusdem argumenti, qui vocatur חיי עולם. Cracoviæ, Anno 355. Chriſti 1595. in 4°.

הלכות גדולות *Hilchos gedolos*, Deciſiones magnæ. Author ר׳ שמעון קיירא R. Schimeon Kejara, Anno Chriſti 740. Quidam in aliud tempus rejiciunt. Sunt autem deciſiones variorum caſuum, juxta juris Talmudici Canones. Sic enim priſci illi, ad annum usque milleſimum Chriſti, tantùm erant in Talmudicis occupati, de Bibliis illuſtrandis parum ſolliciti. Edit. Venet. in fol.

הלכות פסוקות *Hilchos peſúkos*, Sententiæ deciſæ. Compendium eſt præcedentis libri, collectum à R. Jehudah bar Nachman, Anno 755.

הנהגת הבריאות *Hanhágas habberius*, Regimen ſanitatis. Tractatus de conſervanda valetudine רמ"בם R. Moſis f. Majemonis.

אגרת בתי הנהגת הגוף והנפש Vide ſuprà הנהגת וכו׳.

הרכבה *Harcáva*, vel, *Sepher habarcáva*, Liber Compoſitionis. Eliæ Levitæ eſt, & expli-

explicat in eo voces compoſitas, id eſt, quæ ex diverſis anomaliis, vocibus aut conjugationibus, formam compoſitam habent, aut alias inſignes anomalias continent. Editus ſecundò Venetiis, apud Danielem Bombergum, Anno 306. Chriſti 1546. in 8ō. Latinè converſus eſt a Munſtero, & editus Baſileæ à Frobenio.

ספר ההשגה vel השגה *Sepher hahaſſaga*, Liber apprehenſionis. Liber Grammaticus, quem compoſuit R. Jona Medicus, ben Ganach, ex Regno קורדובה. Citatur ſæpè ab Ephodeo in Grammatica ſua, ut cap. 11. & alibi. In præfatione vocat eum, הרופא המדקדק השלם אביר המדקדקים ר׳ יונה בן גנאח Medicum & Grammaticum perfectiſſimum, omniumque Grammaticorum præſtantiſſimum R. Jehudah ben Ganach. In libro מאזני לשון הקדש dicitur confeciſſe libros ſeptem, omnes deſiderabiles; & ſeptimum eſſe ספר השרשים Librum radicum. Ex iſtis ſunt & ספר ההערה / & ספר ההשואה / & ספר ההכלמה.

השגות *Haſſágos*, Animadverſiones. Author Rambam, id eſt, R. Moſche bar Nachman.

השגות אלשקאר *Haſſagos Alaskar.* Animadverſiones in ספר אמונות R. Schem tof, in quo rationes ejus, quas profert contra Rambam & alios Philoſophos, refutantur. Venet.

ו

ויקהל משה *Vajakhel Moſche*, Et congregavit Moſes (*ex Exod.* 35. 1.) Liber concionum eſt, in quarto, Venetiis.

ז

זבח פסח *Sevach peſach*, Sacrificium paſchatis. Commentarius eſt illuſtris Don Iſaac Abarbinelis ſuper Haggadam ſive lectionem Hiſtoricam feſti Paſchatis. Cremonæ in 4°.

זוהר *Zohar*, ſive potiùs, *Sohar*. Commentarius in quinque libros Moſis, planè Cabaliſticus, de quo vide in Abbreviatura רש"בי. R. Gedaljah, Author libri Schalſcheleth, fol. 31. 2. ſcribit; *Scito, R. Schimeonem, & ejus filium R. Elieſarem, nihil ſcripſiſſe de libro Sohar, qui hodie eſt in manibus noſtris, ſed diſcipuli ejus ac diſcipuli diſcipulorum ipſorum ſcripſerunt eum in ſoliis multis, ſexaginta circiter annis poſt mortem ejus*, וקבלתי על פה שורה החיבור הוא כל כך גרול הכמות שאם היה נמצא כלו יחד היה משאת גמל *& accepi oretenus, tantam fuiſſe molem hujus compoſitionis, ut, ſi conjuncta tota eſſet, vix camelus eam ferret.* Duo huic libro tribuuntur: primò, in multis juribus repugnat doctrinæ Gemaræ: ſecundò, Conſtitutiones ejus, iſtarum rerum, quæ in

Gemara non ſunt explicatæ, tamquam authenticæ à Rabbinis receptæ ſunt, & in uſum traductæ. Quòd Author iſtius libri nullibi Gemaræ mentionem faciat, inde omninò Judæi putant, ante collectum Talmud librum conſcriptum eſſe. Quòd tamdiu delituerit, id ajunt non eſſe novum inter Judaicos libros, quorum multi adhuc hodiè extent, qui ſimiliter per multos centenos annos in Ægypto, & iſtis orientalibus locis occultati fuerint. Sed ſatis. Impreſſus Cremonæ, Anno 319. id eſt, 1559. in fol. quæ editio habet Concordantias locorum Sacræ Scripturæ adjectas. Impreſſus etiam eſt Mantuæ in 4°. Anno 318. id eſt, 1558. & hæc editio locos Scripturæ non habet. Habet etiam quædam aliter diſpoſita, quàm ſunt in Cremonenſi editione, quam Judæi Mantuanæ præferunt.

זוהר חדש *Sohar chadaſch*, Sohar novus. Liber eſt in quarto, Anno Chriſti 1603. Cracoviæ editus, ejusdem orationis, ſtyli & materiæ cum Sohar antiquo. Continet autem ea, quæ in impreſſis exemplaribus Sohar deſunt, & deſcripta ex antiquiſſimo exemplari manuſcripto in pergameno, quod ex terra Iſraelis latum. Continet etiam מדרש הנעלם / item תקונים / item מדרש שיר השירים ואיכה / ubi varia lectio annotata, ex vetuſto exemplari. In eo Medraſch multa de punctis voca-

calium & accentum habentur, quæ ſi eſſent ejus antiquitatis, ut Judæi volunt, multum haberent ponderis. Unum & alterum locum annotabo, producturus reliqua ſuo tempore in Theſauro Grammatico. Fol. 10. 2. legitur: נקודי והנועות קבלה למשה מסיני, id eſt, *Puncta & vocales acceptio ſunt Moſis de monte Sinai.* Et fol. ſeq. תנועי דטעמי קיימו כולא על ידא דמשה *Motiones accentuum firmata ſunt omnes per Moſis:* Et fol. 26. 2. תיבין בלא נקודי אינון כאיתתא בלא לבושין דלא יכלא למהך באתר דעלמא *Dictiones abſque punctis, ſunt ſicut mulier abſque veſtimento, quæ non poteſt prodire in locum publicum.* Et fol. 28. 2. לית קיומא ונהירו לכל אתוון בר מנהורי דנקודי וכלא אתמסר ברזא דאורייתא בסיני, id eſt, *Non eſt ſubſiſtentia aut lux ullis literis ſine luce punctorum, & totum illud traditum eſt, per ſecretum Legis in Sinai.*

זוהר הרקיע *Sohar harakiah*, Splendor firmamenti. Conſtantinop. in 4°.

זכרון *Siccaron*, vel, ספר הזכרון *Sepher haſſiccáron*, Liber memorialis. Author R. Joſeph Kimchi, pater R. Davidis, qui eum ſæpè citat, ut in Michlol fol. 186. Grammaticus eſt.

☞ זכרון תורת משה *Sichron toras Moſche*, (ex Mal. 3.) Recordatio Legis Moſis. Conſtant.

זכות *Sacchus*, vel, ספר הזכות *Sepher haſſáchus*, Liber meritorum. Author Rambam, id eſt, R. Moſche bar Nachman.

זמירות *Semiros*, Cantiones. Sunt elegantes quædam cantiones in honorem Sabbathi decantandæ, cum Rhytmis Germanicis, & explicationum notis Hebraicis. Adjecta alia cantio Hebræa cum Rhytmis Germanicis, elegans & jucunda, continens diſputationem inter aquam & vinum, utriuſque laudes & utilitatem ex ſacris literis pulchrè demonſtrans. Libellus in octavo.

ח

חבצלת השרון *Chavatzeles haſſcharon*, Roſa Scharonis (*titulus ex Cantic.* 2. 1.) Commentarius eſt in Danielem, habens adjectum textum cum punctis, Authore R משה אלשיך Moſche Alſchich. Impreſſus Venetiis, Anno 1592. per Johannem de Gara in 4°.

חבורי לקט *Chibbure leket*, Compoſitiones collectaneæ. Commentarius eſt ſuccinctus in Prophetas tam priores quàm poſteriores, & in Hagiographa, ex Raſchi, Aben-Eſra, Kimchio, Gerſonide, & aliis, collectus à R. Abrahamo ben Rabbi Jehudah Chaſſan. Lublini Anno 372. Chriſti 1612. in fol.

חובת הלבבות *Chovas hallevavos*, Officium cordium. Liber מוסרי Theologicus & moralis ad pietatem & timorem Dei hortans, ſummè commendatus. Author רבינו בחיי Rabbenu

benu Bechai haddajian Judex, Hiſpanus, filius R. Joſeph (non ille Bechai qui in Legem commentatus eſt, ut ſuprà vidimus,) qui eum conſcripſit in lingua Arabica. Ex lingua Arabica autem in Hebræam tranſlatus eſt à R. Jehuda Aben Tybbon. Dividitur in decem portas, ſive capita. I. Agit de Unitate Dei. II. De Creaturis, & Bonitate Dei erga illas. III. De ampleċtendo vero cultu Divino. IV. De ſpe & fiducia in ſolo Deo collocanda. V. Quod omnia noſtra opera debeant unicè dirigi ad Dei gloriam, & de vitanda omni hypocriſi. VI. De Humilitate. VII. De Pœnitentia. VIII. De Abſtinentia, ſive Sanċtimonia. IX. De Amore Dei & ejus gradibus. Editus in 4°. Venetiis apud Danielem Bombergum, Anno 308. id eſt, 1548. & Mantuæ, & Cracoviæ, Anno 1593.

חדושים *Chidduſchim.* Innovationes, Novæ meditationes, Novellæ. Aliquot libri recentiorum Rabbinorum ſunt, quæ inſcribuntur *Chidduſchim*, vel, *Chidduſche*, ſi nomen Anthoris ſequatur, & continent novas explicationes, ſuper libros quoſdam Talmudicos. Tales ſunt חדושי רבינו נסים Novellæ Rabbenu Niſſim, impreſſus Rivæ de Triento, Anno 319. Chriſti 1559. in 8°. Item, חדושי ר״שבא. Item, חדושי הרמ״בן. Impreſſus quoque eſt ſimilis liber, חדושים appel-

pel-

pellatus, Baſil. apud Conrad. Waldkirch in 4°.

חזון למועד *Chaſon lemoed*, Viſio ad tempus ſtatutum (*titulus ex Abac.* 2. 3.) Commentarius eſt in Danielem, habens adjunctum textum ſine punctis. Author R. Samuel filius R. Judæ Valerii. Venetiis, Anno שמ״ו 346. Chriſti 1586.

חזות קשה *Chaſus kaſcha*, Viſio dura, ex Jeſa. 21. 2. Author R. Iſaac Arama, cujus & in litera ע recordabimur. Savionetæ in 4°. Quidam ſcribit, eſſe חיבור המזהיר שלא להשתקע בלימור הפילוסופיאה librum dehortantem à nimio ſtudio Philoſophiæ.

חזקוני *Chaskuni*, Confortate me, non *Chiskuni*, ut quidam pronunciant. Nam verbum חזק non jungitur Affixis Pronominibus in Kal, cùm ſit intranſitivum. Sic autem vocatur liber, ut lectores ejus per nomen libri recordentur authoris, eique benè precentur, cui nomen חזקיה Chiskia ſive Ezechias. Eſt autem Commentarius in quinque libros Moſis. Iſti Commentario poſtea adjunctus textus Hebraicus & Chaldaicus, cum Commentario R. Salomonis, & Notis ex Authore Turim, de quo ſuprà diximus in litera א. Liber hic magni uſus eſt inter Judæos ad lectiones ſacras ex eo peragendas in Synagogis. Impreſſus Venetiis An. 284. id eſt, 1524. & Baſileæ apud Waldkirch. An. 366. Chriſti 1606. in fol.

ספר

ספר החיים *Sepher hachajim*, Liber vitæ. Continet דרשים. In quodam Catalogo notatur eſſe Com. in Levit. & Author ejus vocatur R Jehuda. Impreſſus Cracov. Anno 348. in 4°. & Venet.

חיי עולם *Chaje olam*, Vita æterna, Liber Hebræo Germanicus de vita æterna. Impreſſus Friburgi Briſgojæ, Anno 343. Chriſti 1583. in 4°.

חלומות *Chalomos*, vel, *Sepher hachalomos*, Liber ſomniorum. Author Rambam. Alius etiam eſt ר' האיי editus Venetiis. Vide etiam infra פתרון חלומות.

חכמת מנוח *Chochmas Manoach*, Sapientia Manoæ. Liber criticus, continens correctiones, varias lectiones, caſtigationes in Talmud. Author ejus R. מנוח הענדל Manoach Hendel. Pragæ in 4°.

חוכמתא רבתא דשלמה *Chochmeſa rabbſa diſchlomoh*, Sapientia magna Salomonis Eſt liber Salomonis, qui inter libros Biblicos Apocryphos extat. Rabbi Moſes bar Nachman, in præfatione Commentarii ſui in Legem, teſtatur ſe eum vidiſſe המתורגם in linguam Chaldaicam ſive Syriacam tranſlatum, & adducit illic aliquot verſus ex eo, qui extant in libro Græco Sapientiæ cap. 7. ℣ſ. 5. 6. 7. 8. & ℣ſ. 17. 18. 19. 20. de Sapientia Salomonis. Dialectus autem in illis eſt purè Syriaca, unde recentior videtur eſſe illa tranſlatio.

חלקת

חלקת מחוקק *Chelkas mechokek.* Portio Legiſlatoris (*titulus ex Deuter.* 33. 21.) Commentarius eſt in Jobum, adjunctum habens textum cum punctis, Authore משה אלשיך Moſche Elſchich. Venetiis apud Johannem de Gara, Anno 363. Chriſti 1603. in 4°.

חן טוב *Chen tof*, Gratia bona. Expoſitio Pentateuchi. Author R. Tobias Levi Tzephatenſis.

חנוך *Chanoch.* Liber eſt in quo Chiromantia explicatur, id eſt, ratio linearum manuum & faciei. Author R. Gedaljah, qui eum compoſuit Piſauri, in memoriam filii ſui חנוך Chanoch ſive Enoch, Anno 1570.

ספר החינוך *Sepher hachinnuch*, Liber Catechiſationis, Catechiſmus. Explicatio ſuccincta 613. præceptorum Moſaicorum, ſecundum ordinem Paraſcharum ſive ſectionum V. librorum Moſis, ex Alpheſi, Majemonide & Nachmanide collecta, à Levi Barſellonio. Venetiis apud Johannem de Gara, Anno 361. Chriſti 1601. in 4°.

חסדי יי׳ *Chaſde Adonai*, Benignitates, Miſericordiæ Domini. Liber eleganter agens de Miſericordia Dei, & viginti ſex modis explicans verſum illum Pſalm. 62. 13. ולך יי׳ חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו *Tibi Domine eſt miſericordia, quia tu reddis unicuique ſecundum opera ſua.* Author ejus in fine libri ſe vocat, העלוב משה מרדכי בן כמה״רר שמואל

Af-

Afflictus Moſes Mardochei filius R. Schemuelis. Impreſſus Cracoviæ, Anno 349. Chriſti 1589. in 4°.

חסידים *Chaſidim*, vel, *Sepher Chaſidim*, Liber piorum vel ſanctorum. Liber Ethicus & Theologicus, continens præcepta benè vivendi, quæ variis exemplis & hiſtoriis illuſtrantur. Author R. Samuel. Anno Chriſti 1180. Filium habuit, qui dictus ר׳ יהודה חסיד R. Jehuda pius, cujus nomen hodie in libri fronte ponitur. Ex vetuſto manuſcripto exemplari auctus & renovatus. Impreſſit eum ultimò Frobenius Baſileæ Anno 1581. Antea excuſus fuit Venetiis.

ספר חרדים *Sepher charedim.* Explicatio 613. præceptorum, docens, à quonam ex quinque ſenſibus ſingula dependeant, quaque ratione ſint obſervanda & implenda. Venetiis in 4°. Anno 361. Chriſti 1601.

חשן המשפט *Choſen hammiſchpat*, Pectorale judicii. Cabaliſticus, cujus Author R. Baruch.

חשק שלמה *Cheſek Schlomoh*, Deſiderium Salomonis, (*titulus ex* 1 *Reg.* 9. 19) Commentarius eſt in Canticum Canticorum. Author רבי יוחנן אלמאן R. Jochanan Alleman, qui fuit Præceptor Johannis Pici Mirandulæ Comitis. Eſt & ejuſdem tituli Commentarius egregius in Prophetam Jeſaiam, impreſſus Saloneki in fol.

חזו

חותם תכניח *Chotem tochnis*, Sigillum diſpoſitionis (*titulus ex Ezech.* 28. 12.) Author R. Jedaja, aut Pater ejus R. Abraham, vulgò cognominatus Badreſchi. Citatur ab Abrahamo Balmeſio, & Grammaticus videtur.

חתן דמים *Chatan damim*. Sponſus ſanguinum, (*Exod.* 4. 25.) Liber Cabaliſticus. Pragæ in folio. Anno 366. Chriſti 1596.

ט

טוביה *Tobias*, Hiſtoria Tobiæ Hebraicè. Edita primò Conſtantinop. deinde Baſil. cum Verſione Latina & notis Sebaſt. Munſteri.

טוב טעם *Tuf táam*, Bonitas ſenſus. Liber de Accentibus Hebraicis, quo univerſa Accentuum Hebraicorum natura, proprietas, conſecutio & uſus explicatur, Authore Elia Levita Germano. Baſileæ apud Henricum Petri in 8°. Anno 1539. Habemus eum Latinè etiam à nobis tranſlatum.

טור אבן עזרא *Tur Aben Eſra*. De conjugiis, nuptiis, dotibus, & morbis mulierum, purificationibus &c. Liber juridicus.

טעמי המקרא *Taame hammikra*, Accentus Scripturæ. Liber de Accentibus, Authore R. Jehuda ben Bilham. Excuſus eſt Lutetiæ apud Robertum Stephanum in 4°. An. 1565.

Pe-

Peculiariter etiam ſcripſit טעמי ג׳ ספרים אמ״ת Tractatum de Accentibus trium librorum, Job, Proverb. & Pſalm. Ibidem.

טעמי מצות *Taame mitzvos*, Rationes præceptorum. Liber eſt in 4°. in quo rationes præceptorum Moſis redduntur. Author ר׳ מנחם ריקנאט R. Menachem Rekanat vel Recinenſis, qui obiit Anno Chriſti 1290. Impreſſus Baſileæ in 4°. per Ambroſium Frobenium, Anno Chriſti 1581.

י

יד חזקה *Jad Chaſaka*, Manus fortis. Liber eſt in folio, in quatuordecim libros & quatuor Partes ſeu Volumina diſtinctus, quo Talmudicum opus totum, linguâ eleganti Hebraicâ & perfacili, compendioſè tractatur. Commentario duplici illuſtratus eſt: alter vocatur כסף משנה *Keſeph miſchne*, alter מגיד משנה *Maggid miſchne*. In quoſdam etiam libros commentatus eſt ר׳ לוי בן חביב R. Levi ben chavif. Adjectæ etiam ſunt השגות הראב״ד Animadverſiones & notæ breves R. Abrahami filii Davidis. Impreſſum Venet. Anno ש״לד 334. Chriſti 1574. Operis ſumma hæc eſt.

PARS I. Habet libros tres: *primus* dicitur ספר המדע *Sepher hammadda*, Liber de ſcien-

ſcientia: *ſecundus*, ספר אהבה *Sepher ahava*, Liber de amore: *tertius*, ספר זמנים *Sepher ſemannim*. Liber de tempore.

ספר המדע *Sepher hammadda* agit 1. de fundamentis Legis: 2. de variis opinionibus circa Legem Moſis: 3. de ſtudio Legis: 4. de idololatria: 5. de pœnitentia.

ספר האהבה *Sepher haahava* agit 1. de lectione ſacra iſtius textus Moſis, *Audi Iſraël, Deus tuus Deus unus eſt*, Deut. 6. 2. de precibus: 3. de tephillin ſeu ligamentis tempore precum manui ſiniſtræ & fronti capitis adhibendis: 4. de ſchedis poſtibus Januarum includendis: 5. de libro Legis & ejus ſcriptione legitima: 6. de zizis, id eſt, penicula-mentis ſacris: 7. de benedictionibus & conſecrationibus omnium rerum per preces: 8. de circumciſione.

ספר הזמנים *Sepher haſſemannim*, agit 1. de Sabbatho: 2. de mixtione rerum in Sabbatho: 3. de feſto Expiationis ſive Jom kippur: 4. de vulgari feſto ſive ſemifeſto die: 5. de interfeſtis diebus, inter primum & octavum, qui minus ſacri: 6. de fermento expurgando & maſſa infermentata tempore feſti paſchatis: 7. de cornu quod in feſto novi anni inflari ſolet: 8. de ſcenopegiis: 9. de annua penſitatione ſicli: 10. de conſecratione novilunii, ubi Aſtronomia & calendarii totius ratio explicatur: 11. de Jejuniis:

12. de

12. de feſto Hamanis & Mardochei, & lectione libri Eſther in feſto illo: 13. de feſto dedicationis Templi.

PARS II. Complectitur libros duos: *primus* dicitur ספר נשים *Sepher naſchim* Liber de mulieribus: *ſecundus* ספר קדושה *Sepher keduſcha*, Liber de ſanctitate.

ספר נשים *Sepher naſchim*, agit 1. de maritatione & uxoratione: 2. de repudiatione: 3. de fratriarum jure & ritibus in mariti abſque liberis defuncti, fratre ducendo vel repudiando: 4. de puella virgine vi aut doloſâ perſuaſione compreſsâ: 5. de muliere declinante ad adulterium.

ספר קדושה *Sepher keduſcha*, agit 1. de prohibito congreſſu & inceſto: 2. de menſtruata: 3. de proſelytis: 4. de cibis vetitis: 5. de vino prohibito: 6. de mactandi ritu.

PARS III. Complectitur libros quinque: *primus* הפלאה *Haphlaa*, de ſeparatione: *ſecundus*, זרעים *Seraim*, de ſeminibus: *tertius*, עבודה *Avoda*; De miniſterio ſacro: *quartus*, קרבנות *Korbanos*, De ſacrificiis: *quintus*, טהרה *Tahora*, De purificationibus.

ספר הפלאה *Sepher haphlaa* agit 1. de juramentis: 2. de votis: 3. de naziræatu: 4. de æſtimatione rerum & perſonarum, item de anathemate & devotis ad uſum ſacrum.

ספר זרעים *Sepher ſeraim* agit. 1. de hetero-

geneis non ſerendis aut conjungendis. 2. de portione pauperibus relinquenda: de Trumos, ſive oblationibus liberis & indefinitis. 3. de decimis primis: 4. de decimis ſecundis: 5. de primitiis offerendis: 6. de anno ſeptimo ſeu quiete terræ anni ſeptimi.

ספר עבודה *Sepher avoda*, agit 1. de ſanctuario, in quo ſacra peragebantur. 2. de vaſis ſanctuarii. 3. de ingreſſu Sacerdotis in ſanctuarium: 4. de prohibitis in altari offerendis: 5. de ſacrificiis offerendis: 6. de ſacrificio jugi: 7. de vitiatis ſacrificiis: 8. de ſacrificiis in feſto Expiationis offerendis: 9. de transgreſſione in ſacrificiorum fruitione.

ספר קרבנות *Sepher korbanos*, agit 1. de ſacrificio paſchatis: 2. de triplici ſolenni comparitione coram Domino: 3. de primogenitis: 4. de errore per ignorantiam: 5. de iis qui non tenentur habere ſacrificium expiationis: 6. de permutatione ſacrificiorum.

ספר טהרה *Sepher tahora*, agit 1. de pollutione ob cadaver: 2. de vacca rufa: 3. de pollutione ob lepram: 4. qui cubilia & ſedilia polluant: 5. de patribus, id eſt, generalibus capitibus pollutionum: 6. de pollutione comedentium: 7. de vaſorum pollutione & purificatione: 8. de balneis & lavacris.

PARS IV. Complectitur libros quatuor: *primus* נזיקין *Neſikin*, de damnis: *ſecundus* קנין *Kinjan* de poſſeſſionibus & acquiſitioni-

nibus: *tertius* משפטים *Miſchpatim*, de judiciis: *quartus* שופטים *Schophetim*, de judicibus.

ספר נזיקין *Sepher neſikin*, agit 1. de damnis in opibus ac facultatibus ab alio illatis: 2. de furto: 3. de rapto aut perdito reſtituendo: 4. de pigneratione: 5. de homicidio & conſervatione homicidæ innocentis.

ספר קנין *Sepher kinjan*, agit 1. de emptione & venditione: 2. de acquiſitione ex publico per venationem aut piſcationem, item de donationibus, de jure vicinitatis & vicinorum. 3. de nunciis emiſſis ad aliquid expediendum, &, ſi quid per eos neglectum aut dolo commiſſum ſit, item de jure ſocietatis & commercii. 4. de ſervis & ſervitutibus.

ספר משפטים *Sepher miſchpatim*, agit 1. de conductione pro mercede: 2. de commodato & depoſito: 3. de mutuante & mutuum accipiente: 4. de actore & reo, accuſante & accuſato: 5. de hæreditatibus.

ספר שופטים *Sepher ſchophetim*, agit 1. de Sanhedrin ſeu ſenatu majore: 2. de teſtibus ac depoſitionibus teſtium: 3. de rebellibus & apoſtatis: 4. de luctu & lugentibus: 5. de regibus & bellis gerendis.

Hactenus de Opere Rambam.

יד אבשלום *Jad Abſchalom*, Manus Abſalomi (*ex* 2 *Sam.* 18. 18.) In uno Catalogo ad me miſſo ſcribitur eſſe Commentarius in Proverbia Salomonis, Authore Baal Akeda,

 &im-

& impreſſus in 4°. In alio dicitur eſſe ספר דינים liber Juridicus. Ergo erunt fortè diverſi.

ידי משה *Jede Moſche*, Manus Moſis. Commentarius ſuper quinque libellos, ſecundum principia Philoſophorum.

ספר ידידות *Sepher jedidos*, Liber dilectarum, amicarum. Liber de fabrica tabernaculi, phyſicè & cabaliſticè, Manuſcriptus.

יונת אלם *Jonas illem*, Columba muta (*ex Pſal.* 56. 1.) Liber Cabaliſticus Manuſcriptus.

יחוס בשר *Jichus baſar*, Proſapia, Genealogia carnis. Liber eſt de juribus mulierum agens. Author R. Jehuda Barſellonius, qui apud פוסקים Jureconſultos ſimpliciter vocatur רב אלברצלוני.

יוחסין *Juchaſin*, vel, *Sepher Juchaſin*, Liber proſapiarum. Hiſtoricus eſt, tractans hiſtoriam ſacram & Judaicam ab initio mundi uſque ad annum Chriſti 1500. Author, ר' אברהם זכות R. Abraham Zachus. Cracov. in 4°. Anno Chriſti 1580.

ייחוס הצדיקים *Jichus hazzaddikkim*, Proſapia juſtorum.

ילמדנו *Jelammedenu*, Docet nos. Vide infrà תנחומא.

ילקוט *Ialkut*, Pera. Pera Rabbinica, in quam omnis generis nummi collecti ſunt, rotundi & acciſi, cuprei & ærei, argentei & aurei, qui tamen rariores, ſaltem in noſtros uſus.

uſus. Commentarius eſt in tota Biblia varius, ex variis antiquis libris collectus, veluti Siphra, Siphre, Mechilta, Rabbos, Tanchuma, Talmud, & ſimilibus, non ad literalem ſenſum, ſed ad allegoricum, in quem Rabbini Darſchanim ſeu concionatores, excurrere ſolent. Author R. Schimeon concionator Francofurtenſis. Editus Cracoviæ, Anno 1595.

ים של שלמה *Jam ſchel ſchlomo*, Mare Salomonis. Continet varias Diſputationes Talmudicas. Author Schlomo, vel Salomon Luria, ſcriptor recens.

ימות עולם *Jemos olam*, Dies ſeculi. Liber Abarbinelis, quo pollicetur, ſe recenſere velle omnes perſecutiones & afflictiones Iſraelitarum inde ab Adamo primo, uſque ad ſua tempora. Mentionem facit hujus libri in מעיני הישועה Fonte 3. Palmâ 3.

יסוד מורה *Jeſod mora*, Fundamentum timoris. Liber Grammaticus videtur. Author R. Aben Eſra. Citatur in Commentario Coſri Orat. 3. ſect. 32. & ab ipſomet Aben Eſra Deut. 20. 19. Impreſſus eſt Venetiis Anno 326. ſed nunquam eum mihi videre contigit.

יסוד עולם *Jeſod olam*, Fundamentum mundi vel æternum, (*titulus ex Prov.* 10. 25.) Liber omnimodâ doctrinâ refertus, quem compoſuit Rabbi Iſaac Iſraelita in Hiſpania,

in honorem præceptoris ſui R. Aſcher, Anno 1310. Hiſtoricus eſt, ut ex Juchaſin apparet, in cujus fine multa ex eo citantur. Vidi olim in illuſtri quadam Bibliotheca, quæ nunc diſſipata.

יסוד שירים *Jeſod ſchirim*, Fundamentum Canticorum. Commentarius allegoricus & myſticus in libellum Ruth, ad oſtendendum quod in Sacra Scriptura ſit גלוי ונעלם פנימי וחיצון Senſus manifeſtus & occultus, interior & exterior. Vocavit Author librum hunc *Fundamentum vel principium Canticorum*, quia ex Ruta egreſſus eſt David Princeps Cantorum. Impreſſus טיהינגן Thiengæ, Anno 320, Chriſti 1560.

יוסף בן גוריון *Joſeph ben Gorion*, vel, *Joſippon.* Joſephus Hebraicus ex Conſtantinopolitano exemplari editus, & Latinâ verſione atque notis eruditis illuſtratus à Sebaſtiano Munſtero, Baſileæ apud Henricum Petri, Anno 1541. Impreſſus etiam Venet. Anno 304. in 4°. & Cracoviæ.

יוסף דעת *Joſeph daas*, Augebit ſcientiam. Liber eſt continens correctiones & caſtigationes Commentariorum Rabbi Salomonis ex manuſcripto, trecentorum & amplius annorum antiquitatis, exemplari. Eſt autem hic liber totius operis pars prima duntaxat, in V. libros Moſis. Author R. Joſeph bar Jiſſaſchar Pragenſis. In præfatione pro-

promittit in ſecunda parte eundem laborem in Commentarios Raſchi ſuper Prophetas, Hagiographa, & V. Megillos: In tertia parte, Caſtigationes in triplex Targum, Onkeli, Jonathanis & Hieroſolymitanum. Pragæ in 4°.

יוסף לקח *Joſeph lekach*, Augebit doctrinam (*titulus ex Prov.* 1. 5.) Peruſch ſive expoſitio ſuper libellum Eſther. Author R. Elieſer Germanus, caput Synagogæ Poſnavienſis in Polonia, qui obiit Anno 1586.

יפה מראה *Jephe mareh*, Pulcher aſpectu. Scribitur eſſe Commentarius elegans ſuper רבות Rabbos, uſque ad Leviticum. Venetiis. In Talmud Hieroſol. Bava kama in fine adducitur in gloſſa בעל יפה מראה author libri יפה מראה/ qui vocatus fuit R. Samuel יפה Japhe.

יפה נוף *Jephe noph*, Pulcher tractu. Ejuſdem Authoris, Venetiis.

יפה תאר *Jephe toar*, Pulcher formâ. Ejuſdem Authoris. Hunc adducit Philippus Aquinas in Lexico ſuo ad vocem תבקיין ex Bereſchit rabba, & ſimul paginam 195. unde ſine dubio & hic impreſſus eſt. Videntur hi tres omnes eſſe ejuſdem argumenti. Nobis eos nunquam videre contigit.

יצירה *Jetzirah*, vel, *Sepher Jetzirah*. Liber Creationis. Liber Cabaliſticus celebris, qui tribuitur Abrahamo Patriarchæ, ut titulus

præ ſe fert, & Author libri Juchaſin teſtatur, ut & alibi in Abbreviaturis diximus. Quidam attribuunt eum R. Akivæ, unde in præfatione ſecunda Zohar Mantuani ſcribitur, מי התיר לרי עקיבא לכתוב ספר יצירא וקראהו משנה שהיתה שומה בפיהם בקבלה מאברהם אבינו וכו׳. In libro Coſri Orat. 4. Num. 25. ſcribitur de hoc libro; ספר יצירה והוא לאברהם אבינו והוא עמוק ופירושו ארוך הורה על אלהותו ואחדותו בדברים מתחלפים מתרבים מצד אבל הם מתאחדים וכו׳. Vide illic plura & in Commentario. Mentio ejus in Talmud Sanhedrin cap. 7. fol. 65. 2. Excuſus Mantuæ in 4°. cum Commentariis R. Abraham ben Dior, Rabbi Moſis ben Nachman, R. Moſche בוטרילו Butrillo, Rabbi Saadiæ Gaon, & R. Elieſer מגרמישא Anno 322. Chriſti 1562.

יראה *Jirah*, vel, *Sepher hajirah*, Liber timoris Dei, hortans ad timorem Domini, & pietatem. Parvus eſt, excuſus Venetiis, Anno 1544. in 4°. Author R. Jona Gerundenſis. Eſt & in Hebræo-Germanicum ſermonem converſus, qui impreſſus Tiguri Anno 306. Chriſti 1546.

יורה דעה הארוך Liber *Jore deah* major. Author R. Aharon Sacerdos, circa annum 334. Impreſſus Venetiis cum Comment. R. Joſeph Karro.

יראים *Jereim*, vel, *Sepher jereim*, Liber timentium Deum. Author R. Benjamin

Schal-

Schalſcheleth fol. 56. 2. In Catalogo quodam reperio ספר יראים adſcribi etiam cuidam ר׳ אליעזר.

יריעות עזים *Jerios iſſim*, Cortinæ caprinæ (*ex Exod.* 26. 7.) Sexcenta tredecim præcepta verſibus breviter comprehenſa. Author R. Schimeon bar Schmuel, Hieroſolymitanus.

יריעות שלמה *Jerios Schlomoh*, Cortinæ Salomonis (*titulus ex Cantic.* 1. 5.) Eſt Biur ſive declaratio ſuper Eliam Miſrachi, id eſt, Orientalem, qui ſcripſit declarationem ſuper Raſchi. Author R. Schlomo, ſive Salomon Luria, de quo antè dictum. Pragæ, Anno 1609. in 4to.

יש שכר *Jeſch ſachar*, Eſt merces. Caſus juris, ex libro Zohar. Pragæ. vide ſuprà in אמרי בינה.

ישע אלהים *Jeſcha elohim*, Salus Dei. Commentarius in Eſtheræ librum. Author R. Abraham Tzabulon. Venet.

ישועות משיחו *Jeſchuos Meſchicho*, Salutes Meſſiæ (*titulus ex Pſal.* 28. 8.) Liber explicans dicta Gemaræ & Deraſchos de Meſſia. Author Abarbinel. In præfat. libri מעייני הישועה ſcribitur, ignorari, quónam hic liber devenerit, ut & ספר משמיע ישועה, unde nunquam impreſſi videntur.

ישר *Jaſchar*, vel, *Sepher hajaſchar*, Liber rectus, vel, recti. (*titulus ex Joſ.* 10. 13.) Author R. Tam, R. Salomonis ex filia nepos,

pos, qui in Talmud quoque multa commentatus eſt. Excuſus Cracoviæ, Anno 346. id eſt, 1606. in 4°. & anteā in Italia, Anno 304. Chriſti 1544.

כ

כבוד אלהים *Kevod Elohim*, Gloria Dei. Cabaliſticus, cujus Author R. Elieſer hakkalir. In Catalogo quodam inveni, eſſe expoſitionem libri עבודת הקדש.

כד הקמח *Kad hakkemach*, Cadus farinæ (*titulus ex* 1 *Reg.* 17. 14.) Liber in folio eſt, continens ordine Alphabetico locos communes Theologicos, excuſus Lublini. Author R. Bechai, qui Commentarium celebrem ſcripſit in Legem, ut ſuprà in litera ב poſitum.

כוזרי *Coſri*, vel, *Sepher baccoſri.* Liber multiplicis doctrinæ ac multæ laudis, conſcriptus à ר׳ יהודה הלוי R. Jehuda Levita Hiſpano, in honorem Regis cujusdam, quem vocat Coſar, circa annum Chriſti 1140. in lingua Arabica, & ex ea in Hebræam traductus à Jehuda Aben Tybbon. Vixit tempore Aben Eſræ, qui eum citat in paraſcha יתרו Jethro. Excuſus eſt Venetiis primum ſine Commentario: deinde cum celebri Commentario R. Jehuda Muſcato, quem vocat קול יהודה *Vox Iehuda*, Anno 1594.

כל

כל בו *Col-bo*, Omnia in eo. Liber juridicus, continens jura & conſtitutiones de omnibus rebus communis politiæ Judaicæ. Vidi in quarto excuſum Venetiis, Anno 332. id eſt, 1572. Eſt & in folio editus.

כלי חמרה *Keli chemda*, Vas deſiderabile (*titulus ex Ierem.* 25. 34.) Author Samuel Laniadi. Continet homilias ex Rabboth, id eſt, Gloſſa magna in V. libros Moſis. Venet. apud Joh. de Gara in fol. Liber recens eſt.

כלי יקר *Keli jakar*, Vas pretioſum, (*titulus ex Prov.* 20. 15.) Commentarius eſt in Joſ. Jud. Samuelis & Regum libros, ejuſdem Authoris, habens, (niſi fallor) adjunctum textum cum punctis. Venetiis apud Johannem de Gara in fol.

ספר הכלמה *Sepher hachlamah.* Cabaliſticus liber, cujus Author R. Ruben Hiſpanus.

כסף משנה *Keſeph miſchne*, Argentum duplum (*titulus ex Geneſ.* 43. 11.) Commentarius in librum Jad Majemonidis, Authore Joſepho Karro, qui obiit Anno 1575. quo indicat quo in libro & capite Talmudico ſingulæ theſes & doctrinæ extent, unde *Keſeph miſchne*, q. Argentum Miſchnæ.

כף נחת *Kaph nachas*, Vola quietis (*titulus ex Eccleſ.* 4. 6.) Eſt liber Miſchnajos cum brevi Commentario, quo difficiliores voces explicantur. Venet. apud Joh. de Gara, An. 1609. in 8°.

כפתור

כפתור ופרח *Caphtor vapherach.* Pomum & flos (*titulus ex Exod.* 25. 32.) Liber eſt continens hiſtorias Talmudicas, Aggados, Medraſchos, & ſimiles ſermones allegoricos & hyperbolicos, quorum genuinus ſenſus explicatur. Liber egregius & jucundus. Baſileæ in 4°. apud Ambroſium Frobenium.

כריתות *Keriſus*, vel, *Sepher keriſus.* Author R. Schimſchon, qui obiit Anno 1312. Introductio eſt in Talmud. Cremonæ in 4°.

כתם פז *Keſem pas.* Aurum ſolidum. Cabaliſticus. Author R. Jom tof. Alius hujus nominis, quem compoſuit R. Iſaac F. Rabbi Samuelis.

כתר מלכות *Keſer malchus*, Corona regni, Liber precum & hymnorum ſacrorum, in laudem Dei Opt. Max. Author רבי שלמה בן גבירול R. Salomon filius Gavirol.

כתר שם טוב *Keſer ſchem tof.* Corona nominis boni. Commentarius in Legem. Author R. Schem tof. Venet. in fol. Anno 361. id eſt, 1601.

כתר תורה *Keſer torah*, Corona Legis. Explicatio Talmudica 613. præceptorum; Conſtantinop. Anno 296. in 4°. Author Rabbi Joſeph Askenaſi. Judæus quidam aliquando obtulit pro aureo Ungarico.

ל

לב אהרון *Lef Aharon*, Cor Aharonis, (*titulus ex Exod.* 28. 30.) Commentarius ſuper Prophetas priores יפה מאד elegans valdè, ſcribit quidam. Author eſt Aharon ben Chajim.

לב האריה *Lef haarjeh*, Cor leonis (*titulus ex* 2 *Sam.* 17. 10.) Venetiis in 4°.

לבוש מלכות *Levuſch malcus*, Indumentum regium (*titulus ex Eſth.* 6. 8.) Liber ritualis & juridicus, quales ſunt ארבע טורים & שלחן ערוך / recens, ſed valdè celebris. Continet decem partes, quarum ſingulæ peculiari titulo à לבוש inchoato inſigniuntur. Prima vocatur, לבוש התכלת Veſtimentum hyacinthinum. Secunda לבוש החור Veſtimentum candidum. Aliud לבוש עיר שושן Veſtimentum urbis Suſan, &c. התופר Sartor horum veſtimentorum, ר׳ מרדכי נקרא יפה R. Mordechai, dictus Pulcher, qui Anno 1592. Pragæ adhuc claruit. Impreſſus Pragæ Anno 370. Chriſti 1610. & Lublini Anno 363. Chriſti 1603. in folio.

לבנתי הספיר *Liſnas haſſaphir*, Later Saphiri, (*Exod.* 24. 10.) Author R. Juda. Grammaticus videtur, & citatur à R. Abraham Balmeſio in litera S. 4.

לוחות התכונה *Luchos hattechunah*, Tabulæ Aſtronomicæ, in gratiam Alphonſi Regis Portugaliæ confectæ, quæ idcirco vocantur

tur Tabulæ Alphonſinæ. Author ר׳ יצחק אבן סיד R. Iſaac Aben Sid.

לחם אבירים *Lechem Abbirim*, Panis robuſtorum. Liber Talmudicus juridicus.

לחם יהודה *Lechem Iehudah*, Panis Jehudæ. Commentarius eſt in Pirke, Savionetæ An. 314. in 4°.

לחם משנה *Lechem miſchne*, Panis duplus, (*Exod.* 16. 4.) Panis Miſchnæ. Commentarius ſuper כסף משנה/ de quo in litera כ.

לחם רב *Lechem raf*, Panis multus. ענייני תלמוד וסוגיות Continet res & modos loquendi Talmudicos.

לחם שלמה *Lechem Schlomoh*, Panis Salomonis (*ex* 1 *Regum* 4. 22.) ספר דרשות Liber Concionum.

לכל חפץ *Lechol chephetz*, Omnis rei deſiderium. Eſt liber formularis Contractuum, Inſtrumentorum, Libellorum, Juris, matrimonii, repudii, emptionis, venditionis, locati, conducti, commercii, mutui, depoſiti, &c. Venetiis Anno ש״יב. 1552. in 4°. Invenio etiam, hujus nominis eſſe libellum quendam parvum, המבאר רוע השחוק oſtendentem perniciem luſus, qualis eſt סור מרע/ de quo infrà.

למודי אצילות Liber Cabaliſticus manuſcriptus.

לפני ולפנים Cabaliſticus, quem compoſuit R. Meir ben Todoros ex Toletola.

לקחת

לקהת נביאים *Likhas neviim*, Congregatio Prophetarum. De Prophetiis, & maximè de Prophetia Moſis, ſæpè contrà librum Moſe diſputat. Author Abarbinel.

לקח טוב *Lekach tof*, Doctrina bona (*titulus ex Prov.* 4. 1.) Lexicon eſt Hebræo-germanicum ſuper tota Biblia, additis ſparſim gloſſis Hebraicis. Liber non inutilis Germanis. Donavi aliquando amico. Pragæ in 4°. Eſt & alius ejuſdem nominis, qui eſt חנוך לנערים Catechiſmus puerorum Hebræorum, per quæſtiones & reſponſiones inſtitutus, Venetiis apud Johannem de Gara, in 8°.

ליקוטי זוהר *Likkute ſohar*, Collectanea ex Sohar.

ליקוטי הפרדס Collectanea ex Pardes rimmonim.

לקט שכחה ופאה *Leket, ſchececha upheah.* Excuſus eſt liber hujus tituli Ferraræ in 4°. Citatur etiam talis in Caphtor fol. 78.

ליקוטי מהתלמוד לר׳ יוסף גיקטיליא Collectanea ex Talmud R. Joſeph Gecatiliæ.

לשון הזהב *Leſchon haſſahaf*, Lingua vel lingula aurea. Venetiis in 4°.

לשון למודים *Leſchon lemudim*, Lingua eruditorum. Liber Grammaticus, author R. Salomon Jarchi, ut citat R. Abraham Balmeſius folio E 2. & alibi ſæpè. Eſt & alius, cujus author Rabbi David ben Jechaja, excuſus Conſtantinop. Anno 1506.

מ

מאור עינים *Meor enajim*, Lumen oculorum. Liber eſt diviſus in tres partes: prima vocatur קול אלהים *Kol elohim*, Vox Dei, quæ agit de Terræmotibus, qui contigerunt Ferraræ 18. Novembr. Anno 331. Chriſti 1571. ſecunda, הדרת זקנים *Decor ſenum:* Eſt translatio Hebraica libelli Ariſtææ de ſeptuaginta Interpretibus Græcis: tertia, אמרי בינה *Verba intelligentiæ*, continet varias res hiſtoricas & Philologicas. Liber elegans, eruditus & jucundus, in quo de productis quæſtionibus non tantùm ex Hebræis, ſed & Græcis ac Latinis (quarum linguarum videtur peritus fuiſſe author) ſcriptoribus diſſeritur. Nam adducit multa ex Auguſtino, Hieronymo, Ariſtæa, Cicerone, Plutarcho, Origene & aliis plurimis noſtris authoribus. Author ר' עזריה מן הארומים R. Aſarias Edomæus. Excuſus Mantuæ in 4°. Anno 334. Chriſti 1574.

מאור עניים *Meor anijim*, Lumen pauperum.

מאיר איוב *Meir Jjob*, Illuminans Jobum. Explicatio elegans libri Jobi, נוטה על הפילוסופיא inclinans ad Philoſophiam.

מאיר תהלות *Meir tehillos*, Illuminans Pſalmos. Similis expoſitio libri Pſalmorum.

מאיר נתיב *Meir naſif*, Illuminans viam. Sic inſcri-

inſcribitur liber Concordantiarum Hebraicarum, qui in folio excuſus Venetiis, Anno 284. id eſt, 1524. & Baſileæ Anno 1581. per Frobenium. Eædem Concordantiæ, ſed Parentis ſtudio aliâ methodo diſpoſitæ, & emendatiores, auctiores, atque interpretatione vocum Latinâ illuſtriores, editæ ſunt, Anno 1631. per Ludovicum König.

מאירת עינ״ים *Meiras enajim*, Illuminans oculos. Recenſio brevis & ſummaria omnium 613. præceptorum. Pragæ in 8°.

מאזני העיונים *Moſne haijunim* Statera contemplationum. Citat eum Maſius in Joſuam.

מאזני לשון הקדש *Moſne leſchon hakkodeſch*, Statera linguæ ſanctæ. Liber Grammaticus, quem compoſuit R. Abraham filius R. Meir, Hiſpanus, cognominatus Ben Eſra. Venetiis in 8°. An. 306. id eſt, 1546. cum tribus aliis opuſculis, quorum titulum vide in דקדוקים.

מאזני משקל *Moſne miſchkal*, Statera ponderis (*ex Ezech.* 51.) Proſodia Hebraica R. Jacobi Romani Conſtantinopolitani, in qua genera carminum Hebraicorum mille trecenta quadraginta octo oſtendit, & proponit. Nondum eſt editus. *Specimen operis ante aliquot annos ad me miſit Conſtantinopoli.*

מאמץ כח *Meammetz cóach*, Roborans virtutem (*ex Prov.* 24. 5.) Liber Ethicus & moralis. Author R. Kalonymus.

מאמר האחדות *Maamar haachádus*, Sermo

de Unitate (Dei.) Liber Cabaliſticus. Ferraræ in 4°.

מאמר השכל Itidem Cabaliſticus.

מבחר הפנינים *Miſchar happeninim*, Selectæ margaritæ. Liber celebris, continens præcepta Ethica & moralia, ex antiquis Philoſophis Græcorum & Arabum collecta, à R. Salomone ben Gavirol. Conſcriptus primùm ab Authore in ling. Arabica, & in ea מבתאר אלגואהר vocatus: deinde à R. Jehuda Aben Tybbon Sevilienſi ex lingua Arabica in Hebræam converſus. Ita ſcribit de hoc libro R. Joſeph Kimchi in præfatione libri שקל הקדש/de quo infrà. Excuſus Cremonæ apud Vincentium Conte in 4°. Anno 318. Chriſti 1558. cum Commentario. Johannes Druſius eum ferè integrum recenſuit in libro, *Apophthegmata Hebræorum & Arabum*, qui typis editus Franekeræ Anno 1591.

מגיד משנה *Maggid miſchne*. Indicans duplum (*ex Zach.* 9.12.) q. Indicans Miſchnam. Eſt enim Commentarius in Majemonidem, ut ſuprà in יד dictum, cujus Author eſt ר׳ יום טוב בר אברהם R. Jom tof bar Abraham, qui abbreviatè dicitur ריט״בא *Ritba*. Floruit circa annum Chriſti 1375. In Juchaſin fol. 133.2. adſcribitur Don Vidalo Tholoſano.

מגדל דוד *Migdal David*, Turris Davidis. Saloneci in 4°.

מגדל עוז *Migdal os*, Turris robuſta. Author

thor Rabbi Jom tof bar Abraham, modò commemoratus.

מגלת ספר *Megillas ſepher*, Volumen libri. Liber Epiſtolicus eſt, comprehendens Epiſtolarum Hebraicarum familiarium formas, quem penè totum Latinè reddidimus, & notis phraſium explicavimus in peculiari libro, cui titulus, *Inſtitutio Epiſtolaris Hebraica, cum Centuria Epiſtolarum.*

מגן אברהם *Magen Abraham*, Scutum Abrahami. Author Peritzola.

מגן אבות *Magen avos*, Scutum patrum. Author R. Simeon bar Zemach, ex familia Duran, nepos Ralbag, circa annum Chriſti 1391. ut notatur in צמח דוד par. 1. fol. 59. 2. In eo libro oſtentavit doctrinam ſuam ex Talmud, & omnibus aliis ſcientiis. Citatur in Juchaſin fol. 15. 1. & 106. 1.

מדבר יהודה *Midbar Jehudah*, Deſertum Judææ. Liber Concionum. Venet. in 4°.

מדרש *Midraſch*, vel, *Medraſch.* Sic dicitur Commentatio allegorica & hiſtorica. Tales libri plurimi ſunt in diverſos libros Biblicos, ut, מדרש התורה *Midraſch hattorah*, Commentarius homologeticus in Legem, Saloneci in fol. מדרש חמש מגלות *Midraſch chameſch Megillos*, Comment. allegor. in quinque libellos, Ibidem. מדרש שיר השירים ואיכה מהזוהר *Midraſch ſchir haſſchirim veecha*, Com. allegor. in Canticum Canticorum,

 & Thre-

& Threnos, ex Sohar, Cracoviæ in 4°. מדרש תהלים *Midraſch Tehillim*, Comment. allegoricus in Pſalmos. Venetiis apud Bombergum, Anno 306. Chriſti 1546. in fol. מדרש משלי *Midraſch Miſchle*, Commentarius allegoricus in Proverbia, Ibidem. מדרש שמואל *Midraſch Schmuel*, Commentarius Allegoricus in Samuelem, Ibidem.

מדרש דבי אליהו *Midraſch debe Eliahu*, Midraſch domus Eliæ. Continet aggados, narrationes hiſtoricas, ſive fabulas ex Talmud.

מדרש החכמה *Medraſch hachochmah*, Midraſch Sapientiæ. Commentarius in Phyſicam Ariſtotelis. Author R. Juda Sacerdos, Toletanus.

מדרש שמואל על פרקי אבות *Midraſch Schmuel al Pirke avos*, Commentarius allegoricus ſuper Capitula patrum.

מדות *Middos*, vel, *Sepher hammiddos*, Liber morum. Sic vocantur libri Ethicorum Ariſtotelis, quos in Hebræum ſermonem convertit Don Meir, Medicus Regis Caſtiliæ, Anno 1405. Commentario illuſtravit hunc librum R. Joſeph, filius R. Schem tof, qui etiam commentatus eſt in librum More.

מהלך הכוכבים *Mahalach haccochavim*, Iter ſtellarum. Liber Aſtronomicus.

מהלך שבילי הדעת *Mahalach ſchevile haddáas*, Profectio per itinera ſcientiæ. Liber Grammaticus R. Moſis Kimchi, fratris Rab-

Rabbi Davidis, qui claruit Anno 1190. Joſephus Scaliger habuit impreſſum in Sicilia ante annos 152. Excuſus etiam eſt Venetiis apud Danielem Bombergum, cum tribus aliis Opuſculis Grammaticis, Anno 306. id eſt, 1546. cum Eliæ Levitæ Commentariolo. Eſt & Baſileæ excuſus, & Latinè redditus per Munſterum, Anno 1531. Denique eundem librum nuper elegantiſſimè & emendatiſſimè, cum notis eruditis, quibus multa Scripturæ teſtimonia illuſtrantur, edidit Amicus noſter Conſtantinus L'Empereur, Lugduni Batavorum, Anno 1631.

מהריל *Maharil*, vel, *Minhage Maharil*, Liber ritualis Maharil Cremonæ in 4°.

מהררי נמרים *Meharre nemárim*, De montibus pardorum (*titulus ex Cantic.* 4. 8.) Expoſitio על איזה סוגיות מהתלמוד quarundam proprietatum loquendi & diſputandi in Talmud, Venetiis in 4°.

מורה נבוכים *More nevochim*, Doctor perplexorum. *Liber multiplicis laudis & doctrinæ R. Moſis Majemonidis, à nobis ante paucos in Latinam linguam converſus, unde non neceſſe plura de eo hîc dicere.* Editus eſt Venetiis primò ſine Commentariis: deinde Savionetæ cum triplici Commentario Schem Tof, Ephodi & Craskaſii, apud Veſpaſianum Gonzagam, Anno 313. Chriſti 1553. *Qui plura de eo volet, adeat Verſionem & præfationem noſtram.*

מורה חטאים בדרך *More chattaim badderech.* Ducens peccatores in viam (*ex Pſal.* 25. 8.) Libellus hortans ad pœnitentiam, & vitæ emendationem. Author, ר' אליעזר מגרמייזא Rabbi Elieſer miggarmiſa. Pragæ in 8°.

מזבח הזהב *Misbeach haſſahaf*, Altare aureum. Varias quæſtiones Philoſophicas & Theologicas tractat: Author Rabbi Schem tof, Lugdunenſis. *Alius* eſt hujus nominis Cabaliſticus, de confectione ſuffitus ſacri, qui ſuper altari aureo fiebat, &c. Author R. Schlomon ben Rabbi Mordechai, impreſſus Baſileæ Anno 362. Chriſti 1602. apud Waldkirchium, in 4°.

מזמור לתודה *Miſmor letodah*, Pſalmus euchariſticus. Expoſitio Pſ. 119. Venet. in 4°.

מחברות עמנואל *Mechabberos Immanuel*, Compoſitiones Immanuelis. Liber Poëticus, continens rhythmos & metra omnis generis, admirabili arte, eloquentiâ, elegantiâ & doctrinâ conſcripta, unde non immeritò שר המשוררים Princeps Poëtarum habetur ejus Author Immanuel filius R. Schelomoh. Reperiuntur in eo copioſè omnis generis materiæ, multa amatoria & jocoſa, atque adeò etiam ſcurrilia, quod in Judaicis ſcriptoribus rarum. unde Judæos vidi, qui hanc ob cauſam eum non magni faciant. Elegantia autem ſermonis, & ſummum artificium, quod illic latet, facit ut aliquo modo licentiâ Poëticâ

ex-

excuſari poſſit, exemplo Poëtarum Latinorum, quos ille & imitatus, & æmulatus eſſe videtur. Dividitur liber in 28. מחברות libros aut capita. Impreſſus Conſtantinopoli apud Gerſonem Schunzen. Anno 300. Chriſti 1540. in 4°. *Rariſſimus eſt. Ego eum præterito anno nactus ſum Mantuâ à Judæo quodam.*

מחזור *Machſor*, Cyclus, Circulus, Reditus in circulum, Liber precum eſt, quo maximè in majoribus feſtis utuntur. Preces ferè omnes ſcriptæ rhytmicè, ſermone difficili, qui à paucis intelligitur, unde has preces dicunt major pars Judæorum, ſicut Veſtales noſtræ Pſalterium Latinum & Pater noſter. Sæpiſſimè liber editus in octavo, quarto, & folio, etiam cum Commentariis. Vidi exemplaria Venetiis, Sabionetæ, Cracoviæ, Pragæ, Auguſtæ edita. In Venetis multa correcta ſunt, quæ contra Chriſtianos & Regnum Romanum erant directa, quæ in aliis plerisque ſunt expreſſa, vel adſcribuntur à Judæis ad marginem, quale exemplar aliquando habui, ex quo etiam multa deſcripſi. Extat & German. editus Pragæ in folio.

מחזור ויטרי *Machſor vitri.* Liber Aſtronomicus: author R. Simcha, diſcipulus R. Salomonis.

מחזור הפסח *Machſor happeſach*, Cyclus Paſchatis. Liber Aſtronomicus.

מחקר הסודות *Mechkar haſſódos*, Scrutatio ſecretorum. Citat Galatinus lib. 1. cap. 3.

מחיר יין *Mechir jajin*, Pretium vini (*ex Jeſa.* 55. 1.) Commentarius in libellum Eſther. Author R. Moſes, filius R. Iſrael, Iſerle: Cremonæ per Vincentium Conte, Anno 319. Chriſti 1559. in 4°.

מי המרים *Me hammarim*, Aquæ amaræ.

מישרים *Meſchárim*, vel, *Sepher meſchárim*, Liber rectitudinum. Author R. Jerucham, An. 1334. Venet. Anno 313. Chriſti 1553. in fol.

מכלול *Michlol.* Grammatica R. Davidis Kimchi, impreſſa Venetiis in 8°. Anno 1550. & in fol. Anno 305. Chriſti 1545. Conſcriptus liber circa annum 1200.

מכלל יופי *Michlal jophi*, Perfectio pulchritudinis (*ex Pſalm.* 50. 2.) Author ר׳ שמואל סרסא R. Samuel Sirſa. Anno 1490. Liber autem impreſſus eſt poſtea בשלוניקי in Salonica, id eſt, (ut puto) Theſſalonicæ, Anno שכ״ז, id eſt, Chriſti 1567. In ejus libri titulo author ponitur R. Menachem filius Abrahami. Extat etiam quidam liber hujus tituli, qui continet Commentarium Grammaticum in univerſa Biblia, qui excuſus Conſtantinop. Anno 314. id eſt, 1554. & in titulo authorem præfert, ר׳ שלמה ן׳ מלך, ut in Amici cujuſdam Catalogo inveni. In ejus fine ſcribit ſe inveniſſe (quod Galatinus etiam refert) R. Ju-

R. Judam primum fuiſſe Grammaticum Hebræorum.

מכילתא *Mechilta.* Liber ex antiquioribus, magnæ celebritatis. Eſt Commentarius in Exodum. De Authore diverſum ſentiunt Hebræi. Origo ipſi adſcribitur circa annum Chriſti 210. Eſt & alius liber Mechilta R. Iſmaëlis. Conſtantinopoli Anno 1520. & Venetiis in fol.

מכתם לדוד. *Michtam ledavid*, Aureolum carmen Davidis. Author ר' דוד ויטל R. David Vital, Anno 1467. Eſt explicatio tredecim articulorum Legis ſive fidei Judæorum. Impreſſus Venetiis, per Marcum Antonium Juſtinianum, Anno 1546.

מלאכת המספר *Meleches hammiſpar*, vel, *Sepher hammiſpar*, Ars numerandi. Arithmetica eſt, quam ad formam noſtrarum Arithmeticarum ſcripſit ר' אליה מזרחי R. Elia Miſráchi, id eſt, Orientalis, qui & Sephæram conſcripſit, ut in litera צ dicetur. Ex eo Compendium Arithmeticum extraxit Oſwaldus Schrekenſuchſius, & Latinè reddidit, quod excuſum Baſileæ per Henricum Petri.

ספר המלואים *Sepher hammilluim*, Liber impletionum. Cabaliſticus eſt. Author R. Aſarias, filius ſancti Rabbi Menachem.

מלות הגיון *Millos higgajon.* Explicatio vocum ſive terminorum Logicorum. Cremonæ in 4°.

מלחמת

מלחמת החכמה והעשר *Milchamas hachochmah vehaoſcher*, Bellum Sapientiæ & divitiarum: Libellus parvus, impreſſus Cracoviæ in 8°. Vocatur etiam מלך רב.

מלחמות יי׳ *Milchamos adonaj*, Liber bellorum Domini. Author רלב״ג Ralbag, id eſt, R. Levi ben Gerſon, inſignis Philoſophus & Theologus, qui eum ſæpè in ſuis Commentariis citat. Liber eſt Philoſophicus & Theologicus vel Metaphyſicus maximè, ex ſcriptis Ariſtotelis & aliorum Philoſophorum collectus. Præcipua ejus capita ſunt 1. de Animæ immortalitate. 2. de Notificatione vel Scientia futurorum, à quo & quomodo illa fiat, ubi & de Inſomniis, Divinationibus, & Prophetia. 3. de Scientia Dei, quæ ſcil. eſt in Deo, quomodo ille res omnes univerſales & particulares ſciat. 4. de Providentia Dei. 5. de Corporibus cœleſtibus & motoribus illorum. 6. de Innovatione ſeu creatione mundi, in quo etiam agitur de Miraculis, ſignis & prodigiis, quomodo item probandus ſit Propheta: Impreſſus Rivæ de Triento, Anno 320. Chriſti 1560. in folio.

מלכיאל *Malkiel*. Liber parvus, agens philoſophicè de Anima & ejus facultatibus. Thiengæ in 4°.

מלמד התלמידים *Melámmed hattalmidim*, Doctor diſcipulorum.

ספר המנהיג *Sepher hammanhig*. Liber quo

t expli-

explicantur ritus Judæorum Hiſpanorum in Synagogis ſuis.

מנהיג עולם *Mavhig olam*, Gubernator mundi. Liber ritualis eſt. Author ejus R. Eljakim, qui vixit Toleti, Anno Chriſti 1236.

מנהגים *Minhâgim*, Ritus, Rituale. Plures ſunt qui Minhagim ſcripſerunt. Sunt autem libri in quibus ritus deſcribuntur, quibus hodiè in Synagogis tempore precum & feſtorum utuntur. *Breviaria* quidam vocant: Liber Minhagim excuſus Venetiis Hebræo-Germanicè cum figuris in 4°. An. 1601. & Hebraicè Cracoviæ Anno שנ"ז 357. Chriſti 1597. cujus author אייזק טירנא Iſaac Tirna. Celebres ſunt etiam Minhage מה"ריל Maharil, id eſt, R. Jacob Levitæ.

מנוח הלבבות *Menóach hallevávos*, Requies cordium. Lublini in 4°.

מנורת הזהב *Menóras haſſáhaf*, Candelabrum aureum. Cabaliſticus. Author Rabbi Salomon Luria.

מנורת המאור *Menóras hammáor*, Candelabrum lucis. Liber Talmudicus continens Aggádos & Medráſchim totius Talmud, ad regimen hominis, & mores ejus formandos. Author ר' יצחק אבוהב R. Iſaac Avuhaf, qui conſcripſit eum Anno 1470. & obiit in Portugalia, Anno 1493. Excuſus Venetiis, Anno 304. id eſt, 1544.

מנות הלוי *Manos hallévi*, Portiones Levitæ.

Expo-

Expoſitio ſuper libellum Eſther. *In prima tituli voce videtur alludi ad Eſth. 9. 19. & 22.* ומשלוח מנות : *in altera fortè ad nomen authoris. Sed non vidi.*

מנחה בלולה *Mincha belúlah*, Oblatio mixta (*ex Levit. 9. verſ. 4.*) Commentarius in Legem. Author R. Abraham Menachem. Veronæ, An. 354. in 4°.

מנחה חדשה *Mincha chadaſcha*, Oblatio nova (*Levit. 23. 16.*)

מנחת יהודה *Minchas Jehúda*, Oblatio Jehudæ. Commentarius eſt ſuper librum מערכת האלהות / de quo mox. Author R. Jehuda חייט Chajiat. Citatur in קנה בינה fol. 14. col. 1.

מנחת כהן *Minchas kóhen*, Oblatio ſacerdotis. Collectanea Maſorethica in quinque libros Moſis. Author רבי יוסף הכהן Rabbi Joſeph haccóhen; filius R. שיניאור הכהן. Impreſſus בקורו נישמי / quod eſt סמוך לקושטנטינא prope Conſtantinopolim, Anno 358. Chriſti 1598. in 8°.

מסעות ר׳ בנימין *Maſſáos R. Binjámin*, Profectiones, Itinerarium R. Benjamini. Circuivit penè univerſum mundum, & res memorabiles omnes quas vel vidit, vel à fide dignis audivit, in eo libello deſcripſit. Liber eſt in 8°. excuſus olim Baſileæ typis Frobenianis. Tale exemplar donavi ante paucos annos Joſepho Scaligero, qui Bibliothecam ſuam

ſuam pretioſiſſimam legavit Academiæ Leydenſi. Latinè redditus per Benedictum Ariam Montanum, Antverpiæ per Plantinum, Anno 1575. De novo eleganter recuſus, & Verſione Latinâ ac notis eruditis illuſtratus, operâ Conſtantini L'Empereur, Lugduni Batavor. apud Elſevirios, Anno 1633. in 8°.

ספר המספר / Vide ſuprà מלאכת המספר.

מספר דברי שלמה *Miſpar divre Schlómoh*, Numerus verborum Salomonis. Author R. Schlómo hallévi. Venet.

מוסר *Muſar*, vel, *Sepher hammuſar*, Liber diſciplinæ. Liber celebris eſt, politicas & Theologicas virtutes tractans, ex Sacris literis & ſcriptis veterum. Author R. Jehudah ben כ"לץ. Impreſſus Cracoviæ, Anno 358. Chriſti 1598. in 4°. Donavi illum ante paucos annos Johanni Druſio, amico meo magno, qui grato animo illud ſuperiori anno in Annotationibus ſuis in Nov. Teſt. prædicans, mihi (ex rumore tunc mortuo) ſimul juſta fecit, ſed gratia Dei me à ſæviſſima iſta peſte, quæ Anno 1610. Baſileam affligebat, in huncuſque diem ſalvum conſervavit, pro quo ſit Nomen ejus benedictum.

מוסר השכל *Muſar haſſechel*, vel, שירי *Schire muſar haſſechel*, Eruditio intellectus (*ex Proverb.* 1. 3.) Libellus parvus, continens elegantes ſententias morales ad virtutem & pietatem, metricè conſcriptus. Author R. Haj Gaon.

Gaon. Editus, & ſimul in Latinam linguam converſus eſt, à Joh. Mercero. Pariſ. apud Guiljelmum Morelium, An. 1561. in 8°. Eſt etiam editus Venetiis.

מוסר הפילוסופים *Muſere happiloſophim*, Præcepta ethica vel moralia Philoſophorum.

מסורת המסורת *Maſſóres hammaſſores*. Liber Eliæ Levitæ, in quo univerſam Maſoræ rationem explicat, excuſus Venetiis in 4°. & Baſileæ in 8°.

פירוש על המסורה *Peruſch al hammaſora*, Explicatio Maſoræ. Libellus parvus eſt, continens explicationem quarundam rerum ex Maſora V. librorum Moſis. Author R. Jacob ben R. Iſaac. Lublini in 8°. Anno 376. Chriſti 1616.

מסורת תלמוד ירושלמי *Maſſores Talmud Jeruſchalmi*. Index eſt omnium rerum, quæ in Talmud Hieroſolymitano tractantur. Author R. Jehuda Theſſalonicenſis. Impreſſus Conſtantinop. Anno 333. id eſt, 1573. in 4°.

מעיין גנים *Majan gannim*, Fons hortorum (*titulus ex Cantic.* 4. 8.) Liber epiſtolicus eſt, continens quinquaginta epiſtolas Hebraicas familiares, nempe viginti quinque cum reſponſionibus ſuis. Stylus elegans & luxurioſus. Venetiis apud Bragadinum, Anno ש״ג 313. Chriſti 1553. in 8°. *Deinde* eſt alius hujus nominis recens liber, Joſephi del Medico, in quo continentur reſponſiones ad

ad quæſtiones quaſdam Mathematicas, quas in libro אילם propoſuit. Amſterodami in 4°.

מעייני הישועה *Majene hajeſchúah*, Fontes ſalutis (*titulus ex Jeſa.* 12. 3.) Commentarius in Danielem pulcherrimus R. Iſaac Abarbinelis, in quo multa diſputat contra Chriſtianos. Excuſus Anno 311. Chriſti 1551. in 4°. Conſtantinop. ut puto: nam locus non eſt additus. Liber rarus.

מעלת המדות *Máalas hammiddos*, Præſtantia virtutum. Liber Ethicus.

מעמדות *Maamádos*, vel, *Sepher hammaamádos*, Ordo ſtationum ſacrarum. Cùm Templum adhuc ſtaret, ſi quis peccaſſet noctu, adferebat ſacrificium manè; qui interdiu, veſpere, & tunc ſacerdos remittebat ipſi peccata. Poſtea ex quo templum dirutum, & ſacerdotes cum omnibus ſacrificiis ceſſarunt, loco ſacrificiorum realium, inſtituerunt ſacrificia labiorum, cum commemoratione tantùm priſcorum ſacrificiorum. Nam perſuaſi, recordationem hîc tantundem valere, quàm oblationem ipſam, ordinarunt triplicatas lectiones ſingulis diebus ſeptimanæ, ex Bibliis, ex Miſchna, & Gemara, quas, qui ſanctiores eſſe volunt quotidiè recitant. Addiderunt huic officio excellens hoc elogium, וכל האומרם מובטח לו שהוא בן הע"ב *Quicunque dicit iſta quotidie, perſuaſum ipſi ſit, ſe eſſe filium vitæ æternæ.* Venetiis cum brevi Comment.

ment. Anno 1598. in 8°. & Veronæ, Germanicè.

מעריך המערכות *Maarich hammaarâchos*, Digerens digeſta. Dictionarium eſt complectens omnes voces Hebræas, Chaldæas, Talmudico-Rabbinicas, & Abbreviaturas Hebræorum. Author Philippus Aquinas, Judæus converſus, & linguæ Hebrææ Profeſſor Lutet. Impreſſus Lutetiæ Pariſiorum, Anno 1629. in folio.

מערכת האלהות *Maaréches haeláhus*, Diſpoſitio divinitatis. Liber Cabaliſticus celebris, circa quem poſtea R. Jehuda חייט Chajat, id eſt, ſartor, fecit commentarium (vide ſuprà מנחת יהודה.) Author putatur eſſe ר׳ פרץ הכהן Rabbi Peretz Sacerdos, qui abbreviatè dicitur הר״ף *Haraph*. Vixit circa annum 1240. Impreſſus Mantuæ in 4°. Anno 318. Chriſti 1558. & Ferraræ.

ספר המעשה *Sepher hammaaſe*, Liber hiſtoriarum. Eſt liber Hebræo-germanicus, continens hiſtorias varias & jucundas, ex variis Judæorum libris depromptas, majori tamen parte ex ipſo Talmud. Baſileæ apud Waldkirch in 4°.

מעשה אפוד *Maaſe ephod*, Opus Ephod (*titulus ex Exod.* 28. 15.) Liber Grammaticus celebris, cujus author, ut in titulo libri habetur, פרופט דוראן qui vixit anno à Creatione mundi 5154. hoc eſt, Chriſti 1394. & hunc librum

con-

conſcripſit in gratiam diſcipulorum R. Chaſdai. Liber eſt optimus, & præmiſſa eſt ei inſignis & docta Præfatio, in qua de præſtantia & utilitate ſtudii Biblici, & de variis aliis rebus eò ſpectantibus, eruditè diſſerit. In Schalſcheles hakkabala fol. 59. col. 1. vocatur ר׳ פריפיטו דורנטי / & dicitur, traditionem eſſe, eum aliquando defeciſſe à religione Judaica, ſed iterum reſipuiſſe. Ab hoc libro vocatur communiter אפודי *Ephodæus*, hoc eſt, Author libri Ephod. Nunquam eſt editus: ego manuſcriptum ejus exemplar accepi Conſtantinopoli à celebri illic & doctiſſimo Rabbino, Jacobo Romano, cujus amicitiam & benevolentiam mihi conciliavit Antonius Leger, Oratori Belgico tum temporis à Concionibus, Vir à Philoſophiæ, Linguarum variarum, & Sacræ Theologiæ rara peritia, cum pari pietate conjuncta, eximius.

מעשה בית דוד בימי פרס *Maaſe bes David bime Paras*. Res geſtæ domus Davidis temporibus Perſarum. Liber Hebræo-Germanicus. Baſileæ apud Waldkirch. in 4°. Agitur in eo quoque de fluvio Sabbatjon.

מעשה ײ *Maaſe adonaj*, Opus Domini. Continet quatuor partes: Opera Dei, Patrum, Mitzrajim, Thorah. Author R. Elieſer Germanus, caput Synagogæ in Polonia. Venetiis, Anno 343. Chriſti 1583. in 4°.

מפעלות אלהים *Miphalos elohim*, Opera Dei

 (titu-

(*titulus ex Pſal. 66. 5.*) Liber eſt de Mundi innovatione ſeu creatione, contra Ariſtotelem & alios, qui æternitatem Mundi aſſerunt. Author, Don Iſaac Abarbinel. Impreſſus Venetiis apud Johannem de Gara, An. 352. Chriſti 1592. in 4°.

ספר מצות גדול Vide in litera ס.

מקוה ישראל *Mikve Jiſráel*, Exſpectatio, Spes Iſraëlis. Cabaliſticus, quem compoſuit R. Jedajah, filius R. Schemajah.

מקח וממכר *Mekach umemcar*, Emptio & Venditio. Author, רבי שמואל הכהן R. Samuel Sacerdos, filius חפני Chophni, qui obiit Anno 1034. Citat eum Aben Eſra in Paraſcha יתרו Jethro. Juchaſin fol. 130. col. 2. Editus eſt talis liber authore רי האי גאון Venetiis, unde videntur plures eſſe.

מקנה אברהם *Mikne Abraham*, Peculium Abrahami. Grammatica Abrahami de Balmis, Artium & Medicinæ Doctoris, edita cum verſione Latina, Venetiis per Danielem Bombergum, Anno 1523. in 4°. De hoc Balmeſio Munſterus in præfatione in Grammaticam Eliæ ſic ſcribit: *Abraham de Balmis nihil aliud mihi agere viſus eſt, quàm veterum doctrinam perpetuò convellere atque impugnare, magis in inſectando occupatus, quàm in docendo. At in dubium tantùm vocare priſcorum præceptiones, cùm interim nihil certi ſtatuas, non docere eſt, ſed ridere. Quin ſæpè ubi Grammaticæ regulæ tradendæ erant,*

ipſe

ipſe prorſus ἀπϱοσδιονύσως, & velut oblitus argumenti, phyſicas rationes, & metaphyſica theoremata affert, ut præter Hebraiſmi phraſin, quam ex appoſita verſione deguſtare licet, parum utilitatis alioqui ad lectorem ſit rediturum. Hæc ille. Verſio Latina literam rigidè perſequens, adeò obſcura & inepta eſt, ut longè faciliùs Hebræa intelligas, quàm Latina.

מקור חיים *Mekor chajim*, Fons vitæ (*titulus ex Pſalm.* 36. 10.) Author ר׳ שמול סרסא R. Schemuel Sirſa, qui floruit Anno 1490. Eum Chriſtianus Gerſon in ſuo Talmud Judaico (liber eſt Germanicè ſcriptus) ſæpiſſimè adducit. Audio eſſe Commentarium ſuper Aben Eſræ commentaria. Impreſſus eſt Mantuæ in fol.

מקור חכמה *Mekor chochma*, Fons ſapientiæ (*titulus ex Prov.* 18. 4.) Vide ſuprà in אמרי בינה.

מקרא קדש *Mikra kodeſch*, Convocatio ſanctitatis. Liber quo ſcopus & intentio omnium feſtorum allegoricè explicatur. Author R. Joſeph Samigah, Venetiis.

מראה כהן *Mare cohen*, Viſio ſacerdotis. Index præcipuorum capitum libri Sohar. Cracov. in 4°.

מראות אלהים *Maros elohim*, Viſiones Dei (*titulus ex Ezech.* 1. 1.) Citatur ſæpè in Caphtor. Dicitur eſſe commentarius ſuper רבות.

מראות השתן *Maros haſchtan*, Colores urinæ.

Citatur in Schalſcheles fol.40. col.1. Et Abarbinel in Danielem fol.70. col.1. adducit ex eo, שהלובן אינו מראה אבל הוא שלילת המראות כלן quòd albedo non ſit color, ſed negatio omnium colorum. Authorem vocat יצחק הישראלי Iſaacum Iſraëlitam, qui vixit circa annum 1310, ut eſt in Tzemach David. Agit de inſpectione & coloribus urinarum.

מראות הצובאות *Maros hazzóveos*, Specula militantium, (*titulus ex Exod.* 38.8.) Commentarius in prophetas poſteriores per Moſen Elſchich. Venet. apud Johan. de Gara in fol.

מרדכי גדול *Mordecháj gádol*, Mardochæus magnus. Compendia librorum Talmudicorum ſcripſit R. Mordochai ſive Mardochæus qui fuit diſcipulus R. Moſis de Kotzi, qui tandem martyrio fuit affectus Norinbergæ, Anno 1310. Excuſus Rivæ de Triento, & Cracoviæ Anno 358. Chriſti 1598. in folio. Extat etiam קצור מרדכי Compendium Mardochæi.

מרכבת יחזקאל *Markéves Jecheskel*, Currus Ezechielis. Commentarius in primum caput Ezech. Author Rabbi Joſeph Gecatilia, Cabaliſta celeberrimus.

מרכבת המשנה *Markéves hammiſchne*, Currus ſecundanus (*titulus ex Gen.* 41.43.)

מרפא לנפש *Marpe lenéphesch*, Medicina animæ. Liber Ethicus & moralis. Citatur ſæpè

in

in libro Caphtor. Venetiis in 4°. Author eſſe fertur R. Raphael מנורצי. Invenio etiam מרפא הנפשות R. Joſeph Barſellonii, qui tranſlatus ex Arabico in Hebræum. Itidem liber moralis.

מרפא לשון *Marpe laſchon*, Medela linguæ (*titulus ex Prov.* 15. 4.) Libellus Grammaticalis eſt, in cujus ſecunda parte genera metrorum explicantur. Author ר' משה בן חביב Rabbi Moſes ben Chavif. Venetiis apud Danielem Bombergum, Anno 1546. in 8°.

משכן העדות *Miſchkan haëdus*, Tabernaculum Teſtimonii (*titulus ex Numer.* 1. 50) Conſcriptus à R. Schem Tof, Lugduno-Gallo.

משל הקדמוני *Meſchal hakkadmoni*, Proverbium antiqui. Liber eſt rhytmicus, continens fabulas & apologos, conſcriptus להודיע כח לשון הקדש ad oſtendendum uſum, elegantiam, & virtutem linguæ ſanctæ, ut author Juchaſin ſcribit. Dividitur in quinque partes, 1. Agit de laude intelligentiæ & ſapientiæ, 2. De laudibus pœnitentiæ. 3. De conſilio & prudentia. 4. De humilitate. 5. De timore. Author R. Iſaac filius Salomonis, qui obiit Anno 1268. Liber rarus, in quarto.

משלי שלמה *Miſchle Schlómo*, Proverbia Salomonis. Explicantur in eo omnis generis ſomnia. Author R. Gedalja, qui conſcripſit cum Immolæ in Italia, Anno 1557.

משלי שועלים *Miſchle ſchualim*, Adagia vul-

 pium,

pium, Fabulæ vulpeculæ. Similis eſt præcedenti משל הקדמוני. Liber fabularum, ad virtutem & prudentiam comparandam directus. Author ר׳ ברכיה ברנטונאי הנקדן R. Berachja Barentonius punctator. Editus Mantuæ, Anno 317. Chriſti 1557. Liber rariſſimus.

משמיע ישועה *Máſchmia jeſchúah*, Prædicator ſalutis (*titulus ex Jeſa.* 52. 7.) Explicantur in eo omnes Prophetiæ, quæ non poſſunt accipi de Templo ſecundo, vel ſpiritualiter, ſed tantùm de redemptione futura. Author Abarbinel.

משנה vel משניות *Miſchna*, vel pluraliter, *Sepher hammiſchnájos.* Liber traditionum ſive Legis ſecundæ oraliter traditæ. Hunc collegit R. Jehudah hakkádoſch, ut in recenſione Talmud dictum. Separatim liber excuſus eſt ſine Commentariis & cum Commentariis. Commentati in eum ſunt Rambam, cujus explicationes Operi Talmudico poſt ſingulos libros inſertæ ſunt. Deinde, רבי עובדיה מברטנורא R. Obadjas de Bartenora, quæ expoſitio excuſa in fol. An. 1606. Simpliciter appellatur à Judæis Bartenora, & vehementer commendatur. Editæ ſunt hæ Miſchnajos cum utriusque Rambam & Bartenoræ commentario, elegantiſſimis typis & charta, Venetiis apud Sanetum, Anno 366. Chriſti 1606. in folio. Tertiò excuſæ

cuſæ ſunt Miſchnajos in 8°, cum brevibus Scholiis, valdè commodè & utiliter: vide ſuprà in כַּף נחת.

משנה תורה *Miſchne torah*, Repetitio Legis. Liber in folio magni pretii & magnæ Authoritatis, Authore Joſepho Karro. Continet Traditiones Talmudicas & Legem oralem. Venetiis, Anno 337. id eſt, 1577.

משנה תורה להר״מבם *Miſchne torah leharambam*. Eſt liber יד *Jad* Majemonidis, de quo ſuprà.

משפט צדק *Miſchpat zédek*, Judicium juſtitiæ. Commentarius in Jobum R. Obadjæ Saforno.

משפטי שבועות *Miſchpete ſchevúos*, Conſuetudines juramentorum. Author ר״ האיי גאון R. Haj Gaon. Venetiis.

משקל *Miſchkal*, vel, *Sepher hammiſchkal*, Liber ponderis. Author R. Schem Tof, Lugdunenſis Gallus, qui obiit Anno 1293. Videtur eſſe Proſodia, vel Poëticus liber.

מתוק לנפש *Maſok lannéphesch*, Dulcedo animæ (*titulus ex Proverb.* 16. 24.) Liber myſteriorum de anima, Paradiſo, inferno, &c. Venetiis Anno 367. in 8°.

מתנות *Mattános*, vel, *Sepher hammattános*, Liber donorum. Author R. Aſcher.

מתנות כְּהוּנָּה *Mattános cehunnah*, Dona Sacerdotii. Commentarius ſuper Rabbos, de quo libro vide ſuprà in בְּראשית רבה.

מתורגמן *Meſurgeman*, Interpres. Lexicon Chaldaicum Eliæ Levitæ, impreſſum Coloniæ apud Birkmannum, Anno 1560.

נ

נובלות חכמה *Novelos chochmah*, Decidui fructus ſapientiæ. Liber Cabaliſticus: Author R. Joſeph del Medico ex Candia. In 4°. Anno 1631.

נוה שלום *Neve ſchâlom* (*titulus ex Jeſa.* 32. 18.) Liber Philoſophicus, Theologicus, Phyſicus, Metaphyſicus, complectens doctrinam ex omnibus ſcientiis collectam, & innumeras quæſtiones ex Ariſtotele tractans, partim eas refutans, partim explicans. Sæpiſſimè citatur in libro Caphtor. Author ר׳ אברהם שלום R. Abraham Schalom. Impreſſus Venetiis apud Johannem de Gara, Anno 335. Chriſti 1575. Hoc me nuper donavit Thomas Erpenius, amicus meus è primis, Arabicæ linguæ & aliarum Orientalium in Academia Leydenſi Profeſſor, cujus ſtudiis & laboribus Deus benedicat.

ספר הנוח *Sepher hannúach*, Liber quietis. Eſt liber Grammaticus, cui tres alii adjuncti, quibus, ceu quatuor partibus, Grammatica abſolvitur. Hic agit de literis quieſcentibus. Alter eſt ספר הכפל *Sepher hakképhel*,

Li-

Liber duplicationis. Hic videtur agere de verbis duplicantibus ſecundam radicalem. Tertius, ספר הנקוד *Sepher hannikkud*, Liber punctationis. Videtur agere de vocalibus, & vera punctatione vocum. Quartus, ספר הרקחה *Sepher harkachah*, Liber condimenti ſeu conditur æ. Author R. Jehuda, Arabs Feſſanus, cognominatus חיוג Chijug, Aben Eſræ, & R. David Kimchio ſæpè laudatus, & appellatus ראש המדקדקים.

נחלת אבות *Nachalas ávos*, Hæreditas patrum (*ex Proverb.* 18. 14.) Liber Pirke avos cum commentariis Rambam, & Don Iſaac Abarbinelis. Venetiis in 4°.

נחמת בואיציאו *Nechámas Boézio*, Conſolatio Boëtii. Libellus Boëtii de Conſolatione Philoſophiæ, elegantiſſimè, ut audio, in linguam Hebræam tanſlatus à R. Samuele ben Banſchat.

נפוצות יהודה *Nephuzos Jehúdah*, Diſperſiones Jehudæ (*titulus ex Jeſa.* 11. *v.* 12.) Conciones LII. R. Joſephi Muſcati. Venetiis in 4°.

נפש החכמה *Nephes hachachamah*, Anima ſapiens. De anima ejusque facultatibus, & ſtatu poſt hanc vitam. Baſileæ apud Waldkirch. in 4°.

נופת צופים *Nophes zúphim*, Stillatio favorum (*ex Pſal.* 19. 11.) Conſtantinop. in 4°.

נצח ישראל *Nezach Jiſráel*, Æternitas Iſraelis (*titu-*

(*titulus ex* 1 *Sam.* 15. 29.) Liber agens de certitudine & neceſſitate redemptionis Iſraelitarum ex præſenti captivitate, de adventu Meſſiæ, de dignitate Iſraelitarum, & ipſorum perpetuitate. Author vocatur R. Juda.

ניצחון *Nizzáchon*, Victoria, Liber victoriæ. Plures ſunt hujus nominis libri, contra Chriſtianos, & hiſtoriam Evangelicam. *Primus* eſt antiquior, ultra trecentos & amplius annos antiquitatis, cujus Author vocatur ר׳ מתתיה R. Mattatiah. Hunc ex Bibliotheca Oſiandri nactus, edere ac ſimul refutare inceperat Vir laudatiſſimæ memoriæ D. Wilhelmus Schikhardus amicus olim noſter è primis: ſed mors præmatura laborum perfectionem nobis invidit. *Alterius* Author eſt R. Lipman Mülhuſinus, circa annum Chriſti 1459. Hunc Munſterus olim habuit, & ex eo plurima tranſſcripſit, & refutavit in Evangelio ſuo Hebraico. Ejus exemplar, in pergameno manuſcriptum, & nos ante aliquot annos nacti ſumus. Hic expreſsè contra Hiſtoriam Evangelicam eſt directus.

ספר הניקוד *Sepher hannikkud*. Liber punctationis, ſeu, de punctandi arte per vocales. Vide ſuprà in נוח. Eſt & *alius* hujus nominis Cabaliſticus, quem ſcripſit magnus ille Cabaliſta רבינו אהרן / caput Academiæ בבל.

נר מצוה *Ner mizvah*, *Lumen præceptum* (*ex Proverb.* 6. 22.) Liber concionum. Venet.

נורא תהלת *Nora tehillos*, Venerandus laudibus (*ex Exod.* 15. 11.)

נשמת אדם *Niſchmas ádam*, Anima hominis, (*ex Prov.* 20. 27.) Tractatus de anima & ejus facultatibus. Hanoviæ in 4°.

ס

סאה סלת *Sea ſoles*, Sea ſimilæ. Liber ethicus. Author ejus fertur eſſe R. Raphael מנורצי. Ven. in 4°.

סבוב העולם *Sibbuſ haólam* Circuitus mundi. Itinerarium eſt Peſachjæ Ratisbonenſis, quod Hebraicè & Germanicè excuſum Pragæ in 4°. Hebraicum unà cum Itinerario Benjamini, donavi antehac Joſepho Scaligero.

סדר הגדה של פסח *Seder haggádah ſchel Peſach*, Ordo rituum feſti Paſchatis, Venet. Anno 369. id eſt, 1609. in fol.

סדר היום *Seder hajom*, Ordo diei. Ritus Judæorum Turcicorum in Synagogis ſuis.

סדר העבור *Seder haibbur*, Ordo intercalationis. Author ר' דוד אבודרהם R. David Avudraham, qui ſcripſit eum Anno 1341.

סדר עולם רבא *Seder olam rabba*, Ordo mundi major, id eſt, Chronicon mundi majus. Tractatur Hiſtoria mundi uſque ad tempora Adriani, qui bello ſubegit Coſibam, Meſſiam

ſiam falſum, quod 52. annis poſt excidium templi accidit. Author libri putatur ר׳ יוסי בן חלפתה Rabbi Moſe ben Chilpheta, qui circa annum Chriſti 130. vixit, fuitque præceptor R. Judæ ſancti, Authoris libri Miſchnajos. Videtur ſeipſum in fine libri prodere, dum inquit, אמר רבי יוסי/ Inquit R. Joſe.

סדר עולם סוטא *Seder olam ſuta*, Chronicon mundi minus. Author ejus incertus. Ex principio libelli videtur, Authorem vixiſſe circa annum Chriſti 1124. Scribit enim: *A vaſtatione Templi usque nunc effluxerunt Anni* 1053. quibus ſi addantur anni præcedentes à nato Chriſto, erit prædictus numerus. At iſti repugnat finis libri, in quo deſinit Author in Hiſtoria Mar Sutræ, qui aſcendit in terram Iſraelis Anno à vaſtato Templo quadringenteſimo quinquageſimo ſecundo, qui eſt Annus Chriſti quingenteſimus vigeſimus ſecundus. Poſt Mar Sutram ponit adhuc octo generationes. Interſunt ergo inter priorem numerum & ultimum, ſexcenti duo anni, quos nullo modo octo illæ ætates poſt Mar Sutram exhibere poſſunt, & ſi diutiſſimè producantur, vix dimidium iſtorum annorum conſtituent. Præterea, quod ſi prædicto Anno 1124. vixit & ſcripſit, ſuprà modum mirandum eſt, quod nullarum perſonarum recordetur, qui præcedentibus ſeculis

culis vixerunt, quales fuerunt Doctores, quos Geonim appellarunt, item Rabbi Scherira, Rabbi Saadia, & alii plures, quorum fama per totum mundum exiverat. Eſt autem moris Hiſtoricorum, ut Hiſtoriam ſcribant usque ad ſua tempora. Videtur ergo Hebræis, iſta verba in principio libri ab aliquo iſtius temporis, ad marginem aſcripta fuiſſe, quæ poſtea per imprudentem Hiſtoricum in textum relata.

סוד התורה *Sod hattórah*, Secretum Legis. Liber Cabaliſticus, Authore R. Abraham Aben Eſra, cujus meminit Reuchlinus lib. 1. Cabalæ.

סוד ה׳ *Sod Adonaj*, Secretum Domini. Cabaliſticus: Author R. Bechaj.

סוד המרכבה *Sod hammercávah*, Secretum quadrigæ. Liber Cabiliſticus, in quo curſus Ezechielis cabaliſticè explicatur, ac ſimul multa myſteria continet de Paradiſo & inferno. Manuſcriptus extat apud Danielem Schwenterum, virum in his literis doctiſſimum, Altorfii Profeſſorem.

סוד שם המיוחד *Sod ſchem hamjúchad*, Secretum nominis, Dei proprii. Exat manuſcriptus.

סור מרע *Sur meráh*, Recede à malo (*titulus ex Pſalm.* 34. 15.) Libellus parvus de luſu, formâ duorum colloquentium conſcriptus, quorum alter luſum defendit, alter repre-

reprehendit & condemnat, lectu jucundus. Venet. apud Johannem de Gara, Anno בשמחה 355. Chriſti 1595. in 8°.

סליחות Selichos. Liber precum quarundam ſic appellatur, quibus utuntur in feſtis principalibus, & appellantur סליחות/ quia pro miſericordia & remiſſione peccatorum tantùm ſunt inſtitutæ. In omnibus formis liber excuſus eſt, quia ejus magnus uſus. Eſt & cum brevibus gloſſis editus. Scaliger manuſcriptum in membranis reliquit. In tale exemplar incidi & ego his diebus, in quo amarulenta quædam contra Chriſtum & Chriſtianos deprehendi, quæ in impreſſis omiſſa. In folio impreſſus eſt Pragæ, & ibidem etiam Hebræo-Germanicè.

סמדר *Semadar.* Elias citat eum in præfatione tertia Maſoreth.

ספר מצות גדול *Sepher mitzvos gádol*, Liber præceptorum magnus, qui vulgò etiam dicitur סמ"ג/ ut eſt in Abbreviaturis poſitum. Author ר' משה מקוצי R. Moſes Kotzenſis, Venet. in fol. An. 1522.

ס"מק *Semak*, id eſt, *Sepher mitzvos katon*, Liber præceptorum parvus. Vide עמורי גולה.

ספרי / ספרא *Siphra*, *Siphre.* Duo libri antiquiſſimi ſunt incertorum Authorum. Majemon in præfatione ſua in Talmud, Abarbinel in præfatione libri ſui נחלת אבות/ item Author libri שבילי אמונה authorem faciunt

Raf,

Raf, qui fuit diſcipulus R. Chajæ, & R. Judæ Kadoſch. R. Abraham in libro Juchaſin fol. 60. ſcribit, authorem ejus eſſe R. Jehudam filium אלעאי Elaj, qui aliquot annis iſtum Raf anteceſſit. Probabile eſt, R. Jehudam doctrinæ authorem eſſe, quæ à diſcipulis accepta, paulò poſt per Raf peculiari libro publicata eſt, ut ſæpè diſcipuli præceptorum labores in publicum edere ſolent. Eſt autem *Siphra* Commentarius in Leviticum, & aliâs vocatur תורת כוהנים *Toras cohanim*, Lex Sacerdotum: *Siphre* Commentarii in librum Numerorum & Deuteronomion, ut ſcribit R. Samuel hannagid, in מבוא הגמרא Introductione in Gemaram, quæ libro *Halichos olam* adjuncta. Similiter ſcribit Baal Aruch in ספר ſecundo; ספרא וספרי פי׳ ספרא נקרא תורת כוהני׳ שהוא ספר ויקרא לבדו ספרי הוא וישלחו שהן שני חומשין hoc eſt, ספרא & ספרי: *Siphra* vocatur *Toras cohanim*, Liber nempe Levitici ſolus: *Siphre* eſt וישלחו / duo ſcil. libri Pentateuchi. *Exiſtimo autem hunc locum eſſe corruptum: neſcio enim quid ſibi velint hæ duæ voces* והוא וישלחו *ſenſus tamen videtur liquere. An fortè ut primus* ספרא *vocatur etiam* תורת כהנים / *ſic alter* ספרי *etiam vocatur* וישלחו? *Quibus librorum illorum copia eſt, ſententiam ferre poterunt.* Mentio horum duorum librorum fit in Talmud Kidduſchin cap. 2. fol. 49. col. 2. ad quem locum R. Salomo-

lomonis gloſſa eſt; ספרא וספרי הן הלכות של מדרש של ספר ויקרא *Siphra* & *Siphre* ſunt commentationes allegoricæ libri Levitici. Author *Siphre* ſtatuitur R. Schimeon ben Jochai, unde in Juchaſin fol. 36. ſcribitur, סתם ספרא ר"ל תורת כוהנים רבי יהודה סתם ספרי רבי שמעון Abſolutè *Siphra*, id eſt, *Toras cohanim*; intelligitur R. Jehuda: abſolutè per *Siphre*, intelligitur R. Schimeon ben Jochaj. In libro הליכות עולם fol. 6. author ſtatuitur R. Jiſchmaël, diſcipulus R. Jehudah ſancti. Quicquid ſit, à diſcipulis iſtius Rabbi Judæ uterque provenit 220. annis circiter poſt Chriſtum. Impreſſi ſunt Venetiis in fol.

ע

עבודת הלוי *Avódas hallévi*, Miniſterium Levi. Explicatio 613. præceptorum Moſaicorum. Author fertur eſſe הרמ'בן.

עבודת הקדש *Avódas hakkédeſch*, Miniſterium ſanctum. Author ejus רש"בא / qui vixit Anno 1280. & complures libros ſcripſit. Eſt & *alius* liber ejuſdem nominis, impreſſus Cracoviæ, Anno 337. id eſt, Chriſti 1577. in folio min. & Mantuæ Anno 305. in 4°. Diſtinguitur in quatuor partes, de Deo ejusque Unitate: 2. de cultu Dei: 3. de fine

hominis

hominis totiusque creationis: 4. de ſecretis legis Divinæ. Amicus quidam ad me ſcribit, ſe multa & notatu digna de Trinitatis myſterio in eo inveniſſe, & authorem præferre, הרב האלהי כמה״רר מאיר ז׳ נבאי זלה״ה.

עיבור *Ibbur*, vel, *Sepher haíbbur*, Liber intercalationis. Author ר׳ אברהם הנשיא R. Abraham princeps, Aſtronomus inſignis. Eſt & *alius* ejuſdem argumenti עיבור שנים *Ibbur ſchanim*, Intercalatio annorum.

עברונות *Evrónos*, Intercalationum liber. De ſolſtitiis, æquinoctiis, de lunæ motu, & menſibus, & totius Calendarii ratione agit. Impreſſus Rivæ de Triento, Anno ש״כא 321. Chriſti 1561. in 4°.

עגלות רעיונות. Liber quem compoſuit Iſmaëlita quidam, continens reſponſionem ad quæſtiones ſeptem Philoſophicas ab amico ei propoſitas. Extat Arabicè & Hebraicè.

עדן גן אלהים *Eden gan elohim*, Eden hortus Dei. Cabaliſticus, cujus author ר״מבן.

עזר *Eſer*, vel, *Sepher haéſer*. Liber auxilii. Author R. Meir de Trinketalia.

עזר האמונה *Eſer haemúnah*, Auxilium fidei: author R. Moſes ſacerdos ex Torſilia. Floruit anno Chriſti 1375.

עט סופר *Et ſópher*, Stylus ſcribæ (*ex Pſalm.* 45. *verſ.* 2.) Libri Grammatici nomen, cujus author R. David Kimchi. Meminit ejus Elias in fine libri Maſóret.

עיטור *Ittur*, vulgò *Baal Ittur*, Author libri Ittur. Compoſuit eum R. Iſaac bar Abba Marſilius, Anno Chriſti 1182. Juchaſin fol. 132. 1. Scripſit & alium, qui vocatur עיטור סופרים Coronatio ſcribarum.

עטרת זקנים *Atéres ſekenim*, Corona ſenum (*ex Prov.* 17. 6.) Commentarius eſt ſuper illum locum: *Ecce ego mitto angelum meum coram te*, *&c.* Exod. 23. ℣ſ. 20. Author Don Iſaac Abarbinel. Impreſſus Savionetæ, Anno 317. Chriſti 1557. in 4°.

עיון *Ijun*, vel, *Sepher haijun*. Liber contemplationis. Cabaliſticus eſt, cujus meminit Reuchlinus lib. 1. Cabalæ. Author ר' עמאי R. Ammai. In fine libri Jezirah attribuitur R. Bechai.

עין הקורא *En hakkóreh*, Oculus lectoris (*ex Judic.* 15. 19.) Liber Grammaticus eſt, quem laudat Elias in fine libri ſui Maſoreth, inter Abbreviaturas, in יה"בי/ ubi vide. An impreſſus ſit, neſcio: manuſcriptum habeo.

עין יעקב *En Jaacob*, Oculus Jacobi, vel, עין ישראל *En Iſraël*, Oculus Iſraëlis. Liber celebris eſt, cujus altera pars בית יעקב *Bes Jaacob*, Domus Jacobi. Complectitur hiſtorias Talmudicas jucundiores, cum duplici Commentario. Venetiis in fol. apud Marcum Antonium Juſtinianum, Anno ש"ז 307. Chriſti 1547. quæ editio elegans. Deinde auctior rebus & notis, in urbe פרוסטיץ Pro-

Proſtitz, quæ in Auſtria vel finibus Moraviæ, ut puto, ſita.

עיני משה *Ene Moſche*, Oculi Moſis. Commentarius in librum Ruth. Author R. Moſche Alſchich, Venet. apud Joh. de Gara in 4°.

עיני העדה *Ene haédah*, Oculi cœtus. Author R. Jochanan Alleman. Eſt autem Commentarius in Legem.

עיר גבורים *Ir gibborim*, Civitas fortium (*ex Prov.* 21. 22.) Homiliæ ſunt ſuper Legem. Author R. Ephrajim, caput Synagogæ Lemburgenſis, Baſileæ, Anno 1580.

עיר דוד *Ir David*, Urbs Davidis. Commentarius in Legem: Author R. David Provincialis. Meminit ejus R. Aſarias in מאור עינים fol. 151. 1.

עולת יצחק *Olas Jitzchak*, Holocauſtum Iſaaci. Liber novus deciſionum Juridicarum. Pragæ, Anno 368. Chriſti 1608. in 4°.

עולת שבת *Olas Schabbas*, Holocauſtum Sabbathi (*ex Num.* 28. 10.) Commentarius in Pentateuchum: author ejus fertur eſſe ר׳ בן שועיב. Conſtantinopol.

עולת תמיד *Olas Tamid*, Holocauſtum juge. Commentarius eſt in totam legem פילוסופיי Philoſophicus. Venetiis in fol. An. 286. Chriſti 1526. Author R. Moſche אלבילדה Albilda.

עמודי גולה *Ammúde gólah*, Columnæ exilii.

Eſt liber præceptorum parvus, unde vulgò appellatur סמ״ק/ id eſt, ספר מצות קטן *Sepher mitzvos kâton*. Author ר׳ יצחק בר יוסף מקורבייל Rabbi Jizchak filius R. Joſeph Corbelenſis. Impreſſus primùm Cremonæ in Italia, & poſtea Cracoviæ Anno 1596. Additæ ſunt Concordantiæ Biblicæ, Talmudicæ, ex Arba turim, ex Rambam, ex R. Moſche Mikkotzi: item Notæ & explicationes variæ. Obiit Anno Chriſti 1270.

עמודי שלמה *Ammude Schlómoh*, Columnæ Salomonis. Commentarius eſt in librum Præceptorum magnum: Author R. Salomon Luria.

עמק ברכה *Emek beráchah*, Vallis benedictionis (*titulus ex* 2 *Chron*. 20. 26.) Cracoviæ in 4°.

עמוקי הלכה *Amúke halachah*, Profunditates halachæ. Explicatio halacharum difficiliorum in Talmud.

עסיס רמונים *Aſis rimmonim*. Expreſſus ſuccus malogranatorum (*titulus ex Cantic*. 8. 2.) Compendium libri Cabaliſtici *Pardes rimmónim*, utile pro incipientibus in Cabala. Author ר׳ מנחם עזריה מפאנו *R. Menachem Aſarias Mippano*, Mantuæ, Anno 1623. in 4°.

עץ חיים *Etz Chajim*, Lignum vitæ. Explicantur in eo omnes quæſtiones de revivificatione mortuorum: Author R. Gedalja.

עקדת יצחק *Akédas Jitzchak*, Ligatio Iſaaci. Com-

Commentarius in Legem & quinque libellos, Philoſophico-Theologicus, refutans Ariſtotelem de mundi æternitate, & in multis aliis quæſtionibus. Plurima quoque ex libris Ethicorum adducit. Liber excellens, & multiplicis doctrinæ. Author ר׳ יצחק בן עראמה R. Iſaac ben Aramah, Anno 1490. cujus nepos poſtea ſcripſit Peruſch in Jeſajam & Jeremiam, quem adduximus in litera א. In quibusdam libris ſcribitur ערמאה Armáa. Liber excuſus primùm Venetiis, apud Johannem de Gara, An. ש״לג 333. Chriſti 1573.

עקרים *Ikkárim*, Liber fundamentorum, ſcil. fidei. Liber admodum celebris eſt, fundamenta Religionis Judaicæ tractans, & Chriſtianos ſæpè refutans. Author ר׳ יוסף אלבו R. Joſeph Albo, Hiſpanus, Philoſophus divinus, ut eum vocant, qui floruit Anno 1425. Excuſus primò Venetiis apud Bombergum, Anno 281. id eſt, 1521. in 4°. poſtremò Lublini in Polonia, Anno שׁ״נז 357. Chriſti 1597.

ערוגת הבשם *Arúgas habboſem*, Area aromatica (*ex Cantic. 6. 2.*) Author R. Moſes Aben-Eſra, qui obiit Anno 1080. Eſt & alius ejus nominis Liber Grammaticus, cujus Author R. Samuel Arcuvolto, impreſſus Venetiis apud Johan. de Gara, Anno 362. id eſt, 1602. in 4°.

ערוך *Aruch*, Lexicon Talmudicum &

Chaldaicum. Author R. Nathan, qui florere cœpit Anno Chriſti 1050. & obiit Romæ Anno 1106. Diſcipulus fuit R. Moſis Haddarſchan, Narbonenſis. Impreſſum in Italia, & ultimò Baſileæ, ſed Judæorum ſumptibus.

ערוך הקצור *Aruch hakkázur*, Aruch breve. Majoris Aruch compendium eſt, ſed Author ejus ſæpè meliores explicationes affert, quàm in majori ſunt, ſæpè etiam Germanicè interpretatur. Authoris nomen non appoſitum, ſed apparet, Germanum fuiſſe. Impreſſus primùm Conſtantinopoli, deinde Cracoviæ, Anno ש"נב 352. Chriſti 1592. Liber pro incipientibus multò utilior, quàm Aruch magnum.

עשר ספירות *Eſer ſephiros*, vel, פירוש עשר ספירות Decem numerationes Cabaliſticæ. Explicatio decem numerationum (ut vocant) quibus Cabaliſtæ maximam ſuæ doctrinæ partem comprehendunt. Plurima de his ſcripſerunt, & plures extant hujusmodi libri. Reuchlinus Authorem hujus vocat R. Tedacum Levi.

ספר העשירית Similis liber Cabaliſticus, cujus Author R. Bechai.

עשרת דברות *Aſéres deváros*, vel, *hammaamáros*, Decem verba ſive præcepta. Author Rabbi Iſaac bar Abba, Marſilius. Eſt & alius ejusdem tituli Cabaliſticus, alterius Autho-

thoris. Eſt etiam פי׳ על י׳ הדברות Explicatio decem præceptorum, impreſſa Cremonæ in 4°.

עתים *Ittim*, vel, *Sepher haittim*, Liber de Temporibus. Author ר׳ יהודה בר ברזילי / qui ſimpliciter apud Authores vocatur אלברזלוני Albarſelonius. Liber Aſtronomicus, ut apparet, Temporum diſcrimina computans ratione motuum cœleſtium.

פ

פאה *Peah*, Liber anguli. Author R. Moſes Ab. Tibbon.

פחד יצחק *Pachad Jitzchak*, Pavor Iſaaci (*titulus ex Geneſ.* 31. 42.) Author R. Iſaac caput Synagogæ Pragenſis, ubi floruit Anno 1584. & aliquot librorum Author eſt. Lublini in 4°.

פטירת אהרן *Petiras Aharon*, Diſceſſus, Obitus Aharonis. Excuſus Venetiis apud Bombergum in 8°.

ספר הפליאה Cabaliſticus liber, qui à nonnullis attribuitur etiam Kannæ, Cabaliſtæ illi celebri.

פלח הרמון *Pelach harimmon*, Fragmentum malogranati. Liber Cabaliſticus ex R. Moſche Carduero deſumptus. Author R. Immanuel ברעץ באיטלייא Venet. in 8°. An. 353. Chriſti 1593.

פני יצחק *Pene Jitzchak*. Facies Iſaaci. Author idem qui præcedentis פחד יצחק.

ספר פנינים *Sepher peninim*, vel, רב פנינים *Rof peninim*. Copia Carbunculorum (*ex Proverb.* 20. 15.) Expoſitio Proverbiorum Salomonis, Authore Moſche Elſchich. Venetiis apud Johannem de Gara in 4°.

פסקים *Peſákim*, ſive פסקי הרא"ש *Píske haroſch*, id eſt, Deciſiones R. Aſcher, Juriſconſulti celeberrimi, quæ ſingulis libris Talmudicis ſubjectæ ſunt.

פסקי ר"ש דמודינא *Piske R. Schimeon de Modena*, Deciſiones R. Simeonis de Modena.

פסקי הלכות רבינו מנחם מריקנטי *Piske halâchos Rabbénu Menachem merikanati*, Deciſiones juris Rabbenu Menachem de Rikanat, ſive Ricinenſis.

פסיקתא *Peſikta*. Commentarius antiquus in Legem aut Leviticum tantùm: item פסיקתא זוטרתא *Peſikta ſotárta*, Peſikta minus, conſcriptus, Anno 1104. Impreſſus Venetiis in fol. Vide Schalſcheleth fol. 33.2.

פרדס רמונים *Pardes rimmónim*, Paradiſus ſive hortus malogranatorum (*ex Cantic.* 4.13.) Liber Cabaliſticus celeberrimus. Author Rabbi Moſes Corduarius. Impreſſus Saloneci in 4°. & Cracoviæ, Anno 352. In Juchaſin fol. 164. 1. ſcribitur; Fuerunt R. Salomoni Jarchi duo celebres diſcipuli, unus R. Samuel מבונעירנוק / qui fecit librum פרדס

Par-

Pardes: alter R. Schimeon, qui fecit librum לקט *Leket* collectionis.

פרח שושן *Perach ſchuſchan*, Flos lilii (*ex* 1 *Reg.* 7.27.) Author R. Moſes ben Chaſif. Grammaticus videtur, & citatur ſæpè à R. Abrahamo Balmeſio.

פרקי אבות *Pirke avos*, Capitula Patrum. Continet Apopthegmata, moralia & alia piè dicta patrum Eccleſiæ Judaicæ, quæ collegit רי נתן הבבלי *R. Naſan habbáveli*, R. Nathan Babylonius, qui vixit circa Annum Chriſti 130. Inſertus eſt liber corpori Talmudico. Separatim excuſus Iſnæ, & explicatus à Paulo Fagio, recenter etiam à Johanne Druſio, ut & alibi dictum. Vide & ſuprà נחלת אבות.

פרקי אליהו *Pirke Eliáhu*, Capitula Eliæ. Libelli Grammaticales Eliæ Levitæ ſunt. Capitulum primum eſt פרק השירה *Perek haſchira*, Capitulum cantici, quia per varia genera carminum rem grammaticam tractat, de literis, de vocalibus, de matribus lectionis אוי: de literis quieſcentibus יהויא: de Chatephkametz & Kametzchatuph: de Chatephſægol & Chatephpatach earumque differentia. Capitulum ſecundum dicitur, פרק המינים *Perek hamminim*, *Capitulum ſpecierum*, in quo explicat tredecim ſpecies Nominum. Capitulum tertium, פרק המדות *Perek hammiddos*, *Caput proprietatum*, de genere & numero

mero Nominum, eorumque differentiis. Capitulum quartum פרק השמושים *Perek haſchimmuſchim*, *Caput Miniſteriorum*, ubi miniſteria literarum ſervilium explicantur. Omnia Latinè reddita per Munſterum, & excuſa Baſileæ apud Frobenium.

פרקי אליעזר *Pirke R. Elieſer*, Capitula R. Elieſaris. Vocatur à Rabbinis רי אלעזר גדול R. Elieſer magnus Hircani filius. Vixit paulò poſt Templum ſecundum, & Rabban Gamalielis ſecundi (de quo vide in Abbreviaturis ſub initium literæ ר) ſororem pro uxore habuit. Eſt autem liber complectens hiſtoriam mundi uſque ad iſta tempora Gamalielis ſecundi, unde colligunt, hunc Elieſarem, qui eo tempore vixit, hujus libri quoque Authorem eſſe. Sunt tamen qui aliter ſentiant, ut dixi in abbreviatura רש"בי. Liber celebris eſt. Venetiis impreſſus, Anno Chriſti 1544. in 4°.

פרקי התשובה *Pirke hatteſchúvah*, Capita pœnitentiæ. De præſtantia & utilitate pœnitentiæ.

פירוש *Peruſch*, Commentarius. Multi libri hoc nomen in fronte gerunt, quos hoc tempore omnes perſequi non lubet.

פירוש אלשיך *Peruſch Alſchich*, Commentarius Alſchechi in univerſa Biblia, Venet in 4°.

פירוש איוב *Peruſch Ijob*. Commentarius in Jobum R. Iſaac ben Arama.

פירוש על תרגום יונתן ותרגום ירושלמי *Peruſch al Targum Jonathan vetargum Jeruſchalmi*, Commentarius brevis ſuper Targum Jonathanis, & Targum Hieroſolymitanum in V. libros Moſis, Targum item ſecundum libelli Eſther. Impreſſus Pragæ Anno 369. Chriſti 1609.

פורת יוסף *Poras Joſeph*, Ramus fœcundus Joſephi. Author R. Joſeph Samiga.

פתח דברי *Pétach devarái*, Initium verborum meorum. Grammaticus eſt, & primò excuſus in Hiſpania, tum Venetiis, apud Danielem Bombergum, cum tribus aliis opuſculis Grammaticis, Anno 306. id eſt, 1546. in 8°.

פתח תקוה *Pétach tikvah*, Oſtium ſpei. Vide ſuprà אגרת תימן.

פתרון חלומות *Pitron chalómos*, Liber de Interpretatione ſomniorum, collectus ex Talmud, Zohar, & aliis Authoribus, Joſepho juſto, Daniele, Rabbenu Haj Gaon, & Ethnicis ſcriptoribus. Author ר׳ שלמה אלמולי. Impreſſus ſecundò Conſtantinopoli; & tertiò Cracoviæ in 8°. ſub rege Stephano. Rabbenu Hai *Interpretatio ſomniorum* edita eſt Venetiis in 8°.

צ

צאנה וראינה *Zeéna ureéna* (quod Judæi pronunciant *Zennorenna*, Exite & ſpectate (*titulus ex Cantic.* 3. 11.) Liber Hebræo-Germanicus recens, Commentarius in Legem. Cracoviæ in fol.

צדה לדרך *Tzédah laddérech*, Viaticum pro via. Liber Juridicus & ritualis, in quo etiam quædam Medicinalia reperiuntur. Author R. Menachem Aben Serach, Gallus, qui obiit Anno 1375. Compoſuit eum in gratiam Don Samuelis Abarbenelis, Juchaſin fol. 133. 2. Sæpè citatur ab hiſtoricis.

צדק עולמים *Tzédek olamim*, Juſtitia æterna. Liber eſt complectens tres ſermones: primus, de mundo hoc corruptibili: ſecundus, de mundo animarum, Paradiſo & inferno: tertius, de reſuſcitatione mortuorum, & extremo judicio. Author Abarbinel. Hic liber periit, ut ipſemet conqueritur cap. 4. libri נחלת אבות. Vide Præfationem libri מעייני הישועה.

צורת הארץ *Tzuras haáres*, Figura terræ. Sphæra mundi eſt, deſcribens figuram terræ, diſpoſitionem orbium cœleſtium & motum ſtellarum. Author, ר' אברהם ב"ר חייא הספרדי R. Abraham, filius Rabbi Hajæ, Hiſpanus. Latinè reddita per Oſwaldum Schreckenfuchſium, & notis illuſtrata à Sebaſtia-

baſtiano Munſtero, Baſil. apud Henricum Petri, Anno 1546.

צורת בית המקדש *Tzúras bès hammikdaſch*, Figura vel Forma domus ſanctuarii, tertii ſcil. quod deſcribitur à Propheta Ezechiele, Pragæ in 4°.

צורת העולם *Tzuras haólam*, Figura mundi, Aſtronomicus. Author R. Iſaac ben Lattaph, inſignis Philoſophus.

צח שפתים *Tzach ſephatajim*, Nitor labiorum. Citat Elias in Præfatione tertia Maſoreth.

צחות *Tzáchus*, vel, ספר צחות *Sepher tzáchus*, Liber elegantiarum. Liber Grammaticus, de ſermone benè informando. Author R. Abraham filius R. Meir Hiſpanus, qui cognominatur Ben Eſra. Venetiis in 8°. cum tribus aliis Grammaticis opuſculis, Anno 306. id eſt, 1546. apud Danielem Bombergum.

ציוני על התורה *Tzijoni al hattòrah*, Tzijonius ſuper Legem. Explicatio Pentateuchi Cabaliſtica. Author R. Menachem Tzijonius. Cremonæ, Anno 320. Chriſti 1560. in 4°.

צמח דוד *Tzemach David*, Germen Davidis. Liber Chronologicus & Hiſtoricus, ab initio mundi usque ad Annum Chriſti 1592. Author David Gans. Pragæ, Anno 1592. in 4°. Deinde vocavit etiam David de Pomis Lexicon ſuum Hebraicum, צמח דוד, impreſſum

preſſum Venetiis, apud Johannem de Gara, Anno 1587.

צניף מלוכה *Tzeniph melúchah*, Cidaris regia (*titulus ex Jeſa.* 62. 3.) Liber Cabaliſticus, quem compoſuit R. Jacob ben R. Meir, ex Provincia גיאן / Fil. ſenis R. Niſſim.

צפוני ראקאנטי *Tzephune Racanati*, Recondita Rakanati. Cabaliſticus M. S.

צרי היגון *Tzeri hajagon*, Opobalſamum laſſitudinis. Liber conſolatorius contra moleſtias, ærumnas & calamitates temporis. Cremonæ, in 4°.

צרור החיים *Tzeror hachajim*, Faſciculus vitæ.

צרור הכסף *Tzeror hakkéſeph*, Faſciculus argenti. Author utriusque R. Chajim, diſcipulus הרשבא / de quo ſæpius. Meminit Juchaſin fol. 133.

צרור המור *Tzeror hammór*, Faſciculus myrrhæ (*titulus ex Cantic.* 1. 13.) Commentarius in Legem celebris. Author R. Abraham Hiſpanus, qui floruit circa Annum Chriſti 1510. vulgò dictus אברהם סבע Abraham Seba. Venetiis apud Danielem Bombergum, Anno 1513. in folio.

ק

ק

קב ונקי *Kaf venaki*, Nomen Authoris; qui ſuccincta ſcripſit Commentaria in Proverbia Salomonis & Pſalmos.

קבלה *Kabbálah*, vel, *Sepher kabbálah*, Liber Kabalæ. Liber Chronologicus & Hiſtoricus, ab initio mundi, usque ad annum Chriſti 1161. quo librum abſolvit. Author, ר׳ אברהם בר דיאור Rabbi Abraham bar Dior. Quidam appellant eum R. Abraham bar David, quos errare dicit Author Tzemach. Nam David ille alius fuit, & ſcripſit Novellas quasdam expoſitiones in Talmud, & השגות Animadverſiones in Majemonem, & librum בעלי נפש *Baale nepheſch*, Anno Chriſti 1195. & deinceps. Impreſſus Venetiis apud Marcum Antonium Juſtinianum, Anno 305. Chriſti 1545. in 4°.

קהלת יעקב *Kehillas Jaakof*, Cœtus Jacobi, (*titulus ex Deuter.* 33.4.) Citatur in Caphtor fol. 175. Author R. Moſes Galante.

קול אלהים *Kol Elohim*, Vox Dei. Vide ſuprà in מאור עינים.

קול בוכים *Kol bóchim*, Vox flentium (*titulus ex Jobi* 30. 31.) Commentarius eſt in Threnos Jeremiæ. Author R. Moſes Alſchich, cujus plures libri commemorati. Venet. in 4°.

קול הקורא *Kol hakkore*, Vox clamantis vel

i legen-

legentis. Libellus parvus eſt, continens regulas de ratione lectionis & punctationis; ex Eliæ Cantico in libro Bachur. Author R. Joſeph bar Elchanan. Cracoviæ in 8°.

קול יהודה Vide ſuprà in כוזרי.

קול ייי בכוח *Kol adonaj baccóach*, Vox Domini cum robore, (*ex Pſalm.* 29. 4.) Liber Cabaliſticus, cujus Author Rabbenu Haj Gaon.

קול מבשר *Kolmeváſſer*, Vox Evangelizantis, Prædicantis.

ספר הקומה *Sepher hakkómah*, Liber ſtaturæ. Liber Cabaliſticus MS.

ספר הקמיצה *Sepher hakkemizah.* Liber itidem Cabaliſticus Rabbenu Haj Gaon.

קנה בינה *Kenéh binah*, Compara ſcientiam, (*ex Proverb.* 4. 5.) Liber Cabaliſticus antiquus, qui ante hæc tempora lucem non vidit. Citatur in libris *Avódas kódeſch*, qui ante trecentos annos ſcriptus, *Toláas Jaacob*, *Pardes rimmónim.* Author קנה אבן גדור Kánna filius Gadur, de ſtirpe & familia R. Nechonja ben Hakkana, qui eſt Author libri *Bahir*, de quo ſuprà in litera ב. Hic fortaſſe eſt ille ספר הקנה liber Kanæ, quem R. Gedalja aliique citant, & attribuunt patri R. Nechonjæ, ut ibidem citavimus. Mihi, dum hunc ipſum Catalogum ſcriberem, à Judæo quodam fuit donatus, ſed præ feſtinatione præli non licuit accuratiùs perluſtrare. Excuſus Pragæ Anno 1610. in 4°.

קניינים *Kinjánim*, vel, *Sepher ha'kkinjánim*, Liber poſſeſſionum. Author R. Moſche Aben Tybbon, qui Euclidem ex Arabico in Hebræum tranſtulit, Monſpeſſuli in Gallia.

קערת כסף *Kaaras késeph*. Scutella argentea. Libellus parvus, continens ſententias morales ad virtutem & pietatem: Author ר׳ יוסף האזובי R. Joſeph Hyſſopeus. Editus Pariſiis cum interpretatione Latina Joh. Merceri, Anno 1559. in 8°.

קופת הרוכלים *Kuppas haróchelim*, Arca aromatariorum. Author R. Iſaac Cordubenſis, Hiſpanus, qui obiit Anno 1094.

קיצור זוהר *Kizzur Sohar*, Compendium libri Sohar.

קצורי אבן רשד *Kizure Aben Reſched*, Compendia Aben Reſched, octo librorum Ariſtotelis de Auditu naturali. Impreſſ. Rivæ de Triento, Anno 320. Chriſti 1560. in 8°. Ita habuimus ſuprà ejus Compendium Organi Logici Ariſtotelici.

קיצור אברבנל על פרקי אבות *Kizzur Abarbinel al pirke ávos*, Compendium Commentarii Abarbinelis ſuper Pirke avos (de quo libro antè dictum) item ſuper hiſtoriam agni paſchalis, Authore Jaacob bar Eliakim Heilpron. Lublini in Polonia, Anno Chriſti 1604.

קרית ארבע *Kirjas arba*, Civitas quadripartita, (nomen proprium Geneſ. 23. 2. &

Nehem. 11. 25) Liber magnus eſt, Authore R. Iſaac Pragenſe.

קרית חנה *Kirjas Chana*, Civitas Chanæ (*ex Jeſa.* 29. 1.) Commentarius in Pirke avos, ſive Capitula patrum. Author Elchanan ben Bezaleel אורי ליפמן. Pragæ Anno 372. Chriſti 1612. in 4°.

קרית ספר *Kirjas Sepher*, Civitas libraria. ספר דרשות id eſt, Liber homiliarum & concionum. Author R. Moſche רטרני Detrana ex Apulia.

קרית עוז *Kirjaros*, Civitas roboris. Author R. Binjamin. Mentio hujus fit in titulo libri שערי עץ חיים.

ר

ראש אמנה *Roſch amanah*, Caput fidei (*titulus ex Cant.* 4. 8.) Explicantur in eo præcipui fidei articuli. Author Don Iſaac Abarbinel. Venetiis apud Marcum Antonium Juſtinianum, Anno 305. Chriſti 1545. in 4°. Habemus etiam Interpretationem Latinam hujus libri ſed nondum impreſſam.

ראשית דעת *Reſchis dáas*, Principium ſcientiæ. Sunt דרשות Homiliæ ſuper Legem, R. Moſis Albelda.

ראשית חכמה *Reſchis chochmah*. Principium ſapientiæ. Hic liber duplex eſt, הארוך והקצור

Ma-

Major & minor, ſeu, Prolixus & abbreviatus. Majoris Author eſt אליה די וידאש Elias de Vidas, Diſcipulus R. Moſis Corduarii, & impreſſus eſt Cracoviæ Anno 353. in 4°. Compendium inde factum, Authore כמה"רר' פו"ייטן quod impreſſum Baſileæ Anno 1603. in 8°. Continet locos communes Theologicos, quibus multa Philoſophica, Ethica, & Phyſica aſperguntur, quandoque etiam Cabaliſtica. Extat & aliud adhuc brevius ejus compendium, quod vide infrà in תוצאות חיים. *Deinde* reperitur etiam liber quidam manuſcriptus, *Reſchis chochmah*, agens בתכונה המשפטיית de Aſtrologia judiciaria, cujus Author R. Abraham Aben Eſra.

רבות *Rabbos*. Vide בראשית רבה. Opus excuſum Theſſalonicæ, Venetiis, & Cracoviæ.

רוח חן *Ruach chen*, Spiritus gratiæ. Phyſica Hebræa R. Aben Tybbon, Latinè reddita per Johannem Iſaacum Levitam, Coloniæ per Maternum Cholinum, Anno 1555. Adjuncta eſt Epiſtola Hebraica Majemonidis ad Maſſaliotas, de Aſtrologia, Latinè reddita per eundem Iſaacum. Invenio etiam in Catalogis nonnullis Hebraicis, רוח חן *Ruach chen*, impreſſ. Cremonæ & Pragæ, in 4°. Neſcio an idem ille ſit, an alius.

רומות אל *Rumos el*, vel רוממות אל *Romemos el*, Exaltationes Dei (*ex Pſal.* 149. 6) Com-

Commentarius in Pſalmos, Authore R. Moſche Alſchich. Venet. apud Johannem de Gara in 4°.

רזיאל *Raſiel.* Liber duplex eſt, minor & major. Uterque Cabaliſticus & Magicus, *Continens nomina Angelorum & ſpirituum variorum, ac docens, quomodo tam boni quàm mali ſint conciliandi, quomodo cum ſole & luna loquendum, quomodo morbi procreandi, iidemque iterum curandi, civitates evertendæ, terræmotus excitandi. Monſtrat etiam vires herbarum, gemmarum, piſcium, avium, quadrupedum, lignorum, florum: continet artem vaticinandi, & ex aſtris prædicendi: videndum exhibet baculum Moſis characteribus inſignitum, quorum virtute ſigna & miracula ediderit, item characterum concurſum, quem Magi Almandel Salomonis vocant, de quibus inter alia hæc expreſſè habet; ſi ſcripſeris Almandel Salomonis, &c. Mira poteris experiri de mira incarnatione Meſſiæ, de qua ſi ſæpiùs interrogationem inſtitueris, gratus & acceptus eris ſuperis ac inferis. Notatu dignum etiam eſt, quòd Nomina Divina Jah,* יהוה, *Adonaj, plerunque ter in incantationibus repetantur.* Hæc de hoc libro ad me perſcripſit olim Vir Doctiſſimus D. Daniel Swenter, Profeſſor Altorfienſis, qui utrumque habet. Meminit etiam Galatinus libro 1. Cabalæ, ubi ſcribit: *Nolo addere librum Salomonis ſub nomine Razielis inſcriptum, quia eſt fictio Magica.* Mentionem etiam facit libri רזיאל Aben Eſra, Exod. 14. ad

ver-

verſum 19. 20. 21. qui ſinguli conſtant 72. literis, ad quas etiam Cabaliſticè aſcendit nomen Tetragrammaton יהוה. Hac occaſione ſcribit; ובספר רזיאל הרוצה לעשות שאלת חלום יקרא בתחלת הלילה פסוק ויהי בשלשים שנה הוא ע"ב אותיות. Sic incipit verſus primus Ezechielis, ſed habet 74. literas, ſi rectè numerarím. Porrò Raſielem fingunt Cabaliſtæ fuiſſe præceptorem Adami.

ר"לבג *Ralbag*, R. Levi ben Gerſon Commentarius celebris in Legem. Venetiis apud Danielem Bombergum, Anno 307. Chriſti 1547. in fol.

ר"מבן *Ramban*, id eſt, R. Moſis ben Nachman Commentarius in Legem. Venet. apud Marcum Antonium Juſtinianum Anno 305. Chriſti 1545. in fol. ſine textu Scripturæ.

ספר הרמון *Sepher harimmon*. Liber Cabaliſticus, cujus Author etiam fertur רמ"בן.

רנת דודים *Rinas dodim*, Cantio amicorum. Commentarius in Canticum Canticorum, Authore Elia ben Lama, qui nunc eſt caput Synagogæ Hanovianæ. Impreſſus Baſileæ apud Conradum Waldkirch. in 4°. Hic Baſileam nuper tranſiens, retulit mihi, ſe conſcripſiſſe Peruſch in difficiliora loca R. Bechaj, quem propediem prælo dare cogitet.

רוקח *Rokeach*, vel, *Sepher harokeach*, Liber unguentarii, aromatarii. Author R. ר׳

אלעזר מגרמייזא/ Anno 1238. Uſus autem eſt hoc nomine in librorum ſuorum titulis, quia utrumque nomen אלעזר & רקח Gematricè continet 308. Vide Schalſcheles fol. 49. 1. & Juchaſin fol. 132. 2. Plura autem videtur ſcripſiſſe: invenio enim in Catalogis meis Judaicis, חמש מגלות הרוקח Expoſitio V. Megilloth Unguentarii: item, רוקח על התורה *Rokeach* ſuper Legem: item רקח מקנת כ״ד ספרים *Unguentarii* peculium 24. librorum Biblicorum. Sed omnia iſta habentur duntaxat manuſcripta, & ſunt זרי המציאות בינותינו rariſſima inter nos, ſcribit ad me Judæus quidam.

רקמה *Rikma*, vel, *Sepher harikmah*, Opus phrygionicum. Liber Grammaticus R. Jonæ, primi Grammatici, Ephodeo ſæpiùs laudatus. Habetur manuſcriptus Conſtantinopoli inter Judæos. Idem ſcripſit etiam ספר השרשים Librum radicum.

רקנאט *Rakanat*. Author R. Menachem Rakanatenſis, qui ſcripſit librum Rakanat, & eſt Peruſch ſuper ſecreta Legis, quæ ſcripſit Rambam. Venetiis Anno 283. Chriſti 1523. in 4°.

ש

שאלות ותשובות *Scheélos uteſchúvos*, Quæſtiones & Reſponſiones. Tales libri plurimi editi ſunt diverſis temporibus. Veluti, שאלתות דרב אחאי Quæſtiones Raf Achæ, de Anno Chriſti 750. Hic liber (ſcribitur in libro Kabalæ Abrahami) reperitur adhuc hodiè in manibus noſtris incorruptus.

ש״ת אלשקאר Q. & R. Alaſchkaris.

ש״ת Q. & R. ר״שבא *Raſchba*, i. e. R. Salomonis ben Adras. Anno Chriſti 1280.

ש״ת Q. & R. Menachem Rekanatenſis, Anno 1290.

ש״ת ריב״ש Q. & R. *Rivaſch*, id eſt, R. Iſaac bar Scheſchet, Anno 1374.

ש״ת תשב״ץ Q. & R. *Taſchbatz*, id eſt, R. Simeonis bar Tzemach, Anno 1391.

ש״ת מהרי״ל Q. & R. *Maharil*, id eſt, R. Jacobi Levitæ, Anno 1427.

Q. & R. Rabbi Iſrael Germani, Anno 1460.

Q. & R. Rabbi Elia Miſrachi, id eſt, Orientalis, Anno 1490.

Q. & R. Rabbi Binjamin זאב *Seef*, id eſt, Lupi, Wolff/ Anno 1534.

Q. & R. Rabbi Meir Patavini, An. 1558.

Q. & R. Rabbi Joſeph Cracovienſis, Anno 1591.

Q. & R. ר׳ בצלאל R. Bezaleelis.

Q. & R. מה״רש לוריא Rabbi Salomonis Luria.

Q. & R. רבי ווייל Rabbi Weil.

Q. & R. ר׳ עמנואל Rabbi Immanuel.

Q. & R. הרמ״בן Nachmanidis.

Q. & R. ר״ש דמודינא R. Simenonis de Modena.

Q. & R. Rabbi Joſeph ben Lebbi. Venet. in 4°.

Q. & R. גאלנטי Galanti, &c.

שארית יוסף *Scheeris Joſeph*, Reliquiæ Joſephi. Author R. Joſeph ben Virga. Introductio ad intelligendum Talmud, in quo ea explicantur, quæ in *Helichos olam*, & libro כריתות R. Simeonis prætermiſſa. Mantuæ, Anno שמ״הת 353. Chriſti 1593. Eſt & alius hujus nominis impreſſus Adrianopli, Anno 314 Chriſti 1554. in 4°.

שארית נפש MS. in 4°.

שבט יהודה *Schevet Jehuda*, Tribus Judæ. Liber hiſtoricus, de variis calamitatibus, martyriis, diſperſionibus, accuſationibus, ejectionibus ipſorum: item de diſputationibus aliquot in Hiſpania & Italia inter ipſos & Chriſtianos habitis: item quomodo olim princeps in Iſraele ſit electus & inauguratus: quomodo Sanctuarium olim fuerit exſtructum, & quomodo Sacerdos maximus in eo ſacra peregerit in die expiationum: quid actum fuerit, cùm agnus paſchalis offerretur,

tur, & plurima alia jucunda lectu. Hebræum exemplar excuſum in Italia: Germanicum, quod habeo, Cracoviæ, Anno שנ״א 351. Chriſti 1591.

שבילי אמונה *Schevile emunah*, Semitæ fidei. Liber phyſicus & aſtronomicus, impreſſus Rivæ de Triento. Citatur in Tzemach David, folio 44. 2.

שבילי הלקט *Schevile halléket*, Semitæ collectionis. Liber juridicus & ritualis de licitis & vetitis Venetiis.

שוחד טוב *Schochad tof*, Munus bonum. Eſt Medraſch, unde etiam vocatur *Medraſch ſchochad tof.* Dicitur eſſe מדרש שמואל & מדרש משלי. Citatur in libro Caphtor, & in Chaskuni Geneſ. 5. ad initium, & ab Abarbinele in Danielem fol. 66. 1.

שחיטות ובדיקות *Schechitos ubedikos*, Mactationes & inquiſitiones. Duo parvi libelli, in quibus ars mactandi deſcribitur, & inquirendi, an aliquid vitii animalia habeant, nécne? Hos perfectè debent tenere ipſorum mactatores, nec licet ipſis mactare, niſi priùs à Rabbino examinati, & dato teſtimonio approbati ſint. Vide Synagogam noſtram cap. 17. Venet. in 8°. & alibi.

שיח יצחק *Siach Jitzchak*, Oratio Iſaaci (*reſpicitur ad Geneſ. 24. 63.*) Author R. Iſaac, caput Synagogæ Pragenſis, Pragæ in 4°.

שיר היחוד *Schir hajichud*, Canticum unitatis.

tis. Carmen admodum excellens & ſanctum eſt, de Deo ejusque unica & ſimplici eſſentia, laudibusque ipſi Uni & Soli debitis. Compoſuit illud R. Jehuda Cháſid, Ratisbonenſis, & Commentaria addiderunt plurimi, poſt quos addidit etiam notas quasdam טב יומי / quod fictum nomen, & vocavit ſe ita R. Lipman Mülhuſinus, Author libri Nizachon. Impreſſus liber Friburgi Briſgojæ.

שכל טוב *Sechel tof*, Intellectus bonus. Liber Grammaticus Authore R. Moſe Kimchi.

ספר השלחן *Sepher haſſchylchan*. Liber Cabaliſticus: Author R. Ruben Hiſpanus.

שלחן ערוך *Schylchan áruch*, Menſa inſtructa. Liber eſt ex Arba turim excerptus per Joſeph Karro, & in formam theſium & concluſionum redactus. Adjectæ ſunt novellæ gloſſæ & obſervationes de jure, ritibus, & conſuetudine horum temporum, per ר׳ משה איסרלס R. Moſen Iſerles. Cracoviæ Anno שמ״חו 354. Chriſti 1594 in fol. Recenter etiam recuſus eſt cum additionibus quibusdam, charactere minuto, Hanoviæ in 8°. Anno ש״פז 387. Chriſti 1627.

שלחן ארבע *Schylchan arba*, Menſa quadrata. Liber in quo agitur de iis, quæ homo in menſa, & tempore cibi obſervare debet: ſub finem agitur etiam de Convivio pro juſtis præparato in ſæculo venturo. Author Rabbenu

benu Bechaj: excuſus Venetiis, Anno 306. id eſt, 1546. & Lublini in Polonia, Anno 356. Chriſti 1596. in folio. Eſt & *alius* hujus nominis, cujus Author רמ"בן Ramban Hiſpanus Maropenſis, Schalſchelet fol. 55.

שלשלת הקבלה *Schalſcheles hakkabálah*, Catena Cabalæ. Liber hiſtoricus & chronologicus eſt, ab initio mundi usque ad Authoris tempora deductus. Excuſus Venetiis apud Johannem de Gara, Anno ש"מז 1587. & Cracoviæ, Anno ש"נו 356. Chriſti 1596. in 4°. Author eſt ר' גדליה R. Gedaljah ben Jechaja, qui fol. 66. enumerat unum & viginti libros à ſe conſcriptos, quorum ultimum incepit Anno Chriſti 1588. An omnes iſti libri editi ſint, ignoro. Præcipui illorum in hoc Catalogo ſuis locis propoſiti ſunt. Videtur mirè ambitioſus homo.

שם המפורש *Schem hamphóraſch*, Nomen Dei Tetragrammaton expoſitum. Expoſitum autem eſt à Cabaliſtis per alia nomina, quæ conſtant duodecim literis, quadraginta duabus literis, & ſeptuaginta duabus literis, de quibus mira ſunt ſomnia Cabaliſtarum. Munſterus meminit ejus in præfat. ſuæ in Sphæram Hebraicam, & Maſius in Joſuam.

רבינו שמואל לירמא *Rabbénu Schmúel Lirma*. Commentarius in Pirke ávos, in 4°.

שמים חדשים *Schamájim chadáſchim*, Cœli novi. Liber de renovatione mundi, aſtruens ne-

neceſſitatem ejus, eſtque inſtar Commentarii ſuper cap. 19. libri ſecundi More.

שמוש תהלים *Schimmuſch tehillim*, Uſus Pſalmorum. Tractatus brevis eſt, additus Pſalmis Davidis in 32°. excuſis Venetiis, Anno אשל 331. Chriſti 1571. quo declaratur uſus magis quàm ſuperſtitioſus Pſalmorum, ſi toties vel toties recitentur, aut pergameno mundo inſcripti de collo geſtentur, addito nomine Angeli ſpecialis, qui cabaliſticè ex Pſalmo exſtructus eſt, & certâ preculâ ad Angelum directâ. Veluti, Pſalmus primus, pergameno mundo inſcriptus, cum nomine Angeli אלחד *Elchad*, abortum mulierum impedit. Nomen illud deſumptum, א ex אשרי / ל ex לא כן / ח ex יצליח / ד ex דרך רשעים. Pſalmus ſecundus teſtæ inſcriptus, & in mare procelloſum projectus, ſedat omnem tempeſtatem. Pars etiam ejus pergameno inſcripta, & capiti alligata, ſedat dolores ejus. Idem faciunt verſus Pſalmi 119. à litera ש incipientes, ſi ſuper oleo olivarum devotè recitentur, & eo caput inungatur. Pſalmus 146. prodeſt, ne quis gladio vulneretur. Lutherus alicubi ſcribit, Judæum quendam voluiſſe Albertum Ducem Saxoniæ docere hujusmodi artem contra vulnera. Ille cùm miraretur, quomodo hoc fieri poſſet, cum Judæo ruri hac de re conferens, dixit: Ut certior ſim, in te prius experimentum ca-

capiam, & extracto gladio, Judæum ita læſit, ut neque per Schem hamphoraſch, neque per appenſum kaméa, id eſt, pergamenum ſacris nominibus perſcriptum, ſanari potuerit. Sic fraus fraudem cepit. Ita deinceps totum Pſalterium in magicum penè uſum tractum eſt.

שמות דברים *Schemos devarim*, Nomina rerum, id eſt, Nomenclatura Hebraica, cujus Author Elias Levita. Paulus Fagius addidit ei Vocabula Latina. Libellus excuſus Iſnæ Anno 1542.

שערי אורה *Schaáre orah*, Portæ lucis. Liber cabaliſticus valdè celebris. Author ר׳ יוסף בן גיקטיליא R. Joſeph ben Gecatilia, Caſtilienſis, civis סאלרה Salemitanus, ut ſcribit Reuchlinus lib. 1. Cabalæ. Commentarium in eum ſcripſit מתתיה דלאקרט Mattatias delakart. Sine Commentario impreſſus eſt Mantuæ, Anno 321. i. e. 1561. in 4°. Cum Commentario dicto, Cracov. Anno 354. id eſt, 1594. Partem hujus libri Latinè tranſtulit Paulus Ricius, Imperat. Maximiliani Medicus, ad finem quarti libri de Cœleſti agricultura, qui extat inter Scriptores artis Cabaliſticæ, Baſileæ apud Henricum Petri excuſos.

שער הגמול *Schaár haggemul*, Porta retributionis. Author רמ״בן. Vide infrà in תורת אדם.

שערי דמעה *Schaáre dimah*, Portæ lachrymarum. Author Rabbi Moſes אלבילדה A'-bildah. Venetiis in 4°.

שערי דורא *Schaáre Dura*. Portæ duræ. Liber de vetitis & licitis ciborum generibus, & vaſis ciborum. Author R. Iſaac Durenſis, quem renovavit Rabbi Salomon Luria. Impreſſus Baſileæ, apud Conradum Waldkirch. in 4°.

שערי צדק *Schaáre zedek*. Portæ juſtitiæ. Liber Cabaliſticus, quem laudat Reuchlinus. Author R. Joſeph filius Carnitolis, qui claruit Anno Chriſti 1500. Impreſſus Tridenti in 4°. Liber utilis eſſe ſcribitur pro incipientibus in Cabala.

שערי ציון *Schaáre Tzijon*, Portæ Tzijonis. Citatur ſæpè in שלשלת.

שער הרזים *Schaár haraſim*, Porta ſecretorum. Liber Cabaliſticus, de reconditis Pſalmi decimi-noni. Author R. Ama. Meminit ejus Galatinus lib. 1. Cabalæ.

שער השמים *Schaár haſſchamájim*, Portæ cœli. Liber Philoſophicus eſt, in quo plurima contra Ariſtotelem & alios Philoſophos diſputantur, etiam contra Rambam. Author ר׳ יצחק אבן לאטף R. Iſaac Aben Lataph. Eſt & *alius* liber ejuſdem hujus nominis, cujus Author R. Joſeph ben Gecatilia, & *alius* Authore R. Gerſom, Patre R. Levi.

שערי עץ חיים *Schaáre ez chajim*, Portæ arbo-

boris vitæ. Sententiæ ethicæ & morales, rhythmicè conſcriptæ. Author ר' בנימן qui compoſuit librum קרית עוז. Pragæ in 4°.

שערי תשובה *Schaare teſchúvah*, Portæ pœnitentiæ. Liber ad pœnitentiam & probitatem vitæ hortans: author R. Jona Gerundenſis. Impreſſus Venetiis, Anno ר"ש 304. Chriſti 1544. & Cracoviæ in 4°.

שערי רב אלפס *Schaare Raf Alphes*, Portæ Alpheſi. Hic Alphes nepos fuit Rabbi Alphes illius magni, de quo in litera א. Floruit circa Annum 1200.

שפע טל *Schépha tal*, Abundantia roris. Liber Cabaliſticus recens & novus, clavis in librum Jetzirah, Zohar, Tikkunim, & Pardes rimmónim, qui libri fundamentum continent univerſæ Cabalæ. Author ר' שפעטל הורוויץ מפראג Rabbi Schephtel Horwitz Pragenſis. Impreſſus Hanoviæ, Anno שב"ע 372. id eſt, 1612.

שפת יתר *Sephas jéſer*, Labium excellentiæ, (*ex Proverb.* 17. 7.) Liber Grammaticus, cujus author R. Abraham Aben Eſra. Citatur ab Ephodeo capite 11. ſub finem.

שפתי כהן *Siphte cohen*, Labia Sacerdotis (*ex Malach.* 2. 7.) Continet Medraſchim in Legem.

שקל הקדש *Schekel hakkódeſch*, Siclus ſanctitatis. Eſt liber מבחר הפנינים *Miſchar happenínim*, verſibus metricis comprehenſus, authore

re R. Joſepho, filio R. Iſaac Kimchi, patre ſcil. R. Davidis. Manuſcriptus eſt, Conſtantinopoli dono mihi miſſus à R. Jacobo Romano.

שרש ישי *Schoreſch Jiſchai*, Radix Iſaj (*ex Jeſa.* 11. *verſ.* 10.) Expoſitio elegans libelli Ruth. Conſtantinopoli in 4°.

שורשים *Schoraſchim*, *Radices*, vel, *Sepher Schoraſchim* Liber radicum. Sic vocatur altera pars Michlol R. Davidis Kimchii, continens Lexicon vocum primitivarum, quas Hebræi Radices vocant. Editum primò Neapoli An. ר"נ 250. Chriſti 1490. Deinde Venetiis per Bombergum: demum per Marcum Antonium Juſtinianum, Anno ה"שי 312. Chriſti 1522. cui editioni acceſſére Animadverſiones Eliæ, & ſignificata vocum Latina margini appoſita. Hæc editio optima.

שרשים מספרי קבלה *Schoraſchim miſſphre kabbálah*, Radices ſive fundamenta librorum Cabaliſticorum. Citatur à Maſio in Joſuam.

שושנת עמקים *Schoſchánnas amákim*, Lilium convallium (*titulus ex Cantic.* 2. 1.) Commentarius ſuper Canticum Canticorum.

שתי ידות *Schette jádos* Duæ manus (*Exod.* 36. *verſ.* 22.) Author R. Menachem. Ex iis quæ inde citari vidi, puto eſſe Commentarium criticum vel animadverſiones in Legem. Conſtantinop. Liber recens.

ת.

תבנית המשכן *Tafnis hammiſchkan*, Structura Tabernaculi. Cabaliſticus. Author R. Schabbetai.

ספר התגין *Sepher hattagin*, Liber coronarum, vel, de coronis ſive apicibus, qui ſuperſcribuntur literis libri Legis, & תגין vocantur. Citatur ab Auguſtino Juſtiniano, Epiſcopo Nebienſi, Pſalmo 104. & 106. Authorem vocat R. Abrahamum Picum. Meminit ejus etiam Ephodeus in Grammatica ſua, cujus teſtimonium vide in Lexico Chaldaico & Talmudico in voce תג.

תהלה לדוד *Tehilla leDavid*, Laus Davidis (*ex Pſal.* 145. 1.) Conſtantinop. in 4°.

תהלים *Tehillim*, vel, *Tillim*, Pſalmi. Liber Pſalmorum Davidis variè editus eſt, ſed de communibus editionibus monere neceſſe non eſt. In 8°. Venetiis excudit Johannes de Gara, Anno ש"ני 360. Chriſti 1600. cum Commentariis R. Davidis Kimchii, quæ editio commoda & utilis. In 4°. Venetiis editus Hebraicè & Germanicè, cum brevibus explicationum notis Kafvenaki, & biennio antè Cracoviæ. In 24°. Venetiis apud Johan. de Gara, cui formæ Argentinenſis quædam Germanica adjungi poteſt. In 32°. Venetiis, quâ eadem formâ libelli precum Judaicarum excuſi ſunt, quos Judæi

ſic conjungunt, & circumferunt peregrinantes. In folio etiam excuſus cum Kimchii Commentariis, Iſnæ, Anno 1542.

תולדות אהרן *Toledos Aharon*, Generationes Aharonis (*titulus ex Numer.* 3. 1.) Index locorum totius Sacræ Scripturæ, quæ in Talmud adducuntur, additis librorum Talmudicorum capitibus, foliis & columnis. Author R. Aharon Piſaurenſis, qui eum collegit in uſum concionatorum. Impreſſus Friburgi per Ambroſium Frobenium, cum Concordantiis Hebraicis, Anno 1581. Idem liber, ſed ſuper Pentateuchum tantùm & V. Megillos, recentiùs excuſus eſt Venetiis apud Bragadinum Anno נש"א 351. Chriſti 1591. in qua editione addita ſunt præterea loca, ubi iidem verſus explicantur in libro *Sohar*, *Akedah*, & *Ikkarim*.

תולדות יצחק *Toledos Jizchak*, Generationes Iſaaci (*ex Geneſ.* 25. 19.) Author R. Iſaac Karro, circa annum 1510. quo auctor multa loca per univerſum Pentateuchum breviter explicat, multaque dubia diſſolvit, ſcribit Andreas Maſius.

תולדות ישו *Toledos Jeſchu*, Generationes Jeſu. Liber parvus merè blaſphemus & maledicus, continens hiſtoriam Chriſti, ſed plenam manifeſtis mendaciis & calumniis. Munſterus & quidam alii, ejus mentionem faciunt. Nos ejus exemplar nacti ſumus ab amico, qui illud

aliquot

aliquot aureis Ungaricis à verpa quodam redemit. De eo fortè aliâs plura.

תוספתא *Toſiphta*, & pluraliter, תוספתות *Toſiphtos*, Additiones, ſcil. Talmudicæ. Sic omnium primò declarationes ſuas in librum Miſchnajos appellavit ר׳ חייא R. Chaija. Ille enim & Rabbi Uſchaja (de quo ſuprâ in בראשית רבא) fuerunt primi, qui librum iſtum publicè in Scholis explicarunt. Sequentium Doctorum commentatio in dictum librum vocata fuit ברייתא *Barajeſa*, Declaratio. Poſt abſolutum demum Talmud Babylonicum, cùm per quingentos ferè annos, partim calamitatibus publicis, partim gravibus & ambitioſis Doctorum diſſidiis, ſtudia literarum turbata fuiſſent, circa tempora R. Salomonis, fuerunt alii, qui etiam Additiones ad Talmud conſcripſerunt, quæ Rabbinis ſimiliter dicuntur תוספות Toſephos, & alterum latus Talmudici textus occupant. Inde celebres ſunt תוספות הר״אש Additiones R. Aſcher, תוספות ה׳ר׳י Additiones R. Joſeph.

תוצאות חיים *Tozeos chajim*, Egreſſus vitæ, (*titulus ex Proverb*. 4. 23.) Compendium eſt breviſſimum libri *Reſchis chochmah*. Cracoviæ in 8°.

תורת האדם *Toras haadam*, Lex hominis (*titulus ex* 2 *Sam*. 7. 19.) Liber docens, quomodo homo ſe gerere debeat in morbo, morte, & luctu, item de retributione hominis

poſt hanc vitam. Liber celebris & inſignis. Dividitur in triginta שערים portas ſive capita; 1. שער המיחוש Porta doloris (levioris:) 2. שער סכנה Porta periculi: 3. שער רפואה Porta medicinæ: 4. שער סוף Porta finis: 5. שער פטירה Porta diſceſſus ex hac vita: 6. שער קריעה Porta lacerationis (veſtimentorum ob mortem:) 7. שער מתו מוטל לפניו Porta de eo, coram quo mortuus aliquis (propinquus adhuc inſepultus) jacet: 8. שער הספד Porta planctus: 9. שער הוצאה Porta eductionis ſive elationis ad ſepulchrum: 10. שער קבורה De ſepultura: 11. שער כהנים De officio ſacerdotum: 12. שער אבל Porta luctus: 13. שער התחלה A' quo tempore luctus incipiat: 14. שער מלאכה Quamdiu in luctu ab opere ſit abſtinendum: 15. שער רחיצה Porta lotionis; quamdiu in luctu à lotione & unctione abſtinendum: 16 שער נעילת הסנדל Porta calceationis, quamdiu à calceis induendis abſtinendum: 17. שער תשמיש המטה quamdiu à concubitu abſtinendum: 18. שער דברי תורה quamdiu à lectione legis abſtinendum: 19. שער שאלת שלום quamdiu nemo ſalutandus nec reſalutandus: 20. שער עטיפת הראש quamdiu caput ſit obvelandum: 21. שער כפיית המטה quamdiu lectus non de novo cooperiendus vel ſternendus: 22. שער הנחת תפלין quamdiu tephillin non liceat induere: 23. שער תכבוסת quamdiu

non

non liceat lavare veſtimenta: 24. שער תספורת quamdiu non liceat ſe tondere: 25. שער שמחה quamdiu omnia gaudia ſint interdicta: 26. שער אחוי הקרע quando lacerationem ſeu ſciſſuram iterum liceat conſuere: 27. שער שבתות וימים מובים Quomodo in ſabbathis & feſtis dieb. quis ſe gerere debeat: 28. שער שמועה וליקוט עצמות De rumore, & collectione oſſium: 29. שער אבלות ישנה De luctu antiquo, qui fiebat die nono menſis Abh. 30. שער הגמול Porta retributionis poſt hanc vitam à Deo Opt. Max. Et hæc pars eſt omnium præſtantiſſima, unde ſæpè citatur tamquam peculiaris liber. Author רמב״ן R. Moſes bar Nachman, qui cœpit libros ſuos conſcribere anno Chriſti 1210. & obiit Hieroſolymis Anno 1260. Juchaſin fol. 132. 1. Impreſſus eſt hic liber Venetiis, An. 355. Chriſti 1595. in 4°. Nuper admodum eum dono accepi à Judæo.

תורה אור *Torah or*, Lex lux: (*titulus ex Prov. 6 23.*) Author Don Joſeph Hiſpanus. Impreſſus Boloniæ, Ferraræ, Venetiis & Lublini. Hortatur ad ſtudium Talmudicum, & dehortatur à ſtudio Philoſophiæ. Alibi invenio authorem vocari הרב אבן הכראי. Fieri poteſt, ut ſint diverſi ejusdem nominis. Andreas Maſius ſcribit de hoc libro: *Tractat de ultimo animæ theſauro, id eſt, de vita vel beata, vel infelice; de Paradiſo; de Gehenna; & de ſæculo poſt*

 mor-

mortem venturo. Doctus ſanè libellus, in quo tamen plurima ſunt Judaica nugæ & ſuperſtitiones. Ejus author eſt R. Joſeph Davidis filius, Hiſpanus, & ſcripſit patrum noſtrorum memoriâ.

תורת הבית *Toras babbajis*, Lex domus (*titulus ex Ezech.* 43. 12.) Talmudicus eſt, deciſiones juris continens. Author רש"בא de quo ſæpiùs. Liber duplex eſt ארוך *Aruch*, Prolixus, qui impreſſus Venetiis cum duplici Commentario, Anno 368. Chriſti 1608. & קצור *Kazur*, brevis ſeu parvus, qui impreſſus Cremonæ in 4°.

תורת החטאת *Toras hachattas*, Lex peccati (*titulus ex Levit.* 6.) Liber juridicus de cibis licitis & vetitis. Author R. Moſes Iſerles, Anno 1570. Cracoviæ Anno 337. Chriſti 1577. in 4°.

תורת חסד *Toras cheſed*, Lex clementiæ vel miſericordiæ (*ex Prov.* 31. 26.) Expoſitio elegans ſuper Hagiographa & V. Megillos. Conſtantinop.

תורת כהנים *Toras cohanim*, Lex ſacerdotum. Liber antiquiſſimus & celebris, in Levitici declarationem inſtitutus. Idem & ספרא *Siphra* dicitur. Vide illic. Vocatur etiam ſimpliciter ſic liber tertius Moſis. Vide in Abbrev. ת"כ.

תורת משה *Toras Moſche*, Lex Moſis. Commentarius in Legem, authore R. Moſche Alſchich. Venet. Anno 365. id eſt, 1605. in folio.

תורת העולה *Toras haólah*, Lex holocauſti (*titulus ex Levit. 6. 2.*) Author R. Moſes Herles, qui & paulò antè nominatus. Agit בעניני הקבלה de rebus Cabaliſticis, & nonnihil etiam de Aſtrologicis & Philoſophicis. Impreſſus Pragæ, Anno 330. id eſt, 1570. & poſtea Baſileæ apud Frobenium.

תחלת דברי שמואל *Techillas divre Schmúel*, Principium verborum Samuelis. Expoſitio ſuper Targum Eſther. Pragæ in 4°.

תלמוד *Talmud*. Talmud aliud eſt ירושלמי *Jeruſchalmi*, ſive Hieroſolymitanum, quod collegit R. Jochanan, anno Chriſti 230. (appellatur etiam quandoque תלמודא דבני מערבא Talmud occidentalium) aliud בבלי *Baveli* ſive Babylonicum, quod colligere cœpit רב אשי Raf Aſche, anno Chriſti 367. & laboravit in eo per annos ſexaginta. Ipſi ſucceſſit מרימר Maremar, Anno 427. & tandem à רבי אבינא Rabbi Avina abſolutum anno Chriſti 500. Hieroſolymitanum excuſum eſt in Italia, & ultimò Cracoviæ, cum gloſſis marginalibus utilibus, Anno 369. Chriſti 1609. in fol. Manuſcriptum duobus magnis voluminibus, Joſephus Scaliger legavit Academiæ Leydenſi: item Compendium ejus in membranis excuſum. Babylonicum excuſum Venetiis apud Bombergum, Anno 280. id eſt, 1520. deinde Baſileæ, An. 1581. apud Frobenium, quod caſtratum per Marcum Marinum, ex-

ſectis illis, quæ contra Chriſtum & Chriſtianos erant directa. Ante paucos annos etiam Cracoviæ editum, quæ editio à Judæis non amatur propter minorem characterem. Sunt autem in eo reſtituta, quæ in Baſilienſi exemplari expuncta.

תולעת יעקב *Tolaás Jaacob*, Vermiculus Jacobi (*ex Jeſa.* 41. 14.) Liber Cabaliſticus. Quidam ſcribit, eſſe פירוש התפלה על פי הקבלה Explicationem precum Cabaliſticam. Cracoviæ in 4°.

ספר התמונה *Sepher hattemunah*, Liber imaginis vel ſimilitudinis. Liber Cabaliſticus de figura literarum, ſed manuſcriptus, non impreſſus.

תניא *Tanja*, vel, *Sepher tanja*. Liber ritualis. Author R. Jehudah filius Binjamin, anno Chriſti 1314. Cremonæ. Anno 325. Chriſti 1565. in 4°.

תנא דבי אליהו *Tena debe Eliahu*, Traditio domus Eliæ. Venetiis in 4°.

תנחומא *Tanchuma*, Conſolatio. Eſt Medraſch ſive Commentarius vagus in quinque libros Moſis, ſatis celebris. Dicitur aliâs ילמדנו *Jelammedenu*, Docebit nos, quia frequenter eâ voce utitur, dum ex præcedentibus ſemper doctrinas certas proponit. Excuſus Conſtantinopoli. Anno 288. id eſt, 1528. in fol. Poſtea in Italia, & demum Veronæ, Anno 355. id eſt, 1595. cum quibusdam additamentis.

תענוג

תענוג נפש *Taanug nepheſch*, Oblectatio animæ. Author R. Moſes Kimchi, Davidis frater.

תפארת ישראל *Tipheres Jiſráel*, Decor Iſraëlis (*ex Thren.* 2. 1.) Liber continens conciones & alia. Venetiis.

ספר התפוח *Sepher hattappuach*, Pomum. Eſt libellus formâ Dialogi conſcriptus, inter Ariſtotelem & diſcipulos ipſius; in quo Ariſtoteles eos informat de felicitate animæ poſt mortem, & morte non metuenda, &c. In præfatione, quam fecit Abraham Hallevi Bar Chaſdaj, dicitur eſſe compoſitus à Sapientibus Græcorum, & ex Arabica, in linguam Sanctam translatus. Vixit hic Abraham Hallevi tempore Majemonidis, vel paulò poſt, circa annum Chriſti 1200. Habeo antiquum exemplar in pergameno ſcriptum, ſed minutiſſimo charactere. Audio impreſſum eſſe ברייווא די דטריינטו Tridenti.

תפוחי זהב *Tappuche ſahaf*, Pompa aurea. Idem liber qui ſuprà fuit יסור שירים.

תפלה מכל השנה *Tephilla miccol haſſchánah*, Liber precum totius anni, vel, סדר תפלות *ſeder teſillos*, ordo precum, &c. Sic libri precum inſcribuntur, quibus quotidie, in ſabbatho & aliis minoribus feſtis, utuntur. Nam in שלש רגלים *ſchaloſch regalim* tribus principalibus feſtis utuntur præterea libris מחזור *Machſor*, & סליחות *Selichos*, ut ſuis locis dictum.

dictum. Hi libri in variis locis, & variis formis excuſi ſunt, diverſo etiam ordine, quem alium atque alium habent Galli, Germani, Poloni, Itali, Hiſpani. Cum פירוש Peruſch ſive Commentario excuſus Cracoviæ, Anno שנ״ז 357. Chriſti 1597. in 4°. Hebraicè & Germanicè Venetiis apud Johannem de Gara, Anno 359.

סדר תפלות כמנהג קהלות בני רומא Ordo precum ſecundum conſuetudinem Eccleſiarum Romæ ſive Italicarum, Venetiis apud Johannem de Gara, Anno 354. Chriſti 1594. in 16°.

סדר תפלות כמנהג הספרדים Diſpoſitio precum ſecundum conſuetudinem Hiſpanorum. Venetiis Anno 329. Chriſti 1569. in 16°. &c.

תפלה למשה *Tphilla lemoſche*, Oratio Moſis (*Pſalm.* 90. *verſ.* 1.) Liber homologeticus, continens דרשות in legem. Impreſſus Theſſalonicæ, & Cracoviæ, Anno 350. in 4°.

תקון סופרים *Tikkun ſopherim*, Ordinatio ſcribarum. Author R. Salomon, filius R. Schimeonis bar Tzemach.

תקוני הזוהר *Tikkune haſſohar*, Correctiones libri Sohar. Mantuæ Anno 318. in 4°. & Cracov.

תקון שטרות *Tikkun ſchetáros*, Ordinatio contractuum, id eſt, de numeratione annorum à literis contractuum, quæ vocantur שׁטרות. Author

Author R. Juda Barſellonius, circa annum Chriſti 1070. Sciendum, Judæos primò numeraſſe annos ſuos ab exitu ex Ægypto, deinde à regibus, tertiò ab Alexandro Macedone. Is cum egreſſus eſſet ad vaſtandam urbem Hieroſolymam, Schimeon juſtus ſacerdos magnus (non ille qui Chriſtum excepit) habitu ſancto ſacerdotali ipſi cum aliis ſacerdotibus obviam proceſſit. Rex, ſomno antea monitus, & majeſtate ſacrâ Schimeonis obſtupefactus, ab equo deſcendit, Schimeonem amiciſſimè & clementiſſimè excipit, ac fœdus pacis cum ipſo init. Urbem cum Schimeone ingreſſus, & Templi ſplendorem admiratus, Deo Iſraëlis benedixit. Petiit mox in ſui memoriam imaginem ſculptam erigi. Sacerdos ſummus id abnuens, quòd Legi Moſis eſſet contrarium; Hoc, inquit, in tui memoriam faciemus, ut omnes filii ſacerdotum, qui hoc anno naſcentur, de tuo nomine Alexandri vocentur. Hoc cùm Regi placeret, datâ magnâ ſummâ auri ad uſum Templi, exivit. Factum hoc trecentis duodecim plus minus annis ante natum Chriſtum. Hîc alii Hiſtorici Hebræorum addunt, ſacerdotem quoque promiſiſſe Regi, quòd velint ab iſto die & deinceps literas contractuum, quas שטרות *Schetaros* vocant, ſignare ab anno ingreſſus Alexandri in urbem. Hanc numeratio-

rationem vocarunt מנין שטרות *Minjan Schetaros*, Numerationem contractuum, & duravit uſque ad R. Scherira, qui circa annum Chriſti milleſimum vixit. Poſt eum cœperunt numerare annos à creatione mundi.

תקנות רבנו גרשום Conſtitutiones Rabbenu Gerſom.

תרגום של חמש מגלות *Targum ſchel chameſch megillos.* Verſio Germanica Paraphraſis Chaldaicæ quinque libellorum Cant. Ruth. Thren. Eccleſ. & Eſther, unà cum explicatione Hebraica difficiliorum vocum Chaldaicarum. Author R. יעקב בר בונם / cognominatus R. Cappelman. Friburgi Briſgojæ apud Frobenium in 4°.

תרומה *Trúmah.* Liber ritualis & judicialis eſt. Impreſſum habeo Venetiis à Bombergo in parvo folio, Anno 1528. Author eſt R. Baruch מגרמיזא / filius R. Iſaaci, ut in fine libri notatur. Scripſit eum anno Chriſti 1236. In Juchaſin fol. 132. 1. ſcribitur R. Samuel Hiſpanus, filius R. Iſaac, anno Chriſti 1225. ſcripſiſſe librum Truma magnum.

תרומת הדשן *Trumas haddeſchen*, Ablatio cineris. Author R. Iſraël Germanus, Anno 1460. Excuſus Venetiis apud Marcum Antonium Juſtinianum, Anno 306. Chriſti 1546. & apud Bombergum, Anno 283.

id

i l eſt, 1523. Continet Quæſtiones & Reſponſiones in Legem Moſis.

תרומות *Trumos*, vel, *Sepher hattrúmos*, Liber oblationum. Juridicus totus eſt, de commodato & mutuo, uſuris, ac omnibus caſibus, qui ibi intercurrere poſſunt. Excuſus Pragæ, Anno 1605. in fol.

ספר התרשיש. Liber Cabaliſticus, quem compoſuit ר׳ נטרואני.

תשובות *Tſchúvos*, Reſponſiones. Reſponſionum libri plurimi ſunt. Celebres ſunt תשובות דרב שרירא Reſponſiones Raf Scheriræ, quem librum hiſtorici ſæpè citant. Claruit hîc Doctor anno Chriſti 967. *Tſchúvos haroſch*, Reſponſiones Rabbi Aſcher. Item, Reſponſiones R. Levi Aben Chavif, R. Jacob Weil, R. Joſeph Kalon.

תש"בץ *Taſchbatz*, id eſt, תשובות שמעון בר צמח Reſponſiones Simeonis bar Tzémach. Pro hoc poſtremo quidam ſcribunt Tzadok. Liber celebris eſt. Plures ſunt ſimiles libri, de quibus aliâs ſi D. V. diſtinctiùs agemus.

F I N I S.

LEC-

LECTORI. S.

Noveris primò *nomina librorum Latinè ſcripta eſſe, ad formam pronunciationis Judaicæ, quibus Thau lene ſive raphatum ſemper ut S effertur. Ideo fine, ut ſi quis eos à Judæis petat, ſciat eos ipſorum more nominare.* Deinde *notandum, Judæos voces polyſyllabas ferè ſemper efferre cum Accentu in penultima.* Tertiò, *Beth lene quandoque per V conſonam, quandoque per F expreſſum: in harum enim poteſtatem incidit. Denique quæ hîc deſiderantur, tu benevolus addito. Vale, vade.*

שכחה.

In Bibliotheca Rabbinica, in litera א adde;

אגרת חמודות *Iggéres chamúdos*, Epiſtola deſiderabilium. Liber Cabaliſticus. Citatur in præfatione libri Coſri.

ספר של רבי אנשל *Sepher ſchel Rabbi Anſchel*, Liber R. Anſchel. Lexicon eſt Hebræo-Germanicum, impreſſum Cracoviæ, Anno mundi 344. Chriſti 1584.

In ב;

ספר בכשרות *Baccoſcharos*, Cum compedibus. *Titulus ex Pſalm.* 68. 7. Liber Carminum Hebraicorum, diviſus in duas partes; in prima continentur שירות ומירות Cantiones & pſalmi lætiores; in altera; קינות Threni & cantiones lugubres. Author Rabbi Ephra-

Ephrajim filius Rabbi Joſeph. Impreſſus Cracoviæ Anno 368. Chriſti 1608. in 4°.

In litera Gimel adducitur ספר הגדרים / & in litera Mem, מכלל יופי / ubi nota, primum ejus nominis, & *Sepher haggedarim*, eſſe unum & eundem. Eſt liber, qui propriè vocatur *Michlal Jophi*, & continet expoſitiones ſive definitiones vocabulorum ſeu terminorum Philoſophicorum; Ethicorum & Politicorum, Logicorum, Mathematicorum, Phyſicorum, Theologicorum, Medicorum, qui paſſim apud Philoſophos & Theologos, præſertim in libro More Nevochim, occurrunt, idque ſecundum ordinem Alphabethicum, & in unaquaque litera termini iſti diſtinctè proponuntur. Author מנחם בר אברהם המכונה בונאפוס אברהם הפרפנייאני Menachem bar Abraham, cognominatus, Bonapus Abraham Parpanianus. Habeo manuſcriptum, ſed audio, etiam impreſſum eſſe.

In litera Jod, ad יפה מראה nota; impreſſum eſſe Venetiis, Anno 350. Chriſti 1590.

SOLI DEO GLORIA.

APPENDIX

AD

BIBLIOTHECAM RABBINICAM.

JOHANNES BUXTORFIUS F.

Lectori Benevolo S.

Cum paucis admodùm ſeptimanis, poſt abſolutam Bibliothecæ Rabbinicæ editionem, Catalogum illum librorum Hebraicorum, in Oriente maximè cognitorum & extantium, accepiſſem, cujus in Epiſtola Dedicatoria mentionem feci, nolui, vel curioſos hujus linguæ cultores illius fructu, vel ejus authorem debitâ ſuâ laude tamdiu privare, donec fortè de novo liber hîc imprimatur, ſed quamprimùm illum, in ordinem diſpoſitum, juris publici facere, & Bibliothecæ noſtræ annectere. Communicavit autem eum nobiſcum D. Antonius Legerus, Pedemontius, Vir, ut veriſſimè ipſum alibi deſcripſimus, à Variarum linguarum uſu, & Philoſophiæ ac Theologiæ rara & recondita cognitione, cum pari pietate, inſignis & eximius, nobiſque jam à multis annis, ſingulari neceſſitudine conjunctiſſimus. Dum enim ille antehac per aliquot annos alia & magis ardua ob negotia Conſtantinopoli commoraretur, quibus non ſolùm ſumma ſua cum laude, ſed & inſigni Reipublicæ Chriſtianæ uſu, & purioris Religionis propagatione, defunctus eſt; horis ſucciſivis Judæo-

rum etiam familiaritatem contraxit, partim ut de rebus Religionis cum ipſis conferret, partim ut ſecretiora illorum myſteria penetraret, & quæ coram Chriſtianis maximè occultant, ab eis cognoſceret & extorqueret. Id quod tanto feliciùs ex voto ei ſucceſſit, quòd in tales inciderit, qui præter linguæ patriæ cognitionem, Latinæ quoque non imperiti eſſent, neque à Chriſtiana Religione, ut communis fæx Judaica, ita prorſus abhorrentes & alieni. Inter alia, quæ inde ſecum reportavit, eſt etiam præſens, quem tibi exhibemus, Catalogus librorum in Bibliotheca noſtra Rabbinica deſideratorum. Accepit ipſe eum Conſtantinopoli à Doctiſſimo Rabbino Jacobo Romano, qui Bibliothecâ Rabbinicâ Parentis visâ, ſtatim ita ejus inventione delectatus eſt, ut conſtituerit eam augere, & in linguam Hebræam translatam, in ſuæ quoque gentis uſum edere. Plures equidem continebat Catalogus ille à D. Legero nobis tranſmiſſus, ſed illorum non paucos nos quoque jam antè obſervaveramus in ſecunda hac editione, trecentis circiter novis librorum titulis & deſcriptionibus à nobis aucta. Iis ſi hi quoque accedant, non dubito, quin maxima librorum Hebraicorum, editorum & manuſcriptorum, pars nobis Chriſtianis quoque jam cognita ſit & patefacta. Quod ſi itaque aliquid utilitatis aut voluptatis ex præſenti appendice ad te redeat, Lector Benevole, ejus gratia non mihi, qui pauca de meo addidi, ſed dicto D. Legero, maxima ex parte debebitur. Vale.

א

אבי אסף *Avi-áſaph.* Liber ritualis & juridicus R. Elieſer, filii Iacobi.

אביר יעקוב *Avir Jaacob*, Potens Jacobi (*titulus ex Gen.* 49. 24.) Liber Medicinæ R. Meſſer David, filii Meſſer Leon, MS.

* אגרת בעלי היים] Recenſetur liber hujus nominis in ſuperiore Catalogo. Alterius etiam meminit D. Legerus, de quo ſcribit: *Ex Græco in Arabicum verſus liber ab Abu Siphe, inde in Turcicam linguam translatus à Laami abi, Solymani Imperatoris Poëta, nec non in Hebraicam. Turcicè dicitur* Scheref Ulinſan. *Oſtendit hominem eſſe animal prudentiſſimum, de cujus dominio cùm cætera animalia quererentur, & jugum excutere ſatagerent, judice diabolo vicit homo.*

אגרת החמרה *Iggéres hachemdah*, Epiſtola deſiderii. Cabaliſticus. Author R. Moſes Gerundenſis. MS.

אגרת שבת *Iggéres Schabbas*, Epiſtola Sabbathi, R. Abraham Aben Eſræ, in qua, Sabbathum ipſi apparuiſſe fingitur, & conqueſtum, noctem ſequentem à multis celebrari, non præcedentem, quam probat Sabbatho accenſendam, MS.

אגרת השמד *Iggéres haſchémed*, Epiſtola perſecutionis. Author Rambam, in qua abnegationem fidei in periculo vitæ permittit

 con-

conſulentibus ipſum ob Mahumedanorum perſecutionem.

אגרות ר׳ משה נתן *Iggéros R. Moſche Nathan*, Epiſtola R. Moſis Nathanis, MS.

אהבה בתענוגים *Ahavah betaanúgim*, Amor in deliciis (*ex Cantic.* 7. 6.) Liber R. Moſis Nathan, de articulis fidei, ut More Nevóchim, MS.

אהלי קדר *Ohole kedar*, Tentoria kédar, R. Salomonis Jeruſchalmi Calendarium Arabicum.

ספר האורה *Sepcer haórah*, Liber lucis, R. Joſeph Gecatiliæ, Cabaliſticus.

אות הברית *Os habberis*, Signum fœderis, R. Menachem Rabbæ. Editus.

ספר האחד *Sepher haéchad.* Aben Eſræ libellus, de virtute numerorum ab uno ad decem, MS.

איל משלש *Ajil meſchillaſch*, Aries triennis (*Gen.* 15. 9.) Liber manuſcriptus, cujus author idem qui ſcripſit אף הכמתי רפואה.

אכלה ואכלה *Ochla veochla.* Maſoræ initium hoc erat, ideò hoc titulo ſeu nomine ſæpiſſimè citatur. Innumeri autem ſunt libri Maſoræ MSS.

ספר האמונות *Liber rerum credendarum.* R. Meir de Rotenburg. Cabaliſticus. MS.

ספר האמונה *Sepher haémunah*, Liber fidei. R. Joſeph Kimchi Diſputatio contra Chriſtianos.

אמרי נואש *Imre noaſch*, Verba deſperati (*titulus ex Jobi 6. verſ. 26.*) Liber R. Salomonis Piera de rhythmis Hebraicis, ſeu poëticorum verborum copia. MS.

ספר האסופות *Sepher haaſúphos*, Liber collectaneorum, R. Eliæ Carcaſſonæ, Liber ritualis aut juridicus.

אף חכמתי רפואה Liber Medicus.

אוצר יי *Ozar Adonaj*, Theſaurus Domini. R. Joſeph Caſpi Expoſitio in Pentateuchum MS. *Alius* hujus nominis Cabaliſticus, Rabbi Moſis Gerundenſis.

אורח סלולה *Orach ſelulah*, Via ſtrata. (*ex Prov. 15. 19.*) De Calendario, feſtis, &c. Author R. Iſaac Alchadeb. MS.

אורחות עולם *Orchos olam*, Viæ mundi. Fertur eſſe Geographiæ Epitome, & Venetiis editus. Forſan eſt ille, qui in noſtra Bibliotheca vocatur אגרת אורחות העולם.

ארון העדות *Aron haédus*, Arca teſtimonii, R. Judæ Barſellonii Conciones.

ספר האשכול *Sepher haeſchkol*, Liber botri. Juridicus, R. Abraham, filii Iſaaci.

אשכול הכופר *Eſchkol haccópher*, Bacca cypri (*Cantic.* 1. 14.) Liber ritualis R. Moſe Chalana. MS.

ב

בית־אל *Beſ-el*, Domus Dei. R. Davidis de tella. MS.

בן ארבעים לבינה *Ben arbaim lebinah*, Filius quadraginta annorum ad prudentiam (*titulus ex Pirke Avoth cap.* 5.) Liber Aſtrologicus R. Abraham Sachuth. MS.

בן זקנים *Ben ſekynim*, Filius ſenectutis (*Geneſ.* 37. 3.) R. Judæ Levi verſus frigidi & inepti.

בן משלי *Ben miſchle*, Filius proverbiorum. Verſus ſunt antiquiſſimi Poëtæ, R. Samuelis Hannagid, qui ante 700. annos ſcripſit, & librum ſuum משלי inſcripſit. Alii eum tribuunt R. Jehudæ Aben Tybbon.

בעלי אסופות *Baale aſuphos*, Domini collectionum vel collegiorum (*ex Eccleſ.* 12. *verſ.* 11.) Miſcella variorum eſt collectio. MS.

בעלי החלומות *Baale hachalómos*, Domini ſomniorum. Rabbi Jacob Corbeil de reſponſis in ſomniis. MS.

ספר הברית. Præter eum, quem recenſuimus in Bibliotheca Rabbinica, eſt & alius ejusdem nominis, qui continet diſputationem contra Chriſtianos, R. Joſeph Kimchi. MS.

בתי הנפש והלחשים *Batte hannéphesch vehallechaſchim*, Pectoralia & inaures (*titulus ex Jeſa.* 3. 20.) R. Levi liber, de ſcientiis omnibus car-

carmine tractans, in quo ſunt verſus, ut æquent numerum, quem conficiunt literæ iſtius tituli. Hic antiquus Philoſophus ſcripſit etiam לוית חן. Extat MS.

ג

ספר הגאולה *Sepher haggeúllah*, Liber redemptionis. Author Gerundenſis, & eſt Cabaliſticus. MS.

גאון יעקוב *Geon Jaakof*, Excellentia Jacobi R. Moſe Alaſchkar (i. e. Rubri, Rufi: nam Aſchker Arabibus Ruber.) MS.

גביע הכסף *Geviah hakkéſeph*, Calix argenteus (*ex Gen.* 44. 22.) Peruſch ſive Expoſitio ſuper More nevóchim R. Joſeph Caſpi. MS.

גבעת מורה *Gifas More*, Collis More (*ex Judic.* 7. 1.) Expoſitio ſuper librum More. MS.

ספר הגלוי R. Joſeph Kimchi Diſputatio contra Chriſtianos. MS.

ספר הגן *Sepher haggan*, Liber horti. Expoſitio Pentateuchi. MS.

גנזי המלך *Ginſe hammélech*, Theſauri regis (*ex Eſth.* 3. 9.) Tractatus Philoſophici R. Iſaac ben Latif. MS.

ד

דברי שלמה *Dibbre Schelomoh*, Verba Salomonis. Sunt Draſchos ſive Conciones R. Schlómoh lebes hallevi.

דור הפלגה *Dor haphlagah*, Ætas diviſionis Linguarum. Author R. David Provincialis. Citatur à R. Aſaria in Meor enajim.

דעות הפילוסופים *Déos happiloſophim*, Sententiæ Philoſophorum. Compilatio librorum Ariſtotelis, quos ex Arabico omnes Hebraicè convertit R. Schem Tof Phalkira. MS.

דרך אמונה *Derech emunah*, Via fidei. Eſt *quidam* hujus nominis R. Meir Gabbai Magneſienſis, Cabaliſticus, editus Conſtantinop. *Alter* eſt R. Abraham Bivaſch Arragonienſis, Philoſophicus, etiam Conſtantinop. editus.

דרך חיים *Derech chajim.* Præter eum, qui jam in Bibliotheca Rabbinica eſt recenſitus, extat adhuc alius R. Menachem Lonzano, carmina moralia continens, editus Venetiis.

דרכי משה *Darke Moſcheh*, Viæ Moſis. Liber ritualis R. Moſe Iſerlen.

דרכי התלמוד *Darke hattalmud*, Viæ Talmudis. R. Iſaac Campanton, Caſtilienſis Judæi, Regulæ ad intelligendum Talmud. Editus.

ה

ה

הגדות התלמוד *Haggádos hattalmud*, Fabulæ Talmudicæ, Legendæ Talmudicæ. Author R. Jacob ben Bivas.

הליכות עולם *Halichos olam.* Præter eum, qui in Bibliotheca Rabbinica recenſetur, eſt adhuc alius hujus nominis, cujus author Rabbi Joſeph Jeſchua.

השגות. *Aliæ* ſunt adhuc הר"אבר/ id eſt, R. Abraham ben David, in librum ritualem Ramban, Venetiis editæ. *Aliæ* item R. Eliæ Miſrachi, i. e. Orientalis, Conſtantinopolitani, in R. Moſe de Kotzi. Hic Miſrachi Conſtantinopoli vulgò dicitur אלרב *Elrab*, Magnus. Aliæ etiam ſunt R. Moſche Haccohen, in eundem Ramban, MS.

ו

ועד לחכמים *Vaad lachachámim*, Conventus Sapientum. Conciones R. Samuel Aripol. Venet. Nihili fiunt ab Hebræis Conſtantinopolitanis doctioribus, omnes iſtius Aripol libri, tamquam nugarum pleni.

ז

זה ינחמנו *Se jenachamenu*, Iſte conſolabitur
s, (*ex Geneſ.* 5.29.) R. Abraham Bivaſch
nciones Philoſophicæ variæ.

זוהר. Legerus ſcribit; In antiquiſſimis
SS. exemplaribus multa extare fidei Chri-
anæ faventia, quæ ab incredulis Judæis
)rorum corruptoribus in cæteris detracta,
: ipſemet vidiſſe teſtatur in variis exempla-
ous R. Leonis Sia, Medici, qui poſteà
ram Chriſtianæ Religionis profeſſionem
nplexus, & in Tranſſylvaniam profectus,
idem in Sereniſſimi Principis Ragotzi
ula Medicinam exercuit, & fortè etiam-
um exercet. Ab hoc R. Leone Sia, &
os ante aliquot annos unam & alteram
iſtolam Conſtantinopoli accepimus, unde
gnoſcere potuimus, eum à Chriſtiana re-
gione non valdè eſſe alienum.

זכות אדם *Sachus Adam*, Meritum Adami,
el, Juſtitia, Innocentia Adami. Excuſare
nò negare conatur author hujus libri im-
ius, & propterea meritò ignotus, peccatum
dæ. MS.

זכרון טוב *Siccaron tobh.* Expoſitio in Pen-
teuchum.

ח

ח

חוות יאיר *Chaſſos Jair*, Villæ Jair. Liber continens פרפראות ſeu, minutas ac ſubtiles expoſitiones Cabaliſticas variarum vocum, ſecundum ordinem Alphabeticum, inprimis ex fundamento ראשי תיבות / & נוטריקון. Author, R. Abraham, filius R. Jechiel Porto. Venet. apud Petrum Aloiſium, & Laurentium Bragadinum, Anno 1628. in 4°.

חזה התנופה *Chaſe hattenuphah*, Pectus agitationis (*titulus ex Exod.* 29. 27.) Compendium quæſtionum ritualium R. Moſche.

חזוק אמונה *Chiſſuk emunah*, Confirmatio, vel, Fortalitium fidei. Diſputatio contra Chriſtianos, R. Iſaac ben Abraham. MS. extat Conſtantinopoli apud R. Zachariam, Caraitam, & R. Ezechiam Romanum, Rabbanitam.

ספר החכמה *Sepher hachochmah*, Liber ſapientiæ. Cabaliſticus R. Baruch MS.

חכמת שלמה *Chochmas Schelomoh*, Sapientia Salomonis. Rabbi Salomonis Luriæ Correctio errorum, qui in Talmudis editione deprehenduntur.

חומש *Chumaſch*, ſive Pentateuchus. Suprà variæ editiones Pentateuchi ſunt recenſitæ. Mentionem facit Legerus etiam alterius, editi tempore Solymani, Turcarum Imperato-

ratoris, Conſtantinopoli, Anno 5307. unà cum Haphtaros & quinque Megillos, Hebraicè, Græcè, & Hiſpanicè, addito etiam Targum Onkeli, & Commentario R. Salomonis. Nam (ſcribit idem) Conſtantinopolitani Judæi, ex iis oriundi, qui ante multa ſæcula eò migrarunt, Græcè Sacram Scripturam legunt, & ſunt ferè Caraitæ: qui autem non ita pridem eódem ex Hiſpania ſedes tranſtulere (qui plerique omnes Rabbanitæ ſunt) Hiſpanicè Sacram Scripturam lectitant. In Taurica verò Cherſoneſo Theodoſiæ habitantes, Turcicè Sacros libros legunt, ut Arabizantes Arabicè, & in Perſide Perſicè. Ubique tamen in peregrinis linguis exprimendis Hebraico charactere abuti conſueverunt. Iſte autem Raſchi, cujus Commentarius additur, R. Selomo Iſaac Trevirenſis eſſe videtur, non R. Selomo Jarchi, qui illo recentior.

חסדי ייי *Chaſde Adonaj*, Benignitates Domini. Præter eum qui in noſtra Bibliotheca commemoratur, ſcribitur eſſe alius hujus nominis, continens Conciones R. Joſeph Jabes, edit. Conſtantinopoli.

חוקות הדיינים *Chykkos hadaijanim*, Statuta Judicum, quomodo Judices ſe gerere debeant in judiciis. Author exiſtimatur eſſe R. Meir de Rotenburg. MS.

חוקות הפסח *Chykkos happéſach*, Statuta Paſchatis.

ſchatis. Expoſitio Haggadæ Paſchalis, R. Moſe Piſante. Conſtantinop.

חוקות התורה *Chykkos hattorah*, Statuta Legis. Cabaliſticus R. Judæ. MS.

חשב האפוד *Cheſchef haëphod* Cingula Ephod, ſeu pectoralis (*Exod.* 28.) Liber Geometricus Ephodei, qui ſe vocat, אבי פריפיטו דורנטי, ex quorum vocabulorum initialibus literis contrahitur אפד. MS.

חשן המשפט *Choſchen hammiſchpat*, Pectorale judicii Præter eum, quem jam recenſuimus, ſunt adhuc duo alii hujus nominis. *Primus*, Rabbi Joſeph Carru, Conſtantinopolitani Judæi, edit. Venet. & alibi. *Alter*, R. Abraham Conte Grammatica MS. ſed poſtea ab uxore ejus edita.

ט

טהרת הקדש *Tohoras hakkódeſch*, Mundatio ſanctitatis (*ex* 2 *Chron.* 30. 19.) Author R. Samuel Sarſa. MS. Nihili eſt.

טוב שם *Tof ſchem*, Bonum nomen (*titulus ex Eccleſ.* 7. 3.) Liber agens, quâ ratione quis per ſtudium verbi Dei, & bona opera, bonum nomen acquirere debeat in hac vita, ut etiam hæres fiat vitæ æternæ. Urget autem potiſſimùm argumentum à conſideratione & contemplatione Mortis, &c. Author

Rabbi Eljakim f. Rabbi Naphtali. Venetiis, apud Iſaacum Gerſonem, Anno 367. Chriſti 1607. in 4°.

טומאה וטהרה *Tumah Vetoborah.* Immunditia & munditia. Author R. Saadia Gaon.

טעמי מצוות *Taame Mitzvos*, Rationes Præceptorum. Præter eum, qui jam recenſitus eſt, plures extant, hujus nominis & argumenti, libri; ut, R. Jehudæ Levi, R. Menachem Babylonii, & R. Naphtali.

י

יד יוסף *Jad Joſeph*, Manus Joſephi. Author ejus Rabbi Joſeph Tzorphati, Gallus. Citatur à Menaſſe ben Jiſrael in Conciliatore p. 148.

ספר היסוד *Sepher hajeſod*, Liber fundamenti. Libellus Aben Eſræ de linguæ Hebreæ myſteriis. MS.

יסוד האמונה *Jeſod haëmunah*, Fundamentum fidei. Cabaliſticus R. Barachiel. MS.

יסוד מורא In Bibliotheca Rabbinica ſcribitur, videri eſſe librum Grammaticum. Legerus ſcribit, eſſe librum de capitibus fidei, & de præceptis, nec non de rebus Philoſophicis, ac probari in eo, Sacram Scripturam priùs eſſe tenendam, antequam ad Talmud accedatur. Impreſſus etiam eſt Conſtantinop.

יפה

יפה עינים *Jephe enajim*, Pulcher oculis. Deraſchim, ſive Conciones R. Samuelis Japhe.

יקוו המים *Jikkavu hammájim*, Congregentur aquæ. (*ex Geneſ.* 1.) Liber Philoſophicus, de aquis & mari, in quo rationibus Philoſophicis demonſtrare conatur, cur aquæ terram non obruant. Author R. Samuel ben Tybbon. MS.

ישועות משיחו *Jeſchuos Meſchicho.* In Bibliotheca Rabbinica adducitur ex præfatione libri מעייני הישועה, ignorari, quónam hic liber devenerit. D. Legerus ſcribit, Manuſcriptum ejus exemplar habere R. Jacobum Romanum, Conſtantinop.

ספר הישר D. Legerus ſcribit, ſic etiam vocari Expoſitionem Aben Eſræ in Pentateuchum, edit. Venetiis.

כ

ספר הכבוד *Sepher haccávod*, Liber gloriæ. Cabaliſticus R. Joſeph Gecatiliæ. MS.

כבוד אלהים *Kevod elohim*, Gloria Dei. Præter eum, qui in Bibliotheca Rabbinica extat, duo ſunt adhuc alii hoc titulo. *Primus*, R. Joſeph Aben Schem Tof, Philoſophicus. *Alter*, R. Abraham Aben Megas, conciones quaſdam in Legem complectens. Uterque editus Conſtantinopoli.

ספר הכולל *Sepher haccolel.* Liber continens rationes præceptorum Moſaicorum, R. Moſe ben Tybbon, filii R. Samuelis. MS.

כלי יקר *Keli jakar.* Unus hujus nominis adductus eſt in Bibliotheca Rabbinica. *Alius* eſt, Commentarius in Legem, R. Ephrajim, qui etiam ſcripſit עוללות אפרים.

כליל יופי *Kelil Jophi*, Perfectus pulchritudine. Logica R. Miſſer Leon. Alter eſt ejuſdem nominis, R. Aharonis Karaitæ Grammatica MS.

כליל תכלת *Kelil techéles*, Totum hyacinthinum (*Exod.* 28. 31.) R. Menachem Rabba Conciones in Legem. MS.

כללי התלמוד *Kille hattalmud*, Regulæ, Canones Talmudici. Author R. Joſeph, filius R. Ephrajim Caro. MS.

כלימת הגוים *Kelimmas haggojim*, Opprobrium gentium. Ephodei liber contra Chriſtianos. MS.

כנפי יונה *Kanſe jonah*, Alæ columbæ (*ex Pſal.* 68. 14.) Liber Cabaliſticus recens, R. Menachem Aſariæ Mippano. MS.

כסא דוד *Kiſſe David*, Solium Davidis. Liber Philoſophicus, Miſſer David, filii Miſſer Leonis.

כסף מזקק *Keſeph meſykkak*, Argentum purgatum. Author R. Joſia Pintus. Citatur à Menaſſe ben Iſraël in Conciliatore, p. 128.

כסף נבחר *Keſeph niſchar*, Argentum ſelectum. Ejus-

Ejuſdem R. Joſiæ Pinti Conciones in Pentateuchum, edit. Venetiis.

כפות כסף *Kappos keſeph*, Cochlearia argentea. R. Joſeph Calpi Expoſitio Threnorum. MS.

ל

לב אבות *Lef avos*, Cor patrum. R. Iſaac lebeth hallévi Expoſitio ſuper Pirke avoth. Edit. Theſſalonicæ.

לב האריה *Lef haarjeh*, Cor Leonis. Tractatus de memoria artificiali, R. Juda de Modena. Venetiis, ubi author vivit.

לב חכם *Lef chácham*, Cor Sapientis. R. Samuelis Arepol expoſitio in Eccleſiaſtem. Conſtantinopoli.

לבנת הספיר *Lifnas haſſaphir*, Later ſaphiri. Eſt etiam hujus nominis Commentarius quidam cabaliſticus in legem, ignoti authoris. MS.

לוית חן *Lifjas chen*, Additamentum gratiæ (*Proverb.* 1. 9.) Grammatica R. Immanuelis, Ben Giunto Aben venuto, edita Mantuæ. Alter extat ejusdem nominis, R. Levi conciones in capita quædam Legis complectens. MS.

לחם דמעה *Lechem dimah*, Panis lachrymarum. R. Samuelis Uzedæ Expoſitio in Threnos. Venetiis.

לחם סתרים *Lechem ſeſarim*, Panis abſconſionum (*ex Prov.* 9. 17.) Commentariolus breviſſimus in Danielem & quinque libellos, quæſtiones ſeu dubia nonnulla in ſingulos libros proponens & diſſolvens. Author R. Joſeph טאיטצק Taitzak. Venetiis apud Johannem de Gara, Anno 368. Chriſti 1608. in 4°.

לקח טוב *Lekach tof*, Doctrina bona. Præter eum, qui in Bibliotheca Rabbinica recenſetur, ſunt adhuc duo alii ejusdem nominis. *Primus*, R. Jom Tof Saalon Expoſitio in libellum Eſther, edita Conſtantinop. *Alter*, R. Moſe Nager expoſitio in Pentateuchum, edita ibid.

לקט שכחות *Leket ſchekéches*, Collectio rerum oblivioni datarum, perditarum, amiſſarum. Author R. Moſe ben Tybbon. MS.

לשון הזהב *Leſchon haſſáhaf*, Lingua aurea, (*Joſ.* 7. 21.) Hic in Bibliotheca Rabbinica adducitur, ſed ſine expoſitione argumenti. Eſt autem tractatus de nominibus Menſurarum, quæ in Sacra Scriptura extant, R. Iſaac Alchadeſi, id eſt, Gibboſi. MS.

מ

מאה דברים *Meah devárim*, Centum verba. Rabbi Iſaac Nathan Inſtitutio ſeu diſciplina filiorum. MS.

ספר מאה דפים *Sepher meah dappim*, Liber centum foliorum. Medicus liber, ex Talmudicis libris collectus, ubi in iis de Medicina quid occurrit.

מאה שערים *Meah ſcheárim*, Centum portæ. Liber Cabaliſticus R. Iſaac, bar Abba, MS. *Alter* eſt, R. Moſche Alſchich, Conciones continens in Paraſchas Moſaicas, ordine habitas. MS.

ספר מאורות *Sepher meóros*, Liber luminarium. R. Serachia Scholia in Raf Alphes, edit. Savionetæ.

מאזני צדק *Moſne zedek*, Bilances juſtæ. Liber moralis Arabicè ab Abuamat Algazelo ſcriptus, & Hebraicè converſus à R. Abraham bar Chaſdai. MS.

מאירת עינים *Meiras enajim*, Illuminans oculos. Præter eum qui adductus eſt in Bibliotheca Rabbinica, ſunt adhuc duo homonymi. *Primus* Liber ritualis & juridicus, editus Cracoviæ. *Alter* eſt Expoſitio arcanorum Cabaliſticorum, quæ occurrunt in R. Moſis Nachmanidis Commentariis in Legem.

מאמר מרדכי *Maamar Mordechaj*, Sermo Mardochei. R. Schem tof Expoſitio in libellum Eſther. Venetiis.

מבצר יצחק *Miſzar Iitzchak*, (*alluſio ad locum Habac.* 1. *verſ.* 10.) Munitio Iſaaci. Diſputatio contra Chriſtianos R. Iſaac Nathanis, qui Concordantias conſcripſit. MS.

מבקש י״י *Mevakkeſch Adonaj*, Quærens Dominum. R. Iſaac Gerſon Conciones, editæ Venetiis.

ספר המבקש *Sepher Hammevakkeſch.* R. Schem tof Phalkeira Quæſitor ſeu Inveſtigator ſcientiarum, proſâ & verſu.

מגדל דוד *Migdal David*, Turris Davidis (*Cant.* 4. 4.) Titulus hic adducitur in Bibliotheca Rabbinica, ſed ſine argumento. Sunt autem plures. *Unius* author eſt R. Mordechaj דאטו Dato, in quo oſtendit & docet, magnam habuiſſe cauſam Iſraëlitas, expectandi liberationem ex præſenti captivitate, & reſtaurationem Templi, Anno ש״לה 335. Chriſti 1575. Mentionem ejus facit R. Aſarias in מאור עינים fol. 139. col. 1. *Alius* eſt R. Davidis Stellæ, conciones in Legem continens. MS. *Alius* itidem, Grammatica R. David Provincialis.

מגדל עוז *Migdal os.* Adducitur in Bibliotheca Rabbinica, ſed ſine argumento. Legerus ſcribit, eſſe expoſitionem in R. Alphes. Alius eſt ejus nominis, R. Almoſnini Expoſitio libri Cawanoth Algazeli, qui invitus Arabicè ſcripſerat deſtructionem Cawanoth, id eſt, opinionum Philoſophicarum, quo tempore Caliphæ retinuerant uſum Philoſophiæ. Contra ipſum poſtea Averroés ſcripſit Deſtructionem deſtructionis.

מגלה עמוקות *Megalle amukos*, Revelans pro-

profunda (*ex Jobi* 12. *verſ.* 22.) Author R. Moſe Cohen. MS. *Alius*, R. Levi. *Alius*, Epiſtola Rambami. *Alius*, R. Salomonis El Conſtantin, i.e. Conſtantinopolitani, Expoſitio Philoſophica in Legem. MS.

מגלת המגלה *Megillas hammegilla*, Volumen voluminis. Author R. Abraham bar Chija hannaſi. Citatur à R. Aſaria in מ"ע fol. 139. 2. & ab Abarbenele in Danielem, cap. 11.

מגלת סתרים *Megillas ſeſarim*, Volumen occultorum. R. Samuel Motot Expoſitio in Aben Eſram ſuper Pentateuchum, edit. Venet.

מגן אבות *Magen avos.* Mentio ejus in Bibliotheca Rabbinica. Legerus ſcribit, eſſe Diſputationem contra Mahümetanos, Karraitas, & Chriſtianos, notans errata Alkorani, &c.

מגן אלהים *Magen Elohim*, Clypeus Dei, vel, Clypeus Dominus. MS.

מגן דוד *Magen David*, Clypeus Davidis. Grammatica R. Eliſa, i.e. Græci, Apologiam continens pro R. Davide Kimchi contra Ephodeum, qui eum in Opere ſuo Grammatico ſæpiſſimè refutat. Conſtantinopoli. *Alius*, ? Miſſer David ſpeculationes in quædam capita Legis, MS. *Alius* R. Davidis Cohen. MS. *Alius* Cabaliſticus R. David ben Simra, qui citatur à Menaſſe ben Iſraël in Conciliatore p. 41.

מגן ורמח *Magen varomach*, Clypeus & Lan-

cea. Diſputatio contra Chriſtianos R. Cain ben Mouſa Haccohen, MS.

מדות אהרן *Middos Aharon*, Proprietates Aharonis. R. Aharon ben Chajim, recentis ſcriptoris, Expoſitio 13. מדות ſeu modorum, quibus Lex explicatur. Venetiis.

מורה אהרן *More Aharon*, Doctor Aharon. R. Aharon Karraitæ refutatio nugarum Talmudicarum. MS.

מורה הנבוכים. Verſibus expreſſus extat à R. Mattatia Cartin. MS.

מזרק כסף *Miſrak Keſeph*, Pelvis argentea. Author R. Joſeph Caſpi. MS.

מחנה אלהים *Machane Elohim*, Caſtra Dei. Liber Philoſophico-Theologicus, ut liber More, R. Moſis ben Chaſſ. MS.

מחברות איתיאל *Mechabberos Ithiel*, Collectiones vel Compoſitiones R. Ithiel Chariri, conſcriptæ Arabicè, quas deinde Chariſi Hebraicè tranſtulit, & תַּחְכְּמֹנִי vocavit, de nomine illius heroïs, de quo 2 Sam. 23. 8. Utrâque linguâ, tum Arabicâ, tum Hebræâ, eſt eloquentiſſimus liber. Chariri enim Arabicè æmulatus eſt eloquentiam Alcorani. Chariſi verò hujus facundiam Hebraicis carminibus ſuperaſſe fertur. Emanuel ipſe, homo glorioſiſſimus, hunc Chariſi, tanquam ſummum & incomparabilem Poëtam, commendat in מחברות עמנואל cap. 9.

מטה

מטה משה *Matte Moſche*, Baculus Moſis. Liber Juridicus.

מכלכל מחלה *Mechalkel machalah*, Suſtentans infirmitatem. Liber Medicus, Rabbi Abraham Caslári.

מכלל יופי Præter adductos in Bibliotheca Rabbinica, feruntur adhuc eſſe alii: Liber Philoſophicus Miſſer Leonis: & alius Aben Eſræ.

מכתב אליהו *Michtaf Elijahu.* Scriptum, vel, Epiſtola Eliæ. Rabbi Eliæ Alpheghi Aſtrologia. MS.

ספר המלואים *Sepher hammilluim*, Liber Supplementorum. Unus hujus nominis ponitur in Bibliotheca Rabbinica. Sed plures ſunt. *Alius* enim eſt R. Iſaac Iſraëli, Supplementum libri ipſius יסוד עולם. MS. *Alius* R. Joſeph Eſobionis ſeu Hyſſopei.

מלחמת מצוה *Milchamas mitzvah*, Bellum præcepti. Diſputatio R. Joſeph Kimchi contra Chriſtianos, MS. *Item* R. Schelomoh bar Tzemach Expoſitio libelli Eſther, edit. Venet.

מלחמת יי *Milchamas Adonaj*, Bellum Domini. R. Moſe bar Nachman Gerondenſis Annotationes in Raf. Alphes. *Alius*, liber Philoſophicus R. Levi.

מלחמות יי *Milchamos Adonaj*, Bella Domini. R. Jacob bar Ruben Diſputatio contra Chriſtianos. MS.

מילי

מילי דאבות *Mille deávos*, Verba patrum. Commentarius in Pirke avoth. Author, R. Joſephus Hivanus. Impreſſus Cracoviæ in 4°. & Venet.

ספר המלמד *Sepher hammalmad*, Liber ſtimuli. R. Simeonis Grammatica & Logica. MS.

מלמד התלמידים *Malmad hattalmidim*, Stimulus diſcipulorum. Deraſchim ſive Conciones in Legem R. Jacob ben Machir. Commendat in eo Philoſophiæ ſtudium, unde ejus authoritate ſe tuebantur philoſophantes in Concionibus. MS.

מנהג בתי אבות *Minhag batte avos*, Ritus familiarum paternarum. Venetiis.

מנהגי קראים *Minhâge karraïm*, Ritus Karraïtarum. Venetiis.

מנהיג הרופאים *Manhig harophеim*, Dux, Rector medicorum. Regulæ ſunt medicinales R. Iſaac Iſraëli. MS.

מנחת קנאות *Minchas kenáos*, Oblatio zelotypiarum (*ex Numer.* 5.) R. Abbamari bar Moſe. Cùm anathema decretum eſſet in eos, qui Philoſophiæ ſtudebant ante trigeſimum ætatis annum; Rabbi Salomonem ben Adret, hujus licentiæ authorem, & diſcipulos atque aſſeclas ejus, hos Philoſophantes refellit hic Abbamari in hoc libro, in quo Epiſtolas collegit ſuper hoc argumento ſcriptas elegantiſſimè. Manuſcriptum habet Conſtantinopoli R. Jacob Romanus.

ספר המספר *Sepher hammiſpar*, Arithmetica R. Abraham Aben Eſræ. MS.

ספר המוסר *Sepher hammuſar*, R. Iſaac Creſpin Diſciplina ſeu Moralis inſtitutio, proſâ & verſu. MS.

ספר מסרות *Sepher Meſaros*, Liber Maſorarum. Oſtenditur in eo, non fruſtrà aut fortuitò, in Scriptura hanc vel illam vocem aut phraſin, toties reperiri, ut in Maſora notatur, ſed certâ intentione & certis de cauſis illud ita factum eſſe, ut exemplis illic demonſtratur, & illuſtratur. Editus eſt liber à Joſeph filio R. Samuelis ben Rej ſive Regis, Venetiis apud Johannem de Gara, An. 367. Chriſti 1607. in 4°.

מסורת הברית *Maſſores habberis*, Maſora fœderis (*ex Ezech.* 20. *verſ.* 37.) Liber Maſorethicus R. Meir Angel.

ספר מעלות *Sepher maalos*. R. David Conciones in Legem. MS.

מענה רך *Maane rach*, Reſponſum molle (*ex Prov.* 15. 1.) Author R. Menachem rabba. Venetiis.

מעשה חשב *Maaſe choſchebh*, Opus ſupputantis, calculantis. Opus Arithmeticum ſeu Geometriæ R. Iſaac Alchadef. MS.

מעשה נסים *Maaſe niſſim*, Opus miraculorum (q. d. Opus R. Niſſim.) Expoſitio R. Niſſim in Pentateuchum. MS.

מפה על חשלחן *Mappa al haſſchylchan*, Mappa ſeu

ſeu Tegumentum ſuper menſam. R. Moſis Iſerle Scholia in librum *Schylchan Aruch*, edita Venetiis.

מקדש מעט *Mikdaſch meat*, Sanctuarium parvum (*titulus ex Ezech.* 11. 16.) Expoſitio quarundam ceremoniarum Talmud. MS.

מקוה ישראל *Mikve Iiſrael*, Exſpectatio, Spes Iſraëlis (*ex Jerem.* 14. 8.) Liber ritualis R. Iſraël, edit. Venet. *Alius* Cabaliſticus R. Juda ben Schemajah. MS.

מקור חיים *Mekor chajim*, R. Schelomoh ben Gavirol. Philoſophia. MS. Vide & Bibliothecam Rabbinicam.

מראות אלהים *Maros elohim*, Viſiones Dei. Expoſitio eſt מרכבה ſeu currus Ezechielis, cujus author eſt R. Chanoch Conſtantinopolitanus. MS. Vide & Bibliothecam Rabbinicam.

משא מלך *Maſſa melech*, Onus Regis. R. Joſeph Aben Eſræ quæſtiones rituales, editæ Venetiis. Recens eſt ſcriptor.

משובב נתיבות *Meſchovef netivos*, Reſtituens ſemitas (*titulus ex Jeſa.* 58. 12.) Liber Cabaliſticus R. Samuel Motot, MS. *Alius* R. Moſe Cohen, MS.

משבית מלחמות *Maſchbis milchamos*, Ceſſare faciens bella (*titulus ex Pſalm.* 46. 10.) Ritualis R. Iſraëlis. edit. Venet.

משכיות כסף *Maskijos Keſeph*, Figuræ Argenteæ (*ex Prov.* 25. 11.) R. Joſeph Caſpi Expoſitio in More Nevochim. MS.

משפטי

משפטי שמואל *Miſchpete Schemuel*, Judicia Samuelis. R. Samuel Alcali expoſitio in loca quædam Talmudica, edit. Venetiis.

משרא קטרין *Meſchare Kitrin*, Solvens nodos (*titulus ex Dan.* 5. 12.) R. Abraham Levi, de ſupputatione ſeptimanarum Danielis, edit. Conſtantinopoli, ubi probatur Judæis ibi agentibus.

משרת משה *Meſchâres Moſche*, Miniſter Moſis. R. Calonymi, pro R. Moſe Ægyptio Conciones ſeu Orationes. MS.

נ

נהר פישון *Nehar Piſchon*, Fluvius Piſchon. Conciones Rabbi Iſaac Avuhaf, editæ Conſtantinopoli.

נחל ערנים *Nachal adánim*, Torrens voluptatum (*ex Pſal.* 36. 9.) Liber ignoti argumenti, Miſſer David.

נימוקי יוסף *Nimmuke Joſeph*, Obſervationes vel Annotationes Joſephi. R. Joſeph Chavif annotationes in R. Alpheſi. Hujus pars tantùm minima edita eſt Savionetæ & Cracoviæ: longè plura habentur in Manuſcriptis, quale exemplar habet R. Jacob Romanus, Conſtantinopoli.

נפש אדם *Nepheſch Adam*, Anima hominis. Liber ignoti argumenti, Rabbi Joſeph Moubner. MS.

נפש

נפש דוד *Nepheſch David*, Anima Davidis. Itidem ignoti argumenti liber Miſler Davidis. MS.

נופת צופים *Nóphes tzuphim.* Adducitur in Bibliotheca Rabbinica, ſed ſine expoſitione argumenti. Eſt Rhetorica Miſler Leonis, edita Coloniæ. *Alia* edita Conſtantinopoli, R. Iſaac Alfuel, varia & vana.

ספר הנצחון *Sepher hannizzáchon.* Præter duos in Bibliotheca Rabbinica commemoratos, extat tertius, etiam diſputationem continens contra Chriſtianos, authore R. Joſeph Kimchi, patre R. Davidis. MS.

נקודות הכסף *Nekuddos hakkeſeph*, Puncta argentea (*ex Cantic.* 1. 11.) Explicatio Cantici Canticorum, R. Abraham Laniado, edita Venet.

נר מצוה *Ner mizvah.* Adducitur in Bibliotheca Rabbinica. Sunt Conciones R. Samuelis Cohen. *Alius* ejusdem nominis, eſt Index in libros Talmudicos, editus Conſtantinopoli.

נורא תהלות *Nora tehillos.* Adducitur in Bibliotheca Rabbinica ſine authore & argumento. Eſt Commentarius in Pſalmos, R. Joel ben שועיב / edit. Conſtantinopoli.

ס

סגלת מלכים *Segyllas meláchim*, Peculium regum. (*ex Eccleſ.* 2. 8.) Grammatica τȣ̃ Miſſer David. MS.

סדר אליהו *Seder Elijáhu*, Ordo, i. e. Chronologia Eliæ. R. Eliæ Capſali Hiſtoria univerſalis ſui temporis, MS.

ספר הסוד *Sepher haſſod*, Liber arcani. R. Joſeph Caſpi Expoſitio in Pentateuchum. MS.

סוד הסודות *Sod haſſodos*, Arcanum arcanorum, vel, conſiliorum. Fertur eſſe liber de Conſiliis, Conſiliariis, &c. ab Ariſtotele Alexandro miſſus, olim ex Græco in Arabicum, poſtea ex Arabico in Hebræum translatus. MS.

סיג לתורה *Sejag lethorah*, Sepes Legis. Maſſora R. Meir Hallévi. MS.

סמיכת זקנים *Semichas ſekénim*, Fulcimentum ſenum. Diſceptatio duorum Rabbinorum de quibusdam præceptis ritualibus, edit. Venetiis.

ע

עובר לסוחר *Over laſſocher*, Tranſiens apud mercatorem (*ex Geneſ.* 21. 16.) Arithmetica R. Menachem Tzijon Port. Venetiis apud

Petrum Aloyſium & Laurentium Bragadinum, An. 387. Chriſti 1527. in 4°.

עדות לישראל *Edus lejiſraël*, Teſtimonium Iſraëli (*ex Pſal.* 122.8.) R. Schelomoh ben Menachem, in librum Coſri, Expoſitio. MS.

עין הקורא *En hakkore. Unus* hujus nominis liber adducitur in Bibliotheca Rabbinica. *Alius* eſt R. Joſe ben Schem Tof, (qui pater ejus qui expoſuit librum More.) Regulæ concionatoribus obſervandæ. MS.

עיר דוד *Ir David.* Præter adductum in Bibliotheca Rabbinica, eſt adhuc alius Miſſer Davidis, ignoti argumenti.

עוללות אפרים *Olelos Ephrajim*, Racemationes Ephraimi, (*ex Judic.* 8.2.) Liber Sermonum ſive Concionum. Author R. Ephrajim. Liber eſt editus.

עולם קטן *Olam katon*, Mundus parvus, Microcoſmus. Philoſophia R. Joſeph antiquiſſima, ſcripta ante Moſen Ægyptium. MS.

עמוד הכסף *Ammud hakkeſeph*, Columna argenti. R. Joſeph Caſpi Expoſitio in quosdam Sacræ Scripturæ libros.

עמק החרוץ *Emek hecharuz*, Vallis exciſa (*ex Hoſ.* 1.5.) Grammatica Hebræa manuſcripta.

עמק רפאים *Emek rephaim*, Vallis gigantum (*ex Joſ.* 15.8.) Liber R. Cain Gallipapa, de Meſſiæ adventu, ut nonnulli referunt.

עמק השדים *Emek haſſiddim*, Vallis Siddim, (ex

(*ex Geneſ.* 14. 8.) Author R. Abrahami Levi Aben Megas. MS.

עץ חיים *Ez chajim*, Lignum vitæ. Hujus nominis unus adductus eſt in Bibliotheca Rabbinica: ſed plures ſunt. *Alius* enim eſt R. Aharonis Karaïtæ, De Articulis fidei, juxta mentem Karraïtarum, qui mortuorum tamen reſurrectionem profitentur. *Alius*, R. Abraham Bivaſch, Philoſophicus, MS. *Alius*, R. Ezechiæ Romani, Conſtantinopolitani Rabbini, Grammaticus. MS.

עצמות יוסף *Azmos Joſeph*, Oſſa Joſephi. Quæſtiones & reſponſiones rituales R. Joſeph ben Eſra, recentis authoris Theſſalonicenſis, edit. Venet.

ערוגת המזמה *Arrugas hammeſimmah*, Area cogitationum. R. Abraham Aben Eſræ Tractatus de Anima, obſcuriſſimus, breviſſimus & eloquentiſſimus. MS.

עשרה מאמרות *Aſarah maamáros.* Decem tractatus R. Menachem Aſariæ Mippano. Sunt Conciones vel ſermones Philoſophici & Cabaliſtici. Venet.

פ

פני משה *Pene Moſcheh*, Facies Moſis. R. Moſis Almoſnino expoſitio in Pentateuchum. MS.

פרפראות ר׳ יעקב *Parperáos R. Jacof*, Obſervationes ſive expoſitiones minutæ Cabaliſticæ, ex Gematriæ, & aliarum Cabalæ ſpecierum myſteriis.

פרקי היכלות *Pirke hechalos*, Capitula de Templis. Liber Cabaliſticus maximæ authoritatis, MS.

פרקי ר׳ ברכיאל *Pirke R. Berachiel*, Capitula R. Barachielis. Cabaliſticus. MS.

פרקי משה *Pirke Moſche*, Capitula Moſis. R. Moſis Almoſnino Expoſitio in פרקי אבות edita Theſſalonicæ. *Alius* eſt Epitome librorum Galeni, facta à Moſe Ægyptio Arabicè, deinde Hebraicè & Latinè verſa, nominéque Florum Galeni in lucem edita.

פורת יוסף Adducitur in Bibliotheca Rabbinica, & attribuitur R. Joſeph Samigæ. *Alius* eſt R. Iſaac Onkeniræ Diſputatio contra Chriſtianos, edit. Conſtantinop. Sed nihili æſtimatur, etiam ab ipſis Judæis Conſtantinopolitanis.

פתחי יה *Piſche Jah*, Portæ Jah. Enchiridion Cabaliſticum R. Iſaſchar Bär / breviter decem capitibus explicans decem Sephiros ſive Numerationes Cabaliſticas. Impreſſus Pragæ. An. 354. Chriſti. 1594. in 4°. Vide in Bibliotheca Rabbinica in אמרי בינה.

צ

צורת הארץ *Tzuras haarez*, Figura terræ. Præter eum, qui in Bibliotheca Rabbinica ponitur, *alius* adhuc extat, Geographia R. Abraham bar Chija. MS.

ציץ הזהב *Tziz haſſahaf*, Lamina aurea. Expoſitio R. Abraham ben Chajim in Canticum Canticorum. MS. *Alius* ejus nominis eſt, continens Expoſitionem in libellum Ruth.

צמח צדיק *Tzemach zaddik*, Germen juſtum. Libellus moralis R. Juda de Modena, editus Venetiis.

צפנת פענח *Tzophnath-Paaneach*, Revelator arcanorum (*ex Geneſ.* 40.45.) Eſt Declaratio in loca difficiliora Aben Eſræ in Legem, facta à R. Schem Tof Schprot. MS. *Alius*, eſt ritualis de animalium occiſione ritè peragenda, authore R. Onkenira.

צרי הנפש *Tzori hannéphesch*, Balſamum animæ. Liber ignoti argumenti R. Joſeph Moubner. MS.

צרי הגוף *Tzori hagguph*, Theriaca corporis. Medicina R. Nathan Phalakeira. MS.

צרור הכסף *Tzeror Hakkéſeph*, Faſciculus argenti. R. Joſeph Caſpi Logica. MS.

ק

ספר קבוצים *Sepher kibbutzim.* Liber collectaneorum, vel collectionum, dictorum ſcil. ſapientum. Citat eum Galatinus lib. 3. cap. 5. & adducit ex eo teſtimonium de Meſſia ex Pſalm. 110. Hic liber quoque à Judæis occultatur coram Chriſtianis: interim, extare adhuc inter ipſos, téſtatur Chriſtoph. Helvicus, in fine Tractatus ſui de Paraphraſibus Chaldaicis.

קבוצת כסף *Kebbuzas keſeph.* Collectio argenti (*ex Ezech.* 22. 20.) Liber Algazi Cretenſis, qui hunc, tanquam cæterorum ſuorum librorum epitomen, conſcripſit. MS.

קדש ישראל *Kodeſch Jiſrael*, Sanctitas Iſraëlis, Liber ignoti authoris & argumenti. MS.

קדש קדשים *Kodeſch kodaſchim*, Sanctum Sanctorum. Tractatus Don Vidal ben Lavi, contra Hieronymum de Sancta Fide, Chriſtianum ex Judaiſmo converſum, qui librum contra Judæos edidit.

קהלת יעקב *Kehillas Jaakof*, Congregatio Jacobi. Recenſetur in Bibliotheca Rabbinica, ſed ſine argumento. Eſt autem Commentarius in Eccleſiaſten. *Alius* eſt R. Baruch Aben Jaziah, itidem Commentarius in Eccleſiaſten, edit. Venetiis. Hic citatur à Menaſſe ben Jiſrael in Conciliatore p. 64.

קול יי׳ בכח *Kol adonaj baccóach.* Unus hujus nominis

nominis adducitur in Bibliotheca Rabbinica. *Alius* eſt ὁμώνυμ@ Miſſer Davidis, MS. *Alius* item R. Moſe ben Chavif, MS.

קול תודה *Kol todah*, Vox gratiarum actionis. R. Joſeph Moubner de utilitate 248. membrorum, & 248. mandatis, quæ ſingula ſingulis membris applicantur, MS.

קמחא ראבישונא *Kimcha daaviſchóna*, Farina electa. Eſt Peruſch ſeu expoſitio in librum מחזור Machſor, R. Jochanan de Treves, Venetiis.

ספר הקץ *Sepher hakkez*, Liber finis, vel, de fine. R. Moſis bar Nachman liber, de tempore adventus Meſſiæ, fine mundi, &c. Citatur in מאור עינים fol. 139. 2.

קיצור עקידת יצחק *Kizzur akédas Jitzchak*, Compendium libri Akédas Jitzchak, R. Samuelis Japhe. Conſtantinopoli manuſcriptum habet R. Jacob Romanus.

קרבן אהרן *Korban Aharon*, Sacrificium Aharonis. Rabbi Aharon ben Chajim Expoſitio in librum Siphra, edit. Venetiis.

קרית ספר. Unus hujus nominis adducitur in Bibliotheca Rabbinica. *Alius* ὁμώνυμ@ extat R. Davidis Stellæ, MS. argumenti ignoti. *Alius* item, Liber Maſorethicus, authoris ignoti, MS.

ספר הקירוב והישור. *Sepher hakkirubh vehajiſchur.* Liber manuductionis & directionis. Grammatica eſt R. Jonah ben Ganach,

 ſcripta

ſcripta Arabicè, & in linguam Hebræam tranſlata à R. Jacobo Romano, Conſtantinopoli.

קרית ארבע *Kirias arba.* Unus hujus nominis adductus eſt in Bibliotheca Rabbinica, ſed ſunt adhuc alii. *Unus*, Rabbi Menachem Rabba, MS. *Alius*, R. Moſis de Trana, Conſtantinopolitani Judæi, MS.

ר

ראשי בשמים *Raſche beſámim*, Præſtantiſſima aromata; (*ex Cantic.* 4. 14.) Grammatica R. Menachem Tamar, ſcripta Anno 5284.

ראשית חכמה. Duo hujus nominis commemorantur in Bibliotheca Rabbinica. Fertur adhuc eſſe tertius, R. Joſeph ben Phalkeira, de Philoſophia Platonica & Ariſtotelica, MS.

רב פעלים *Ráf peálim*, Magnus factis. R. Iſaac ben Latif Philoſophia varia, MS. *Alius* eſt, Grammatica R. Joſeph Zarki.

רבע ישראל *Revah Jiſraël*, Quadrans Iſraëlis (*ex Numer.* 23. 10.) R. Jacob ben Machir, de quadrante Aſtrolabii, MS.

ש

ש

שארית יוסף *Scheeris Joſeph*. Unus hujus nominis liber recenſitus eſt in Bibliotheca Rabbinica. Fertur eſſe *alius*, R. Joſeph ben Joſuæ Calendarium, aſtrologica de natalitiis, &c, complectens, editum Theſſalonicæ, cum expoſitione R. Daniel Cohen. *Alius* eſt R. Joſeph Caro in Talmud.

שבח הנשים *Schévach hannáſchim*, Laus fœminarum, Miſſer Davidis.

שבתות יי׳ *Schabbetos adonaj*, Sabbatha Domini. R. Samuel Aben Schuſen Conciones Sabbathinæ.

שלחן הפנים *Schylchan happánim*, Menſa facierum. Ritualis R. Iſaac Abuhaf, MS.

שלטי הגבורים *Schilte haggibbórim*, Clypei fortium (*ex Cantic*. 4. 4.) R. Abraham Ariæ Mutinenſis liber, quo accuratiſſimè exponit ea omnia, quæ extabant in domo Sanctuarii, rationem ſuffitus, ritus ſacrificiorum, de perſonis Cantorum, janitorum, eorum numero, ordine, &c. & aliis quæ in Templo erant. R. Menaſſe ben Iſrael in Conciliatore ſuo hunc librum citans, vocat eum *Opus ingenioſum*; authorem R. Abraham Haróphe.

שמן המור *Schemen hammor*, Oleum myrrhæ. Liber Maſorethicus, MS.

שמן ששון *Schemen Sáſon*, Oleum lætitiæ,

Itidem liber Maſorethicus, R. Joſeph Saſon, MS.

שער שם החדש *Schaar ſchem hechádaſch*, Porta nominis ſancti. Liber Cabaliſticus.

שערי ציון *Scháare Tzijon*, Portæ Tzijonis. Liber eſt in quo exponitur, quot in ſingulis Sectionibus Moſaicis præcepta extent. Author R. Iſaac de Latas.

שפה ברורה *Sapha berúrah*, Labium purum, clarum. R. Abraham ben Eſræ Grammatica, edita Conſtantinopoli. Doctus habetur Scriptor. Grammaticam etiam ſub hoc titulo pollicetur Menaſſe ben Jiſraël.

שפתי דעת *Siphte daas*, Labia ſcientiæ. Liber ignoti authoris & argumenti.

שר שלום *Sar-ſchalom*, Princeps pacis. Samuelis Arepol Expoſitio in Eccleſiaſten, Venet. edita.

שרשים *Schoraſchim*. Adducuntur in Bibliotheca Rabbinica Radices R. D. K. *Aliæ* ſunt R. Jonah ben Ganach, converſæ ex Arabico in Hebræum. *Alias* R. Judæ Chajus; Tertius, R. Gecatiliæ. Quintus, Menachem Sarruc. 6. Salomonis Almuli, vel Ilmule.

שרשות גבלת *Scharſchos gaſlus*, Catenæ terminatæ, (*ex Exod.* 28. 22.) q. Radices determinatæ. R. Selomoh Almouli Collectio omnium auctorum, qui de linguæ Hebraicæ radicibus ſcripſerunt, Conſtantinop. Editum hoc

hoc Lexicon uſque ad literam ב: cætera vix reperiuntur, ſed periiſſe putantur.

שרשות כסף *Sharſchos keſeph*, Catenæ argenti, q. Radices Caſpi. R. Joſeph Caſpi de Radicibus linguæ Hebraicæ, MS.

שש כנפים *Scheſch kenaphájim*, Sex alæ. R. Salomonis Thalmid Ephemerides, ſex tabulis comprehenſæ, MS.

שושן סודות *Schuſchan Sódos*, Lilium ſecretorum. Rabbi Moſis bar Nachman liber, in quo tot explicantur arcana Cabaliſtica, quot Arithmeticè conficiunt literæ שושן / nempe 656. MS.

ת

תגמולי הנפש *Tagmule hannépheſch*, Retributiones animæ. Articuli fidei R. Elel ben Schachar, id eſt, Luciferi, MS.

תהלה לדוד *Tehillah ledávid*, Laus Davidis. Præter adductum in Bibliotheca Rabbinica, eſt *Alius* De Articulis fidei, Miſler Davidis Mantuani, editus Conſtantinopoli, ubi magni fit à Judæis.

תהלי תהלים *Tehille tehillim*, Pſalmi Pſalmorum. Liber Pſalmorum, in Hebraicum rhythmum, quo nunc utuntur Hebræi, converſus à R. Chanania Aben Jakar. Manuſcriptus extat Conſtantinopoli, ubi non ita pridem confectus.

תוכחת

תוכחת מתעה *Tokachas matteh*, Redargutio ſeductoris. Liber R. Iſaac Nathan, contra Hieronymum de Sancta Fide, & cæteros Chriſtianos, demum poſt Hieronymi obitum vulgatus. Contra eundem Hieronymum ſcripſit etiam Don Vidal ben Lavi librum קדש קדשים.

תולדות יעקוב *Toledos Jaacob*, Generationes Jacobi. Conciones R. Jacob d'Alu, Venet. edit.

תורה אור *Tórah or*. Præter eum qui adducitur in Bibliotheca Rabbinica, eſt adhuc *alius*, R. Samuelis Cohen, conciones in Legem complectens, editus Venetiis.

תורת יי *Toras Adonaj*, Lex Domini. R. Joſeph Caſpi Expoſitio Pentateuchi. MS.

תורת משה *Toras Moſche*. Præter adductum in Bibliotheca Rabbinica, eſt *alius* ejusdem nominis R. Moſche Almoſnini.

ספר התחבושת *Sepher hattachboſches*, Liber emplaſtri. Grammaticus liber R. Moſis Kimchi, MS.

תחכמני *Tachkemoni*. Vide ſuprà מחברות איתיאל.

תכונת זכות *Techunas Sáchus*. Aſtrologia R. Abraham Sachuti, MS. *Alius* eſt R. Abraham ben Dahud, MS.

ספר התכשיט *Sepher hattachſchit*, Liber ornamenti. Cabaliſticus R. Natronaj, MS.

תמר דבורה *Tomer Debórah*, Palma Deboræ

(*ex*

(*ex Judic.* 4. *verſ.* 5.) Libellus Cabaliſticus parvus R. Moſis Corduero, in quo docet, quomodo homo ex conſideratione decem Sephiroth Cabaliſticarum ad imaginem Dei conformare ſe debeat. Mantuæ Anno 1623. in 8°.

תמת ישרים *Thymmas jeſchárim*, Integritas rectorum (*ex Proverb.* 11. 3.) Rabbenu Jacob Jahiæ, qui, ut olim Jacobus vocatus eſt איש תם *Vir integer*; ſic ipſe vulgò dicitur Rabbenu Tham. Liber ritualis, edit. Venetiis. An fortè eſt ספר הישר qui adducitur in Bibliotheca Rabbinica?

תעלומות חכמה *Taalúmos chochmah*, Abſcondita ſapientiæ (*ex Jobi* 11. *verſ.* 6.) Rabbi Moſe Galiani Conſtantinopolitani, ineptiæ variæ, MS. Scriptor inſulſus.

תענוג הנשמה *Taanug hanneſchámah*, Oblectatio animæ. Conciones Manuſcriptæ.

תפארת ישראל *Tiphéres Jiſráel*, Gloria Iſraëlis (*ex Thren.* 2. 1.) R. Salomoh bar Tzemach Expoſitio in Eſther, edita Venetiis. *Alius* eſt ab eo, qui adducitur in Bibliotheca Rabbinica, cujus author eſt R. Samuel Jaziah.

תפוחי זהב *Tappuche ſahaf*, Poma aurea (*ex Proverb.* 25. *verſ.* 11.) Sic vocatur Compendium elegans libri *Réſchis chochmah*, R. Jechielis מילי. Editum Mantuæ, An. 383. Chriſti 1623. in 8°. Adjuncta ſunt ei etiam quædam alia moralia.

תקון

תקון יששכר *Tikkun Jiſaſchar*, Correctio vel Ordinatio Jiſſaſchar. Eſt R. Iſaſchar ben Suſan Correctio vel ordinatio Calendarii. edita Venet.

תקון מדות הנפש *Tikkun middos hannepheſch*, Correctio morum animæ, R. Schelomoh ben Gavirol. Moralis eſt, Venetiis editus.

תקון סופרים *Tikkun Sopherim*, Correctio Scribarum. Præter eum, qui in Bibliotheca Rabbinica adducitur, eſt *alius* hujus nominis, continens inſtructionem Scribarum ſeu Notariorum, de forma inſtrumentorum civilium, Venditionis, Donationis, Teſtamentorum, Libelli contractuum, &c. à R. Moſe Almoſnino ſcriptus liber. Extat MS.

תרשיש. Adducitur in Bibliotheca Rabbinica, & adſcribitur R. Natronæo. Eſt *alius*, qui continet verſus Rabbi Moſis Aben Eſræ, tot numero, quot literæ iſtius vocis conficiunt.

I N.

INDEX AUTHORUM BIBLIOTHECÆ RABBINICÆ.

A

Abba mari bar Moſche. Pag. 188.
Aben Chaſdai. 151.
Abraham *Arias Mutinenſis.* 201.
de Balmis. 100.
Conte. 177.
Aben Eſra. 71. 83. 111. 133. 167. 168. 178. 179. 187. 189. 195. 202. 206.
Bivaſch. 172. 174. 195.
Caſtari. 187.
bar Chaſdai. 183.
bar Chijah. 126. 185. 197.
bar Chajim. 197.
ben Dahud. 204.
ben David. 43. 65. 173.
ben Dior. 31. 74. 129.
ben R. Jechiel porto. 175.
ben R. Jehudah Chaſſan. 58.
ben R. Iſaac. 45. 169.
Hannaſi. 115.
Jegel. 34.
Karraita. 180.
Laniado. 192.
Levi. 191.
Levi ben Chaſdaj. 41.
Levi Aben Megas. 179. 195.
ben Meir. 127.
Menachem. 94.
Peritzol. 34. 85.
Picus. ------- 147.
Pragenſis. ----- 36.
Sachuth. 70. 170. 204.
Schalom. 106.
Seba, Hiſpanus. 128.
Tza-

Tzabulon. 75.
Tzorphati. 45.
Abſalom Miſrachi. 32.
Aharon. 108. 186.
Aharon haccóhen. 34. 74.
Aharon ben Chajim Feſſanus. 79. 199.
Aharon Karraïta. 195.
Aharon Piſaurenſis. 148.
Akiva. 27. 74.
Alaſchkar. 54. 137. 171.
Algazi Cretenſis. 198.
Alpheſi. 28. 145.
Anta. 144.
Ammaj. 94.
Anſchel. 160.
Aſarias. 32. 51.
Aſarias f. Rabbi Menachem. 91.
Aſcher. 20. 35. 105. 122. 159.

B.

Barachias. 43.
Baruch. 62. 175.
Baruch Aben Jaziah. 198.
Baruch Miggarmiſah. 158.
Bechaj. 25. 31. 36. 38. 76. 111. 120. 140.
Bechaj haddaijan. 59.
Ben Sira. 41.
Berachiel. 178. 196.
Bezaleel. 137.
Benjamin. 94. 132. 145.
Benjamin Seef. 137.

C.

Cain Gallipapa. 194.
Cain ben Mouſa Haccóhen. 186.
Calonymus. 21. 202.
Chajim de Buzeolo. 35.
Chajim Obadias Theſſalonicenſis. 36.
Chenanjah Aben Jahar. 203.
Chanoch Conſtantinepolitanus. 190.
Chaſdaj. 26.
Chiskijas. 60.
Craſcas. 87.

D.

Daniel Cohen. 201.
David. 189.
David *Avudraham.* 109.

Gans.

Gans. 127.
de Leon. 147.
ben Jeſchajah. --- 81.
Kimchi. 90. 115. 146.
de Pomis. 127.
Provincialis. 117. 172. 184.
Ben Simra. 185.
Stella. 170. 184. 199.
Elchanan Eben Bezaleel. 132.
Eldad Danita. 28.
Elel ben Schachar. 203.
Eljakim. 93.
Eljakim f. Rabbi Naphtali. 177.
Elias *Alphegi.* 187.
Baſchiacus. 25.
Capſali. 193.
Carcaſſona. 169.
ben Lamah. 135.
Levita. 39. 64. 87. 96. 106. 123.
Miſrachi vel Orientalis. 28. 36. 91. 137. 173.
de Vidas. 133.
Elieſer. 34. 73. 99.
Hakkalir. 76.
Magnus Hyrcani filius. 124.
F. Jacobi. 167.
Miggarmiſa. 88. 136.
Eliſa. 185.
Eliſa Gallicus. 46. 145.
Ephodi. 99. 177. 180.
Ephraim. 117. 180. 194.
Ephrajim f. Rabbi Joſeph. 167.
Ezechias Romanus. 195.

G.

Gedaljah. 47. 62. 103. 118. 141.
Gallicus, vide, Eliſa Gallicus.

H.

Haj. 47. 125.
Haj Gaon 95. 100. 105. 130.

I.

Jacob *d'Alu.* 204.
ben R. Aſcher. 33.
ben Bivaſch. 173.
Cappelman. 25. 158.
ben Chajim. 41.
Corbeil. 170.
ben Eljakim Heilpron. 131.

Jachia. 205.
ben R. Iſaac. 96.
Landau. 21.
ben Machir. 188. 200.
ben Meir. 128.
Romanus. 83. 199.
ben Ruben. 52. 187.
Jechiel Aſchkenaſi vel
Germanus. 52.
Jechiel Meli. 205.
Jedaja Happenimi, Filius
Abrahami Badreſchi.
39 64.
Jedajah f. R. Schemajah. 100.
Jehoſua Aben Schuif.
50.
Jehudah, Juda. 61.
79 107 177.
Jehudah *Aben Tybbon.*
23. 59 70 84.
Barſellonius. 70. 121.
157. 169.
ben Bilham. 52. 64.
ben Binjamin. 154.
Chajat 94 98.
ben Chalaz. 95.
Chaſid. 63.
Chijug. 27. 43. 107.
ben Elaj. 113.
Haccóhen. 86.
Hallévi. 76. 178.
ben Kariſch. 18.
Lirama. 41.
de Modena. 41. 85.
170 197.
Muſcato. 76.
bar Nachman. 53.
Theſſalonicenſis. 96.
Jerucham. 24 90.
Jeſchua Hallevi. 52.
Immanuel. 88. 138.
Immanuel Breiz. 121.
Immanuel Ben Giunto
Aben Venuto. 181.
Jochanan *Alleman.* 63.
117.
de Treves. 199.
Micas 42.
Joël ben Schuif. 108.
117 192.
Jom Tof. 78 84.
Jom Tof Saalon. 182.
Jonah. 30 136.
Jonah ben Ganach. 54.
199. 202.
Jona Gerundenſis. 43.
74. 145.
Joſephus. 72.
Joſeph. 194.

Joſeph

Joſeph *Ab. Eſra.* 190. 195.
Albo. 149.
Aſchkenaſi. 78.
ben Carnitol. 144.
Caſpi. 169. 171. 181. 193. 194. 197. 203. 204.
Chaviſ. 191.
Cracovienſis. 137.
bar Elchanan. 130.
ben Gecatilia. 47. 102. 143. 168. 179.
Hiſpanus. 151.
Hyſſopeus. 131. 187.
Hivanus. 188.
Jabeſch. 176.
Jeſchuah. 173.
ben Joſuah. 201.
bar Iſaſchar. 72.
Kalon. 159.
Karro. 36. 40. 74. 77. 105. 177. 180. 201.
Kimchi. 57. 84. 146. 168. 170. 171. 187. 192.
del Medico. 96. 106.
Moubner 191. 197.
ben Phalkeira. 200.
Samigah. 101. 125. 196.
Saſon. 202.
ben Schem Tof. 48. 86. 194.
ben R. Schemuel ben Rei. 189.
Taitzak 182.
Tzorphati. 182.
ben Virga. 138.
Zarki. 200.
Joſia Pintus. 180.
Iſaac. 121. 122.
Iſaac Abarbenel. 55. 75. 81. 97. 100. 104. 107. 116. 126. 132.
bar Abba. 116. 120. 183.
Aben Sid. 80.
ben Abraham. 175.
Aramah. 119. 124.
Avuhaf. 93. 191. 201.
Alchadef. 169. 182. 189.
Alfuel. 192.
Campanton. 172.
f. R. Joſeph Corbelenſis. 118.
Cordubenſis. 131.
Creſpin. 189.

Dura. 32. 144.
Gerſon. 184.
Haccohen. 28.
Iebeth Hallevi. 181.
Jabes. 83.
Iſraëlita. 71. 102. 187. 188.
Karro. 19. 148.
ben Latiph vel Lataph. 127. 144. 171. 200.
de Latas. 202.
Levita. 103.
Luria. 134.
Nathan. 182. 183. 204.
Obadjah. 48.
Onkenira. 196. 197.
Pragenſis. 132. 139.
ben Ruben. 29
ben Schelomoh. 103.
ben Schemuel. 48. 78.
bar Scheſchet. 137.
Schprot. 19.
Iſaſchar Bär. 31. 196.
ben Suſan. 206.
Iſmaël. 91.
Iſraël. 190.
Iſraël Aſchkenaſi. 137. 158.
Iſerle. 90.
Ithiel Chariſi. 186.
Judah, vide Jehudah.

K.

Kaſvenaki. 129.
Kanna Aben Gadur. 130.

L.

Leo. 45. 46. 49.
Leon de Modena. 46.
Levi. 170. 187.
Levi Barſellonius. 62.
ben Chaviſ. 65. 159.
ben Gerſon. 92. 135.
Lipman Mulhuſinus. 108. 140.

M.

Machir. 19.
Maharil. 87. 137.
Mahir Bombanaſſe. 27.
Manoach. 20.
Manoach Hendel. 61.
Mardochaj 102.
Mardochaj Japhe. 79.
Dato. 84. 184.
Mattatjah. 108.

Mattat-

Mattatjah Cartin. 186.
Meir. 86.
Meir *Aldabi.* 139.
Angel. 189.
Armaah. 27.
ben Gabbaj. 115. 172.
Hallevi. 193.
Patavinus. 137.
de Rotenburg. 35. 51. 168. 176.
ben Todoros. 80.
de Trinketalia. 115.
Menachem *Aben Serach.* 126.
Aſarias Mippano 118. 180. 195.
Babylonius. 178.
Haëgoſi. 46.
Lonzano. 146. 172.
Perpinianus 45. 161.
Rabba. 41. 168. 180. 189. 200.
Rekanat. 65. 122. 136.
Tamar. 200.
Tzijonius. 127.
Tzijon Port. 193.
Menaſſe ben Iſraël 201.
Meſſer David, Filius Meſſer Leonis. 40. 167. 180. 185. 192. 193. 194. 203.
Meſſer Leon. 180. 187. 192.
Moſche *vel* Moſes
Albelda. 117. 144.
Almoſnino. 40. 184. 195. 204. 206.
Alſchich vel Elſchich. 47. 58. 62. 102. 117. 122. 129. 134. 152.
Butrillo. 74.
ben Chavif. 49. 103. 123. 186.
Chalanah. 169.
ben Chilpheta. 110.
Corduero. 26. 122. 205.
Aben Eſra. 119.
Galtani. 205.
Galante. 129. 138.
Haccohen. 173. 185.
Ipeles. 35. 51.
f. R. Iſaac. 52.
Iſerle. 140. 152. 153. 172. 190.
Kimchi. 49. 87. 140. 155. 204.
Lota. 40.
ben Majemon, qui &

& Ægyptius 23. 24. 61. 87 104. 107. 133 167. 185.
Mardocheus ſ. R. Samuelis. 62.
Mikkotzi. 112.
ben Nachman, qui & Gerundenſis. 22. 33. 40. 50. 54. 57. 59. 114. 115. 135. 138. 141. 143. 151. 167. 169. 171. 187. 199. 203.
Nager. 182.
Nathan. 168.
Piſante. 177.
Piſcho 56.
Sacerdos de Torſilla. 115.
aben Tybbon. 33. 121. 131. 180. 182.
de Trana. 40. 200.

N.

Naphtali. 178.
Nathan. 120.
Nathan Babylonius 123
Phalkeira. 197
Nechonjah ben Hakkana. 36.
Niſſim. 30. 49. 59. 189.

O.

Obadias de Bartenora. 104.
Obadias Saphorno, vel Siphronius. 26. 32. 105.

P.

Petachjah Ratisbonenſis. 109.
Philippus Aquinas. 98.

R.

Rabba bar Nachmoni. 44.
Rakanati. 128.
Raphaël מנורצי. 34. 103. 109.
Raſchba. 114. 137. 152.
Ruben Hiſpanus. 77. 140.

S.

Saadia Gaon 19 21. 30. 74. 178.
Schabbetaj. 147.

Schal-

Schallum Jeruſchalmi. 45
Schelomoh, *vel* Salomon. א״מורי״. 125.
Alkabitzius. 94.
Alkalitz. 145.
El Conſtantin. 185.
f. Judæ Gabrielis 47.
ben Gavirol. 78. 84. 190. 206.
Iebeth Hallevi. 95. 172.
Jarchi. 30. 81.
Ilmule. 202.
Luria. 32. 71. 75. 93. 118. 138. 144. 175.
Jeruſchalmi. 168.
ben R. Mardochaj. 88.
ben Menachem. 193.
Pierra. 169.
bar Tzemach. 196. 187. 205.
de Urbino. 25.
Schem Tof 30. 49. 50. 87. 103. 105. 183.
Schem Tof Phalkeira. 22. 172. 183.
Schem Tof Schprot. 197.
Schemuel *Alkalı.* 191.
Arcuvolio. 119.
Arepol. 173. 181. 202.
Azur. 80.
ben Banſchat. 107.
Haccóhen. 49. 100. 192. ... 204. ...
Hannagid. 170.
Japhe. 40. 73. 179. 199.
Jaziah. 205.
Jom Tof. 88.
Laniadi. 77.
Lirama. 100.
Motot. 185.
Aben Schuſen. 201.
Sirſa. 90. 101. 177.
aben Tybbon. 179.
f. R. Judæ Valerii. 60.
Uzeda. 23. 181.
Scheptel Horvitz Pragenſis. 145.
Scherira. 159.
Schimſchon. 78.
Serachja. 183.
Simcha 89.
Simeon. 51. 71. 188.
Simeon *Alkabitzius*
Duran. 25. 85.
Kejara. 53.

de

de Modena. 122. 138.
bar Schemuel. 75.
bar Tzemach. 137. 159. 205.

T.

Tam. 75.
Tedacus Levi. 120.
Tobias Levi Tzephatenſis. 62.

V.

Weil. 138. 159.
Vidal ben Lavi. 198.
Uſchajah. 43.

LAUS DEO.

VA1 1505701

BIBLIOTECA NAZ.
150
B
29
NAPOLI

R. 160. 24

102
L
29

BIBL. NAZ.
VITT. EMANUELE III
150
B
29
NAPOLI